Van Oss

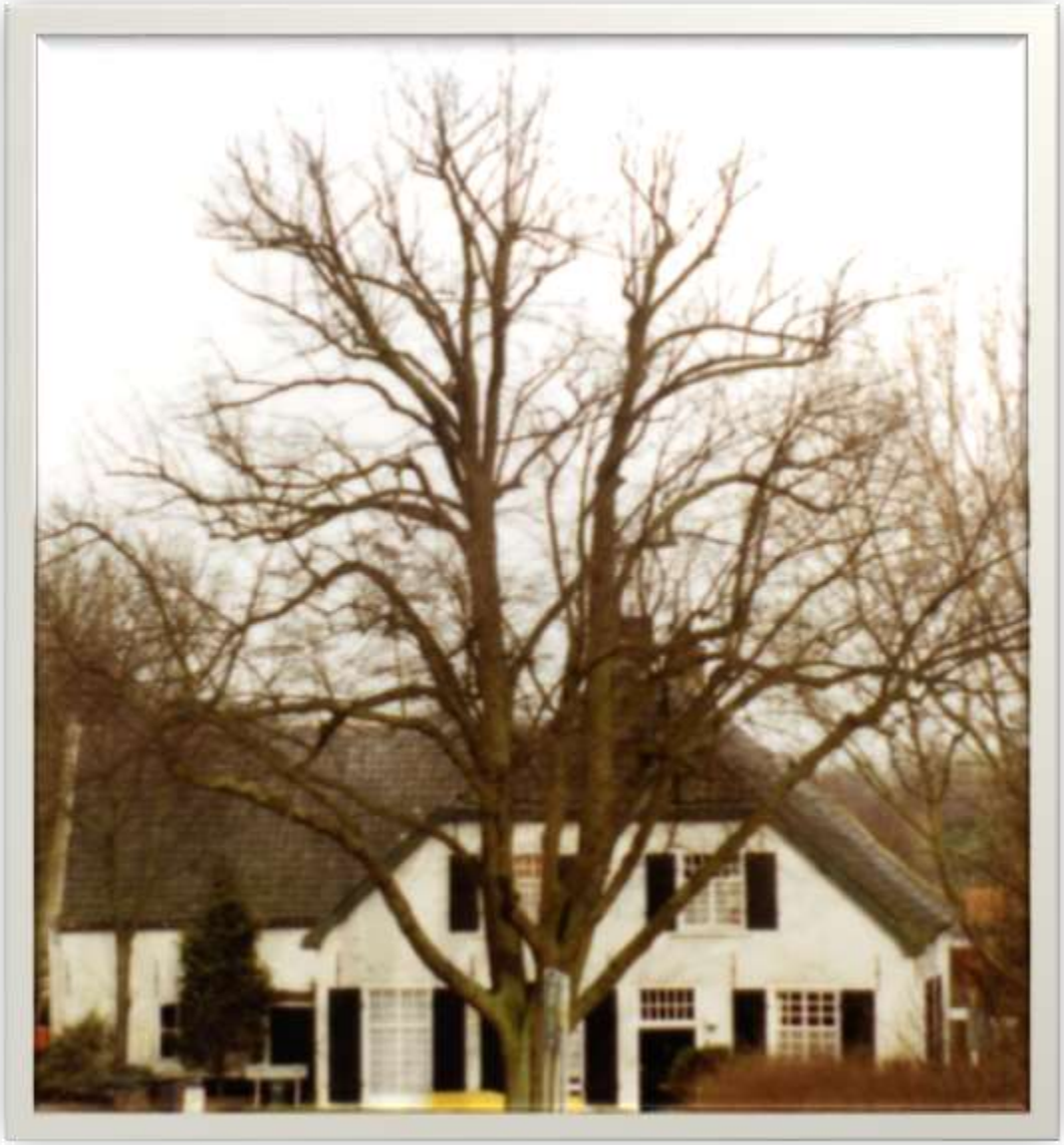

Een familiekroniek

Voor Floor en Krijn.

© 2014 W.Th.L. Driessen-van Oss, tekst.
K.J. Driessen, lay-out.

De omslag is een foto van de lindeboom bij ‘Den Hoek’: hoek Rooijsestraat/Oude Maasdijk. De Oude Maasdijk. De betovergrootvader van Jan Crijnen, Wilhelmus van Oss, en alle in deze kroniek opgenomen nakomelingen hebben tijdens hun leven deze boom gezien.

Deze lindeboom wordt: 'Bevrijdingsboom' genoemd, omdat men aannam dat deze is geplant tijdens de Bataafse Republiek (1795 - 1806). De conclusie van een onderzoek in 1985 is dat de boom waarschijnlijk geplant is in 1820.

In 1798 was Wilhelmus van Oss een van de stemgerechtigden die het volgende declaratoir ondertekende:

“Ik houd het Bataafsche volk voor een vrij en onafhankelijk volk aan hetzelve trouw, ik verklaar mijnen onveranderlijke afkeer van het stadhouderlijke bestuur, het federalisme, de aristocratie en regeringloosheid, ik beloov, dat ik meine verrigtingen hetzij stamoefenend burger hetzij als kiezer alle voorschriften der staatsregeling getrouwelijk zal opvolgen en nimmer mijne stem geeven aan iemand wien ik houde te sein een voorstander van het stadhouderlijke, feederatiev en aristocratisch bestuur.”

De beschrijving van de familie is vanuit de optiek van de auteur.

Voorwoord

Deze kroniek gaat over Jan Crijnen van Oss uit Dreumel, over zijn voorouders en kinderen.

Jan Crijnen is mijn grootvader en daarmee de overgrootvader van mijn kinderen: Floor en Krijn. Hij was een telg uit een eeuwenoud Dreumels boerengeslacht evenals zijn vrouw Wilhelmina Boumans. Zij kregen zeven kinderen. Hun oudste zoon is mijn vader.

In de kroniek staan hoofdzakelijk de mannen centraal. In de bijlagen zijn de vrouwen/moeders van de stamhouders opgenomen, in zoverre deze waren te achterhalen. Zeker vóór 1700 werden vaak alleen de mannen geregistreerd in koopcontracten, pachtovereenkomsten en in het doopregister soms alleen de vader.

De voorouders van Jan Crijnen en Wilhelmina Boumans woonden generaties lang in Alphen en later in Dreumel. Zij bleven in de directe omgeving wonen omdat zij daar bezit hadden en zochten hun partner in families met ook bezit. Door de ligging tussen twee rivieren en de slechte staat van de wegen was Dreumel geïsoleerd. Het gevolg hiervan was/is dat er een (bloed)verwantschap was/is tussen veel Dreumelse families.

De voornaamste drijfveer om deze kroniek te schrijven, was het verschijnen van de kroniek van een generatiegenoot van Jan Crijnen, Stephanus Driessen de ‘andere’ overgrootvader van mijn kinderen. Deze kroniek uit 1996: HÔSWIES, *De Stand van Zaken…*, is geschreven door mijn zwager Paul Driessen. Ik heb de structuur van zijn werk overgenomen zodat de beide kronieken samen een zo compleet mogelijk beeld geven van de wortels van Floor en Krijn.

Aan de basis van deze genealogische rapportage ligt het speurwerk van mijn heeroom Martien van Oss en het behoud en beheer van de familiegegevens door mijn tante Marie/Mia van Oss.

Bennekom, zondag 6 januari 2014

Van Oss

Een familiekroniek

VOORWOORD **2**

INLEIDING **6**

DREUMEL 7
Ontstaan van Dreumel *7*
Bestuurlijke geschiedenis *8*
Waterbeheer *10*
Ruilverkaveling *12*
Geloof *13*

DE VOORVADERS VAN JAN CRIJNEN VAN OSS **15**

XIII BERNART VAN OSS (ROND 1585 - ?) 15
XII GERARDUS (ZEGERUS BERNARTS) VAN OSS (1625 - ?) 16
XI HEIJMERICK GERRIT VAN OSS (1645 - VÓÓR 1713) 16
X SEBERTUS (WILHELMUS) HEIJMERICKS VAN OSS (ROND 1670 - 1742) 18
IX.6 NICOLAAS SEBERT (WILHELMUS) VAN OSS (1708 - 1783) 20
VIII.1 WILHELMUS VAN OSS (1732 - 1809) 22
VII.1 ALARDUS VAN OSS (1771 - 1809) 25
VI.5 FREDRICUS THOMAS VAN OSS (1807 - 1854) 28
V.2 JOANNES VAN OSS (1833 - 1900) 34

IV.5 JAN CRIJNEN VAN OSS **40**

DE KINDEREN VAN JAN CRIJNEN **72**

III.1. JAN VAN OSS 72
III.2 DORA VAN OSS 97
III.3 MARTIEN VAN OSS 97
III.4 FRITS VAN OSS 118
III.5 MARIE VAN OSS 124
III.6 DORA VAN OSS 129
III.7 ANNA VAN OSS 131

GEZINSSTAAT VAN JAN CRIJNEN VAN OSS (1867 - 1930) IN BIDPRENTJES **134**

GEZINSSTAAT VAN JOHANNES MARTINUS VAN OSS (1902 - 1980) **136**

GEZINSSTAAT VAN FREDERICUS ANTONIUS VAN OSS (1906 - 1948) **140**

BIJLAGE 1. ALEIJDIS MARIA VAN HELLEMONDT **141**

DE VAN HELLEMONDTS 142
X Andreas van Hellemondt (rond 1660) *142*
DE COIJMANS 143
XII Ger(r)it Dircksen Coijmans *143*
XI.1 Theodorus Gerardi Coijmans (vóór 1640) *144*
X.1 Alardus Cornelisse Coijmans (rond 1668) *144*

BIJLAGE 2. MARIA ANNA VERMEULEN **146**

DE VERMEULENS 148
IX Cornelius Gijsbertus Vermeulen (- 1793) *148*
DE HOLLEN 149
XIII ? Jan Hol (rond 1530) *149*
XII Zoon N.N. van Jan Hol (rond 1555) *149*
XI Jan Hol (rond 1580) *149*

X.2 Hendri(c)k Janse of Ariense Hol (1615 - 1699) *149*
IX.1 Jan Hendriks Hol (na 1640 - 1679) *150*
VIII.3 Steven Janssen Hol (rond 1668 - ?) *151*
VII.1. Federicus Stevens Hol (rond 1710 - ?) *151*

BIJLAGE 3. MARIA KUPPEN **152**

DE KUPPENS 157
XI Karsten Coppen *157*
X.5 Godefridus Coppen (1632 - ?) *157*
IX. 5 Alardus Coppen (1667 - 1721) *158*
VIII. 6 Jacobus Aelders Kuppen (1706 - ?) *158*
VIII. 1 Adelberti Kuppen (1744 - 1803) *159*
DE WIJNAKKERS 160
VII Joannes Wijnakkers (Wijnackers) *160*

BIJLAGE 4. MARIA SMULDERS **163**

TEN BIESENS 166
DE SMULDERS 166
VIII Quirinus Willemse Smulders (rond 1710 - ?) *166*
VII.1 Quirinus Smulders (1740 - 1802) *166*

BIJLAGE 5. WILHELMINA BOUMANS **167**

DE BOUMANS 175
VIII Joannes Boumans *175*
VII.1 Theodorus Boumans (1754 - 1826) *175*
VI.1 Joannes Antonius Boumans (1778 - 1855) *176*
DE DE BIE'S 179
X Dirck Gijsbertz de Bie (rond 1450 - ?) *179*
IX.2 Egen Dircks Gijsbertz de Bie (rond 1475 - tussen 1539 en 1546) *179*
XIII.3 Jan Egensz de Bie (1522 - tussen 1580 en 1594) *180*
XII.3 Aelbert Jans de Bie (rond 1568 - tussen 1624 en 1627) *180*
XI.3 Aert Aelbersen de Bie (rond 1595 - na 1673) *181*
X.2 Wouter Aartse de Bie (rond 1632 - na 1693) *182*
XI.1 Arien Wouterse de Bie (rond 1661 - na april 1726 en vóór oktober 1732) *183*
VIII Wouter Ariese de Bie (1690 - 1782) *183*
VII.2 Evert de Bie (1734 - 1805) *184*
VI.4 Wouter de Bie (1784 - 1866) *185*

BIJLAGE 6. HENRICA PETRONELLA ANTONIA JANSEN **188**

DE JANSENS 193
IX Henricus Augustinusse (vóór 1700 - ?) *193*
VIII. 2. Jan Hendriks Augustinusse (1724 - ?) *193*
VII.2 Augustinus Andreas Jansen (1752 - 1834) *194*
VI. 2 Johannes Augustinus Jansen (1784 - 1860) *194*
V.2 Cornelus Augustinus Jansen (1825 - 1898) *195*
DE VAN POPPELENS 197
XI Hendrik Willems *197*
X.2 Jan Willems Geerits (1675 - ?) *198*
IX.3 Willem Jansen van Poppelen (1701 - 1767) *198*
VIII.1 Johannes Franciscus van Poppelen (1726 - 1812) *199*
VII.5 Wilhelmus van Poppelen (1760 - 1841) *200*
VI.2 Willebrordus/Wilhelmus van Poppelen (1790 - 1852) *201*
V.4 Theodorus van Poppelen (1837 - 1904) *201*

Overzicht van de stamboom van *Van Oss*

II.1.10 Antoon
II.1.9 Martien
II.1.8 Theresia
II.1.7 Frits
II.1.6 Wilma
II.1.5 Gusta
II.1.4 Martien
II.1.3 Theo
II.1.2 Joke
II.1.1 Jan

II.4.1 Frederica

III.1 Johannes Martinus van Oss	III.2 Theodora Maria van Oss	III.3 Martinus Theodorus van Oss	III.4 Federicus Antonius van Oss	III.5 Maria Theodora van Oss	III.6 Theodora Maria van Oss	III.7 Anna Luciana van Oss

IV.7 **Wilhelmina** **Boumans**	**IV.5** **Jan Crijnen** **van Oss**

V.2 Maria Smulders	V.2. Joannes van Oss

VI.1 Maria Kuppen	VI.5 Fredericus Thomas van Oss

VII.2 Maria Anna Vermeulen	VII.1 Alardus van Oss

VIII.7 Aleijdis Maria van Hellemondt	VIII.1 Wilhelmus van Oss

IX Maria Janssen	IX Nicolaas Sebertus van Oss

X Hermana NN	X Sebertus van Oss

XI Heijmerick Gerrit van Oss

XII Gerardus van Oss

XIII Bernart Van Oss

Inleiding

Met grote waarschijnlijkheid komen de eerste voorvaders van de familie van Oss, uit Oss. De spelling van de naam van de stad Oss is in de loop van de eeuwen diverse malen gewijzigd. In de 16de eeuw schreef men Os, in de 17de eeuw Osch, in de 18de eeuw Oss, in de 19de eeuw wederom Osch. Vanaf 11 mei 1906 werd definitief gekozen voor de naam Oss. Dit zelfde beeld is te zien in de spelling van de familienaam. Meerdere malen werd dezelfde persoon zelfs met verschillende namen aangeduid: van Osch, van Oss en/of van Os. Ook binnen een gezin kan de schrijfwijze van de achternaam verschillen. In deze kroniek heb ik gekozen voor het gebruik van de naam *van Oss*, de huidige, officiële schrijfwijze van mijn familienaam.

Ook met grote waarschijnlijkheid is Bernart, geboren in Alphen (Gld.) rond 1585, de betovergrootstamvader van mijn kinderen. Zijn jongste nakomeling met de achternaam *van Oss* is in deze kroniek, de op 20 maart 1983, geboren Mark van Oss. De kroniek geeft de genealogische geschiedenis die zich heeft afgespeeld tussen de geboorte van deze twee heren.

Alle in deze kroniek beschreven voorvaders verdienden voornamelijk de kost als landbouwer, landman, landeigenaar, bouwman. Dat betekent dat zij bezit hadden waardoor zij via (koop)akten, testamenten, enz. hun sporen hebben nagelaten.

De kern van deze kroniek wordt gevormd door Jan Crijnen van Oss, die leefde van 1867 tot 1930. Hij vormt het vierde niveau van het op de vorige bladzijde afgedrukte overzicht (IV). Hij was het 5de kind van zijn vader Joannes en draagt daarom nummer (IV.5). Omdat het gezin van Jan Crijnen centraal staat, gaat de nummering van hier af anders. Jan Crijnen had zeven kinderen die van oud naar jong de nummers III.1 t/m III.7 hebben gekregen. Ikzelf ben het 6de kind van de oudste telg van Jan Crijnen: Johannes Martinus (III.1) en heb nummer (II.1.6). Mijn beide kinderen Floor (I.1.6.1) en Krijn (I.1.6.2) en mijn echtgenoot Frans zijn in dit overzicht niet opgenomen maar staan in de gezinsstaat, achterin deze kroniek. Ter verduidelijking laat ik zien hoe de nummering in zijn werk gaat en neem Floor en Krijn als voorbeeld.
Floor Femke Driessen (I.1.6.1) dochter, 1972 en Krijn Jan Driessen (I.1.6.2) zoon, 1974
Wilhelmina Theodora Luciana van Oss (II.1.6), 1946, moeder
Johannes Martinus van Oss (III.1), 1902 - 1980, grootvader
Jan Crijnen van Oss (IV.5), 1876 - 1930, overgrootvader
Joannes van Oss (V.2), 1833 - 1900, betovergrootvader
Frederic Thomas van Oss (VI.5), 1807 - 1854, oudvader
Alardus van Oss (VII.1), 1771 -1809, oudgrootvader
Wilhelmus van Oss (VIII.1), 1732 - 1809, oudovergrootvader
Nicolaas Sebertus (Wilhelmus) van Oss (IX.6), 1708 - 1783, oudbetovergrootvader
Sebertus (Wilhelmus) Heijmericks van Oss (X), rond 1670 - 1742, stamvader
Heijmerick Gerit van Oss (XI), rond 1645 - ?, grootstamvader
Gerardus (Zegerus Bernarts) van Oss (XII), rond 1625 - ?, overgrootstamvader
Bernart van Oss (XIII), rond 1585 - ?, betovergrootstamvader

Dreumel

De eerste mij bekende stamhouder duikt rond 1585 op in Alphen. Anderhalve eeuw later vestigde zich de eerste stamhouder, Nicolaas van Oss (1708 - 1783), in Dreumel. Tot 1980 zijn al zijn stamhouders, die in deze kroniek zijn opgenomen, in Dreumel geboren, getogen en begraven. Zo ook Jan Crijnen van Oss (1867 - 1930) die in deze kroniek centraal staat. Daarom schets ik hieronder een beeld van de geschiedenis van dit dorp.

Ontstaan van Dreumel

Bron: A.G. Schulte, *Het Land van Maas en Waal*. Staatsuitgeverij, Den Haag /Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 1986.

Het dorp Dreumel is gebouwd op een vrij brede oeverwal, die na het midden van de 3de eeuw door de Waal was opgeslibd. Op het einde van de 9de eeuw wordt 'Tremele' genoemd in o.a. de registergoederen van de Abdij van Prüm, gelegen in de Duitse Eifel. Deze abdij bezat toen goederen in Dreumel. Die bewoning zal hebben bestaan uit een reeks boerderijen langs de wegen over de oeverwal, met name langs de huidige Hogeweg en het verlengde daarvan, het noordelijk gedeelte van de Rooijsestraat.

Waarschijnlijk was de verkaveling van de oeverwal al voor de 13de eeuw voltooid. Men spreekt dan van 'Trumele'. De 'zytwende' hiervan lag ter plaatse van de Lage Zevend (Zijvond) op de grens met Wamel; er was geen bering of achterkade. Aan de zuidwestkant was de dorpspolder open en loosde via de Laak, een verlande stroombedding, rechtstreeks op de rivier.

'De Laak', vernoemd naar de stroombedding (Rooijsestraat 41).

Rondom de kerk kwam er in de 14de eeuw steeds meer bewoning. Hier werden ook de adellijke huizen, het 'Huis te Dreumel' en 'De Poll' gebouwd. In de 14de en 15de eeuw werd Dreumel respectievelijk aangeduid met 'Drömel' en 'Dreumel'. Tot diep in de 19de eeuw bleef de bebouwing vooral rond de kerk geconcentreerd. De enkele boerderijen daarbuiten lagen op kunstmatig opgehoogde woonheuvels zoals 'De Sleep' aan de Rooijsestraat. In 1406 en 1418 werd al melding gemaakt van een hofstede 'De Sleep'. Deze hofstede werd in 1774 grotendeels vervangen door een nieuwe boerderij met dezelfde naam door de vader van oudgrootmoeder Maria Vermeulen. 'De Sleep' kwam in 1897 in het bezit van mijn oudoom Toon en in 1952 nam ons gezin daar zijn intrek.

Oorspronkelijk lag het gedeelte van Dreumel ten westen van de Oude Maasdijk binnen de dorpspolder van Heerewaarden. De Oude Maasdijk was hiervan de dwarskade met als voornaamste functie het water afkomstig uit de grote westelijke kommen van het Land van Maas en Waal te keren. Nadat dit gebied tijdens de Middeleeuwen herhaaldelijk was overstroomd, werd het bij de aanleg van de Maas-en-Waalse ringdijk binnen de dorpspolder van Dreumel getrokken.

De Oude Maasdijk werd vervolgens in de 16de eeuw, mede in verband met de aanleg van fortificatiewerken als De Kop en De Voorn, vergraven. Langs het vergraven tracé vestigden zich keuterboeren. Tussen hun boerderijtjes zijn later woningen gebouwd voor degenen die werkzaam

waren op waterstaatkundig terrein. In de buurtschap Oude Maasdijk woonden mijn grootvader Jan Crijnen met zijn gezin, zijn vader en grootvader en nu het enige kind van zijn jongste zoon Frits, Frederica.

Bestuurlijke geschiedenis

bron: http://www.huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl/info/Gemeente_Dreumel

Medio februari 1810 namen Franse troepen bezit van de vesting Nijmegen en werd de gemeente Dreumel ingedeeld bij het kanton Druten. De Franse wet plaatste een maire aan het hoofd der gemeente. De maire voerde de wetten en bevelen van hogerhand uit en hield toezicht op de gemeenteambtenaren op de financiële administratie. Ze namen ook grotendeels de taken van de eeuwenoude geërfdenorganisaties over. De geërfden restte uiteindelijk slechts een taak op het gebied van de waterstaatszorg. Hiertoe bleven zij verenigd in van de gemeentebesturen afgescheiden publieke organisaties, zogenaamde polders. Vanaf 1838 werden deze aangeduid als dorpspolders.

Rond 1814 verlieten de Fransen deze streken werd de provincie Gelderland in ere hersteld. Het hoofd van het plaatselijke bestuur, Wilhelmus Storij, de schoonzoon van mijn oudgrootvader Wilhelmus van Oss, werd niet meer als 'maire' maar als 'burgemeester' aangeduid.
Tot zijn taken behoorden de uitvoering van raadsbesluiten en de handhaving der wettelijke bepalingen en verordeningen. De gemeenteraad stelde de plaatselijke verordeningen vast en had verder voornamelijk een controlerende taak ten aanzien van de gemeentefinanciën.

Vanaf 1850 werd elke gemeente bestuurd door een gemeenteraad, een college van burgemeester en wethouders, en een burgemeester. De leden van de gemeenteraad werden rechtstreeks gekozen door de stembevoegde inwoners. Het kiesrecht was beperkt tot mannen en afhankelijk gesteld van de belastingsom die in de directe belastingen (census) werd betaald. De benoeming van de burgemeester bleef aan de koning. De wethouders werden gekozen uit en door de gemeenteraad. Dreumel kreeg zeven raadsleden en twee wethouders. Aan het hoofd der gemeente kwam nu de gemeenteraad te staan. Deze bezat alle bevoegdheden die niet wettelijk aan een van de andere bestuursorganen waren opgedragen. Deze bestuursverhoudingen zijn in essentie gehandhaafd tot op de dag van vandaag.

Aanvankelijk vergaderde de raad in een plaatselijk café. De secretarie was gevestigd ten huize van de gemeentesecretaris. In 1863 was er geen geschikte ruimte meer te vinden voor het houden van de vergaderingen en voor het bergen van de archieven van de secretarie. Daarom bouwde het gemeentebestuur een eigen raadhuis, dat in 1865 werd geopend. Dit werd in 1960 ingrijpend verbouwd en is tot aan de herindeling in 1984 in gebruik gebleven.

In de loop van de negentiende eeuw werd het kiesrecht verruimd door aanpassing van de census. In 1917 werd het algemeen kiesrecht voor mannen ingevoerd, in 1919 ook voor vrouwen en kon mijn grootmoeder Wilhelmina Boumans haar stem uitbrengen.

Bij verordening van de rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied van 12 augustus 1941, werden in alle gemeenten de gemeenteraden en de colleges van burgemeester en wethouders per 1 september 1941 ontbonden. Hun taken gingen over op de burgemeester; de wethouders werden nu diens medewerkers. In Dreumel vond op 29 augustus 1941 voorlopig de laatste raadsvergadering plaats. Op 24 november 1945, ruim een jaar na de bevrijding, vond de eerste naoorlogse raadsvergadering plaats. Mijn vader was wethouder van deze raad.

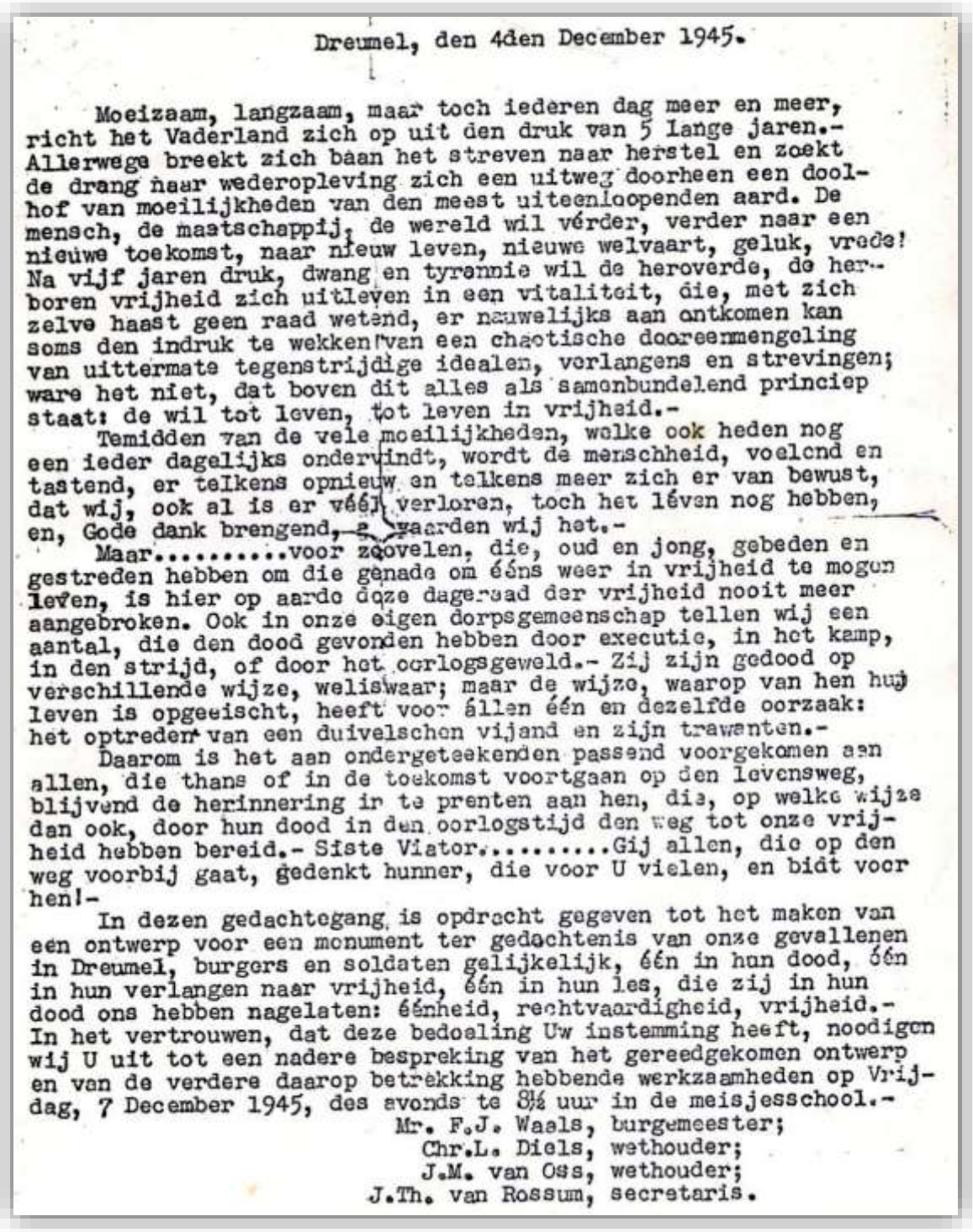

Dreumel, den 4den December 1945.

Moeizaam, langzaam, maar toch iederen dag meer en meer, richt het Vaderland zich op uit den druk van 5 lange jaren.- Allerwege breekt zich baan het streven naar herstel en zoekt de drang naar wederopleving zich een uitweg doorheen een doolhof van moeilijkheden van den meest uiteenloopenden aard. De mensch, de maatschappij, de wereld wil vérder, verder naar een nieuwe toekomst, naar nieuw leven, nieuwe welvaart, geluk, vrede! Na vijf jaren druk, dwang en tyrannie wil de heroverde, de herboren vrijheid zich uitleven in een vitaliteit, die, met zich zelve haast geen raad wetend, er nauwelijks aan ontkomen kan soms den indruk te wekken van een chaotische dooreenmengeling van uittermate tegenstrijdige idealen, verlangens en strevingen; ware het niet, dat boven dit alles als samenbundelend principe staat: de wil tot leven, tot leven in vrijheid.-

Temidden van de vele moeilijkheden, welke ook heden nog een ieder dagelijks ondervindt, wordt de menschheid, voelend en tastend, er telkens opnieuw en telkens meer zich er van bewust, dat wij, ook al is er véél verloren, toch het léven nog hebben, en, Gode dank brengend, bewaarden wij het.-

Maar.....voor zoovelen, die, oud en jong, gebeden en gestreden hebben om die genade om ééns weer in vrijheid te mogen leven, is hier op aarde deze dageraad der vrijheid nooit meer aangebroken. Ook in onze eigen dorpsgemeenschap tellen wij een aantal, die den dood gevonden hebben door executie, in het kamp, in den strijd, of door het oorlogsgeweld.- Zij zijn gedood op verschillende wijze, weliswaar; maar de wijze, waarop van hen hun leven is opgeëischt, heeft voor állen één en dezelfde oorzaak: het optreden van een duivelschen vijand en zijn trawanten.-

Daarom is het aan ondergeteekenden passend voorgekomen aan allen, die thans of in de toekomst voortgaan op den levensweg, blijvend de herinnering in te prenten aan hen, die, op welke wijze dan ook, door hun dood in den oorlogstijd den weg tot onze vrijheid hebben bereid.- Siste Viator.....Gij allen, die op den weg voorbij gaat, gedenkt hunner, die voor U vielen, en bidt voor hen!-

In dezen gedachtegang is opdracht gegeven tot het maken van een ontwerp voor een monument ter gedachtenis van onze gevallenen in Dreumel, burgers en soldaten gelijkelijk, één in hun dood, één in hun verlangen naar vrijheid, één in hun les, die zij in hun dood ons hebben nagelaten: éénheid, rechtvaardigheid, vrijheid.- In het vertrouwen, dat deze bedoeling Uw instemming heeft, noodigen wij U uit tot een nadere bespreking van het gereedgekomen ontwerp en van de verdere daarop betrekking hebbende werkzaamheden op Vrijdag, 7 December 1945, des avonds te 8½ uur in de meisjesschool.-

Mr. F.J. Waals, burgemeester;
Chr.L. Diels, wethouder;
J.M. van Oss, wethouder;
J.Th. van Rossum, secretaris.

Als gevolg van het landelijk beleid van gemeentelijke herindeling, werd besloten om de gemeenten Dreumel, Appeltern en Wamel te laten fuseren. Bij wet van 6 juli 1983 vond deze samenvoeging per 1 januari 1984 plaats. Dreumel maakte nu deel uit van de nieuwe gemeente Wamel. Deze naam werd in 1984 gewijzigd in die van gemeente West Maas en Waal.

Waterbeheer

Voordat de dijken aangelegd werden, werd het overtollige water eenvoudig geloosd op de nog niet ontgonnen komgebieden, die op hun beurt het overtollige water op een natuurlijke wijze afvoerden naar de rivier. Om deze natuurlijke afwatering niet te belemmeren, heeft men bij de aanleg van de dijken gaten opengelaten. Al vrij snel heeft men deze gaten zodanig vernauwd dat deze bij hoge waterstanden konden worden afgesloten. Er ontstonden zo primitieve sluizen. Al bij een rekening uit 1294 wordt gesproken van kosten ten behoeve van een sluis in Dreumel.

Vlak ten zuiden van de buurtschap Oude Maasdijk ligt de Molenpolder, een gecombineerde polder van Wamel, Dreumel en Alphen, waar al in de 16de eeuw watermolens zijn gebouwd ter beheersing van afwatering van de dorpspolders in westelijk Maas en Waal.
Voor de afwatering werd daarnaast gebruik gemaakt van weteringen, die voor een deel zijn gegraven en deel door het water zelf zijn gevormd.

Toen de dijken werden aangelegd, dacht men voorgoed van de overstromingen verlost te zijn. Niets bleek minder waar, uit de watersnoodkronieken van de laatste drie eeuwen komen maar liefst ongeveer 125 jaartallen van overstromingen voor.

Evacuatie van moeke en Joke o.l.v. Antoon met assistentie van neef Jeroen. De keuken wordt vakkundig gesloopt.

De laatste dijkdoorbraak die grote gevolgen had voor Dreumel was in 1926, bij Overasselt. Bij deze dijkdoorbraak bleven de gevolgen beperkt tot enorme materiële schade. Aan de ramp herinneren de talloze watersnoodhuizen, die na de watersnood zijn gebouwd.

Als er een dijkdoorbraak plaatsvindt, zal volgens berekening de waterhoogte in Dreumel binnen een dag - afhankelijk van de plaats van doorbraak - een hoogte kunnen bereiken van twee tot vier meter. In februari 1995 vond nog een volledige evacuatie plaats onder de dreiging van een dijkdoorbraak.
De schade bleef toen gelukkig beperkt tot ‘verhuisschade’.

De dijkdoorbraken hadden tot gevolg dat er in Dreumel talrijke plassen zijn ontstaan. Zoals ‘De Kil’ langs de Waaldijk (vóór 1784), de kolk bij ‘Den Bol’ (1784), ‘Het Vaticaan’ (1811) en de ‘Nieuwe Wiel’ langs de Oude dijk (1855). Op deze plassen werd in de winter geschaatst en werden schaatswedstrijden gehouden. Zowel hard- als schoonrijden.

Hieronder een sfeertekening door mijn broer Antoon van een schaatswedstrijd in 1965/1966 op het Vaticaan over drie ronden met als in zet één gulden. De naam ‘Vaticaan’ verwijst naar de familie Pous die voor de dijkdoorbraak waardoor deze plas ontstond, daar woonde.

Aan de start mijn persoon op Friese doorlopers onder laarzen gebonden, Jantje Kuipers (van de slager) op bootjes, Lardje van den Bosch op kunstschaatsen, Antoon van Deursen ook op Friese doorlopers - en tot slot - Lange Jan uit Alphen op Noren. Ik had met Jan afgesproken dat hij de eerste plaats mocht behalen en ik de concurrentie er uit zou rijden. De buit zou in, 1 tegen 3 delen, verdeeld worden. Ik was vanwege mijn rol uiteraard goed voor de drie delen.

Lardje was veruit favoriet omdat hij ook een fanatieke rolschaatser was. Lange Jan boezemde ontzag in vanwege zijn Noren die lang niet binnen bereik lagen van iedereen. Afijn, vier slagen na de start stuurde ik Antoon van Deursen al met een welgemikte klap van mijn Friese neus tegen zijn Noorse neus de kant in. Na zo'n vroege val in de wedstrijd gaf hij meteen op.

Jan Kuipers gaf meer problemen: op zijn bootjes hadden mijn doorlopers geen vat. Bij iedere poging hem ondersteboven te rijden, schopte hij mij bijna de baan uit. In een laatste alles-of-niets poging gaf ik een ruk aan zijn, toen zeer modieuze, lange das, Met een klap viel zijn droom in duigen. Luid blèrend strompelde hij naar de organisatie die o.l.v. bakker Piet Lemmers stond, om kond te doen van het hem aangedane onrecht. Het gebeuren had, helaas voor hem, buiten de waarneming van Piet plaatsgevonden.

Lardje van den Bosch maakte zijn favorietenrol helemaal waar en was inmiddels al aan zijn tweede ronde begonnen en zag de overwinning al binnen zijn bereik. In mijn ooghoeken zag ik hem achterop komen. Ik plantte met een welgemikte slag de punt van mijn linker Friese doorloper precies in het ijzer van de kunstschaats. Zo doken we muurvast over elkaar op het ijs. Gelukkig kon ik mijn voet uit de laars trekken en vluchten maar voordat ik het goed en wel besefte, had ik al drie muilperen te pakken. (Ja dae Lardje waar unnen héte) Ik liep luid protesterend naar de baanmeester al wijzend naar het kwaad op het ijs. "Och Tontje, wae zèdde toch unnen stulperd! Hier hedde 'n kwartje vuer de pijn." sprak Piet glimlachend.

Als echte compagnons stonden Jan en ik even later bij d'n Bueter snoep uit te kiezen.

Evenals veel Dreumelse kinderen, leerde ik zwemmen in het voorste stuk van de Kil: de 'Kleine Kil'.

De meeste mensen van de generatie van Jan Crijnen konden niet zwemmen, zelfs niet de schippers en hun gezinsleden.

Het woord 'kil' duidt op een watergeul. Het woord stamt af van kille, dat kreek betekent.

Ruilverkaveling

Vlak voor de tweede wereldoorlog werden voorstellen gedaan tot verbetering van de bodemcultuur en goede ontsluiting voor West Maas en Waal. Na de oorlog werd met de ruilverkaveling het komgebied, ‘het veld’ zoals dat door de bevolking werd genoemd, ‘op z’n kop gezet’.

Er werd een hoofdwaterkering gegraven (de Grote Wetering) en verspreid liggende percelen werden zoveel mogelijk in één blok rond de boerderijen bijeen gebracht. Er kwam een systeem van stuwen, scheidingssloten en een drainagesysteem. Er werden nieuwe wegen aangelegd en de slecht begaanbare grind- en graswegen werden verbeterd. Voor ons gezin betekende de ruilverkaveling een verhuizing van ‘De Sleep’ naar de Nieuwstraat 17. De boerderij kreeg de naam ‘De Elzenpas’.

De ruilverkaveling had er niet toe geleid dat alle grond dat in familiebezit of in pacht was vlak bij de boerderij lag. Zo werden de boomgaarden niet in de ruilverkaveling opgenomen. De familie van Oss was in het begin van de twintigste eeuw in Dreumel in het bezit van de volgende boomgaarden: ‘Jonker Otto’ (aan de Bemerdweg) en ‘De Zegenkamp’ (Maasdijk, kadastraal, sectie H, nr. 224, groot 3.61.60 ha) en ‘De Lage Sleep’ (in de Rooijsestraat tegenover ‘De Sleep’, kadastraal sectie F nr. 85, groot 1.25.20 ha) en de ‘De Ruivert’ (aan de Ruivertweg).

Daarnaast bezat mijn vader een weiland ‘De Drie Morgen’ (kadastraal sectie D, nr. 86, groot 2.40 ha) dat naast de eendenkooi aan de Kooiweg lag. Het beheer van dit weiland was afgestemd op de belangen van de eendenvangst. Daarvoor was er frequent overleg met de beheerder van de kooi.
In mijn jeugd was dit ‘Pietje van De Kooi’. Zij kwam op de radio en in de krant omdat ze de enige vrouwelijke kooiker was in Nederland. In Dreumel waren er in het begin van de vorige eeuw acht eendenkooien. Hier werden de wilde eenden gevangen die overvlogen om langs de Maas en de Waal te foerageren.
Pietje (hier op foto aan het werk) liet ons zien hoe dat in zijn werk ging. Zij was trots op de, volgens haar, diervriendelijke manier waarmee zij met één handomdraai de vogels dood maakte.

Verder bezat mijn familie de weilanden: ‘Het Horsje’ (kadastraal sectie C, nr. 102, groot 1.96.30 ha), ‘De Aalskamp’ (kadastraal sectie D, nr. 71, groot 1.65 ha) en ‘De Dorpspas’ (kadastraal sectie F nr. 85, groot 1.25.20 ha). Bouwland: ’De Kusterweide’ (kadastraal sectie D, nr. 1184, groot 2.02.10 ha) en ‘De Duiker’ (kadastraal sectie E, nr. 85, groot 0.73.10).

In 1959 werd door mijn vader uiterwaardenterrein aan ‘Den Bol’ gepacht: ‘De Plaat’. Dat leverde voor ons gezin spannende momenten op als het water in de Waal plotseling sterk steeg en het vee snel, soms midden in de nacht, moest worden verschaard.

Geloof

Zowel de Katholieke als Hervormde Kerk heeft gedurende eeuwen een belangrijke rol gespeeld in Maas en Waal. Geloofsbeleving en maatschappelijk bestel waren nauw met elkaar verweven. De kerstening van Maas en Waal vond plaats in de 7de eeuw. Vóór 1559 behoorde het Land van Maas en Waal bij het Aartsbisdom van Keulen. De hervorming heeft in Dreumel nooit veel aanhang gekregen. Dit kwam met name doordat de rechtspraak over Dreumel en haar bevolking tot 1667 in handen was van het adellijk geslacht van de Poll, dat de Katholieke Kerk lang trouw was gebleven. Daarbij speelde de ligging een rol. Een duidelijke grens tussen het Staatse en Spaanse gebied was vanaf 1607 de Maas. Over deze niet te brede rivier konden de Franciscanen uit Megen gemakkelijk Maas en Waal bereiken. Omgekeerd zochten talloze bewoners hun (ziele)heil in de katholieke kerken aan de overkant.

De Nederlandse Hervormde kerk.
Toen als gevolg van de reformatie in 1582 de uitoefening van de katholieke eredienst verboden werd, ging de kerk over in protestantse handen en is dat nu nog.

Deze kerk (rijksmonument) stamt uit de 12de eeuw en alleen de 14de eeuws turfstenen toren in Romaanse stijl en het 15de eeuws Gotische koor is bewaard gebleven. Het middenschip werd in de 19de eeuw gesloopt. De stenen werden gebruikt voor de dijkaanleg.

De kerk bezit o.a. een preekstoel (1685) met koperen lezenaar (1767); een rood-zandstenen altaarsteen en twee grafzerken uit de 16de eeuw. Op het kerkhof dateert het oudste grafzerk van 1558.

De Rooms-Katholieke kerk.
Rond 1800, na de Franse periode, kregen de katholieken hun godsdienstvrijheid terug. De huidige katholieke kerk St. Barbara is gebouwd tussen 1875 en 1882. Op een kunstmatig verhoogde plek, om de kerk te vrijwaren voor schade tijdens mogelijke overstromingen. De architecten zijn achtereenvolgens van Tulder en Van Aalst. De 65 meter hoge toren die pas in 1925 werd voltooid, werd tijdens de tweede wereldoorlog kapot geschoten. In 1946 werd de toren herbouwd en in 1950 voorzien van de huidige klokken: Gabriel, Barbara en Antonius. Zij vervingen de klokken die op oudejaarsdag 1942 uit de toren werden gehaald en naar Duitsland vervoerd om daar te worden omgesmolten tot oorlogstuig.

Zowel kerk als pastorie (uit 1922) zijn rijksmonument.

Dat er zo weinig gegevens zijn over de kerkelijke geschiedenis van Dreumel is te wijten aan het feit dat het kerkarchief in 1572 naar het bisschoppelijke paleis in Roermond werd gebracht. In 1665 brandde dit paleis geheel af en verdwenen hiermee de gegevens van alle kerken die tot dit bisdom behoorden.

Huize St Barbara.

Tijdens het pastoraat van Adrianus Wevers (1903 - 1922) werd het klooster van de zusters Franciscanessen gesticht. Dit kon dankzij weduwe Hendrika van Deursen - Megens, die na het overlijden van haar man Petrus (op 16 november 1919) haar woonhuis 'Nieuw Pollesteijn' met de eromheen liggende landerijen voor dit doel beschikbaar stelde. In dat zelfde jaar kwamen de 'Barmhartige Zusters van St. Franciscus uit Valkenburg' op hun bedeltocht in Dreumel.

Het verzoek van de pastoor om een filiaal in Dreumel te openen, met het doel de verzorging en de verpleging van de hulpbehoevende en ouden van dagen op zich te nemen, namen ze aan. Op 28 december 1921 arriveerden de eerste zes zusters.

In mei 1922 werd het gasthuis in gebruik genomen. Het was al snel te klein en in 1927 werd er een gebouw bijgebouwd. Dit werd 'het oudemannenhuis'. Hierin werd ook de kleuterschool en de naaischool, die door de zusters werden geleid, gevestigd.
Eind 1931 werd de kapel, die aan het klooster werd gebouwd, in gebruik genomen.

Mijn kerkelijk huwelijk vond in deze kapel plaats. Dat was op verzoek van moeke, die weer problemen had met lopen en in een rolstoel zat. De kapel was voor haar, in deze situatie, een betere locatie.

In september 1954 ging zuster Antonia, die 24 jaar de naaischool leidde, terug naar het Moederhuis in Valkenburg. Er kwam geen plaatsvervangster en de naaischool werd gesloten. De zusters zijn tot 1973 in het klooster blijven wonen. Daarna moesten zij de verzorging uit handen geven door gebrek aan roeping. Ook op de kleuterschool en de lagere school verdwenen de zusters. In 1992 verlieten de laatste zusters Dreumel.

De zusters legden, vanaf de dag dat ze in Dreumel hun intrek namen tot de begin jaren vijftig, hun belevenissen vast. Dit verslag geeft een goed tijdsbeeld van het kloosterleven maar tevens ook een sfeertekening van de Dreumelse geschiedenis. Uiteraard vanuit hun optiek. De beschrijving van de watersnoodramp van 1926 en de beschrijving van het begin van de oorlog en de laatste, voor Dreumel zeer spannende maanden, zijn in deze familiekroniek opgenomen.

De voorvaders van Jan Crijnen van Oss

XIII Bernart van Oss (rond 1585 - ?)

Bernart is met grote waarschijnlijkheid de vader van de oudste, mij bekende, voorvader Gerardus. Zeer waarschijnlijk werd hij rond 1585 geboren in Alphen a/d Maas.

Kaart van de dijkenschouw van het Land van Maas en Waal uit 1554. Ten westen van Alphen en Dreumel vloeiden 'die Maze' en 'den Waele' ineen.

De meeste in deze kroniek opgenomen nakomelingen waren rooms-katholiek gedoopt. Zo ook de Alphse voorouders.

De fundamenten van de kerk (de linker foto is van opgravingen van de onderkerk in 1929) waar Bernart werd gedoopt, zit onder de huidige kerk (foto rechts, deze is genomen in 2010) van Alphen a/d Maas. Deze kerk was oorspronkelijk toegewijd aan de H. Petrus, maar het patrocinium is in de 19de eeuw, gewijzigd in dat van de H. Lambertus.

XII Gerardus (Zegerus Bernarts) van Oss (1625 - ?)

Gerardus werd rond 1625 in Alphen a/d Maas geboren. Wie de moeder van Gerardus is en of hij broers en/of zussen heeft, is mij niet bekend.

In 1609 ging de kerk van Alphen over in handen van de hervormden. Daarom gingen de katholieken aan de andere kant van de Maas (Lith, Megen, Marcharen) naar de kerk. Dat gebied hoorde toen nog niet tot de Republiek der Nederlanden.

Lith kwam pas in 1648 bij de Republiek. De heerlijkheid Lith behoorde echter aan het Bisdom Luik, waar de uitoefening van de godsdienst geëerbiedigd moest worden.

Van **Gerardus** zijn drie kinderen bekend, allen gedoopt in Lith. Mij is niet bekend wie de moeder van deze kinderen is.

- Heijmerick Gerit, overgrootstamvader, gedoopt op 27 augustus 1645 in Lith.
- Adrianus Gerardus, geboren rond 1650. Hij was getrouwd met *Joanna Joannes van Kessel*. Van Adrianus en Joanna zijn vijf kinderen bekend: Joannes (1690), Gertrudis (1695), Joannes (1697), Maria (1699) en Joannes (1705), allen gedoopt in Lith.
- Joanna Gerardus, geboren rond 1650.

XI Heijmerick Gerrit van Oss (1645 - vóór 1713)

Heijmerick werd gedoopt op 27 augustus 1645 in Lith en is overleden vóór 1713. Hij is twee keer getrouwd.

Uit het eerste huwelijk van Heijmerick, met een vrouw waarvan de naam niet bewaard is gebleven, zijn vijf kinderen bekend.

- Sebertus (Wilhelmus) Heymericks, roepnaam ‘Sebert’, grootstamvader, werd rond 1670 geboren.
- Petronella Heijmericks, werd geboren rond 1680. Petronella was getrouwd met *Petrus Tijssen van der Venne* (rond 1680 - 1734). Van dit echtpaar zijn zes kinderen bekend: Joanna (1706), Mechtildus (1709), Ida (1712), Hermina (1715), Mathias (1717 - 1750) Theodorus (1720), allen gedoopt in Alphen.
- Joanna Heijmericks, roepnaam ‘Jantje’, werd geboren rond 1680 in Alphen en is overleden op 27 april 1743. Jantje was getrouwd met *Lambertus Pieters van Helden*, gedoopt in 1667 in Teeffelen.
- Elske Heijmericks, geboren rond 1685.
- Maria Heijmericks, geboren rond 1690.

Heimerick woonde in de Alphse buurtschap Moordhuizen (zie pijl). Deze buurtschap staat al op kaarten van vóór de 80-jarige oorlog (1565 - 1648). Als schrijfwijzen vind je o.a.: Morthuysen, Moorthuijse, Morthuizen en nu Moordhuizen.

Een verklaring van de naam is dat in de nacht van 26 op 27 februari 1576 in deze buurt door de bewoners 12 soldaten werden gedood. Die bewoners waren de plundering en berovingen van de soldaten vanuit Lith en Varik zat.

Heimerick wordt meerdere keren vermeld in het Maasbommelse dijkdecul (hierin is de onderhoudsplicht van de dijktracés vastgelegd) van 1701.

Het tweede huwelijk ging hij aan op op 21 mei 1694 in Alphen, op 48-jarige leeftijd, met de ongeveer 44-jarige **Allegonda Reineri**, roepnaam ‘Aaltje’. Aaltje werd rond 1650 in Teeffelen geboren. Met haar had hij geen kinderen.

Krachtens traktaat van 18 augustus 1671, tussen de Staten der Vereenigde Nederlanden en de bisschop van Luik met de Kapitteldeken, werd de heerlijkheid Lith in ruil afgestaan. Dit had meteen tot gevolg, dat de parochiekerk overging naar de protestanten.

In het graafschap Megen, waartoe ook Marcharen behoorde, bleef echter de godsdienstvrijheid. In 1645 waren daar minderbroeders-franciscanen neergestreken. Sinds 1629 waren zij op zoek naar een plaats om te wonen. In dat jaar werden ze uit ‘s-Hertogenbosch verdreven, waar ze sinds 1228 een klooster hadden. ‘s-Hertogenbosch werd namelijk voor de Republiek veroverd door Frederik Hendrik.

In 1648 begonnen de broeders een klooster te bouwen. De bouw van de kerk startte in 1670. In 1689 werd deze ingewijd. Het hoofdaltaar in de kloosterkerk is uit 1680.

Het bezoeken van de katholieken in het Land van Maas en Waal werd een taak van de Franciscanen. Dit deden zij vermomd als veeboer of als marskramer met een reisaltaartje als ‘kramerskist’ bij zich. Zo trokken zij ‘aan de overkant’ rond, dienden de sacramenten toe en

droegen in schuilkelders de H. Mis op. Pas na de Franse tijd (1672 - 1674), werd de vrije uitoefening van de godsdienst aan allen verzekerd en konden de kerken weer worden heropend. Dat hier en daar weer pastoors werden aangesteld, duurde tot 1700. De Franciscanen bleven 'assisteren', evenals later de zusters Clarissen, die zich in 1721 in Megen vestigden.
Zowel de Franciscanen, als Clarissen mochten voor deze bewezen diensten drie keer per jaar 'bedelen' in o.a. Alphen en Dreumel. In februari kregen ze koren en spek, in juni boter en oktober aardappelen. In mijn jeugd kwamen ze nog één keer per jaar huis aan huis vragen om een aalmoes, maar toen werd deze 'ereschuld', ingelost met geld.

Deze toren stond al in Megen in de tijd dat Bernart, de vader van Gerardus en de mij bekende oudste stamvader, leefde. Het was onderdeel van de versterkingen uit de 14de eeuw en is gerestaureerd in 1924

Gedurende honderden jaren heeft deze toren als gevangenis gefunctioneerd. Men zat dan ingesloten "Op de Poort". Daar wachtte men op verhoor, veroordeling en soms op executie door middel van "het sweert" of "het koord".

De verzorging van de gevangenen werd aan de Megense inwoners uitbesteed. Zo declareert Aert Beckers op 13 december 1683 een rekening aan de Hofmeester van 16 gulden, vanwege "het ruijmen van de natuijrlijcke vuijligheden van de gevangenen, als oock de cost aen de gevangene heeft gebrogt". Ook de bewaking werd voor "eenen gulden daegs", aan de inwoners gegund.

X Sebertus (Wilhelmus) Heijmericks van Oss (rond 1670 - 1742)

Sebertus roepnaam 'Sebert', werd geboren rond 1670 in Alphen en is vóór december 1742 overleden, ongeveer 72 jaar oud. Hij is twee keer getrouwd.

Uit zijn eerste huwelijk met **Hermana N.N.**, geboren rond 1672 en overleden vóór 1718, zijn mij drie kinderen bekend.
* Maria, gedoopt op 17 juni 1697 in Macharen.
* Antonia, gedoopt op 22 oktober in 1703 in Macharen.
* Nicolaas Sebert (Wilhelmus), geboren in 1708, werd mijn oudbetovergrootvader.

Na het overlijden van Hermana hertrouwde hij in Alphen voor de kerk met de veel jongere **Gertrudis Claessen Banden van der Eyck**, roepnaam 'Geertrui', op ongeveer 48-jarige leeftijd, op 17 februari 1718. Geertrui werd geboren vóór 1700 en is overleden in 1733.

Van Sebertus en Geertrui zijn mij zeven kinderen bekend. Zij werden halfbroers en halfzussen van mijn oudbetovergrootvader Nicolaas.

* Hermana (Hermelindes) Seberts, roepnaam ‘Hermke’, gedoopt op 25 december 1718 in Alphen (Morthuysen). Zij is op 17 april 1742 in Lith getrouwd met *Joannes van Swolgen*, roepnaam ‘Jan’, uit Alphen (1715 - 1782). Hermke is op 2 maart 1789 in Alphen overleden. Van dit echtpaar zijn tien kinderen bekend: Gertrudis, roepnaam ‘Geertrui’ (1743 - 1793), Sigisbertus (1744 - 1826), Petronella (1746 - vóór 1754), Alardus (1748), Arnolda (1749), Theodora (1750), Petronella (1754), Adrianus (1755 - vóór 1756) en de tweeling Adrianus en Elisabeth (1756). Alle kinderen werden geboren in Alphen.
* Nicolaus Seberts, roepnaam ‘Claas’, geboren in november 1720 en begraven op 28 november 1788.
* Elisabeth Seberts, roepnaam ‘Bertina/Bertrama’, gedoopt op 20 juli 1723. Zij trouwde in 1750 met *Cornelis Janse Robben van Avesaet*. Uit dit huwelijk: Gertrudis (1752), Johanna (1755 - 1816), Joannes (1756), Maria (1757) en Sigibertus Ariens (1761).
* Adrianus Seberts, geboren rond 1725 en op ongeveer 8-jarige leeftijd (vóór 1733) overleden.
* Joanna Seberts, roepnaam ‘Jenneke’, gedoopt op 10 maart 1726 in Lith, trouwde op 5 maart 1749 in Alphen met *Joannes (Lementis) Emonds*, roepnaam ‘Jan’. Van Jenneke en Jan zijn mij vier kinderen bekend: Sophia (1950), Gertrudis (1753), Jacoba (1756) en Elisabeth (1759). Allen werden geboren in Alphen (Morthuysen).
* Maria Catharina, roepnaam ‘Marie’, gedoopt in Dreumel op 9 maart 1729 en overleden in Lith op 17 februari 1807 en aldaar begraven (ruim 71 jaar oud). Zij is voor de kerk getrouwd in Alphen op 28 april 1760 (25 jaar oud) met *Lambertus Rutgerie Romeijnders* (1727 - 1785), roepnaam ‘Bert’ uit Lith. Dit echtpaar kreeg acht kinderen allen geboren in Lith: Ruthgeris Lamberti (1761 - 1831). Gertrudis (1763 - 1786), Elisabeth (1764 - 1764), Judith Lambert (1765 - 1851), Severinus (1767 - 1767), Wilhelmina (1768 - 1814), Elisabeth (1769 - 1771) en Maria Anna (1772 - 1773).
* Arnoldus Sigiberti, geboren na 1730 en overleden op 28 maart 1749.

Sebert was in 1715 samen met Peter Dircx buurmeester van Aphen. Buurmeesters stonden de schout bij in het dagelijks bestuur van het dorp. Deze werden jaarlijks door de geërfden (zij die aanzienlijke bezittingen hadden binnen een rechtsgebied) uit het dorp gekozen. Na het overlijden van Sebert vond de boedelscheiding plaats.

Nagesheidt geteg. Den 31 December: 1742.
Scheidinge, ende deijlinge gedaen ten overstaen van den Scholtus des Kerspels Alphen, Johan Philip Groot en gerigtsluijden en den ondergeschrevene daertoe geautoriseerde momboire ingevollig appointement van den Hoog Geboren Heer Grave van Beijlandt met namen deselve Adriaen Claasen ende Arien van Swolgen in aansien van de drie onmundige kinderen genaempt ses onmundige Maria, Jenneke en Arnoldus van Os ende mundige met namen Jan van Swolligen in huwelijk hebbende Hermina van Os, Hermina, Bertrina en Claas van Os ter andere en dat over de nabenoemde ongerede goederen alle onder den Kerspel voorsegde Ampte van tussen Maas en "Waalbehoorende ende stervende bij wijlen Sebert Heijmerix van Os ende Geertruij van der Eijck in leven egteluijden als vader ende moeder van in desegementioneerde samentelijke kinderen naargelaten.
Eerstelijck
Soo is het eerste lodt te deel gevallen Hermina van Os, huijs, hoff met sijn bepoot soo buijten als binnen dijcks met sijn appendippendentie soo als het selve van outs onder voorschrevene Kerspel op Moorthuijsen in sijn bepalinge gelegen ligt: enz. Het tweede lot werd toegewezen aan Maria van Os, 'twee mergen op den Moorthuijsense Werdt: het derde lot aan Arnoldus van Os, 'twee mergen ende twee hondt genaempt Driesse Kampken', het vierde lot aan Bertina van Os twee mergen twee hond Jan van Dil/is Kamp' genaempt, het vijfde lot aan Jenneken van Os eerstelijk een en eene halve merge in de 'Litse Kamp: het sesde lot aan Claes van Os drie ackers op de Moorthuijse Ackers met het 'Veelders Kamp: 12-12-1742.

IX.6 Nicolaas Sebert (Wilhelmus) van Oss (1708 - 1783)

Nicolaas Sebert (Wilhelmus), roepnaam ‘Claas’, werd geboren in 1708 in Alphen en is overleden op 20 oktober 1783 in Dreumel, op 75-jarige leeftijd. Nicolaas trouwde twee keer. Op 1 mei 1729 trouwde hij in Dreumel met de ongeveer 19-jarige **Maria Janssen**.

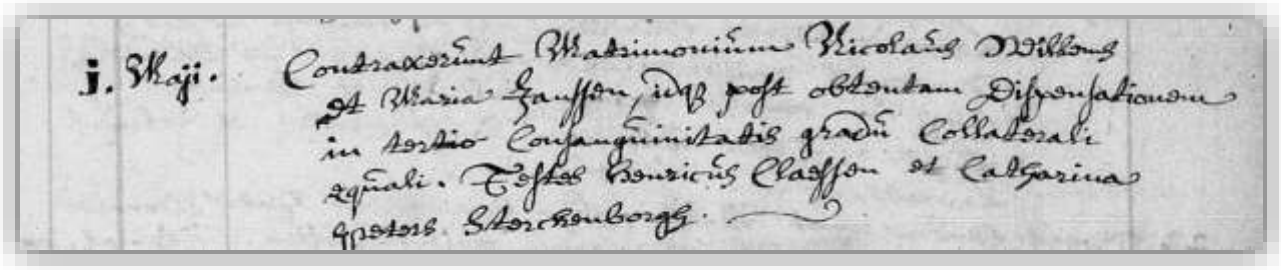
1. Maji. Contraxerunt Matrimonium Nicolaus Willems
et Maria Janssen, idque post obtentam Dispensationem
in tertio Consanguinitatis gradu Collaterali
aequali. Testes Henricus Claessen et Catharina
Peters Sterckenborgh.

Hij had hiervoor dispensatie nodig in de derde graad bloedverwantschap. Hoe deze verwantschap precies in elkaar zit, is mij niet bekend. Maria werd geboren rond 1710 en overleed vóór 1759 in Dreumel, ongeveer 49 jaar oud.

Nicolaas is mijn eerste voorvader die zich in Dreumel vestigde. In de ‘Tegenwoordige Staat van Gelderland’ uit 1741, wordt op blz. 277 Dreumel alsvolgt beschreven: “*Dreumel is een klein Dorpje, gelegen aan den Waaldyk, een weinig beneden Wamel. Het heeft een oud Kerkje van weinig aanzien.”*

Het stamhuis van de familie stond in de Wilhelminastraat (op de plek van de voormalige brandweerwerf) tegenover ‘De Kroondert’, Vluchtheuvelstraat 2. ‘De Kroondert’ is rond 1850 gebouwd door Johannes Numans, secretaris in Dreumel en in die functie ondertekenaar van de akten van o.a. het gezin van Frits van Oss en Maria Kuppen (tot 1856).

Uit het huwelijk van Claas en Maria zijn mij vier kinderen bekend, allen geboren in Dreumel.

* Wilhelmus, oudovergrootvader, gedoopt op 3 november 1732.

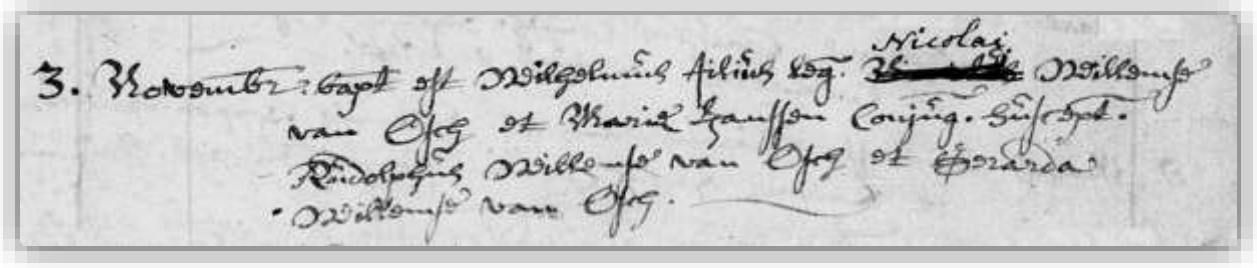
3. Novembr. bapt. est Wilhelmus filius leg. Nicolai Willemse
van Osch et Mariae Janssen Conjug. Suscept.
Rudolphus Willemse van Osch et Gerarda
Willemse van Osch.

* Maria, gedoopt in Dreumel op 24 april 1735 en overleden in Lith op 17 februari 1807. Zij is getrouwd in Alphen op 28 april 1760 met *Lambertus Romeynders* uit Lith.
* Arnolda, gedoopt op 24 april 1738.
* Anna Maria, gedoopt op 5 februari 1742.

Uit documenten:

*Claas Willems van Os cedeert voor een som van 959 gld. aan Hermke van Os en Jan van Swolgen (*zijn halfzus en haar echtgenoot*) een camp land groot veertien hont gelegen in Morthuysen* (waar hij is opgegroeid).
Claas Willems van Os en Maria Jans, een stuk land en pas gelegen: Schipper Aerden Akker groot 4 en een halve hont onder Dreumel.

In Dreumel hebben verscheidene adellijke huizen gestaan. Het kasteel, later huis 'De Poll' (zie tekening) stond er toen Claas er woonde. Het werd in 1851 tot de grond toe afgebroken.

De heerlijkheid Dreumel is tot 1621 'tweeherig' geweest. In dat jaar trad Barbara Pieck in het huwelijk met Gerard van de Poll, zodat de heerlijkheid, die tot dan toe verdeeld was tussen deze twee geslachten, één geheel werd.

Tekening van Cornelis Pronk (1833).

In 1740 en 1757 maken Claas en Maria een watersnoodramp mee.

Hiernaast een detail van een gravure die gemaakt is van de watersnood in 1740. Hierop is de kerk van Dreumel te zien.

De graveur (Jan Smit in 1741) heeft de kerk in tegenstelling met de werkelijke situatie in de buurt van de dijk gesitueerd.

Op 27 augustus 1759 hertrouwde Claas, op 51-jarige leeftijd in Alphen met **Anna Hack**. Anna is overleden in Dreumel op 17 augustus 1778.

Uit het huwelijk met Anna is mij één dochter bekend.

* Gertrudis, gedoopt in Alphen op 17 juli 1760, overleden aldaar op 23 februari 1814, ruim 53 jaar oud. Zij is voor de kerk getrouwd op 31 januari 1785 met *Wilhelmus den Holder*. Zij was toen 24 jaar oud. Dit echtpaar kreeg zes kinderen die allemaal in Alphen werden gedoopt: Joannes Ignatius (1786), Joannes (1) (1790), Nicolaus (1) (1792), Joannes (2) (1794), Nicolaus (2) (1795) en Maria (1797).

In het jaar dat Gertrudis werd geboren, staat in de annalen (Regionaal Archief Nijmegen): "De tijden zijn erbarmelijk. Ook de veepest begint weer rond te waren, net als in de aangrenzende dorpen. De akkers zijn verwoest. We zuchten al 2 maanden onder overstromingen en nu de sluizen gesloten zijn, zuchten we nog."

VIII.1 Wilhelmus van Oss (1732 - 1809)

Wilhelmus roepnaam 'Willem', werd gedoopt op 3 november 1732 in Dreumel. Hij trouwde voor de kerk in Dreumel op 10 mei 1767, op 34-jarige leeftijd, met de twee jaar jongere **Aleijdis Maria van Hellemondt**[1], roepnaam 'Allemie', geboren op 25 maart 1735 en overleden in Dreumel op 1 maart 1809. In het boek der overledenen (zielenboek) aangeduid als 'Allemie de huisvrouw'. De ouders van Allemie waren *Judocus Driesse van Hellemondt* (rond 1700), roepnaam 'Joost' en *Johanna Alerts Coijmans* (rond 1705 - 1772).

Willem en zijn gezin woonde in de Rooijsestraat 72. Hun huis is afgebroken.

De familie Rutten, afkomstig uit Kranenburg (DE), bouwde er dit huis. Zij handelden er in paarden (vnl. hengsten) en waren collega's van Toon Boumans, de zwager van Jan Crijnen.

Willem en Allemie maakten drie watersnoodrampen mee, die van 1781, 1784 en 1799.
Een fragment uit een ooggetuigenverslag van de ramp in 1781:

...In het laatste van de maand Januari raakte de Waal sterk met drijfijs bezet. Den volgende dag brak den ijsdam aldaar los, en zakte de rivier af tot bij Varik. Tusschen den 27 en 28 des nagts stroomde het water op veele plaatzen over de Dijken verwekte vijf doorbraaken in den Waaldijk bij de Dorpen Wamel en Dreumel....
…De overgebleven dijkstukken, zijn bezaaid met halfnaakte en zieke mensen. In het water drijven honderden kadavers van mensen en runderen. Verscheidene huizen zijn tot op het water afgebrand omdat men getracht heeft op zolder enige warmte te scheppen. Vaders proberen hun kinderen al zwemmend in het ijskoude water in veiligheid te brengen, hetgeen lang niet altijd lukte. Een vrouw wordt op haar bed gedood door een ijsschol. Koeien en paarden worden naar de dijk gedreven, maar gaan daar door gebrek aan voedsel dood ...

Als dan in het najaar van 1781 ook nog een epidemie van de 'roode loop' (dysenterie) uitbreekt, zijn een aantal inwoners zo arm dat zij zelfs geen kist meer kunnen kopen om hun dode familieleden in te begraven.

Als gevolg van een zeer strenge winter vormde zich tussen december 1783 en januari 1784 een zware ijsdam op de Waal tussen Druten en Dreumel. Toen vanaf 21 februari de dooi zeer krachtig inzette, ging dat gepaard met hevige regenval. Op 27 februari 1784 kwam het ijs bij Nijmegen los en dreef al het ijs stroomafwaarts. Aangezien bij Druten de rivier nog steeds vastzat, werd het ijs tegengehouden en hoopte het zich op. De inwoners van Maas en Waal deden wat ze konden om een ramp te voorkomen. De boeren voerden mest aan en de dorpsbesturen leverden noodmaterialen om de dijken te verstevigen. Toch was er geen redden aan. In de nacht van 28 op 29 februari 1784 braken de dijken langs de Waal door. In Dreumel brak de dijk op twee plaatsen. Ter hoogte van de scheepswerf herinnert een kolk nog steeds aan deze watersnood.
Uit het huwelijk van Wilhelmus en Aleijdis zijn zes kinderen geboren, allen in Dreumel:

1 Zie voor de stamboom van Aleijdis Maria van Hellemondt: Bijlage 1.

* Josephus, gedoopt op 15 maart 1768.
* Anna Maria, gedoopt op 5 september 1769 en overleden op 30 augustus 1837. Zij trouwde met ruim 18 jaar oudere *Cornelis Janse Versteegh* uit Drumpt (thans gemeente Tiel) te Dreumel op 18 mei 1794. Van Anna Maria en Cornelis zijn mij drie kinderen bekend: Wilhelmina Dingena (1799), Alena Maria (1805) en Antonie (1810).
* Alardus, overgrootvader van Jan Crijnen, gedoopt op 3 september 1771.

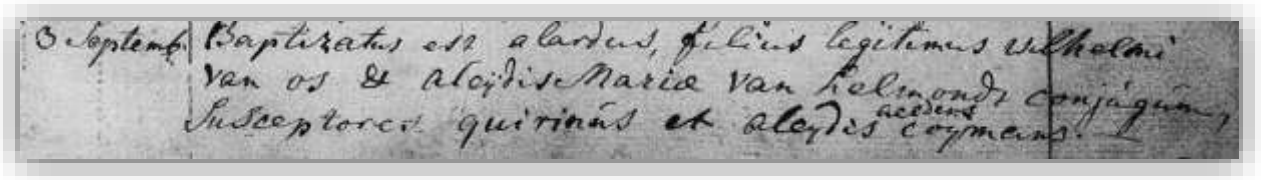
3 Septemb. Baptizatus est alardus, filius legitimus Wilhelmi
van os & aleydis Mariae van helmonds conjugum,
Susceptores quirinus et aleydis aeldens coymans.

* Joanna, gedoopt op 19 mei 1774 en in Dreumel overleden op 10 september 1855. Zij trouwde op 8 juli 1800 met *Wilhelmus Storij* geboren in 1763 in Maasbommel. Hij was op 1795 lid van Staten (Provisionele Representanten) van het Kwartier van Nijmegen en van 18 mei 1798 tot en met 1 november 1816 burgemeester van Dreumel. Wilhelmus is overleden op 1 juni 1833 in Dreumel.

Joanna en Willem kregen zeven kinderen: de oudste drie werden in Maasbommel geboren, de jongste vier in Dreumel.

Joanna Alijda Storij (1801 - 1873), trouwde (in 1828) met Aaldert/Alardus Johannes van Welie (1797 - 1873) landbouwer en herbergier van 'De Zwaan'.

De herberg 'De Zwaan' (Dorpstraat 34), afgebrand in 1936.

Dit echtpaar kreeg 11 kinderen die allen in 'De Zwaan' werden geboren en opgroeiden. Op dochter Agatha na, zijn ze allen in Dreumel overleden en begraven.

Maria Clara Storij (1802 - 1879), trouwde in 1835 met Gerardus van Wichen (1811 - 1884), roepnaam 'Gradus'. Het echtpaar woonde in de Rooijsestraat 57. Het huis werd gebouwd door de vader van Maria Clara rond 1770. Maria en Gradus van Wichen kregen zes kinderen.

Wilhelmus Storij (1803 - 1847), trouwde (in 1831) met Helena van Gruijthuisen (1805 - 1885). Helena is de weduwe van de oudste zoon Alardus van overgrootvader Alardus van Oss. Het echtpaar kreeg zeven kinderen.

Egbertus Gerardus Storij (1805 - 1861), trouwde (in 1850) met Petronella van Gruijthuijsen, een zus van zijn schoonzus Helena. Zij kregen drie kinderen.

Alarda Maria (1806 - 1848), trouwde (in 1828) met Gradus Krijnen (1801 – 1873), molenaar/landbouwer/ polderontvanger uit Leeuwen. Gradus werkte in de (thans gerestaureerde) molen 'De Wielewaal'.

Deze molen is in 1858 gebouwd door bierbrouwer Francis van Koolwijk, voor zijn neven Jacobus en Egidius van der Zande, weeskinderen van zijn zus. Toen ook Jacobus jong overleed is de molen in 1868 door Francis verkocht aan Egidius van der Zande en Willem van Dieten die getrouwd was Everdina, de zus van Egidius.

Judocus Norbertus Storij (1808 - 1858), landbouwer, bleef ongehuwd.

Alegonda Storij (1811 - 1889), trouwde (in 1834) met Gijsbertus Glaudemans (1813 - 1878), bakker in Driel.

* Arnolda Maria, gedoopt in Dreumel op 16 augustus 1776.
* Anna Maria Monica, gedoopt in Dreumel op 4 mei 1778.

In 1779 kocht Willem van de kerk de akkers genaamd 'Kerkeland' voor 22.000 gulden. Dat geld was nodig om de lening af te betalen die pastoor Nouhuis in 1751 was aangegaan om Huize Loevestein te kopen van de edelen van Deelen. De paardenstal bouwde pastoor Nouhuis om tot bedehuis (schuurkerk).

1809 werd een zwart jaar voor de familie van Willem van Oss: op 19 februari/sprokkelmaand overleed stamhouder Alardus (37 jaar), op 1 maart/lentemaand moeder Allemie (73 jaar).

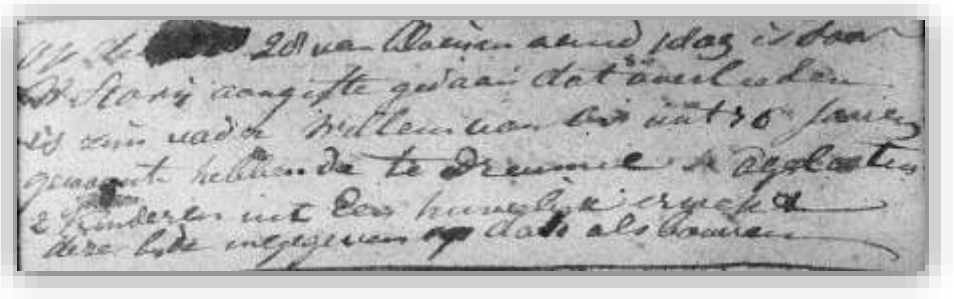

Willem volgde hen op 28 mei/ bloeimaand (76 jaar). Schoonzoon Willem Storij deed aangifte van zijn overlijden.

Hij liet twee dochters achter: Joanna en Alarda.

Uit het 'Aantekeningenboek der fundatiën te Dreumel' blijkt dat Willem en Allemie voor hun zielenheil elke week twee gezongen H. Missen lieten opdragen. Dus het zal wel goed gekomen zijn met die twee in het hiernamaals.

VII.1 Alardus van Oss (1771 - 1809)

Alardus, roepnaam 'Aaldert' werd gedoopt in Dreumel op 3 september 1771 en overleed op 19 februari 1809, op 37-jarige leeftijd.
Hij trouwde twee keer. De eerste keer was op 19-jarige leeftijd met de zeven jaar oudere **Johanna van Hees**, op 17 mei 1791. Johanna werd geboren op 22 november 1763 in Dreumel en overleed op 28 oktober 1795, op 31-jarige leeftijd. Zij is de dochter van *Alardus van Hees* (1728 - ?) en *Wilhelmina Hol* (1722 - ?).

Aaldert woonde in de Oude Maasdijk 240, thans nr. 34.
In dit huis kregen zoon Fredericus van Oss en Maria Kuppen zestien kinderen. In 1866 werd kleinzoon Joannes eigenaar van het huis. Joannes en zijn vrouw Maria woonden hier met hun vijf kinderen. Achterkleinzoon Jan Crijnen en zijn vrouw Mina verwierven het huis bij de boedelscheiding in 1901. Hier werden hun zeven kinderen geboren.

Marie, de dochter van Jan Crijnen liet door haar overbuurmeisje in de Torenstraat 2, Anneke Goyer, haar geboortehuis schilderen aan de hand van foto's en haar herinneringen.

Alardus en Johanna kregen één zoon:
* Alardus, geboren op 21 februari 1792. Alardus overleed 3 maanden oud op 22 mei 1792.

Aaldert hertrouwde op 21 februari 1797 met **Maria Anna Vermeulen**[2]. Maria is de dochter van *Cornelius Vermeulen* (1744 - 1829) en *Johanna Hol* (1752 - 1780), gedoopt op 16 april 1776.

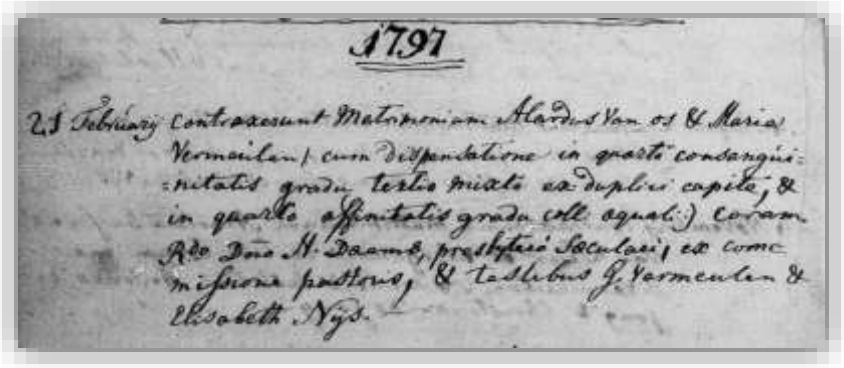
1797
21 February contractum Matrimonium Alardus Van os & Maria Vermeulen, cum Dispensatione in gradu consanguinitatis gradu tertio mixto ex duplici capite, & in gradu affinitatis gradu ult. aequali, coram Rdo Dno N. Daems, presbytero Saeculari, ex comissione pastoris, & testibus G. Vermeulen & Elisabeth Nys.

Om dit huwelijk te kunnen aangaan hadden zij dispensatie gekregen. Zie voor het waarom Bijlage 3.

2 Zie voor de stamboom van Maria Anna Vermeulen: Bijlage 2.

De boerenhoeve ‘De Sleep’ (Rooijsestraat 32), in bezit van de Vermeulens, kwam zo in het bezit van de familie van Oss.

In 893 wordt deze boerderij al genoemd als een van de vier hoeven die belasting moesten betalen aan de Abdij van Prüm. Lang heeft deze boerderij bekend gestaan als ‘Sleep, Laak en de Bysencampe’. Het huis werd in 1981 gesloopt.

Aaldert en Maria kregen vijf kinderen, die allen in de Oude Maasdijk werden geboren.

* Joanna (1), roepnaam ‘Jantje’ werd geboren in Dreumel nog geen half jaar na het huwelijk van zijn ouders en werd gedoopt op 6 augustus 1797. Zij trouwde met *Arnoldus van Giessen* (1787 - 1858), koopman uit (Maas)driel, op 4 november 1817. Zij overleed op 33-jarige leeftijd in (Maas)driel op 11 april 1831. Zij liet één kind achter, Albertus (1818 - 1884), vernoemd naar zijn grootvader.

* Joanna (2), gedoopt in Dreumel op 16 januari 1799. Zij trouwde op 28 februari 1827 met *Joannes van Kessel,* (1800 - 1884) uit Alem, Marem & Kessel (Noord-Brabant). Het echtpaar vestigde zich in Dreumel. Joanna overleed op 13 april 1832 in Dreumel slechts 33 jaar oud. Joanna en Joannes hadden toen vier kinderen: Alardus (1828 - 1900), Maria (1829), Wilhelmus (1830 - 1831), Wilhelmus Alardus (1831 - 1911).
* Alardus, roepnaam 'Aaldert' werd gedoopt in Dreumel op 7 juni 1801. Hij trouwde met *Helena van Gruijthuijsen* (1805 - 1885) op 20 juni 1826. Aaldert en Helena verwierven ‘De Sleep’ uit de erfenis van de ouders van Aaldert. Aaldert en Helena kregen twee kinderen: Maria (1827 - 1897) en Alardus (1829 - 1849).

  Aaldert was lid van de gemeenteraad. Volgens een raadsverslag (1826) bepaalde de gemeenteraad in die tijd ook de prijs van het brood.

1º …loon van den bakker of kosten van bereiding aan het brood, op achttien cents zijnde dezelfde prijs als daar voor binnen deze gemeente van oudsher is betaald geworden zegge *2º Aangezien de bakkers meer dan de helft van het door hun gebakken brood, aan zoo genaamde sluters of broodverkopers leveren, welke voor het verkopen*	*f ,, -18-*

van hetzelve 2½ cent van de vijf Nederlandse ponden genieten, wordt derzelver winst bepaald op tachtig cents	*ƒ,, -80-*
Totaal van de 3e grondslag	*ƒ,, -98-*
…….	
C. van Gruithuijsen, Auwers: burgemeester van Dreumel (1816 – 1840)	
J.C. Smulders, W. van Mook	
C.P. van Deursen, A. van Osch	

Aaldert overleed op 11 juni 1829, net 28 jaar oud, nog voor zijn zoon Alardus werd geboren. Hij is de eerste *van Oss* uit deze kroniek, die op het huidige kerkhof 'Rustoord' werd begraven. Dit kerkhof werd in 1820 in gebruik genomen.

Zoon Alardus overleed kort voor zijn twintigste verjaardag op 30 april 1849.

Dochter Maria werd eigenaar van 'De Sleep'. Zij trouwde op 2 juni 1852 met de 10 jaar oudere Andreas van Deursen, roepnaam 'Andries' (1816 - 1889). Met hem kreeg zij negen kinderen. Maria en Andries kochten veel grond en kregen daardoor veel schulden. Na de dood van haar man (1889) verkocht Maria 'De Sleep'
In 1897 kocht Toon Boumans 'De Sleep'. Van 1950 - 1954 was mijn vader eigenaar.

1950. Ons gezin gefotografeerd in de voortuin van 'De Sleep', rechts het bakhuis (waar wij elke zaterdag in een teil werden gewassen).

Vlnr. voorste rij: Wilma, Frits, Gusta en Theresia. Daarachter Joke, Jan en Theo.

De weduwe van Aaldert, Helena, hertrouwde op 10 september 1831 met *Wilhelmus Storij* (1803 - 1847), een neef van haar overleden echtgenoot. Hij is de oudste zoon van Wilhelmus Storij en Joanna van Oss, een zus en zwager van de vader van haar eerste man. Dit echtpaar kreeg vijf dochters en twee zonen: Catharina (1832 - 1858), Wilhelmus (1834 - 1916), roepnaam 'Willem', Johanna (1837 - 1853), Petronella (1839 - 1845), Aleyda Maria (1841 - 1923), Cornelia (1844 -

1896), Cornelis Gerardus (1846 - 1890). Helena overleefde ook haar tweede man en overleed in 1885, op 79-jarige leeftijd.

* Aldegundis, roepnaam 'Aleijda', gedoopt op 4 april 1803 trouwde op 20 mei 1828 met *Joannes van Vugt*, (1800) roepnaam 'Jan', schipper uit Ammerzoden. Hij is de zoon van Thomas van Vugt en Petronella Raadt.
  Haar ouders en ook haar stiefvader waren al voor haar huwelijk overleden en van de grootouders leefde alleen Cornelius Vermeulen grootvader van moederszijde nog. Die verklaarde de huwelijksakte niet te kunnen ondertekenen, omdat hij niet meer kon schrijven "*uit hoofde zijner hooge jaren*". Hij was toen 84 jaar oud. Dit huwelijk bleef kinderloos. Aleijda overleed op 28 maart 1885 in Amerzoden.

— Aan het R. C. parochiaal armbestuur te **Dreumel** is door wijlen mejuffrouw de wed. J. Van Vugt een legaat vermaakt, groot *f* 3000 onder den last van kerkelijke diensten.

Haar niet onaanzienlijk vermogen vermaakte zij aan de RK kerk. Ook Dreumel vergat zij niet.

Rotterdamsch nieuwsblad van 17-06-1885.

* Fredricus Thomas, geboren op 25 september in 1807, werd de grootvader van Jan Crijnen. In de akten waarin hij wordt genoemd is de schrijfwijze van zijn naam meestal Frederik maar soms Fredericus (o.a. op zijn bidprentje). Hij werd vernoemd naar de grootvader van zijn moeder en haar beide broers.

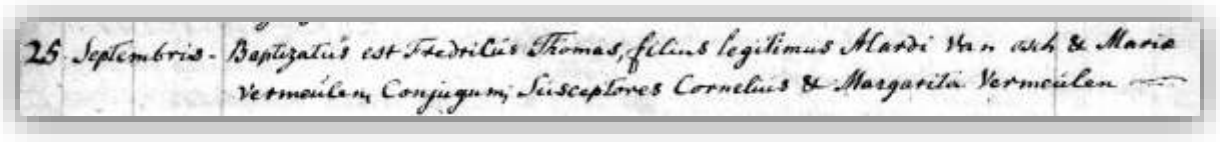
25 Septembris - Baptizatus est Fredricus Thomas, filius legitimus Aardi Van ash & Maria Vermeulen, Conjugum; Susceptores Cornelius & Margarita Vermeulen

Aaldert overleed op 37-jarige leeftijd op 19 februari 1809 en Maria hertrouwde op 8 oktober 1810 met *Wilhelmus Peters*, roepnaam 'Willem', uit Deest. Samen met hem had zij toen een zoontje: Petrus, roepnaam 'Peter', geboren op 20 september 1810. Willem is de zoon van Piet Hendriks en Johanna Willems. Maria overleed op 2 mei 1822, op 46-jarige leeftijd. Haar tweede echtgenoot Willem, overleed op 24 augustus 1824, op 49-jarige leeftijd.

VI.5 Fredricus Thomas van Oss (1807 - 1854)

Fredricus, roepnaam 'Frits', werd op 25 september 1807 in Dreumel geboren en is daar op 31 juli 1854 overleden. Hij is op 23 februari 1831 getrouwd (23 jaar oud) met de 18-jarige **Maria Kuppen**[3], roepnaam 'Marie'. Marie werd als oudste kind, op schrikkeldag 29 februari 1812, geboren in Leeuwen uit het huwelijk van notaris *Wilhelmus Dominicus Kuppen* en *Wilhelmina Wijnakkers*. Zij overleed op 16 maart 1890 in Puiflijk, 78 jaar oud.

Toen hij trouwde waren zijn grootouders zowel van zijn vaders- als moederszijde, zijn ouders en enige broer Aaldert overleden en waren zijn drie zussen getrouwd. Frits beheerde de boerderij van zijn ouders. Twee van zijn zussen overleden vlak na zijn huwelijk. De derde zus die in Well woonde en zijn halfbroer Peter die in (Maas)driel woonde, overleefden hem. Doordat hij zo weinig familie had, speelde de familie van zijn vrouw Maria een belangrijke rol in zijn gezin.

In de tijd dat Frits met Marie trouwde, was de armoede in Dreumel nog steeds zeer groot. In 1830 stond de onderstaande ingezonden smeekbrief in de Arnhemsche Courant.

3 Zie voor de stamboom van Maria Kuppen: Bijlage 3.

"*Onbeschrijfelijk gewis zijn thans de rampen, waaronder de gemeente Dreumel in den zak van Maas en Waal gelegen, gebukt gaat, wiens inwoners drie op een volgende jaren van de voortbrengsels van bijna al hunne landerijen door de aanhoudende regens, en overstroomde kwelwater verstoken zijn geweest, waardoor hongersnood voor menschen in den langdurenden afgeloopen fellen winter onvermijdelijk was geweest, had niet hunnen kwijnenden toestand verscheiden Nederlandsche harten getroffen. - Dan zie: nauwelijks schenen onze armen bij het ophouden der drukkende koude eenige hoop van uitkomst te koesteren, of ook bij het losgaan van de rivier de Waal zagen zij reeds op den 27sten der afgeloopen maand dezelve wankelen, toen eene geduchte ijsdam zich alhier voor het dorp nederzette, die op een oogenblik ontelbare boomen verdelgde, een huis geheel wegstootte, en verscheiden gedeeltelijk verbrijzelde; terwijl in den avond van den volgenden dag zij bij het wegdrijven van de sluitdeuren onzerkapitale watersluis eensklaps, helaas! alle hunne hoop verijdeld zagen, waardoor deze uitgestrekte gemeente, na vruchteloos, om voornoemde sluis te bevangen, verscheidene reuzen pogingen aangewend te hebben, geheel onder water is geraakt, en alzoo eene menigte reeds onder het gebrek gebukte armen met hunne naakte kinderen genoodzaakt zijn geworden hunne in het water geraakte waggelende hutten te verlaten; het is derhalve tot uwe bekendeerbarming en aloude milddadigheid, Nederlanders! dat de ondergeteekende zich wenden, die hun gaarne met de uitdeeling uwer liefdegiften willen belasten. J. van der Heyden, pastoor. A. van Welie, armemeester. A. van der Voort, armemeester".*

Uit een dagboek, dat een rijke mevrouw Johanna die met haar vader en broer in 1830 een reis door Maas en Waal maakte, zijn onderstaande fragmenten:

... "*Volslagen gebrek aan levensmiddelen, ziekten onder volwassenen en kinderen; de langdurige vrees, dat zij ook hun leven kunnen verliezen, eerst door overstroming bij eene ijsstopping, en vervolgens, toen bij het uitspringend der Dreumelsche sluisdeuren, de sluis zelve en de dijk dreigde te bezwijken.'' ...*
Overal staat water op de velden omdat men niet in staat is het overtollige regen- en kwelwater af te voeren. Dreumel is een gehucht met vervallen krotten en hutten vol kommer en kwel, is haar conclusie. Johanna beschrijft zo'n hut:
"Het was een hut van teenwerk met koemest bestreken, enkel met een deur tot den ingang; de schoorsteen bestond in eene mand. Dezelve was 3 stappen breed en 4 lang, waarvan de helft tot stalling van een varken moest dienen, terwijl de andere helft strekte tot woning voor man en drie kinderen."
Tussen de gehuchten stonden grote huizen met stenen muren en schuren met planken gevels. Hier woonden de boeren. Rond het huis waren er appel- en perenboomgaarden. Hierin liepen de varkens en kippen. De rijkere boeren hadden ook koeien, paarden en ganzen. Ze hadden honden en katten als huisdieren. In de tuinen bloeiden rozen en seringen. Er waren twee hoofdwegen. Een grindweg over de dijk en een keien- en grindweg die van Rossum naar Nijmegen, dwars door Dreumel liep. Openbaar vervoer was er niet.
Er was wel een kerk die zij het bezichtigen waard vonden. Deze Waterstaatkerk toegewijd aan de H. Barbara, waarvan met de bouw in 1819 was begonnen, maar toen nog niet voltooid was.

Deze kerk wordt later beschreven als "een van de schoonste en rijkste kerken van het platteland, prijkend met een hoge toren, voorzien van een zwaar orgel en met drie altaren, waarvan het hoogaltaar voor een meesterstuk van kunst wordt gehouden." De kerk werd gebouwd met behulp van staatssubsidies voor 16.500 gulden. De inrichting werd betaald door de parochianen en hun pastoor. De inwijding van de kerk door bisschop Mgr. C.L. baron van Wijckersloot vond plaats in 1839. Er werden 4 klokken in geplaatst. In de inscriptie van de Barbaraklok wordt ook Frits vermeld. De tweede zoon van Frits en Maria, Willem, was het eerste kind van het gezin dat in de pas ingewijde

kerk werd gedoopt door de toenmalige pastoor Jacobus van der Heyden. Frits werd evenals, acht van zijn kinderen en twee kleinkinderen, vanuit deze kerk begraven.

In 1867 moest de, inmiddels veel te klein geworden, kerk alweer vervangen worden door een nieuwe kerk. Er waren in 1860 in Dreumel 1940 inwoners, waarvan er 1821 katholiek waren. Uitbreiding bleek geen optie omdat de kerk te laag stond en dus veel te lijden had van de talloze watersnoden, die het Land van Maas en Waal in die tijd teisterden.

Marie en Frits kregen zestien kinderen, die allemaal in Dreumel in de Oude Maasdijk, thans nr. 34, werden geboren.

* Albertus, roepnaam 'Aeldert/Allardus', werd geboren op 31 maart 1832 en trouwde op 10 mei 1862 met *Alijda Maria van Wichen* (1833 - 1898), dochter van Francis van Wichen en Sibilla Elisabeth Teeuwissen. Albertus woonde met zijn gezin op Rooijsestraat nr. 32 ('De Sleep'). Dit echtpaar kreeg drie kinderen: Sibilla Elisabeth (1863 - 1924), Frederikus (1864) en Frederika (1865). Frederikus werd maar enkele dagen oud en Frederika slechts 3 maanden. Allardus overleed op 33-jarige leeftijd op 18 december 1865, precies 10 dagen voor zijn dochter Frederika. Alijda nam het beheer van het bedrijf van haar man over en vulde haar inkomen aan met gegoede kostgangers, zoals vrijgezelle veeartsen en Dreumelse burgemeesters (Antonius Hengst, Theodorus Gefkens en Gerrit van Eijseren).

Men schrijft ons uit Tiel:
Gisteren-namiddag even vóór 5 uur, toen juist veel menschen ter kerke zouden gaan, ontstond te Dreumel brand in een hooimijt, behoorende aan H. v. Wichen. Eenige kinderen hadden met lucifers gespeeld, en door de droogte en den wind deelde het vuur zich spoedig mede aan de woning van H. v. Welie en vervolgens aan een geheel met hooi gevulden berg, waarin wel 60,000 kilo aanwezig was. In korte oogenblikken werden ook andere huizen aangetast en brandden 7 huizen, een schuur en een berg geheel af. Een dezer laatste huizen, van de weduwe Van Os, dat op eenigen afstand stond en waar de burgemeester, de heer Van Eijseren, zijn kamers heeft en ook nog veel bescheiden, de gemeente betreffende, aanwezig waren, moeten ook veel van den brand geleden hebben.
Daar de burgemeester afwezig was, werd de orde door de wethouders uitstekend gehandhaafd. De brandweer had handen vol werk, om enkele panden, die ook al vuur hadden gevat, voor vernieling te bewaren. Nagenoeg alles was verzekerd.
Even vóór 10 uur, toen men nog aan het blusschen was, zag men brand in het nabijgelegen Alfen. Een berg met hooi, behoorende aan D. de Ruyter, was in brand geraakt en had ook door het vliegen der vonken diens woning en de schuur van Mollenberg aangetast. Het mocht ook gelukken deze panden te behouden; de hooiberg werd vernield. De oorzaak is onbekend.
Over de rivier de Maas had ook gedurende den geheelen dag een groote brand plaats, en wel te Rosmalen. Zeer veel panden moeten aldaar door het vuur zijn vernield.

In 1885 was er (weer) een grote brand. Ook 'De Sleep' vatte vlam. *De Tijd 21/04/1885*

Dochter Sibilla bleef ongetrouwd en vermaakte een belangrijk deel van haar nalatenschap aan de parochie St. Barbara.

* Joannes, geboren op 27 augustus 1833, werd mijn overgrootvader. Hij trouwde met *Maria Smulders*.
* Maria (1), geboren op 8 april 1835 en overleden op 5 maart 1836 in Dreumel, 10 maanden oud.
* Maria (2), geboren op 7 februari 1837 en overleden op 10 juni 1854 in Dreumel, 17 jaar oud. Ruim een maand daarvoor was haar vader overleden.
* Willem Dominicus (kapelaan), vernoemd naar zijn grootvader (Wilhelmus Dominicus Kuppen: zie Bijlage 3), geboren op 12 augustus 1839.

Willem studeerde van 1852 - 1858 aan het Kleinseminarie Beekvliet, van 1858 - 1864 aan het grootseminarie in Haaren en werd in 1864 priester gewijd.

Grootseminarie Haarendael in Haaren (1839 - 1967).

Hij werd assistent en later kapelaan in Wanroij waar zijn heeroom, Wilhelmus Wijnakkers, pastoor was. Hij bleef daar als kapelaan, toen deze in 1865 overleed. In 1876 werd hij benoemd als assistent in Rijckevoort. Een jaar later, in 1877, nam hij ontslag om gezondheidsredenen. Hij keerde terug naar zijn moeder in Puiflijk, waar hij op 3 juni 1887 op 47-jarige leeftijd overleed.

* Alegonda, geboren op 7 maart 1841 en overleden op 15 maart 1869 in Puiflijk, net 28 jaar oud.
* Willemina (1), geboren op 24 december 1842 en overleden op 8 januari 1843 in Dreumel, twee weken oud.
* Willemina (2), geboren op 30 december 1843 en overleden op 8 februari 1868 in Puiflijk, 24 jaar oud. Haar geboorteakte is de nr. 55 en hiermee wordt het jaar in Dreumel afgesloten. Zij is de eerste van de vier kinderen die binnen 5 jaar na de verhuizing van het gezin naar Puiflijk overleden.
* Theodora Willemina, geboren op 14 april 1845 en overleden op 6 juni 1846 in Dreumel, een jaar oud.
* NN, levenloos geboren zoon, geboren op 21 april 1846.
* Theodora Wilhelmina, roepnaam 'Dorothea', geboren op 26 mei 1847 en overleden in Puiflijk op 13 juni 1872, 25 jaar oud: "*Na dikwijls gedurende haar ziekte te zijn gesterkt door de H. Sacramenten*".
* Johannes Allegundus, geboren op 30 november 1848 en overleden op 26 februari 1850 in Dreumel, een jaar oud.
* Johannes, geboren op 23 april 1850 en overleden in Puiflijk op 18 oktober 1871, 21 jaar oud.
* Anna Maria, geboren op 31 mei 1851 en overleden op 1 maart 1852 in Dreumel, negen maanden oud.

* Antonius Martinus, geboren op 21 juli 1852. Zijn vader heeft hij nooit gekend. Die overleed voor zijn tweede levensjaar. Toen hij twaalf jaar oud was begon voor zijn familie een nachtmerrie. Binnen 8 jaar stierven drie van zijn zussen, twee broers, twee neefjes en een nichtje.

  Op 32-jarige leeftijd werd hij opgenomen in de zwakzinnige inrichting Coudewater in de gemeente Rosmalen. Iets wat in deze tijd alleen in geval van overmacht gebeurde. Zijn ziektebeeld "wees in de richting van chronische depressie met godsdienstwaan".

Coudewater, waar de verpleging in handen was van de congregatie waar de schoonzus Ida Boumans (zie: Bijlage 5) van kleinkind Jan Crijnen deel van uitmaakte, heeft hij nooit meer verlaten.
Een hersenbloeding maakte ruim 30 jaar later, op 25 februari 1916 een einde aan zijn leven.

Hij liet zijn familie een weiland 'Horstje' gelegen in Dreumel (Sectie C, nr. 102) van 1.96.30 ha na, geschat op 3800 gulden. Met instemming van alle erfgenamen kocht zwager Christiaan Mollenberg dit perceel voor zijn enig kind, Jan.

* Johanna, werd geboren op 17 september 1853 als jongste kind van Frits en Marie. Zij trouwde, ruim een half jaar na het overlijden van haar moeder, op 4 oktober 1890 op 37-jarige leeftijd met de 40-jarige overbuurman *Gerardus Johannes van der Zandt* (1850 - 1938), roepnaam 'Grad' weduwnaar van *Wilhelmina Catharina Dimpena van der Sijp*. Toen Wilhelmina op 2 november 1885 overleed, bleef Grad achter met twee kinderen Waltherus en Elisabeth. Johanna was de eerste liefde van Grad. Het huwelijk met haar bleef kinderloos. Johanna overleed op 9 april 1936 in Puiflijk, 83 jaar oud. Grad was de curator van haar broer Antonius.

Als kinderen maakten Grad en Johanna de watersnood van 1861 mee. Johanna woonde toen nog in Dreumel. De vader van Grad, Hermanus van der Zandt (1803 - 1888). Hij ontdekte het 8-jarig meisje Johanna van Beek uit Beneden Leeuwen, toen hij met zijn roeiboot in de polder zijn landerijen controleerde. Het meisje werd gered en Johanna werd door haar huwelijk met notaris Houben een welgestelde vrouw in Leeuwen.

Bij het oudste kleinkind van Grad, Jan en zijn vrouw Zus bracht ik tijdens mijn HBS-tijd in Druten de winters door op hun boerderij in Puiflijk (van Mekerenstraat 1). Het huis waar ook Johanna en Grad hebben gewoond.

De boerderij is afgebroken, de linden-bomen zijn (nog) gespaard.

Johanna was in de herinnering van kleinkind Jan een mopperaar. Hij vertelde dat hij zich herinnerende hoe zijn oma klaagde over de kwaliteit van de aardappelen en de knecht opdroeg om andere te gaan kopen. Zijn grootvader gaf de knecht een kist aardappels mee en vroeg hem een uurtje weg te blijven, niets te kopen en dezelfde kist als gekocht aan zijn vrouw te geven. De volgende dag prees zijn oma de aardappels en haar gelijk.

Tekst op haar bidprentje: "*Zij was eene deugdzame vrouw, het sieraad van haar huisgezin, opmerkzaam op alles wat in haar huis omging.*"

Frits werd in september 1851 benoemd als raadslid van de gemeente Dreumel. Dat was een functie die ook zijn oudste zoon, kleinzoon en achterkleinzoon vervulden.

Toen hij in 1954 overleed, was Marie 42 jaar oud en bleef achter met negen kinderen tussen de 4 en 22 jaar. Een maand na Frits overleed hun oudste dochter Maria op 17-jarige leeftijd.

Nog geen half jaar later brak de dijk door en kwam Dreumel helemaal onder water te staan.

Landschap met dijkdoorbraak bij Dreumel tijdens de watersnoodramp in 1855. Willem Gruyter (Jr.) , Mari ten Kate, 1832 - 1880.

Hieronder een verslag in de Rotterdamsche Courant (19-03-1855).

"Onder de Plaatsen van ons Vaderland, welke het meest door de jongste rampen hebben geleden, behoort wel in de eerste plaats de gemeente Dreumel, alwaar de verwoestingen, nadat Zondag namiddag omstreeks 3 ure het ijs in beweging geraakte, allerontzettendst zijn geweest. Ondanks de ijverigste inspanningen bezweek de Dijk op twee plaatsen, en ontstonden er openingen van 25 en 200 ellen. De gevolgen waren verschrikkelijk; de beste Landerijen werden vernield, omstreeks Vijftig Woningen door den vloed en het ijs geheel weggespoeld, tot welker vernieuwing de Eigenaars buiten staat zijn; vele Arbeiderswoningen worden nog dagelijks door den golfslag verbrijzeld, en bovendien heeft men zes menschenlevens te betreuren. Niet minder dan Honderdvijftien Huisgezinnen, te zamen ruim Vijfhonderd Personen, zijn hier thans zonder Woning, en in de School en bij de Bewoners aan den Dijk gehuisvest, moeten zij dagelijks van al het noodige voorzien worden."

Op 17 mei 1866 verhuisde Marie met zes kinderen naar een boerderij in Puiflijk (gemeente Druten), tegenover de RK kerk (in de Kerkstraat/ter hoogte van de Van Meekrestraat). Haar oudste zoon Aeldert was overleden en Joannes nam het beheer van het familiebezit in Dreumel over. Zoon Willem was kapelaan in Wanroij.

Puiflijk is de geboorteplaats van de moeder van Marie, Wilhelmina Wijnakkers. Haar ouders hadden hier een boerderij, die was overgenomen door hun twee ongehuwde kinderen. In 1863 overleed Gerardus als laatste (zie: Bijlage 3.)
Marie beheerde daar ruim 13,5 ha weiland ('De Hoekkamp', 'De Kwadekamp', 'Broek of Hoekkamp', 'Halve Hof', 'Het Hoog Hout').

Marie overleed in 1890. Op de begraafplaats van de kerk St. Johannes de Doper (bouwjaar 1870) werd zij, evenals haar kinderen: Willem, Alegonda, Willemina, Dorothea, Joannes en Johanna, haar kleinkind Mieke en haar achterkleinzoon Jan begraven.

Kleinzoon Frits ging na het overlijden van zus Mieke weer terug naar zijn geboorteplaats Dreumel.

Zestig jaar nadat ze zich met kinderen in Puiflijk vestigde, had haar laatste nakomeling Puiflijk verlaten. Mijn vader Jan had nog weiland in Puiflijk uit de nalatenschap van zijn overgrootmoeder.

Een tastbare herinnering aan het verblijf van Marie is de grond naast de pastorie van de RK Kerk Johannes de Doper die door Johanna aan deze kerk werd geschonken. Hierop werd een klooster gebouwd voor de Dominicanessen van H. Catharina van Siëna. Deze orde hield zich in Puiflijk bezig met het onderwijs, bejaardenzorg en wijkverpleging.

Briefkaart van Huize St. Maarten.

V.2 Joannes van Oss (1833 - 1900)

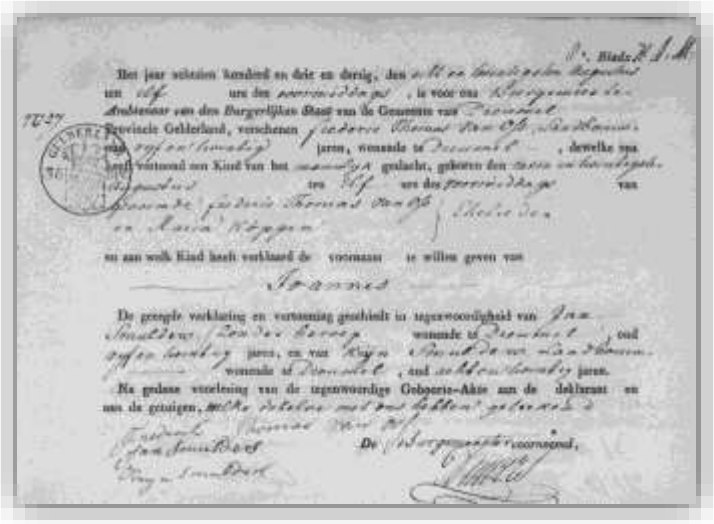

Joannes, roepnaam ‘Jan’ werd op 27 augustus 1833 geboren in Dreumel en overleed daar op 28 februari 1900.

Hij trouwde (25 jaar oud) op 10 maart 1859 met de 7 jaar oudere **Maria Smulders**[4], geboren op 10 augustus 1826 in Dreumel en overleden op 25 februari 1879 in Dreumel.

4 Zie voor de stamboom van Maria Smulders: Bijlage 4.

Maria werd geboren uit het tweede huwelijk van *Joannes Aloijsius Augustinus Smulders* (1778 - 1859*)* met *Arnolda ten Biesen* (1784 - 1859), zijn huishoudster, op 19 april 1825. Arnolda is de dochter van Antonie ten Biesen en Maria Merkhof.
Maria en Joannes kregen zes kinderen, die allen in de Oude Maasdijk 240 opgroeiden. Ze werden geholpen door drie inwonende dienstmeisjes en één inwonende knecht en een aantal seizoenarbeiders.

* Maria Frederika, roepnaam 'Mieke' is geboren op 21 februari 1860. Toen haar moeder overleed was zij 19 jaar en nam het huishouden voor haar rekening. Toen haar vader overleed was zij 40 jaar en ging zij het huishouden bestieren van haar broer Frits die de boerderij van hun oma in Puiflijk had overgenomen. Zij heeft de laatste watersnoodramp van Maas en Waal nog net meegemaakt, maar omdat zij in Puiflijk op de hoog gelegen 'de Hucht' woonde, leidde dit voor haar niet tot ernstige problemen.
  Zij overleed daar ,na een lang ziekbed, op 6 april 1926. Zij werd 66 jaar oud.

* Arnolda Johanna, roepnaam 'Nolda' geboren op 24 januari 1862, trouwde op 17 november 1892 in Dreumel met de landbouwer/ meelhandelaar *Christiaan Mollenberg* (1861 - 1918), roepnaam 'Chris', uit Alphen. Zij ging na haar huwelijk in Alphen wonen.
  Nolda en Christiaan kregen twee kinderen Maria Petronella (1894 - 1910) en Johannes Coenraad (1898 - 1921), roepnaam 'Jan'.
  Arnolda overleed op 45-jarige leeftijd op 14 juli 1907 in Alphen.

In het tweede huis van rechts woonde het gezin van Nolda en Chris aan de Greffelingsedijk. Het huis is in 2005 afgebrand, maar weer in de oude staat herbouwd.

Chris hertrouwde na het overlijden van Nolda in 1908 met Hendrika Christiaans (1881 - 1910). Hendrika overleed 2 jaar na het huwelijk. Ruim een maand later overleed ook zijn dochter Maria Petronella op 16 jarige leeftijd. Chris trouwde voor de derde keer in 1911 met Wilhelmina in 't Hout (1871 - 1939). Ook met haar kreeg hij geen kinderen.
Op 11 februari 1918 werd hij in Alphen vermoord. In de Gelderlander van 15 februari 1918 staat een verslag van de moord.

"Reeds geruimen tijd hadden eenige opgeschoten jongens, die bij avond en ontijden hun vermaak zochten op hoeken van straten, een soort club gevormd, schijnbaar met het doel het den bewoners van de buurt 'Greffeling' zoo lastig mogelijk te maken. Niets werd ontzien. Heiningen en muren worden afgebroken, vensters afgehangen, achterdeuren verbroken, enz., te veel om op te noemen.
Bij dergelijke tooneelen werden oude hooge of deukhoeden gedragen om zich onherkenbaar te maken; mogelijk was het een onderling kenteken van de leden der bende. Ieder die bij dergelijke straatschandalen op hun tooneel verscheen en hunne handelingen zou kunnen bespieden of verhinderen, werd aangerand of met steenen geworpen.
Bleek soms een gemolesteerde eenigen moed te bezitten, dan worden de lafaards op de vlucht gedreven."

Christianus Mollenberg is ook doelwit.

"Meermalen werd hem de pet van het hoofd geslagen". Ook zijn paard moet het ontgelden als het *"met groote steenen wordt toegetakeld"*. Als hij op de bewuste avond na enkele klanten bezocht te hebben naar huis gaat, wordt hij van achteren door iemand besprongen.

... die hem 't mes in den rug stak, onder den uitroep: " Verd... hier heb ik je nu". Op zijn hulpgeroep werd hij vreselijk bloedend naar huis gedragen, waar hij aan de politie en daags daarna aan de justitie uit Tiel den dader aanwees, die direct in arrest is gesteld. Genoemde heeren waren juist vertrokken, toen de dood intrad. ...

Volgens het de kranten-berichten roept Chris de naam van de dader, voor hij sterft. Hiermee heeft hij het daags van tevoren ook al aan de stok gehad.Het is de 21-jarige Andries A. uit Alphen, die direct onder arrest werd gesteld.
In een kort verslag van de rechtszaak in het Algemeen Handelsblad van 24 mei 1918 lezen we dat *"ook een 12-jarige jongen ter rechtzitting verklaarde, dat hij had gezien, dat A. den steek had toegebracht."* Er worden in totaal 23 getuigen gehoord. De verdachte blijft ontkennen. Het O.M. eist 8 jaar. De rechter gelast een onderzoek naar geestvermogens van de beklaagde. Hij wordt in een krankzinnigengesticht in Woensel geplaatst, waar hij na één jaar als 'volkomen hersteld' wordt ontslagen.
Vervolgens wordt hij weer gedetineerd in Tiel waar de zaak opnieuw voor de rechtbank komt. De officier eiste opnieuw 8 jaar, maar de verdediger achtte de misdaad "*overtuigend noch wettig bewezen*". *"De beklaagde ontkende onder tranen schuldig te zijn aan den dood van Mollenberg*."
In de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 6 februari 1920 stond het uiteindelijke vonnis van de rechter: vijf jaar gevangenisstraf met aftrek van de voorlopige hechtenis.

Jan Coenraad ging na het overlijden van zijn vader, bij zijn tante Mieke en oom Frits in Puiflijk wonen. Het was de bedoeling dat hij daar de boerderij zou overnemen. Echter, hij overleed daar op 22-jarige leeftijd.

* Fredrik Johannes, roepnaam ‘Frits’ werd geboren op 23 november 1863 en verhuisde naar de boerderij van zijn oma in Puiflijk, nadat die was overleden.
  Zijn zus Mieke kwam bij hem wonen na het overlijden van hun vader. Evenals zijn neef Jan Mollenberg, nadat die (in 1918) wees was geworden. Na het overlijden van eerst neef Jan (in 1921) en daarna Mieke (in 1926) ging hij terug naar Dreumel.
  Hij woonde tot zijn dood op, 2 april 1948, bij zijn zwager Antonius Boumans op de ‘De Sleep’ en werd in Dreumel naast RK kerk St. Barbara begraven.

* Jan Crijne, werd geboren op 3 april 1865 en overleed in zijn 2de levensjaar op 20 december 1866. In dit jaar heerste er in Nederland een grote cholera-epidemie. In Dreumel werd door de gemeenteraad allerlei voorzorgsmaatregelen getroffen zoals het niet door laten gaan van de kermis en de (eerste) huisarts (Johannes van Dijk) “*te gelasten indien de cholera de Gemeente mogt naderen hij dan geneesmiddelen tegen die epidemie op meerdere plaatsen voor handen zal stellen met de nodige voorschriften en gebruiksaanwijzingen daartoe voorzien*".
* Jan Crijnen, geboren op 12 april 1867, werd mijn grootvader. Hij trouwde met een jongere zus van zijn zwager Antonius: *Wilhelmina Boumans*.
* Alegonda Wilhelmina, roepnaam ‘Aal’, werd geboren op 25 juni 1869.

Zij werd vernoemd naar haar tante die ruim een jaar voor haar geboorte op 28-jarige leeftijd overleed.

Aal trouwde op 28-jarige leeftijd met de ruim 10 jaar oudere *Antonius Boumans* (1858 - 1951). Dit huwelijk bleef kinderloos.
Zij overleed “*na een geduldig gedragen lijden*” op 9 mei 1931.

Joannes en Maria maakte in zijn leven drie watersnoodrampen mee: in 1855, 1861 en 1876. De watersnoodramp van 1855 kostte 6 Dreumelnaren het leven. Vooral aan de Oude Maasdijk waar Joannes met zijn gezin woonde, sloeg de dood toe. De overstroming van 1861 en 1876, eisten in Dreumel geen slachtoffers, maar er was wel weer veel schade. In 1861 werden 60 woningen geheel en 200 woningen gedeeltelijk vernield. Zelfs de hoog gelegen kerk, kwam enkele dagen onder water te staan. Het waren niet alleen de dijkdoorbraken die er toe leidden dat het gebied tussen de Maas en Waal blank kon komen staan. Ook het kwelwater kon leiden tot enorme wateroverlast In 1883 was het zo erg dat 120 gezinnen hun huizen moesten verlaten.

"4/5 maart 1855... De Rooij en de Ruivert waren al vrij snel ondergelopen en kort daarop stortte het water met zoveel geweld over de Oude Maasdijk heen, dat daar 14 huizen werden weggesleept. In een van de grootste boerderijen aan die Oude Maasdijk poogden Jan en Gradus van Oijen nog hun vee te redden, toen het huis, waarin ook hun 80-jarige bedlegerige moeder verbleef, instortte. De drie mensen verdronken. Hun knecht, Jan Hol en de dienstbode Johanna van de Heuvel waren op het dak geklommen en trachtten zich te redden in een boot. Die boot echter werd door het ijs in elkaar gedrukt en ook zij beiden kwamen om. Het dak van het huis is later in Alphen teruggevonden: de kippen zaten er toen nog springlevend op....."

Aan de Waaldijk (voor nr. 7) herinnert een gedenkteken uit 1867 aan de watersnoodramp van 1855 (en het 15- jarig regeringsjubileum van koning Willem III).

Na de overstroming van 1861 besloot men om dijkmagazijnen te bouwen langs de dijk. Hierin konden de materialen (zandzakken, kruiwagens, schoppen, enz.), nodig om in geval van de dreiging van een dijkdoorbraak de dijken zo goed mogelijk te versterken, worden opgeslagen. In Dreumel staat nog een dijkmagazijn van het oudste type (bouwjaar 1866).

Dijkmagazijn in Vluchtheuvelstraat 8. In 2014 is het dijkmagazijn in gebruik genomen door de stichting Tremele, als 'clubhuis'.

Watersnood.

Terwijl in het algemeen de Watersnood als voorbij beschouwd wordt, blijft het water, door het overstroomen der binnenpolders, nog altijd ons dorp teisteren; en omdat 180 huisgezinnen moeten bedeeld worden, die niets kunnen verdienen en de giften in evenredigheid der ellende in het geheel niet toereikend zijn, doen wij een beroep op de algemeene liefdadigheid.

De giften zullen in dank worden ontvangen bij een der ondergeteekenden.

J. VAN RIJSEWIJK, R. K. Pastoor.
G. VAN WELIE,
Pres. der Vereen. H. Vincentius.
A. SIMONIS,
Secretaris R. K. Armbestuur.

DREUMEL bij TIEL, 2 Febr. 1883.

(964)

De schade die de wateroverlast aanrichtte aan huizen en wegen, maar vooral ook aan gewas, moest door de bewoners voornamelijk zelf worden gedragen. Dit leidde tot nog grotere armoede, dan er al was.

Menigmaal werd er een beroep gedaan op liefdadigheid, zoals ook bovenstaande oproep in 'De Tijd'.

Een ander artikel in dezelfde krant en zelfde jaar (1883) beschrijft de enorme armoede waarin veel Dreumelnaren verkeren.

Wel deden de verschillende armbesturen hun best, maar de inkomsten waren gering voor zooveel armoede en zijn nu ontoereikend. Innig medelijden moet ieder overmannen, die ze ziet, de arme lieden, welke den geheelen winter niets verdiend hebben, die schamel gekleede grijsaards en kinderen, van wie het weinige, dat zij bezitten nu zooveel te lijden heeft, voor wie een snede droog brood menigmaal een gezochte spijs is.

In de tijd dat Joannes leefde tot ver in de 19de eeuw bestond er geen oudedagsvoorziening. Aangezien heel veel mensen geen mogelijkheid hadden om te sparen, waren de kinderen de enige ouderdomsvoorziening. Met meerdere generaties samen wonen, was eeuwenlang heel gewoon. Ongehuwde broers en zussen bleven vaak in het ouderlijk huis inwonen.

Men moest blijven werken zolang dat maar enigszins mogelijk was.

Hoofdonderwijzer Gerardus Spruijtenburg die Joannes, Maria en hun kinderen leerde lezen, schrijven en rekenen, overleed, bijna 76 jaar oud. Hij was toen al 50 jaar hoofdonderwijzer in Dreumel en nog steeds in functie.

Ter vervulling der vacature, ontstaan door het overlijden van den Heer G. SPRUIJTENBURG, wordt aan de Openbare Lagere School te Dreumel een

HOOFD

gevraagd.

Leervakken a tot en met l en m of n van art. 2 der Wet van den 17 Augustus 1878, (*Staatsblad* No. 127). Jaarwedde *f* 800, behoudens goedkeuring van Heeren Gedep. Staten, benevens vrije Woning en Tuin.

Zij, die aan het vergelijkend examen wenschen deel te nemen, worden uitgenoodigd, hunne bij de wet gevorderde stukken vrachtvrij in te zenden aan den Burgemeester van Dreumel, vóór 20 Juni e. k.

De verzoekschriften moeten op zegel geschreven zijn.

Het getuigschrift, bedoeld in art. 27, al. *b*, moet afgegeven zijn na 23 Mei 1881.

Eind 1896 werd er in Dreumel een vereniging ‘De Boterbloem’ opgericht om de melk van de boeren te verwerken tot boter. Joannes was één van de 28 leden. In het eerste jaar werd ruim 10.000 kg boter geproduceerd. De melkprijs was toen 3,5 tot 4 centen per liter.

Voor die tijd moesten de boeren al hun melk zelf verwerken of aan huis verkopen. Ze gebruikte voor de verkoop tinnen bekers die elk jaar werden geijkt.

Deze tinnen beker (inhoud 1 liter) werd door stamvader Joannes gebruikt voor de verkoop van melk aan huis. Er staan de ijkmerken van de jaren 1874 t/m 1879 in. Deze tinnen beker werd ook nog gebruikt door de kinderen van zijn zoon Jan Crijnen. Ook in die tijd werd er nog melk aan huis verkocht.

De eerste Dreumelse boterfabriek (links) werd gebouwd tegenover de Rooijsestraat 57.

De eerste bewoner van dit huis was een oudtante van Joannes, Johanna Storij-van Oss.

Op de voorgrond het oude gemeentehuis dat in 1878 werd gebouwd.
Foto genomen rond 1900.

Joannes werd op 46-jarige leeftijd weduwnaar en bleef achter met vijf kinderen in de leeftijd van 9 t/m 19 jaar. Toen hij op 66-jarige leeftijd overleed had hij twee kleinkinderen, de kinderen van zijn dochter Nolda. Deze kinderen overleden beiden op jonge leeftijd. Dankzij zijn jongste zoon Jan Crijnen die een jaar na zijn dood trouwde, werd het geslacht voortgezet.

IV.5 Jan Crijnen van Oss

Jan Crijnen, roepnaam ‘Jan’ werd geboren op 12 april 1867 in Dreumel en overleed daar op 10 juli 1930. Op deze datum, 44 jaar later, werd mijn zoon Krijn Jan (I.1.6.2) geboren.

Jan Crijnen trouwde op 25 april in 1901 met **Wilhelmina Boumans**[5], roepnaam ‘Mina/Mien’. Op diezelfde datum een jaar later werd hun eerste kind geboren: mijn vader. Op dezelfde datum in 1970 hebben Frans en ik onze bruiloft gevierd.

Wilhelmina werd in Dreumel geboren op 22 november 1866 als dochter van *Martinus Boumans* en *Dirkje de Bie*. Zij overleed op 9 november 1944 in Dreumel.

Om verwarring te voorkomen worden mijn overgrootvader Jan en grootvader Jan steeds vermeld onder hun doopnamen respectievelijk Joannes en Jan Crijnen. Mijn vader Jan wordt in deze kroniek vermeld met zijn roepnamen Jan of vader.

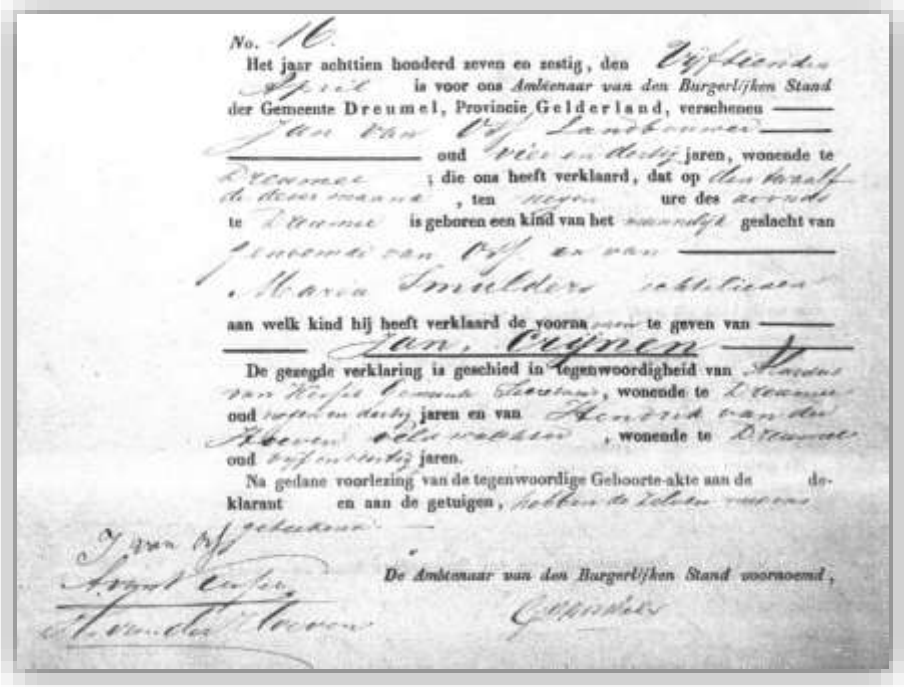

No. 16.

Het jaar achttien honderd zeven en zestig, den Vijftienden April is voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Dreumel, Provincie Gelderland, verschenen Jan van Oss Landbouwer oud vier en dertig jaren, wonende te Dreumel; die ons heeft verklaard, dat op den twaalf de deser maand, ten negen ure des avonds te Dreumel is geboren een kind van het maandelijk geslacht van genoemde van Oss en van Maria Smulders echtelieden aan welk kind hij heeft verklaard de voornamen te geven van Jan Crijnen

De gezegde verklaring is geschied in tegenwoordigheid van Andries van Kessel Gemeente Sleeuwen, wonende te Dreumel oud negen en dertig jaren en van Hendrik van der Hoeven veldwachter, wonende te Dreumel oud vijf en vijftig jaren.

Na gedane voorlezing van de tegenwoordige Geboorte-akte aan de deklarant en aan de getuigen, hebben de zelven met ons geteekend

J. van Oss
Arnt Cuijer
Hendrik Hoeven

De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand voornoemd,
Gehardeles

Jan Crijnen, in officiële documenten meestal aangeduid met de naam Johannes Quirinus, groeide op met 3 zussen en een broer in de Oude Maasdijk.

5 Zie voor de stamboom van Wilhelmina Boumans: Bijlage 5.

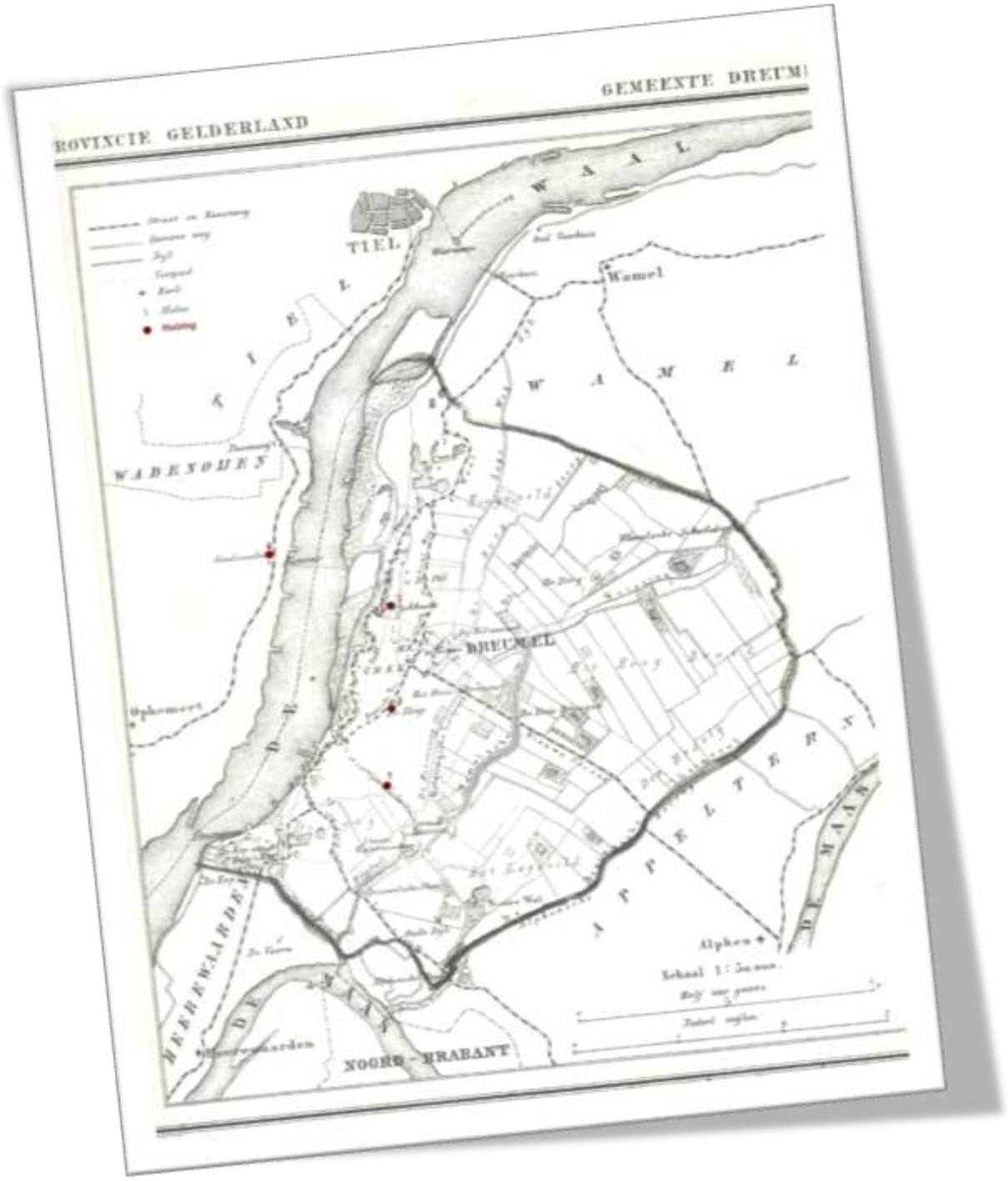

Bovenstaande kaart van 1867 is gemaakt door landmetingen en verkenningen in het veld. Officieren te paard doorkruisten het terrein en legden de informatie vast op zogeheten minuutplans. Hier werden steengravures van gemaakt waarmee de kaarten werden gedrukt. Dreumel had toen ongeveer 2000 inwoners, die voornamelijk woonden langs de Dijk, in de Oudenmaasdijk, Rooischesestraat, de Kom/Dorp (rond de kerk) en Achterstraat. Verder was er nog bewoning op Bato erf (steenfabriek), in de Boezemkade, Vergert, Hoogenweg en Lageweg.

In de *Oudenmaasdijk* (huizing 1) werd Jan Crijnen geboren (1667), naast het huis waar zijn vader Joannes en zijn grootvader Frits weden geboren en getogen. Toen zijn grootvader Frits overleed, verhuisde zijn vader met zijn gezin naar dit huis. Jan Crijnen bleef daar wonen tot zijn overlijden, op 63-jarige leeftijd.
Zijn oom Aaldert woonde met zijn gezin op 'De Sleep', het huis dat eigendom was van zijn tante Maria (huizing 2).
Op huizing 3 werd de vrouw van Jan Crijnen, Mina Boumans, geboren en getogen.
Op huizing 4 (in Zennewijnen) werd de schoonmoeder van Jan Crijnen, Dirkje de Bie, geboren.

NATIONALE MILITIE

Provincie Gelderland.

DE COMMISSARIS DER KONINGIN IN DE PROVINCIE GELDERLAND

verklaart, dat Jan Crijnen van Dijk

geboren te Dreumel den 12 April 1867

wonende te Dreumel

van beroep Landbouwer

zoon van Joannes

en van Maria Smulders

Tussen 1811 en 1898 werden in principe alle 20-jarige mannen opgeroepen om deel uit te komen maken van de Nationale Militie, de verre voorloper van ons huidige leger.

Jan Crijnen, die tot de lichting 1886 - 1887 hoorde, werd uitgeloot.

Vlak voordat Jan Crijnen trouwde (in 1901), ongeveer één jaar na het overlijden van zijn vader Joannes, vond er een boedelscheiding van het onroerend goed plaats. Dit was in diens bezit gekomen uit de nalatenschap van zijn ouders, na het overlijden van zijn moeder Maria Kuppen. Voor deze boedelscheiding kwamen de erfgenamen Jan Crijnen, Frits en Mieke bijeen in het huis van hun ouders. De in "*algeheele gemeenschap van goederen*" getrouwde zussen Aal en Arnolda, werden vertegenwoordigd door hun echtgenoten Toon Boumans en Chris Mollenberg. Samen schatten ze de waarden van de te verdelen goederen en bepaalden dat Jan Crijnen eigenaar werd en hun uitkocht.

De hierbij aanwezige notaris legde de afspraken vast en deze werd voor alle comparanten met kroontjespen gekopieerd. Aldus kwam de "*boerenhofstede, bestaande uit huis en bijbehorende getimmerten, erf, tuin, bosch en boomgaard*" ter grootte van ongeveer 52 aren geschat op *f*3.000,=, 'De Drie Morgen' groot 240 aren (*f*2.300,=), 'De Lage Sleep', 135 aren (*f*3.400,=) in zijn bezit. Het perceel grasland 'Het 'Achterste Broek' (*f*3.200,=), in Puiflijk, dat zijn vader Joannes in 1894 had verkregen uit de erfenis van zijn tante Maria Anna Kuppen (jongste zus van zijn moeder), kwam in handen van zijn broer Frits die samen met zus Mieke in Puiflijk op de boerderij van hun oma Maria Kuppen woonde.

Jan Crijnen en Mina kregen zeven kinderen: Johannes Martinus, Theodora Maria (1), Martinus Theodorus, Fredericus Antonius, Maria Theodora, Theodora Maria (2) en Anna Luciana.
Hun oudste dochter Theodora Maria (1) overleed in haar eerste levensjaar. Babysterfte was in die tijd een normaal verschijnsel. De medische wetenschap stond nog in de kinderschoenen. Theodora Maria (1) overleed aan roodvonk (1904). Inentingen vonden in die tijd nog niet plaats zodat epidemieën zich snel konden uitbreiden. In 1875 noopte een grote pokkenepidemie om de Dreumelse kermis af te gelasten, een maatregel die slechts bij uiterste nood kon worden gerechtvaardigd. Gebrek aan hygiëne zorgde ook regelmatig voor het uitbreken van infectieziekten. Jan Crijnen zelf werd vernoemd naar zijn broertje die vlak voor zijn geboorte, op anderhalf jarige leeftijd, overleed tijdens de laatste cholera-epidemie (1866). In deze periode kwam pas het besef dat cholera via het drinkwater werd verspreid en nam de overheid maatregelen om uitbraak en verspreiding te voorkomen.
In de periode 1856 - 1877 was de eerste huisarts (Johannes van Dijk) in Dreumel werkzaam. Na een onderbreking van 18 jaar is er in Dreumel altijd een huisartsenpraktijk geweest.

De drie zonen vlnr. Jan, Martien en Frits.

De drie dochters vlnr. Dora, Marie en Anna.

Het gezin waarin Jan Crijnen opgroeide en ook zijn eigen gezin kende geen echte armoede, dit in tegenstelling tot veel dorpsgenoten. De slechte economische situatie blijkt onder meer uit een subsidieaanvraag voor de nieuwbouw van de school van rond 1880. In deze aanvraag wordt erop gewezen dat *"... in Dreumel slechts weinig inwoners gegoed zijn en dat o.a. de voornaamste landbouwgewassen, als gevolg van herhaalde overstromingen en hoog binnenwater, vele misoogsten te zien gaven, waardoor de landbouwende stand verarming ondervond…*"

In de Tielse Courant van 1891 staat onder het kopje Landbouwnieuws:

"*De prijs van de keujes is om te wanhopen, ze zullen gauw al geen cent meer waard zijn.*"

De Tijd: 03-09-1917

Biggen. — Woensdag werd te **Dreumel** een veiling gehouden van jonge biggen, die wegens voedselgebrek werden opgeruimd. Ongeveer 40 stuks, waaronder tamelijke beestjes waren, werden geveild 3 stuks à f 0.75 de drie. Ten laatste werd nog 50 cts. toegegeven voor dengene, die de beide exemplaren medenam. Komisch doch treurig. De varkensmesterij gaat op zijn kop. Sommige boeren hakken de jongen als voedsel voor de oudere stuk.

Uit de Dreumelse statistieken blijkt dat in 1876 "*het aantal armen zo ongekend hoog is dat de gemeentelijk fondsen niet toereikend zijn om een behoorlijke ondersteuning te kunnen verschaffen*." Die ondersteuning kwam zowel vanuit burgerlijke als kerkelijke armenbesturen. De instellingen waren afhankelijk van subsidies, collecten en erfenissen van gefortuneerde inwoners. In Dreumel werd hiertoe in 1855 de Vincentiusvereniging opgericht. In 1885 werd het Vincentiushuis gebouwd (Rooijsestraat 62) dat diende als centrum voor de lichamelijke en geestelijke verzorging voor de inwoners van Dreumel. Hier werd door de pastoor en kapelaan catechismusonderwijs gegeven. Er was een kleuterschool en de meisjes leerde er naaien en breien. De vereniging zorgde voor de bedeling. Zo werd in 1903 aan 68 huishoudens, 60 tarwebroden, 200 tarwemikken, 100 krentenmikken, 180 pond spek en 2,5 mud erwten uitgedeeld.

Het Vincentiushuis werd later openbaar verkocht als slooppand en kwam in handen van een kleinzoon van Wouter Boumans, Gerard van Welie, die het restaureerde en er ging wonen.

Donderdagmiddag was voor de dames in Dreumel de vaste dag dat zij kleding gingen naaien voor de minder bedeelde dorpsgenoten in het Vincentiushuis. Op de foto staand: Koosje en Riek (mijn eerste hospita tijdens mijn studententijd in Nijmegen) van Welie, schoonzussen van de dochter van Wouter Boumans (oudste broer van de vrouw van Jan Crijnen), Cato - resp. 2de en 5de van links. Zittend 2de van links: Jenneke Boumans, zus van de vrouw van Jan Crijnen. Deze foto is gemaakt rond 1918.

Veel inwoners van Dreumel waren gastarbeiders. Ze waren betrokken bij het graven van het Newakanaal, dat Leningrad met de Finse Golf moest verbinden. Anderen gingen naar het Ruhrgebied en in de zomer naar de Hollanden om gras te maaien. De aanwezigheid van veel griendhout, binnen- en buitendijks, was aanleiding tot het ontstaan van veel mandenmakerijen, wat ook in de winter enige verdienste opleverde. Door de aanwezigheid van veel populieren en wilgen waren er ook een aantal klompenmakerijen.

De meeste inwoners van Dreumel leefden in die tijd hoofdzakelijk van de akkerbouw en veeteelt. Ook de fruitteelt leverden velen een bijverdienste op. Vooral de kersenteelt was heel arbeidsintensief. Ook Jan Crijnen had een kersenboomgaard. Als kind werden ook wij, zijn kleinkinderen, ingeschakeld bij het verjagen van de spreeuwen: het ‘kórsenkere’ en bij de oogst. Tussen de bomen waren draden gespannen en daaraan hingen lege groenteblikken waarin een paar steentjes zaten. Door aan de draad te trekken rammelden die bussen en werden de vogels verjaagd. Ook liepen we rond met ratels en stond er in de boomgaard een ‘carbidkanon’ dat om de zoveel tijd afging. Dit ‘keren’ gebeurde van zonsopgang tot zonsondergang, zeven dagen in de week vanaf het moment dat de kersen begonnen te kleuren. Het plukken van de hoogstambomen gebeurde door de volwassenen, de kinderen brachten de volle manden (‘hoenders’), naar de plaats waar de kersen werden gesorteerd (‘uitgezocht’) voor de veiling: de rotte, ‘mussepik’ en bij het plukken beschadigde kersen werden eruit gehaald. Dit gebeurde in de boomgaard in een tent gebouwd van balken en zeildoek, op een lange tafel. Dat uitzoeken gebeurde in het algemeen door vrouwen.

Een plukker oogstte per dag ongeveer 24 tot 25 manden. In de dertiger jaren beurde zo'n plukker al f3,25 á f3,50 per dag. Voor die tijd een uitzonderlijk hoog loon! Rond 1940 werd er voortaan per kilo betaald.

De kersen bij de familie van Oss zijn er af en dat wordt gevierd. De drie dames op de achterste rij zijn vlnr. Marie van Oss, Sjaan van Oss- Mooyman en Anna.van Oss. De twee kinderen uiterst links zijn de kinderen van Jan van Oss: Theo en Joke. De foto is gemaakt rond 1952.

De kinderen van Jan Crijnen werden evenals hijzelf, al heel jong aan het werk gezet. Zo leerden zij spelenderwijs de belangrijke werkzaamheden van het 'boer zijn'. Het begon met helpen bij het 'verscharen' van het vee, daarna werden ze ingezet bij de oogst en het melken.

'Vrije tijd' was er alleen op de de zondag, de dag des heren. Maar zelfs dan moesten de handen vaak weer uit de mouwen. Het voeren van de dieren en het melken gingen gewoon door. En bijvoorbeeld voor het binnenhalen van koren en hooi bij een naderende onweersbui, het vangen van losgebroken dieren en een noodslachting moest de zondagsrust wijken.

Melken was een karwei, dat in het algemeen werd gedaan door vrouwen en knechten. Rond 1900 gaf een koe per jaar ongeveer 2800 liter melk (nu is dat ruim 9000 liter). 1 kilogram boter bracht 1,20 gulden op, een liter afgeroomde melk 1,5 cent, 1 liter karnemelk 2 centen. De opbrengst van de melk van een koe was sterke afhankelijk van het vetgehalte van de melk en varieerde tussen verlies en 88 gulden per jaar, afhankelijk van het vetgehalte (2,4% - 4,8%) van de melk. Daarom was het advies van de Nederlandschen Boerenbond: "*Melk den uier goed uit. De laatste drop is de boterknop*."

Rond 1910 werd er 100.000 liter melk aangevoerd bij de boterfabriek die is opgericht door o.a. de vader van Jan Crijnen. In de jaren '20 wordt er al ongeveer een half miljoen liter verwerkt.

Volgens overleveringen moet het bij de fabriek 's morgens vaak een heksenketel zijn geweest van "*vechtende honden, kijvende meiden en daar tussendoor het onvermijdelijke gescharrel met mannelijke melkaanvoerders"*. Dit was vrijwel de enige plaats waar mannen en vrouwen elkaar in die dagen kon ontmoeten. Het moet zelfs zo erg geweest zijn, dat dokter Lubberman - gemeentearts in DreumeI - in 1908 een lezing heeft gehouden over de bestrijding van de vele ongelukken vóór de fabriek, maar ook achter de fabriek(!).

De oude fabriek werd te klein en in 1924 kwam er een nieuwe fabriek waar de melk verwerkt werd met behulp van stoomkracht. In 1982 sloot ook deze fabriek en in 2009 werd deze fabriek gesloopt.

Voor het huishouden was er hulp voor dag en nacht. Voor herstelwerk van kleren, kwam regelmatig een naaister aan huis. Ook het onderhoud aan huis en boerderij werd uitbesteed.
Om een idee te krijgen van de prijzen uit die tijd, zijn hieronder enkele prijzen (in guldens) weergegeven van een vereffening van timmerman J. Kooymans en opdrachtgever Toon Boumans uit 1914.

Jan.	*28*	*1 paar gele deurkrukken en inmaken*	*0,35*
Maart	*26*	*2,5 pond draadnagels*	*0,25*
		6 v: 2,5 x 6 16 vh 10 cts per	*3,20*
April	*1*	*vh*	*0,50*
April	*4*	*2 rolsloten voor schuifdeur 0.25 per*	*0,30*
Mei	*1-6*	*stuk*	*9,40*
		een waschplank	
		fazanten en vogelkooi werk 47 uur à 20 ct. p.u.	

De komst van dorsmachines, de paardenhooihark, de tractor - die zoon Frits het leven kostte - en de fruitsorteermachine luidde het begin van het einde in van het beroep ‘boerenknecht’. Door het kleiner worden van de gezinnen en de introductie van huishoudelijke apparaten verdween tenslotte ook het beroep van dienstmeisje.

Jan Crijnen was vanaf zijn 40ste jaar vaak ziek. Hij was astmatisch en bracht een groot deel van zijn tijd binnenshuis door. Dochter Marie koesterde - in de tuin in de Torenstraat 2 waar zij de laatste jaren van haar leven woonde - de doornappel, de plant die werd ingezet in de strijd tegen de astma-aanvallen van haar vader.

Een van uitspraken van mijn grootvader was: “*Als je zelf niet kunt werken, kun je het een ander niet bestellen.*” Toch zal hij dat tijdens zijn leven veel hebben moeten doen. Het gemengde bedrijf dat hij bezat was zeer arbeidsintensief. Naast een aantal mensen in vaste dienst, waren er een groot aantal seizoenarbeiders. Deze hielpen tijdens het plukken van het fruit. Zij sprongen bij tijdens het hooien, dunnen en rooien van de bieten, het van het land halen van koolzaad, enz.

Oogsten van het koren.

Op de wagen staat Hent Smulders die samen met Adri van Koolwijk jarenlang knecht was bij de familie van Oss.

Wat Dreumel bekend maakte was de handel in Poolse en Litause (Polen en Litauen hoorden toen nog bij Rusland, dus Russische) hitten. Door de aanleg van nieuwe spoorwegen in de jaren ‘70 van de 19de eeuw werd de Oekraïne bereikbaar. Paarden werden massaal geïmporteerd. Een van die importeurs was Toon Boumans, de zwager van Jan Crijnen.

Dit is een foto van vóór de Eerste Wereldoorlog waarop een aantal Dreumelse paardenhandelaren staat met hun aanwinsten. Deze foto is gemaakt in Litouwen.

In de Maas en Waalse dorpen werden regelmatig paardenmarkten gehouden, ook in Dreumel. Om deze markt te stimuleren, werd in 1874 besloten aan diegene die het grootste aantal paarden had gekocht een premie uit te betalen. PR was ook in die tijd al gezien als effectief. In 1885 stonden er in de Dorpstraat in Wamel zelfs 1000 paarden - het merendeel anderhalf jarigen en veulens - op een andere eigenaar te wachten. Er kwamen ook buitenlandse kopers op af. De anderhalf jarigen brachten 180 tot 300 gulden op, terwijl voor de veulens een bedrag van 80 tot 140 gulden werd betaald.

Rond 1900 kwam het muzikale leven in Dreumel tot ontplooiing en dit leidde tot de oprichting van de harmonie St. Barbara, in 1919. Om de oprichting te financieren werd een huis aan huis collecte gehouden. Zwager Toon Boumans gaf een bedrag van 99 gulden, met opzet 1 gulden minder dan de hoogste schenking door de beschermheer van de nieuwe vereniging. Hij hield zich aan de riten van de Dreumelse gemeenschap.

Dreumel was door zijn ligging tussen de Maas en de Waal en de grote afstand tot Nijmegen en 's-Hertogenbosch geïsoleerd. Daarbij verkeerden de wegen in een zeer slechte staat. Er waren overal kuilen en gaten die zo nu en dan door polderwerkers met schop en kruiwagen werden gevuld met grind. Dat de verbinding van Dreumel met bijvoorbeeld Heerewaarden zeer slecht was, blijkt uit notulen van de Dreumelse gemeenteraad (1884): "*....het is in de winter, bij ijsgang en opperwater voor een vroedvrouw dikwijls onmogelijk zal zijn om vanuit Dreumel ook in Heerewaarden haar werk te doen*."

In 1902 werd een tramverbinding tussen Wamel en Nijmegen in gebruik genomen.

Deze werd in 1934 vervangen door een bus-verbinding.

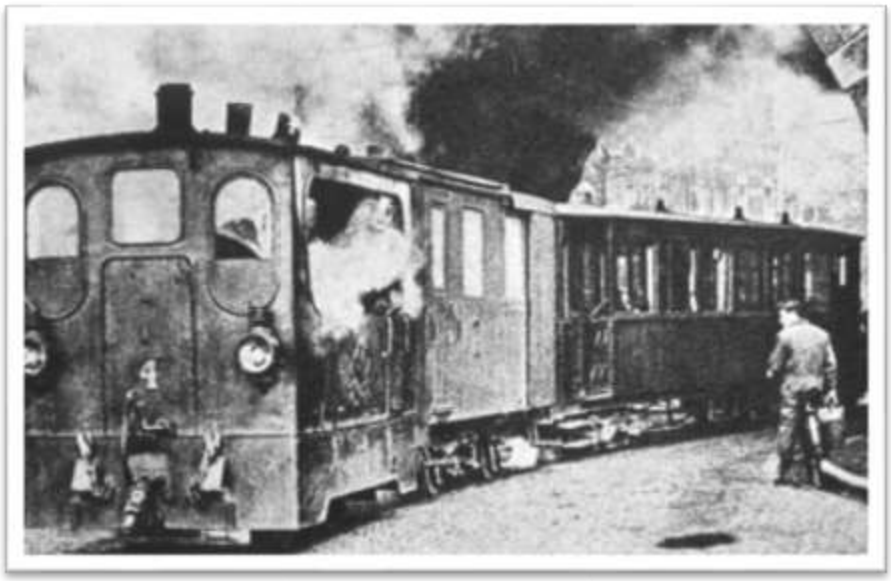

Stoomtram onder de Hezelpoort op weg naar Wamel.

Tot in de oorlog maakte het rijtuig, de landauer, de brik, de Bossche kar en de tilbury deel uit van het straatbeeld.

Mina van Oss met haar dochter Anna op bezoek bij haar broer Toon, met de tilbury.

Wanneer er sneeuw lag, werd gebruik gemaakt van de arrenslee. Hier, in de winter van 1942, zoon Frits met zijn neefje Jan en nichtje Joke in de Rooijsestraat voor 'De Sleep'.

Nostalgie: Frans en ik laten ons bij de kerkelijke inzegening van ons kerkelijk huwelijk op 25 april 1970, per koets vervoeren. Mijn broer Theo is palfenier.

Bij koud weer werd deze platte kruik door de familie van Oss gebruikt om de voeten in de winter warm te houden in het rijtuig.

Voor het versjouwen van goederen was men in die tijd vrijwel volledig aangewezen op paard en (platte)wagen. Was de afstand niet te groot dan werd de hondenkar ingespannen. De rivieren werden overgestoken via overzetveren. Het 'Lithse veer' werd al vermeld op een kaart van 1850 en de veerverbinding van Wamel - Tiel was er al in de tijd van Napoleon. Dreumel had al vóór 1400 een voetveer dat de verbinding vormde tussen De Rooij en de Oude Maasdijk met Ophemert. Het veergeld, dat ongeveer 150 jaar geleden 5 cent bedroeg, mocht verdubbeld worden als bij hoogwater over de uiterwaarden moest worden gevaren. Dit tarief mocht ook worden berekend bij nacht of wanneer er storm op til was. Onder deze omstandigheden moest men voor deze tocht enkele uren uittrekken.

In dit huis, aan de Waaldijk 40, woonde Kees (Cornelis Casparus) Boumans tot ongeveer 1892. Hij was een broer van de vader van Mina en veerman van het voetveer van dit huis naar het veerhuis 'De Roode Molen' in Zennewijnen. De veerboot was een roeiboot waarmee ook gezeild kon worden. Dit veer was er al in de 14de eeuw en was in bedrijf tot het begin van de 20ste eeuw. Janus de Kleijn, de man van de dochter van Kees werd de laatste veerman. De moeder van Mina kwam uit Zennewijnen (zie: Bijlage 5).

Rond de eeuwwisseling deed de auto voorzichtig zijn intrede. Er werden meteen snelheidsbeperkende maatregelen afgekondigd. Op 15 mei 1900 werd in Wamel een verordening van kracht waarin o.a. was opgenomen dat binnen de bebouwde kom niet harder mocht worden gereden "*dan de snelheid waarmede een voor een rijtuig gespannen paard in matige draf zich voortbeweegt*." Buiten de bebouwde kom mocht er niet harder worden gereden dan 20 km per uur.

Deze snelheid werd geacht gelijk te zijn "*aan de snelheid, waarmede een voor een rijtuig gespannen paard in sterken draf zich voortbeweegt*."

Ook de fiets was nog geen normaal verschijnsel. In de Tielse Courant van 1897 werd een treurig ongeluk vermeld, waarbij een paard schrok van een velocipède. Paard en kar reden van de dijk waarbij de twee bestuurders zwaar gewond raakten. Het bericht werd gevolgd door de mededeling: "*weer een les voor de fietsrijders voorzichtig te zijn*."

'De Robbenkampen', Rooijsestraat 5, Gerrit van Eijseren is de eerste bewoner.

De eerste Dreumelnaar met een auto was Gerrit van Eijseren (1902). Het was een Benz Victoria. Gezien de slechte toestand van de wegen kon er alleen met mooi weer in worden gereden.

Burgemeester van Eijseren had een zeer gespannen verhouding met zijn Raad en de veldwachter moest zelfs om die reden de raadsvergadering bijwonen.

Zijn welkomstwoord (zie krantenartikel) bij de beëdiging van een nieuw raadslid in september 1909 spreekt voor zich.

Desondanks werd hij nog twee termijnen van 6 jaar herbenoemd. Hij was burgemeester van 1879 -1921 van Dreumel en Heerewaarden.

Gemeenteraad van Dreumel.

Een nieuw Raadslid van Dreumel (Geld.) werd bij zijn installatie door den burgemeester, naar het *Centr.* meldt, ongeveer als volgt toegesproken:

Indien ik u als nieuweling het welkom toeroep, dan heb ik daaraan toe te voegen, dat ik hoop, dat het u gegeven moge zijn vele jaren in het belang der gemeente werkzaam te zijn, doch ge zult ondervinden, dat de betrekking van Raadslid op den tijd en onder de omstandigheden, waarin gij die aanvaardt, verre van gemakkelijk en benijdenswaardig is. De schuldenlast der gemeente is groot, de kas der gemeente is uitgeput en de hulpbronnen van de opgaande zware boomen nagenoeg uitgeput. De belastingen werden afgeschaft, de huishouding der gemeente werd op weelderigen voet ingericht, de tering niet naar de nering gezet.

Immers de Raad kon, gesteund door den gemeente-secretaris als man van administratie, buiten den burgemeester. Naar mijn meening werd hoegenaamd niet gevraagd.

Of de gemeente te redden is?

Mijn antwoord is: Ja, ... mits tot den ouden toestand worde teruggekeerd en lasten geheven worden.

Ik heb gemeend dit nu te moeten zeggen, opdat later niet aan u worde geweten, hetgeen hier is geschied. Ik heet u nogmaals van harte welkom.

Jan Crijnen en zijn vrouw Mina behoorden tot de weinigen die in Dreumel in die tijd lager onderwijs genoten. Er was nog geen leerplicht en van diegenen die wel naar school gingen, moesten de meesten in de zomer de school verzuimen om mee te helpen bij de werkzaamheden op het land. Daarbij liet de kwaliteit van het onderwijs in die dagen te wensen over. De school aan de Wilhelminastraat werd in 1884 geopend en door de Commissaris des Konings als volstrekt onvoldoende gekwalificeerd. Met als gevolg dat veel Dreumelnaren het schrijven niet of nauwelijks machtig waren.

Op officiële stukken uit deze tijd komt het meerdere malen voor dat een van de ondertekenaars met een 'handmerk', meestal een kruis, tekende "*verklarend zijn naam niet te kunnen schrijven of teekenen wegens ongeoefendheid*". Minimaal twee personen die wel het schrijven meester waren, tekenden dan dat zij garant stonden voor dit 'handmerk'. Echter wanneer bleek dat zonder handtekening het gewenste resultaat niet kon worden bereikt, bleken de meesten toch wel een handtekening te kunnen zetten.

In maart 1884 vond de inschrijving plaats voor het: "*schoolpaleis, zijnde 8 lokalen elk voor 50 kinderen, met overdekte speelplaats"*. De laagste inschrijving was 25.049 gulden van A. de Bendt te Dreumel.

1914. De openbare school in de Wilhelminastraat uit 1884.

Alle kinderen van Jan Crijnen gingen naar deze school. Later werd het uitsluitend een school voor jongens en daarbij rooms-katholiek. Dit was een uitvloeisel van de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs. Mijn broers gingen er heen na de kleuterschool die, in de in 1920 gebouwde meisjesschool, was gevestigd. Nu gaan de meisjes en jongens van Dreumel weer samen naar dezelfde school. Het 'rooms-katholiek' is gebleven, maar dit gebouw is gesloopt.

Vanaf 1901 verplichtte de leerplichtwet kinderen van zes tot twaalf jaar tot het volgen van onderwijs. Vooral in agrarische gebieden was het verzet tegen de leerplicht groot. Ondanks de lange vakanties en de aan de bedrijfsvoering aangepaste schooltijden. In 1916 staan er op de foto van de leerlingen van de openbare lagere school 43 leerlingen. Er is een juffrouw (van Oorsouw) en een meester (Vermeulen). Dreumel had toen rond de 2400 inwoners. In die tijd waren de gezinnen kinderrijk, dus er moet in die tijd een groot aantal kinderen niet naar school zijn gegaan. Met de bouw van de school is gerekend op 400 leerlingen. Op die foto staan ook nog een aantal kinderen uit een gezin, zoals de drie dochters van Jan Crijnen. Mochten alleen de kinderen van de ouders op de foto die hadden aangegeven een foto te kopen?

De schooltijden waren 's ochtends van negen uur tot half twaalf en 's middags van twee tot vier uur. In de eerste twee klassen werd begonnen met schrijven.

Met lei en griffel werd gestart met het oefenen van streepjes en nullen. Daarna kwamen de letters en cijfers. De lei werd schoongemaakt met een zakdoek die vochtig werd gemaakt met spuug. In de klas hingen o.a. platen met de letters (van H. van Wulfen, 1885).

De o werd voorgesteld door een kind, dat aan het hoepelen was waarbij de hoepel van een brug afging en het kind O riep.

In de derde klas mocht er met pen en inkt worden geoefend in een schrift en als het vol was mocht dat mee naar huis. Het duurde gewoonlijk wel drie maanden voor dat vol was. Rapporten waren nog niet in gebruik. Alleen voor het schrijven in het schrift werd cijfers gegeven. De kinderen zaten met tweeën in een bank. Die banken bestonden uit een voetenbankje, een zitbank en een lessenaartje. In het midden van het bankje stond op de lessenaar de inktpot.
De lei werd nog steeds het meest gebruikt. De leesboeken bestonden bijna helemaal uit lessen vaderlandse geschiedenis. In de derde klas werd ook begonnen met rekenen. Er waren te weinig leerboeken en aan het eind van het jaar werden de boeken nog een tweede keer doorgewerkt.

Alle kinderen gingen lopend naar school. Van Allerheiligen (1 november) tot Pasen werden klompen gedragen. De wegen vrij maken van sneeuw was er toen niet bij en de meeste (onverharde) straten stonden bij regenweer vol plassen. Als de kinderen natte voeten kregen, werden de sokken bij de kolenkachel, die de klas verwarmde, gedroogd. De schoolgaande kinderen moesten om de zes weken een paar nieuwe klompen hebben. Er waren klompen voor de zon- en andere voor de werkdagen. De zondagse klompen werden met kalk en zand geschuurd en waren dan krijtwit. Wanneer de klompen begonnen te slijten werden ze opgelapt met het leer van oude schoenen of oud paardentuig dat niet meer gebruikt kon worden. Het gezin van Jan Crijnen kocht de klompen bij Klaas de Rijk die ook in de Oude Maasdijk woonde. Hij was één van de drie klompenmakers die er toen in Dreumel waren. Kleine klompen kostten 7 stuivers en grote klompen 12 stuivers. Een klompenmaker kon per dag zo'n 8 paar klompen maken, dus dat was geen vetpot.

De functie van onderwijzer/es in Dreumel was niet aantrekkelijk. In 1921 staat er Nieuwe Rotterdamsche Courant: "*Nadat zich voor onderwijzer te Dreumel geen enkele sollicitant had aangemeld, heeft een oproeping voor onderwijzeres hetzelfde resultaat opgeleverd.*"

Het sociale leven speelde zich voornamelijk in en rond de kerk af.

Tijdens kerkelijke feestdagen, werden processies gehouden. Groot en klein nam hier aan deel.

Foto genomen bij de start van een processie voor het Vincentiushuis (bouwjaar 1885). Helemaal rechts zoon Jan, mijn vader.

— Tegen te lang preeken!

Het was onder den vorigen kapelaan de gewoonte, dat te **Dreumel** 's Zondags voor middags nooit langer dan een uur tot elf uur, gepreekt werd. Zijn opvolger, kapelaan Van der Hagen, preekte tot over elf uur. Dat was niet naar den zin van twee kerkgangers (broeders), die den priester door hinderlijk schuifelen het spreken onmogelijk trachtten te maken.

De Officier van Justitie te Tiel eischte tegen ieder 3 weken gevangenisstraf (maximum der straf is één maand).

H b l.

Rotterdamsch Dagblad 19-01-1921.

Men bracht vele uren door in de kerk. De kerk was het huis van God en daar had men zich naar te gedragen, ook volgens de staat.

Te lange preek.

De gebr. K. te **Dreumel**, die door hinderlijk geschuifel den kapelaan van der Hagen het preeken trachtten te beletten, zijn door de rechtbank te Tiel veroordeeld tot f 60 of 30 dagen.

De eisch was drie weken gevangenisstraf.

De uitspraak: Het Vaderland 04-02-1921.

Bedevaarten naar ’s Hertogenbosch (in de meimaand), naar Kevelaer, Banneux en later ook naar Lourdes hoorden bij het sociale leven.

Dochter Anna met tas en kerkboek in de rij rechts op de foto tijdens een bedevaart in Kevelaer.

Regelmatig ging men ook in retraite. Mannen en vrouwen apart. Tijdens deze dagen werden ‘geloofszaken’ besproken.

Anna 4de van rechts op retraite in ‘Ons Erf’ in Berg en Dal.

Het enige vermaakcentrum (voor mannen) was een herberg. Dreumel telde in de jaren dertig van de vorige eeuw alleen al zo’n 25 herbergen, ongeveer één per honderd inwoners. In 1896 dronken de mensen in Dreumel samen meer dan 17.000 liter alcohol! Alcoholisme was dan ook een groot probleem. Dit blijkt ook uit onderstaande advertentie.

ONDERWIJZER.

Aan de O. L. School te **Dreumel** (bij Tiel) bevolking overwegend R. K., wordt gevraagd om zoodra mogelijk in functie te treden, een

Onderwijzer.

Jaarwedde f 50 boven het wettelijk minimum. Voor het bezit der Landbouwacte wordt afzonderlijk f 200 toegekend.

Het niet gebruik maken van sterken drank strekt tot aanbeveling. (4813)

Stukken, adres op zegel vrachtvrij vóór 5 Juni a.s. aan den Burgemeester.

Advertentie in De Tijd 29-05-1908.

Op de jaarlijks terugkerende kermissen (in 1847 komt de eerste de kermis ter sprake tijdens een raadsvergadering) was er voor elk wat wils. Voor de kinderen was er een mallemolen. De ouderen konden zich uitleven op ‘het hoofd van jut’ of in de schiettent. Op de dansvloer werd door vele een

partner voor het leven opgedaan. In de cafés was er muziek en volop drank en dit laatste droeg er in belangrijke mate toe bij dat de kermissen ook bekend stonden om hun vechtpartijen.
Tot de Eerste Wereldoorlog stond de kermis in Dreumel bij de linde op 'Den Hoek' die op de omslag van deze kroniek staat. In de laatste jaren van de Eerste Wereldoorlog werd er geen kermis gehouden. Het gaf geen pas in deze tijd van onzekerheid kermis te vieren. De kermis was tot de oorlog altijd in juli, maar na de oorlog in september. Maar in 1922 werd op verzoek van pastoor Wevers de kermis verplaatst naar de eerste week in augustus en dat is tot op de dag van vandaag zo gebleven. De kermis werd verplaatst naar de Rooijsestraat tegenover het gemeentehuis en er mocht ook kermis gevierd worden op de 'Dag des Heere'. Nu is de kermis tegenover de St. Barbarakerk.

Jan Crijnen maakte 4 jaar voor zijn dood de laatste watersnood van de 20ste eeuw mee.

Op 2 januari 1926 bereikte het water Dreumel, nadat op oudejaarsmorgen de dijk tussen Over- en Nederasselt was doorgebroken.

Foto van de ravage die de dijkdoorbraak aanrichtte in de Oude Maasdijk.

Links achter de hooimijt van Jan Crijnen.

Enkele strofen uit het gedicht van schoonzus Ida, gemaakt voor zijn zilveren bruiloft (1926) van Jan Crijnen is gewijd aan deze ramp.

Jan was met zijn zieke leden,	*Met een auto kwam Jan 's avonds laat,*
Buiten op de werf gaan staan;	*Bij de Eerwaarde broeders* (in Voorburg*) aan;*
Noode allen om te koomen,	*Die besloten voor de eerste nacht,*
Mensch en dier kon binnen gaan.	*Zou hij naar de waakzaal gaan.*
Maar had hij toen voorzien;	*Dien droevigen tijd beroofden hun,*
Dat hij na een paar dagen;	*Van veel , hetgeen zij verkregen;*
Zelf door de politiemannen,	*Door harden arbeid, noeste vlijt,*
Uit zijn huis werd weggedraagen;	*Ook dit zij niet verzwegen.*

Ooggetuigenverslag van zuster Isidora (1899 - 1974) van het H. Barbaraklooster.

Het was december 1925, toen op een namiddag het schrikwekkende nieuws door het stille Dreumel ging, dat te Nederasselt de dijk was doorgebroken en het water in woeste vaart de dorpen overstroomde, alles met zich meesleurend. "Nog drie dagen", zo zei men, "dan kan het Dreumel bereiken, en dan zal het hier wel blijven staan, omdat Dreumel de laagst gelegen plaats is, zogenaamd de kuil van de omgeving." De mensen van angst en schrik vervuld, zochten te redden, wat er te redden viel. Alle huisraad werd naar de dijk gesleept.

Zelfs Onze Lieve Heer moest uit de kerk vertrekken. Waarheen? Wel ook naar de dijk, in het hoogst gelegen huis. Bij eenvoudige mensen mocht hij in de goede kamer op de tafel staan, met mijnheer pastoor Karsmakers (1875 - 1945) *als wachter erbij. Maar toen men het vee naar de dijk bracht en de kleine biggetjes niet wist te laten, bleef er niets anders over, dan deze beestjes in de kamer onder te brengen bij Onze Lieve Heer. Zodoende logeerde Onze Lieve Heer op de tafel en de kleine biggetjes er onder.*

Journalisten bezochten Dreumel en legden de ellende vast.

"Met groote moeilijk-heden ging de redding van het vee gepaard. Het paard op de foto b.v. moest, op de hier afgebeelde wijze, een tocht van 3 à 4 kilometer afleggen (door het ijskoude water) eer het op den Waaldijk een drooge plek vond."

Mijnheer burgemeester (van Erp) *gaf bevel alle zieken en oude van dagen naar de zusters te brengen, daar ons klooster ook tamelijk hoog ligt.*
Net of we kwik in de benen kregen, zo vlogen wij zusters naar het gasthuis om plaats te maken voor wie men ons bracht. Op boerenkarren, met luxe-, jawel ook met trekkarren bracht men de oudjes.

Bij al de ellende moesten we toch lachen, toen de een na de ander met in de haast bijeen gezochte kleren, bedolven onder beddengoed, of in dekens gehuld want het was erg koud, bij ons aankwam. Sterke mannenhanden droegen ze naar de bovenverdieping van het gasthuis. Moeder Sophia gaf opdracht alle aardappelen uit de kelder te halen en dat waren er niet weinig. Met kool en appelen en de hele wintervoorraad erbij. Waarheen? De een dacht op zolder, de andere stelde voor op de cellen. Eindelijk kwam alles terecht op de ziekenkamer, mand aan mand onder de bedden. Zuster Theodora, de keukenbaas, moest met het hele keukengerei verhuizen naar boven op moeders kamer. Daar stond een klein kacheltje, daarop werd gekookt en gebraden. Waren soep en aardappels gaar dan gauw in mijn bed, dat was het dichtstbij, onder de plumeau, dat als hooikist diende.

Kisten, kasten en stoelen, kortom alles wat roerbaar was, kwam zo hoog mogelijk naar boven. Moeder riep: "Het zuurkoolvat is nog in de kelder!" Met veel stoten en beuren hadden we het eindelijk de keldertrap op tot in de keuken, maar met geen macht konden we het verder brengen. Moeder commandeerde: "Dan maar voor de kelderdeur! Dan komt het water niet zo gauw in de keuken."

Zuster Raymunda had de zorg gekregen over de kokerij in het gasthuis op zolder; want van het klooster naar het gasthuis had het water de verbinding afgesloten. Doch voor zuster Raymunda was dat, door de vele mensen die er waren, te veel. Toen riep ze door het raam: "Geef ons ook zuster Theodora!" Dat was goed. Maar hoe moest dat kleine zusterke daar komen? Zuster Justiniana bedacht zich niet lang: "Wacht moeder, ik haal ze, ik ben groot." En met de schoenen en kousen uit, het habijt en de rokken tot boven de knieën, stapte ze parmantig, tot aan de knieën in het water, en droeg zuster Theodora hoog en droog als een popje naar de overkant.

Diezelfde morgen kwam mijnheer kapelaan Spolders en vertrok in een bootje met twee schippers en Onze Lieve Heer. En ook zij voeren naar de dijk; mijnheer kapelaan staande in de boot met Onze Lieve Heer in zijn handen. Alle zusters stonden boven achter de ramen en keken hem treurig na. Maar Onze Lieve Heer verlaat de zijnen niet. Daags daarna, kwam in alle vroegte mijnheer kapelaan weer terug, klom uit het bootje op het platte dak, dan op de ladder door het raam naar het gasthuis en bracht alle oudjes met hun zusters erbij de H. Communie. Daarna weer de ladder op, de ladder door het raam en de ladder af, over het platte en het schuurdak de ladder weer op om ook ons, zusters, de H. Communie te geven.

Maar dat ging niet zo gemakkelijk, want het cellenraam was klein en hoog, zonder ladder niet te bereiken. Wat nu? De trapleer werd de cel in gedragen en tegen de muur gezet en zo klom Moeder als eerste plechtig de ladder op, ontving door het raam, uit handen van mijnheer kapelaan de H. Communie. Alle zusters klommen om de beurt voor het raam en kwamen weer naar beneden. Later hebben we dikwijls over dit toneel gelachen.

Ondertussen klom het water hoger en hoger. Buiten stonden de kleine boerenhuisjes al helemaal onder water. Hier en daar keek een schoorsteen of de top van een boom er bovenuit. In het klooster stond de onderste verdieping, op één meter na, geheel onder water. Dikke boomstammen, door het watergeweld uit de grond gerukt, dreven als stukjes papier onheilspellend door het water heen; velen kwamen op ons klooster af en Hendrik van Wijk, een van onze oude mannen en een trouwe helper, had druk werk om die reuzen van ons huis af te houden. Veel huizen zijn totaal vernield door de gaten die deze drijvende bomen met geweld in de muren sloegen.

Vis was er volop, daarvoor zorgde het jong volk, dat Dreumel niet uit mocht. Wel was er gebrek aan water. Ja echt! We zaten midden in het water, maar dat mocht niet gebruikt worden. Noch voor het koken, noch voor het wassen (verbod uit Den Haag). Mijnheer kapelaan wist raad en beloofde Moeder er voor te zorgen en na een uur of wat roeide er een boot op het klooster af met daarin mijnheer kapelaan. Hij had met twee pioniers, door Hare Majesteit uit Den Haag gestuurd (een forse neger was erbij), ergens een grote wasketel opgeduikeld, waren daarmee vlug naar de Waaldijk geroeid en hadden die daar met drinkwater gevuld. Wij, boven aan het raam, lieten twee kannen aan touwen naar beneden en nu ging het op en neer, vergezeld van een grapje van mijnheer kapelaan, tot de ketel leeg was. In het vervolg werden we dagelijks op die manier van water voorzien.

Door Moeder Sophia werden dagelijks twee zusters aangewezen die om de beurt een uur moesten bidden voor het H. Hart in Moeders kamer. Zo gingen de dagen in onrust voorbij tot op 5 januari 1926. 's Middags hadden we het erover dat de H. Driekoningen moesten worden opgehaald, maar de volgende morgen kwam er een spoedboodschap: "Zusters, het klooster moet worden ontruimd! Er is zware storm op komst; bovendien staat de Waal tot aan de rand van de dijk, en als die er over gaat, wat elk uur kan gebeuren, dan zijn jullie verloren." Nieuwe angst. Waarheen met de zieken? Drie ervan waren stervend en bovendien was er een zwaar zieke vrouw, die de dokter niet kon verlaten. Doch onze pioniers kwamen met een rij bootjes aan, zetten een ladder op het platte dak bij het raam en zetten de ene oude van dagen na de andere op een stevige stoel met leuning. Dan ging het tussen de ladders door naar beneden, nadat menigeen "Help, ik val, ik verdrink!", had geroepen. Maar gelukkig kwamen allen in de boten. De boten gingen naar de Waaldijk. Daar lag een grote vrachtboot gereed die ons allen opnam, en zo vertrokken we naar Tiel. Laat me niet vergeten te vermelden dat de pioniers in een ommezien ook de zusters al op hun arm in de bootjes hadden gedragen.

Zo kwamen we in Tiel, omgeven door een grote volksmenigte, die nieuwsgierig keek en medelijden betoonde met de zieken en ons bedropen zusters. Gelukkig stond er een rijtuig klaar om ons te vervoeren. De zieken kwamen in de auto's. Maar waarheen reed men met ons? Dat moesten we maar afwachten en ons intussen helemaal aan de Goddelijke Voorzienigheid overgeven. Na een poosje stopte de karavaan voor het St. Andreasziekenhuis te Tiel. Burgemeester Schattenkerk, een echte bezorgde vader, had het bevel. De zieken gingen naar het ziekenhuis. Dat ging goed. De ouden van dagen zouden in de zusterschool worden ondergebracht, maar dat gaf opstand. "Neen, neen!", verdedigde zich de overste van de Dominicanessen. " De lokalen zijn geschrobd en morgen moet de school beginnen." Maar al dat sputteren baatte haar niets. De burgemeester kwam met zijn werkvolk en de scholen werden ontruimd. De grote winkelhuizen zoals Vroom en Dreesman, Haweko, enz. moesten beddengoed en alles wat voor het noodzakelijk onderhoud nodig was, leveren en zo waren onze oudjes, bijna 60 in getal, moe en half ziek eindelijk onder dak. De zusters Dominicanessen werden in 4 groepen verdeeld, om voor hen te zorgen.

Nu stonden wij, zusters, nog op straat. Waarheen met ons? Weer zei de burgemeester, dat de zusters Dominicanessen ons het best in hun klooster konden onderbrengen. Maar ja, nieuwe

opstand: er was geen plaats, we moesten maar elders een onderkomen zien te krijgen. Onder het volk wat er omheen stond werd de ontevredenheid hierover hoorbaar. Toen trad een bejaarde dame uit de kring van omstanders naar voren en zei: "Zusters, wanneer onze zusters U geen onderdak geven, dan bied ik U mijn woning aan, als U wilt." Nou Moeder Sophia ging er blij op in en zo huppelden wij met ons tienen, twee aan twee, zo vuil en verkreukt als we waren, achter de dame aan, blij uit het zicht van het volk te komen. Jullie moeten weten dat we acht dagen niet meer uit de kleren waren geweest en ook geen tijd hadden gehad, om ons te wassen. Daarom kunt U zich wel voorstellen, hoe onze sluiers, gempen (kraag onder de kin), enz. er uitzagen. In 't huis van die mevrouw kreeg het meisje het druk: water opzetten om onze handen te wassen, van hot naar her lopen om brood, eieren, vlees, enz te halen. Ondertussen zorgde de mevrouw voor een tafel op veranda en liep naar de buren, om te horen, wie van hen nog een of twee zusters kon overnemen om ons zo een goed nachtkwartier te bezorgen.

Er kwam ook een heer met zijn echtgenote en zei: "Zusters, ik neem gaarne vannacht twee Uwer bij ons, maar U mag gerust weten, ik ben socialist, als U daarvoor niet terugschrikt bent U welkom. Ik heb me zeer geërgerd, dat katholieke zusters zo met U omgingen. Mijn huis staat voor U open, dus als U wilt..." Moeder Sophia, werd wel een beetje verlegen, maar zei toch, dat mijnheer er op kon rekenen, dat er twee zusters bij hem zouden komen. Toen vroeg moeder, wie er heen wilde. Zuster Raymunda en zuster Tharsilla gaven er niets om en gingen mee. Beiden kwamen 's anderdaags niet uitgepraat, over de bezorgdheid, liefde en offervaardigheid van "mijnheer de socialist". Zelfs de badkamer had hij hen dadelijk ter beschikking gesteld.

Zuster Charitas en ik verhuisden naar een café en werden heel goed opgepast. Wel hadden die goede mensen maar een logeerkamer vrij met een tweepersoonsbed en zo gingen er dan twee zusters van St. Franciscus erin ter ruste en sliepen tot de morgen in de zachte veren. Tegen 7 uur kwam mevrouw ons halen en bracht ons naar de fraterkerk om er met ons de H. Mis bij te wonen. Onder het ontbijt kwam pater prior van de Dominicanen te Tiel, Moeder Sophia en ons excuus aanbieden voor 't onaangename, wat ons gisteren bij de Dominicanessen overkomen was en zei: " Op staande voet gaan jullie met mij mee naar onze zusters: dat zullen we dan toch eens zien!"

Met tegenzin vertrokken we onder zijn geleide. De priorin keek wel op, maar pater prior kreeg zijn zin en men stelde ons de ziekenkamer en de gastenkamer ter beschikking. Dat was alles. De soldaten van Tiel kwamen iedere dag met hun keuken, - een grote ketel, door twee paarden getrokken - en brachten ons en ook de andere vluchtelingen het eten. Maar daarvan konden we niet bestaan en zuster Justiniana trok op de bedel uit. En werkelijk, op de markt en in de winkels waren de mensen echt goed en gaven volop.

Ondertussen wist men in Valkenburg van ons lot en al gauw ging de telefoon. Alle zusters die bij de zieken konden worden gemist, moesten naar Valkenburg komen. En zo vertrokken moeder Sophia, zuster Ludovica, zuster Theodora en ik naar het moederhuis. We werden dadelijk in bed gestopt, met z'n vieren op een kamer. Moeder deed niets dan huilen van de zenuwen. Toen men ons drie dagen goed van binnen en van buiten had verzorgd, gingen we terug naar Tiel om de anderen te helpen. Intussen had zuster Justiniana zich ook al tot de zusters Franciscanessen te Schoonhoven gewend en om schone was en gempen gevraagd. En hoe ze daar in Schoonhoven geploeterd hebben, zelfs op de H. Zondag!

In Tiel gearriveerd kregen wij ieder een vaste plaats. Zuster Tharsilla en ik (op foto hieronder) wisselden elkaar af in de ambachtsschool, die vol lag met vluchtelingen. Het lokaal, dat voor de kinderen bestemd was, die met mazelen ziek lagen, was voor zuster Tharsilla en mij, terwijl zuster Maria – Dominicanes en Groene kruiszuster – in opdracht van de burgemeester voor de vluchtelingen had te zorgen.

Deze zuster heeft goed haar best gedaan en toch zag ze op een zekere morgen, dat het stro krioelden van de wantsen. Vlug werd de burgemeester gebeld, Deze haalde weer zijn werkvolk bijeen. Deuren en ramen werden gesloten, opdat niemand of niets eruit of in kon. Nu ging men kijken waar de beestjes vandaan kwamen. Twee meisjes uit Wamel hadden een kapdoos met

toebehoren. Daar zaten ze met hopen in. Het raadsel was opgelost. Nu moest nog alles gezuiverd worden en het was ook nog zondag.

Alle mensen moesten in een lokaal aan de achterkant bijeenkomen; vandaar werden ze na een uurtje onder politiebegeleiding ondergebracht in barakken. Hier werd hun zonder barmhartigheid de kleren van het lichaam gesneden en werden ze in de badkuip gestopt. De winkeliers moesten nieuw goed leveren. Nu werden zuster Maria en ik ook naar de burgemeester geroepen en hij zei: "Ja zusters, nu moeten jullie ook van kleren verwisselen, daar kunnen ook van die beestjes in zitten." Wij keken elkaar eens aan, want we hadden niets bij ons om te wisselen. Maar meteen kwamen twee werklui met blauwe overal, die aan armen en benen goed dichtgebonden was, en om het hoofd een doek, een waskuip tussen zich dragend, op ons af. "Hier zusters, hier zijn twee witte broeken (stelt U voor twee lange schildersbroeken!) voor ieder een, aandoen straks en dan de pijpen beneden goed dicht binden. Daarover trekt U uw witte schort en dan ziet er niemand wat van. "Wij kregen haast een appelflauwte. Ik verzette me tegen dit bevel, toen werd me opgedragen, naar de mazelpatiënten te gaan en geen stap uit dit lokaal te zetten. Van boven en van onderen en aan de mouwen werd de schort met spelden dicht gestoken. Met zuster Maria liep het niet zo goed af. Al haar boven- en ondergoed moest ze achter een scherm uitdoen en de broek aantrekken. Wat heb ik toen gelachen. Het was ook zo'n koddig gezicht! Van boven een zuster en van onder een man. Onder de witte schort stonden de broekspijpen wijd uit, kostelijk!

Door de glazen tussendeur kon ik alles wat er buiten gebeurde, zien. Om het gebouw was een brede gracht, die door de harde vorst dicht gevroren was. Deze werd ter breedte van de school en de straat afgezet, opdat niemand er langs kon. Daarna gingen de vensters open en al het goede beddengoed, was en het stro werd naar buiten gegooid en op de gracht verbrand. Huizenhoog laaiden de vlammen op. Mijn zieke kinderen werden bang, ze schreeuwden zo hard ze konden. Ook zij moesten weg. Door een achterdeur kwamen mannen met een brancard. Telkens werden drie kinderen tegelijk, onder huilen en schreeuwen, naar het ziekenhuis gebracht. Zo was de hele inboedel verbrand, mensen en kinderen weg.

Alleen wij twee zusters bleven nog over. Wat zouden ze met ons gaan beginnen, vroegen wij ons af. Toen zei mijnheer de burgemeester: "Kom zusters, jullie moeten met mij mee naar mijn huis. Daar staat de badkuip al gereed. Mijn werklui zijn naar het klooster kleren halen voor jullie. Naast de badkuip staat een teil. Daar gooien jullie al je boven- en ondergoed, plus sluier, rozenkrans, kruis, enz. in; niets achterhouden, het gaat hier om het welzijn van Tiel. Dan trekken jullie alles

schoon aan en mogen jullie naar huis gaan." In de gang stroopte zuster Maria eerst haar broek nog eens op, want ze schaamde zich, om zo over straat te gaan. Bij mijnheer de burgemeester was wel schoon ondergoed voor zuster Maria, maar niet voor mij. De arme zuster schrok en zei :"Weet U wat, ik ga er eerst in, en dan ga ik voor U wat halen. Ze ging maar ze kreeg niets. Ik zat al een half uur, een uur in de kuip en er kwamen maar geen kleren opdagen. Ik klopte op de deur en riep tegen het meisje, die op mijn kloppen afkwam, of ze eventjes voor me wilde informeren naar het schone goed, daar ik anders maar weer gewoonweg het vuile goed zou moeten aantrekken. Toen bleef de burgemeester niets anders over, dan zelf maar weer op stap te gaan naar Moeder priorin van de Diaconessen, die 't dan na veel sputteren, toch moest afgeven. Zuster Justiniana had nog een sluier van onze orde en zo kwam de burgemeester met het goed terug. Gelukkig, dat het witte habijt veel met onze overeenkwam, anders had ik nog niet geweten hoe het moest. De mensen op straat keken mij allen met grote ogen aan, want van boven was ik Franciscanes en van onder Dominicanes.

Thuis hadden ze allemaal schik met mijn nieuwe dracht, behalve de priorin. Zij was niet op haar gemak. Ook pater prior kwam en vroeg naar de nieuwe ordestichteres en schoot hartelijk in de lach. Zelfs 's anderdaags in de kerk moest hij nog eens naar me omkijken. Eindelijk na een dag of vier, kwam het gezwavelde goed terug, maar habijt, scapulier (voor en achterstuk, dat over het habijt wordt gedragen), mantel en sluier waren door de hete damp gekrompen, zodat ik het onmogelijk kon aantrekken. Toen werd Hendrik van Wijk erop uitgestuurd om te proberen in Dreumel te komen. Over het ijs lopende, kroop die door een raam en haalde wat ik nodig had. Toen Moeder Sophia hoorde, dat ons klooster te bereiken was, had ze geen rust meer. Vlug werd er verlof aangevraagd en een paar zusters mochten vertrekken. Ik bleef nog een halve maand in Tiel en kan dus niets van de terugtocht vertellen

De reis terug blijkt een tocht met hindernissen. Ze moeten over ijs en over overblijfselen van verwoeste erven heen baggeren.
De ravage is enorm.

'Den Hoek' met lindenboom na de watersnood.

Aangekomen moet de deur worden opengebroken en binnen is het een ravage. Alle deuren zijn scheef getrokken, de muren gescheurd of gedeeltelijk ingestort, het varkenshok weggespoeld, veel bomen vernield. De eerste post uit de brievenbus zijn dode kikkers.

Maar in februari 1926, is de boel alweer redelijk op orde, komen de waarde moeder en de vicaresse het klooster bezoeken en wordt er een foto gemaakt waar alle hoofdrolspelers op zijn vereeuwigd.

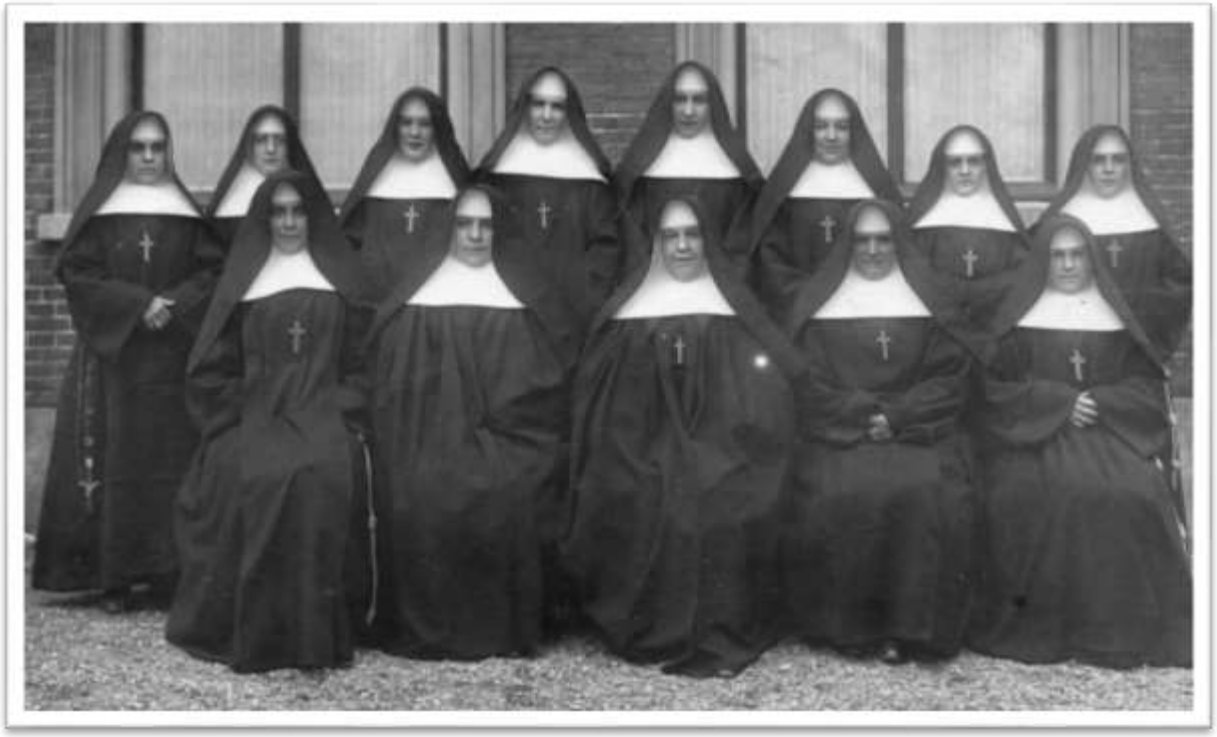

Staand vlnr. zuster Isidora (1899 - 1974), de schrijfster van bovenstaand verslag, zuster Charitas (1900 - 1990), zuster Ludovica (1856 – 1955), zuster Raymunda (1880 - 1968), zuster Justiniana (1879 - 1952), zuster Kallista (1901 - 1942), zuster Theodora (1893 -1964, zuster Chantal (1900 - 1972).
Zittend vlnr. zuster Tharsilla (1895 - 1981), zuster Majella Boeck (1873 - 1943) vicaresse en zuster Casimir (1872 - 1927) waarde moeder uit Valkenburg, zuster Sophia (1884 - 1968) moeder overste, zuster Medarda (1884 - 1965).

Men mocht alleen terugkeren als men een door de burgemeester afgegeven pas bezat. Het weghalen van bezittingen uit de huizen gebeurde onder directe controle van de marechaussees, die lijsten maakten van alles wat men meenam. Deze drastische maatregelen waren gebaseerd op de ervaringen tijdens de eerste dagen van de ramp.

Aasgieren der ellende!

Hoe noodzakelijk een drastische maatregel als bijv. het zonder pardon verbaliseeren van een ieder zonder vervoer, of zonder verblijfpas wel is, toonen eenige historische staaltjes uit de eerste dagen van de ramp overduidelijk aan. Iemand kocht voor 30 % van hun waarde 2 varkens, kwam er nog eenige op den dijk onbeheerd tegen en nam er zoo in totaal 23 mee. Een ander weer werd nagezeten en bleek bij aanhouding van de 46 varkens in zijn boot er maar 5 laat ons zeggen „betaald" te hebben. Weer een derde had 6 weeksche varkentjes met een normale marktwaarde van ± 17 gld. opgekocht (men noemt dat nog handel en spreekt van koop in plaats van uitbuiting der tergendste ellende) voor.... een kwartje! Het spreekt van zelf dat een uitvoerverbod een der allereerste noodzakelijkheden was.

Uit Verdronken Landen.

Burgemeester Van Erp vertelt.

In de Nieuwe Tilbursche Courant van 17-02-1926 stond een interview met de Dreumelse burgemeester van Aloijsius van Erp (burgemeester van Dreumel van 1925 - 1939) dat over de eerste dagen na de ramp gaat.

...Veel van het vee is gered al zijn desondanks nog duizenden stuks van allerlei gedierte verdronken. Vooral varkens en het pluimvee vielen moeilijk te redden en daarin komt de rivierschippers voor hun onversaagde werk wel de meeste lof. Het melkvee, dat uit de warme stallen in het koude water werd gedreven en daarna 2 dagen op de dijken moest vertoeven, verminderde zeker wel 1/3 tot 2/3 in waarde. In de varkensfokkerijen is de bedrijfsschade het grootst daar vele der dragende varkens verkocht moesten worden.

Voor de blijvende bevolking was niet het licht, dat slechts één nacht niet gefunctioneerd heeft, het grootste probleem maar het drinkwater. Eerst werd het met een tankwagen uit Den Bosch aangebracht, doch al spoedig waren de dijken voor een dergelijke zware vrachtwagen niet meer veilig. Toen kwam het per schip uit Rotterdam. Van het schip met water ging het tot distributie bij den tankwagen. Toen viel de vorst in en omdat het uitzettende, bevriezende water de tank zou doen springen werd er gemoedelijk weg maar een flink vuurtje onder gestookt. Dan is er nog het distributie probleem. De Dreumelse Posthuma uit de oorlogsjaren, het hoofd der school Vermeulen, is ook thans weer de levensmiddelen dictator

...75 gezinnen hebben geen enkele inkomsten, omdat er noch aan de steenfabriek, noch aan de dijkdichting, de eenige werkgelegenheden, meer mannen gebruikt kunnen worden. En dan te bedenken dat voor 1300 van de ergste geteisterden, die thans nog ver van huis zitten, de grootste ellende zich pas zal openbaren wanneer hun bedrijven weer van den grond af moeten worden opgebouwd. ...

De ravage die de teruggekeerde evacués aantroffen, werd door journalisten die het gebied bezochten beschreven en gefotografeerd. Van heel Dreumel wass het hooggelegen huis van hoofdonderwijzer Vermeulen het enige huis dat geen water binnen had gehad. Toch was ook hier de vloer in de gang verzakt.

„De grot van Han".

Een ander type: „de grot van Han", noemt men deze. Deze huizen hebben in den golfslag gestaan, maar het uitgehouden. Hier is er een waar de golven tegen den gevel hebben opgekruid, en zich in ijs vastgezet: het water is tot aan den top van den voorgevel opgespat en, naar beneden afdruipende, vastgevroren; zooals men de grotten van druipsteen ziet in België; zoo ziet men ze hier gevormd van ijs; als men door de deur binnengaat, is 't of men in de grotten van Remouchamps binnenstapt. En door den dooi druipt het ijs vandaag ook als de druipsteen ginds (alleen wat vlugger); in het ijs zijn dezelfde grillige figuren, welke men hier in ijs ziet, ginds in steen.

Daarbinnen een tooneel van verwoesting, maar tegelijk van opleving. De varkensstal is alweer hersteld en vier rose biggetjes steken ons hun knorrende snuiten toe.

Er werden acties georganiseerd om de eerste nood te lenigen. Ook werden kaarten met foto's van de ramp verkocht en voedsel, kleding, beddengoed en pootgoed gestuurd.
Koningin Wilhelmina stelde in het voorjaar van 1926 de getroffen fruitkwekers een aantal planten beschikbaar. Aangezien in de kwekerij van het Loo geen vruchtbomen aanwezig waren werd het bosgoed.

De toenmalige minister-president Colijn zag een dijkdoorbraak als een lokale aangelegenheid. Wie in een laaggelegen gebied tussen de rivieren wilde wonen, diende zèlf de dijken op peil te houden.

Daarbij schijnt hij gezegd te hebben: "*Wie niets heeft, heeft geen schade*." Slachtoffers van de watersnoodramp waren dan ook grotendeels op de liefdadigheid aangewezen. Dit leidde tot veel problemen en frustraties, waardoor de NSB sterk werd in het gebied en ook in Dreumel.

Jan Crijnen was er geweldig trots op dat zijn zoon Martien priester wilde worden. Hij zei eens tegen Martien, toen deze nog op het Kleinseminarie zat: "*Wat zal ik toch grôts zijn als ge zoo met den toog door de Maasdijk stapt.*" Zijn priesterwijding heeft hij niet mogen beleven, zes weken ervoor overleed hij.

Wel heeft Jan Crijnen met zijn zoon in 'den toog' door de Maasdijk gelopen, maar zonder een gewijde inhoud.

Collega's van zoon Martien (zittend tussen zijn ouders) waren vaak te gast bij de familie van Oss.

De priesterwijding van zoon Martien was een hoogtepunt in het leven van het gezin. Toen hij zijn eerste Heilige Mis opdroeg was dat ook een feestdag voor de hele Dreumelse gemeenschap. Dit werd gevierd in het Barbaraklooster.

Hier de familie gefotografeerd ter gelegenheid van de eerste Heilige Mis opgedragen door Martien in Dreumel, op 24 augustus 1930. Omdat Jan Crijnen 6 weken daarvoor was overleden, waren ze nog in de rouw en is de kleding somber.

Jan Crijnen overleed in 1930 en heeft dus alleen het begin van de crisis van de jaren dertig meegemaakt. Voor de ‘grotere boeren’, waartoe zijn gezin behoorde, betekende de crisis dat het bedrijf vrijwel geen inkomsten opleverde. Doordat ze zelf vee (dus vlees) en groente en fruit hadden, was er voor het gezin wel altijd voldoende te eten. Voor veel inwoners van Dreumel betekende de crisistijd bittere armoede. Veel mensen waren werkloos. Deze moesten dagelijks tweemaal per dag op het gemeentehuis gaan stempelen, nooit op een vaste tijd. Deze tijd werd steeds op het gemeentehuis aangegeven voor de volgende dag. Daarbij werd er nog gecontroleerd op zwartwerken. Als werkloze kon je bij het ‘armenbestuur’ een bon halen met een waarde van twee en halve gulden, waarvan in ieder geval eten kon worden gekocht. De mensen liepen in versleten/kleding en op kapotte klompen. Degenen die wel werk hadden verdienden vaak niet voldoende om rond te komen. Er werden lange werkdagen (van 12 uur) gemaakt en loon van een een gulden per dag, was geen uitzondering. Er waren werkverschaffingsprojecten (bijv. dijkverzwaring), waar maar één gezinslid mocht deelnemen.

Dreumel was berucht om zijn vele branden. De woon- en werksituaties zorgden in die tijd voor brandgevaarlijke situaties; de rieten daken van huizen en schuren, het gebruik van open vuur voor warmte en verlichtingen (kaarsen, petroleumlampen) en de opslag van hooi en stro in of in de nabijheid van de woning. Maar in Dreumel waren er zoveel branden en dat ook nog vaak in combinatie met diefstal, massale tegenwerking en zelfs sabotage tijdens de bluswerkzaamheden dat men het sterke vermoeden had, dat er veel meer aan de hand was. De brandverzekeringen besloten zelfs verzekeringen in Dreumel niet meer of alleen onder strenge voorwaarden af te sluiten. Zo meldde op 21 maart 1899 het Amsterdamse dagblad ‘Het nieuws van den dag’
(...)“*In Dreumel hebben – wegens de veelvuldig voorkomende branden – de bewoners groote moeite om hun huis en goed te verzekeren. De meeste maatschappijen bedanken er voor, en die zich nog verzekerd hebben, worden van lieverlede geschrapt.”*
Ook uitten de dagbladen hun twijfels. Zoals ‘Het Rotterdamsch Nieuwsblad’ op 4 juni 1896 die een melding van een verdachte brand in Dreumel eindigde met: “*OOK TOEVALLIG*!”
Het was ook in deze tijd dat kranten schreven: “*Geen moord in Oss en geen brand in Dreumel*.”, als er niets nieuws te melden was. (Door de bende van Oss waren moorden in Oss en omstreken in die tijd aan de orde van de dag.) Arme mensen in Dreumel bouwden vaak huizen van gratis afval van steenovens en verzekerden dit. Als het slecht ging met de financiën zetten ze hun meubilair bij de buren en hun huis in brand (“*in d'n braend uit t'n braend*"). Voor de geloofwaardigheid moesten de bewoners wel bedroefd kijken: “*janken mins!*”.

Ook de familie van Oss is niet van brand gevrijwaard gebleven. In 1898 was er een uitslaande brand bij de buren van Joannes van Oss en vatte het dak vlam. Men wist de vlammen te doven en de schade bleef beperkt tot gesprongen voorramen.

Maar op 8 mei 1939 brandde het familiehuis af. Mina was (samen met haar zoon Frits en dochter Anna) naar de H. Mis van 7 uur geweest en was, traditiegetrouw, bij haar broer Toon en dochter Marie op de koffie. Dochter Dora was alleen thuis. Toen deze de brand in het achterhuis ontdekte werd de brandweer gewaarschuwd en schoten de buren te hulp om de brand te blussen. Echter de boerderij inclusief de stallen en schuren werd volkomen in de as gelegd. Van de inboedel kon slechts weinig worden gered. Ook de landbouwmachines en hooi ging verloren. De schade werd geraamd op 10.000 gulden en werd door de verzekering gedekt. Het nieuwe huis zou op 3 september worden aanbesteed, maar op 1 september vielen de Duitsers Polen binnen en ging de aanbesteding niet door.

Deze foto (1936) is de laatste foto van het familiehuis van de familie van Oss. De foto werd gemaakt ter gelegenheid van de 70ste verjaardag van Mina. Op de foto staan op Martien na, die op dat moment nog in China verbleef, alle kinderen met hun moeder Mina.

Staand vlnr. Jan, Anna en Dora. Zittend op de bank Marie, moeder Mina en Frits.

Op vrijdag 10 mei 1940 vielen de Duitsers ons land binnen. Hieronder het ooggetuigenverslag van zuster Fidelis (1908 - 1990) over de eerste oorlogsdagen.

's Morgens tegen vier uur kwamen al de eerste vliegmachines over Dreumel, heel laag en geweldig ronkend. We zagen de vliegmachines als een muggenzwerm vanuit een wolk aan de hemel te voorschijn komen. Al snel begon het afweergeschut van Tiel zijn werk en zagen we twee machines brandend neerstorten. Toen was het schieten niet meer van de lucht: van Tiel uit het afweergeschut en vanuit de vliegmachines de machinegeweren.

We zagen de kogels als gloeiende ballen door de lucht vliegen, zagen, hoe ze soms tegen elkaar aanbotsten of hoe ze door de vliegmachines heengingen, zo laag werd er gevlogen.

Om 7 uur kwam burgemeester Waals (1905 - 1987) melden, dat de school gesloten bleef, en dat het gymnastieklokaal tot hulplazaret moest worden ingericht. We hebben toen dadelijk alles uit het lokaal gesleept. Eerst kwamen twee karren met stro en dit werd langs de muren uitgespreid. Wij naaiden intussen de ene meter katoen aan de andere, totdat we lakens genoeg hadden. Daarna kwamen de kussenslopen aan de beurt. Voor de vulling, gebruikten we, in Godsnaam, maar haverkaf. Voor knoopsgaten hadden we geen tijd meer. Dan maar veilheidsspelden. Maar die moesten worden gehaald. Nu had je weer de ellende dat we niet de straat op mochten, want dit was alle Duitsers verboden ook de genaturaliseerden en de meeste zusters waren van origine Duits. Toen ik eventjes probeerde de straat over te steken, om in de winkel (van Schraven) tegenover de school spelden te halen, richtte de soldaat, die daar op wacht stond en toch goed wist wie ik was, want hij was al de hele mobilisatietijd in Dreumel geweest, dadelijk zijn geweer op me. Ik beschouwde het eerst als een grap en liep gewoon door, maar toen ik merkte dat het ernst was, maakte ik halsoverkop dat ik binnenkwam. Gelukkig kwamen ze vanuit de winkel die spelden brengen en toen de dienstdoende officier om drie uur kwam inspecteren was 't hulplazaret klaar.

Om half vijf kwamen de eerste gewonden: een soldaat met een kogel in zijn hoofd en een met een doorgeschoten kaak. Allebei droegen ze slechts een noodverband. Uitgehongerd als ze waren,

vroegen ze, niettegenstaande hun felle pijn, eerst om eten en drinken, want ze hadden van 's morgens vier uur af niets meer gehad. Dus eerst maar voor wat eten gezorgd.

Ondertussen hadden we de jongeman, die ons door de burgemeester ter beschikking was gesteld om alle boodschappen voor ons te doen, erop uitgestuurd om een dokter te halen. Maar er was er geen in het dorp. Gelukkig was er wel een officiersvrouw, die ook dokter was. Zij kwam en hielp dadelijk. De gewonden waren nauwelijks verbonden, toen het bericht kwam, dat ze weer verder moesten trekken.

Toen begon de eigenlijke invasie; niet van gewonden, maar van het leger, dat zich uit Brabant terugtrok. We hadden geen handen genoeg om allen te helpen. Allen vergingen van honger en dorst. In de keuken konden ze thee en koffie blijven opgieten, terwijl de rest van de zusters boterhammen smeerden. Toen het weer eventjes rustig was, kwamen enkele regimenten tegelijk. Zware artillerie en cavalerie en opnieuw was er geroep om eten en drinken voor de soldaten maar ook voor hun paarden. De pomp in de waskeuken stond niet meer stil, zo veel paarden waren er. En verder gingen we met koffie en thee opschudden, brood snijden en boterhammen smeren. De soldaten waren toch zo dankbaar en menigeen gaf geld om kaarsen op te steken bij Maria en Klein Treesje, opdat ze ook verder in de oorlog zouden worden gespaard. Om negen uur 's avonds kwam nog een regiment en nu werd er ook een bevel gegeven om de hele school te ontruimen. De soldaten, doodmoe als ze waren. hielpen dapper mee de banken naar buiten te sjouwen.

We gingen een angstige nacht tegemoet. De vliegtuigen waren niet uit de lucht, we lagen omringd door soldaten; de school vol, in de boomgaard en wei achter het huis, alles vol soldaten, paarden en kanonnen. Maar God was met ons. De nacht verliep naar verhouding rustig. 's Morgens waren allen weer weg.

Zaterdag trok door Dreumel het terugtrekkend leger achtervolgd door vijandelijke vliegmachines. Telkens weer sprongen soldaten van hun wagens, auto's en rijwielen en wierpen zich in de greppels langs de weg, als weer eens een paar vliegtuigen naar beneden doken en de kogels van hun machinegeweren over de weg maaiden en gloeiende ijzerdelen van het asfalt terug ketsten. In de middag werd het stiller. De soldaten waren weg. Een zware brandlucht hing over het dorp. De legerleiding had de noodbruggen van Dreumel en Tiel in brand laten steken.

Toen we ons wilden klaarmaken om naar het Lof te gaan, kwam de boodschap: "Niet naar het Lof gaan, maar klaar maken voor evacuatie." Dat was schrikken. Gauw werd er gepakt en gezakt wat meegenomen kon worden. De rest werd in veiligheid gebracht. Uur na uur verstreek. We stonden gereed en wachtten op het sein van vertrek, dat niet kwam. Tegen middernacht hebben we ons gekleed en al boven op bed gelegd, evenals de komende nachten.

De Pinkstermorgen verliep in een haast ondraaglijke spanning. Om half drie kwam het bericht: "Niet vluchten, we krijgen vluchtelingen uit Leeuwen en Wamel." Allen herademden. Gauw onze 'vluchtelingspakken' weggezet en dan met man en macht aan het werk om alles in gereedheid te brengen voor de evacués. Om half vier kwamen de eersten aan. Het was een treurige aanblik. De eerste vrachtauto's stopten voor de school. Uit de voorste auto kwam een grote aardappelkist met acht kinderen van 0 tot 10 jaar; de moeder schreiend er naast. Ze hadden onverwacht weg gemoeten. Niets hadden ze mee kunnen nemen. Vanaf dat ogenblik bleven de mensen toestromen. In het klooster was geen plek meer vrij, behalve het slot. Kamers, zolder, gangen, alles was in beslag genomen. In de kleine spreekkamer zaten de zusters van Leeuwen en op de grote spreekkamer de zusters van Wamel. Ze moesten er eten en slapen, er waren immers zoveel mensen ingekwartierd, dat er geen plekje overschoot.

In de school lagen 247 mensen, waarvoor gezorgd moest worden. Het ergste was, dat alles door elkaar lag. Wel had men de families bij elkaar gelaten. Bovendien lagen twee klaslokalen vol zieken, die eigenlijk in het klooster hadden moeten worden ondergebracht maar per ongeluk in de school terecht waren gekomen. Toen men deze vergissing bemerkte, was het te laat, het klooster was propvol. Nog in de eerste nacht moest er iemand worden bediend. De volgende dag nog een vrouw. Het was verschrikkelijk. Voor al die mensen waren er maar een twintigtal kopjes en borden beschikbaar. Voor de ongeveer dertig families waren er maar zes kleine petroleumstelletjes om

eten te koken. En het ergste was, Dreumel had geen levensmiddelen genoeg voor al die mensen. De kleintjes huilden om melk, maar er was geen melk, de kinderen wilden boterhammen, maar er was geen brood, enz.

Toen zijn een paar Wamelse boeren niettegenstaande de schietende vliegtuigen toch naar Wamel gereden en hebben de koeien gemolken en de kippennesten uitgehaald en uit de bakkerswinkels alle voorraden gehaald. Toen was de grootste nood gelenigd. Helaas heeft een van de Wamelse jongens, hierbij zijn leven moeten laten. Toen hij wou gaan melken trapte hij op een landmijn. Maandagavond kwamen er gelukkig levensmiddelen en brood uit de dorpen richting Den Bosch en op dinsdagmorgen werd de veldkeuken, die de soldaten hier hadden achter gelaten, gebruikt om een stevige rijstebrij te koken, waar iedereen volop van kon smullen. Ondertussen waren op maandagmiddag ook de moeders zelf een beetje van hun schrik bekomen en begonnen een handje te helpen. Toen klonken er zelfs al weer grapjes en lachen. Met ons allen probeerden we de school toch nog zo huiselijk mogelijk te maken. Roerend was het om te zien, hoe elke avond zo gauw er werd gebeld, allen (mannen, vrouwen en kinderen) toegesneld kwamen om hun rozenhoedje en avondgebed voor het H. Hartbeeld in de gang te bidden. Gelukkig kwam er aan deze noodtoestand een einde, doordat allen op woensdag weer naar huis mochten.

De bezetting door de Duitsers was een feit en ook in Dreumel probeerde men binnen de nieuwe randvoorwaarden het leven weer op te pakken.

De laatste foto die van Mina bewaard is gebleven. Deze is gemaakt op haar 75ste verjaardag. Zij woonden toen in de Oude Maasdijk op nummer 243.

De stagiaire (Geerlings) heeft kleinzoon Jan op de arm, daarnaast staat zoon Frits, dochter Dora, de jarige zelf en dochter Anna.

Vanaf september 1944 was Dreumel in geallieerde handen en men dacht dat dit het einde van de oorlog betekende. Dat viel enorm tegen, want feitelijk betekende die “bevrijding” dat in Dreumel de oorlog pas echt leek te beginnen met dagelijks felle gevechten en doden onder de bevolking en ook onder de troepen die de dijk bewaakten. Dit bracht veel angst, spanning en onzekerheid.
Hieronder het verslag van de zusters van het St. Barbaraklooster van de periode die Mina nog heeft beleefd.

..Op zondag 17 september is bekend gemaakt dat heel Dreumel woensdagmorgen tussen 6 en 9 uur ontruimd moet worden en naar Alphen moet trekken, omdat de Duitsers van Tiel uit met zwaar geschut zullen gaan oefenen. Dinsdagmiddag vertrokken er al heel wat moeders en hun kinderen en van 3 uur 's middags af, ratelden de wagens met vluchtelingen het dorp uit. Achteraf onnodig en de volgende ochtend kwamen ze weer terug.

Op woensdagochtend (20 september) tegen kwart voor vijf werden wij opgeschrikt door 'n hevig gillen en kermen, dat van de straat de kloostertuin in kwam en in nog grotere hevigheid voor onze huisdeur werd voortgezet. Iemand riep: "Doe toch open zusters, doe toch in Godsnaam open!" We waren half verlamd van schrik. Waren het gewonde Duitsers? Engelsen? Vlug schoten we na de eerste schrik de kleren aan en maakten de deur open. Daar op een gewone boerenkar stond de dokter bij een vrouw, die op die kar het leven aan een kindje had geschonken. Als NSB'ers hadden zij en haar man met de kinderen naar Tiel willen vluchten, om zich in veiligheid te brengen. Maar onderweg werden ze herkend en beschoten. Haar man was gevlucht of gedood, ze wist het niet. Alle dekens en wat ze bij zich op de wagen had, was ze kwijt geraakt. Deze schrik was blijkbaar te veel geweest. Gauw werden beneden in het gasthuis een paar kinderen uit hun bed gehaald en naar boven gestuurd, om zo voor moeder en kind tenminste een warm bed te hebben. Gelukkig hadden die twee in hun slaapdronkenheid niets gehoord of gezien en vonden het de volgende dag heel logisch dat er iemand van de schrik ziek was geworden en zij als jongsten hun bed hadden moeten afstaan.

We zitten al meer dan een week zonder elektriciteit, dus geen licht en nog grotere ramp geen water. In de nacht van 25 september heerst diepe verslagenheid. In Wamel zijn 4 huizen in vlammen opgaan en 15 onschuldige mensen moeten deze onbezonnen daad van enkelen met hun leven betalen. Het hele dorp is op de vlucht geslagen. Zullen de Duitsers ook Dreumel wreken? Het ergste vreest men de nachten. Het jongvolk durft niet meer in huis te slapen. In veel huisgezinnen wordt gewaakt. Een week gaat kalm voorbij. Men herademt en dan op 27 september 1944 vliegt 's middags tegen 1 uur de schrikmare door het dorp: "De Duitsers!" Weer grote paniek. Alles wat man en jongen is, vlucht het veld in en kruipt zo ver mogelijk weg. Menigeen vliegen de kogels om de oren. Maar de waakzaamheid van de bevolking wordt beloond, iedereen blijft gespaard.

Op 28 september zijn de Engelsen ook in ons dorp. Het volk krijgt weer een beetje moed. Zullen de Duitsers het nog wagen terug te komen? Voortdurend horen we het ratelen van machinegeweren, af en toe onderbroken door het zware dreunen van kanonnen. Ons buurdorp Heerewaarden ligt schijnbaar in de vuurlinie. Enkele huizen staan er al te branden. De mensen trekken daar halsoverkop weg en de ene na de andere wagen rolt door Dreumel, al maar verder en verder, want hier mogen ze niet blijven. Waarom niet? Moeten wij soms ook nog evacueren? Nieuwe angstige vragen, die toch niemand kan beantwoorden. Er is maar een troost. Onze lieve Heer is er ook nog en God verlaat de zijnen niet.

Op 29 september worden 's avonds twee gewonde jongens binnen gebracht. Beiden waren, s avonds na 8 uur nog op straat en hadden niet op het roepen van de Engelsen geantwoord. De volgende dag rolt morgens vanaf half negen het ene rupsvoertuig na het andere Dreumel binnen. Tussendoor razen de motorfietsen. De Duitsers zijn in de nacht de Waal overgestoken en hebben zich in de boomgaarden verscholen en dan begint het schieten. Op de Boezemkade vernielt een granaat een boerenhuis. Als een kaartenhuis stort het in elkaar. Een oud hulpeloos moedertje, bij wie de granaatscherven op bed liggen, wordt maar weer gauw bij de zusters gebracht. Er is haast geen plaats meer, maar het moet. 's Middags gaat er alweer 'n andere kapitale boerderij aan de dijk in vlammen op, in brand geschoten vanuit Tiel.

Hevige angst greep allen aan, toen op 3 oktober tegen elf uur bekend werd gemaakt, dat na twaalf uur niemand meer op straat mocht. We zagen de Engelsen, het geladen geweer in de hand, achterelkaar langs de kerkhofmuur trekken, voorzichtig voor zich uit spiedend. Ook in onze voortuin, onder de dennenboom en onder de kastanjes vatten er een paar post. Alle sleutels van de school moesten worden afgegeven. We bereidden ons voor op het ergste.

Dan arriveert de ene auto naar de andere. Tegen 4 uur zit de hele meisjesschool vol NSB'ers: mannen, vrouwen, jongens en meisjes. Ook bij ons in het mannenhuis worden er twee oudjes van 94 en 76 jaar opgehaald. 's Avonds om half negen wordt er nog een klein meisje van 3 jaar bij ons gebracht. Nadat het hele gezin was meegenomen, bleef dit stakkertje alleen achter: dan er maar weer mee naar de zusters.

Op het feest van Vader Franciscus (4 oktober) was de eerste H. Mis nauwelijks aan de gang, toen het gebulder van kanonnen begon. Een aantal holden de kapel uit, enkelen gingen naar hun zieken en oudjes, andere konden hun angst niet de baas. Wat we toen gebeden hebben! De granaten gierden over de kapel heen. Af en toe hoorden we dat ze geducht raak waren. Onze kerktoren was weer het doelwit geweest en is flink toegetakeld. In de kerk was ook juist de H. Mis aan de gang. Wat die mensen in angst hebben gezeten!

Ons huis is ook geraakt, maar de schade is beperkt gebleven tot kapotte ruiten en hier en daar een gat in de muur. Dus al bij al hebben we het er wondergoed afgebracht. Een goed begin voor de 'Franciscusdag'. Een goed begin voor de 'Franciscusdag'. De feeststemming is echter weg. Me dunkt dat bij 'broeder Altoos blij', (de bijnaam van St. Franciscus), ook wel de feeststemming is vergaan, misschien heeft hij een nieuw couplet aan zijn Zonnelied toegevoegd.

Ook de Hoogmis die de fraters om 9.00 zouden zingen wordt afgezegd. Maar Onze Lieve Heer geeft ons toch een schadeloosstelling. In onze kapel wordt een derde altaar opgezet bij St Franciscus en voorlopig hebben we nu elke morgen 12 H. Missen, omdat de paters van Scheut in de kerk niet meer durven te lezen. Onze twee opgehaalde oudjes zijn weer thuisgekomen. Zullen ze voortaan wijzer zijn? De andere NSB'ers zijn afgevoerd naar verschillende kampen, waaronder Vught.

De winter staat voor de deur. De oudjes zitten nu al te bibberen van de kou. De verwarming zal dit jaar niet kunnen worden aangemaakt. Er zijn geen cokes. Nu worden op de zolders de oude kacheltjes opgesnord. Op een paar kamers is godzijdank een schoorsteen en kan dus worden gestookt. Dan moeten onze mensjes overdag bij elkaar gaan zitten.

In de nacht van 9 oktober schrokken we weer wakker van het schieten. In de morgen brachten ze het eerste slachtoffer bij ons in het lijkenhuisje: een Rotterdamse jongen van 28 jaar, lid van het ondergrondse leger, vannacht door de Duitsers overvallen. Tegen de avond hevig kanongebulder. Deze nacht voelden we ons veilig, want na de droevige gebeurtenis van de vorige nacht zijn alle oud-militairen opgeroepen om de dijk te bewaken.

Op 15 oktober werd bij het oefenen van de ondergrondse, een van onze beide koeien dodelijk getroffen, hetgeen voor ons een groot verlies betekent, want hoe komen we aan een nieuwe? En als we geen nieuwe krijgen, hoe komen we dan aan melk? Maar we zullen maar weer op Onze Lieve Heer vertrouwen en de zaak in handen van St. Jozef geven.

We liggen rondom in de Engelse tanks. De soldaten komen in de keuken hun potje koken. De Duitse verkenners vliegen voortdurend over ons heen en de ramen rinkelen voortdurend. Het ergste zijn nog de nachten. De zusters durven niet meer boven te slapen en zoeken 's avonds hun heil elders.

Op 20 oktober wordt weer een dode (de 31-jarige Nicolaas Smulders) en een zwaar gewonde bij ons binnengebracht. Beiden hadden die nacht wacht aan de Maasdijk ter hoogte van de Veerstraat. Een Engelse granaat, afgeschoten vanaf de Veerstraat ontplofte veel te vroeg.

De Engelse tanks trekken weg uit onze tuin, ze worden in schuren van de boeren ondergebracht. We liggen nu midden in de oorlogszone. 't Zware geschut hier in Dreumel opgesteld, beschiet de plaatsen aan de overkant van de Waal. De huizen aan de dijk zijn nu allen ontruimd. Niemand mag Dreumel meer in of uit.

Vrijdag 25 oktober groot gejuich, want al hadden de Engelsen het ons beloofd, rekende er toch niemand meer op, om 8 uur floepten (na 4 weken) opeens alle lampen aan. Was me dat een blijdschap.

Op zondag 27 oktober is er 's morgens vanaf half drie van alle kanten kanongebulder. We liggen gewoonweg te schudden in onze bedden, zo hard buldert het zware geschut. We horen de zware mortiergranaten over ons klooster suizen, er kon er eens een misgaan!
De passen van moeder Symphorosa en zuster Andrea zijn ingetrokken omdat ze Duitsers zijn en ze mogen niet meer de straat op. De hele week lang slapen de veldwachter en de burgemeester bij ons in huis.

Maandag 28 oktober op de stichtingsdag van onze congregatie gaat het te keer als nooit tevoren. Het lijkt wel of tegenwoordig al onze feestdagen met extra zwaar schieten van de kanonnen en ronken van vliegmachines moeten vergezeld gaan.

Op Allerzielen (2 november) bracht men een 25 jaar oud oorlogslachtoffer (Alardus van Welie) binnen, die tijdens een patrouille door de Duitsers werd neergeschoten.
Moeder deelde ons mee, dat de politie het veiliger vond om niet meer boven te slapen. Dus moeten we vanavond allen naar beneden verhuizen. Moeder zet haar bed op in kelder. Drie zusters krijgen een bed in de gang. Twee zusters gaan op ligstoelen in de refter slapen. Een zuster heeft het warme hoekje aan de schoorsteen voor zich opgeëist. De twee kookzusters kruipen in het hoekje achter het fornuis in de keuken. Een zuster slaapt in de bijkeuken op de grond, wel een veilig plekje, maar ze zal het wel erg koud hebben en gauw iets anders gaan prakkezeren. Twee zusters gaan lekker saampjes in het kinderbed slapen en een zuster komt hen als derde in dezelfde kamer op een divan gezelschap houden. Midden onder de verhuizing floepte het licht weer uit, maar gelukkig is alles zonder halsbrekerij afgelopen. En het was maar goed ook, dat we verhuisd zijn, want 's nachts werd er flink geschoten en menig granaat ontplofte in Dreumel. Bij de eerste ontploffingen ketsten de splinters tegen onze muren en de kiezels van de tuinpaden vlogen tot boven tegen de ramen. In een wip was natuurlijk iedereen present. De ontploffingen waren niet eens het ergste. Veel banger maakten ons de al maar rondcirkelende Duitse vliegmachines. Maar Huize St. Barbara bleef weer eens gespaard. De Missionarissen van Scheut zijn er minder goed afgekomen. Heel wat ruiten stuk, en dat met dit gure koude weer en zonder brandstof. Ook in het dorp zelf zijn enige huizen zwaar beschadigd.

In de nacht en middag van 4 november is Dreumel weer goed beschoten en er zijn heel wat huizen geraakt. De volgende dag was aan het eind van de middag weer een verschrikkelijke schietpartij. We dachten dat elk ogenblik een der mortieren ons huis zou treffen. Maar God is met ons. Buurvrouw, mevrouw van Deursen, kreeg een voltreffer op haar huis. Twee kamers zijn totaal verwoest. De kerk heeft ook weer twee voltreffers gehad. Schijnbaar luidt de boodschap:"Alles platschieten!" In Wamel is geen enkel huis meer onbeschadigd. En het kan nog wel weken zo duren! Het zou niet zo erg zijn als we geen oudjes of een flinke kelder hadden.

Op 6 november worden plannen gemaakt om te evacueren. We moeten te dikwijls de kelder in met al die hulpbehoevenden duurt dat te lang. Het plan is, dat alle zusters met de oudjes naar Megen gaan. Het blijkt dat we niet meer weg kunnen. In Megen is het overvol en elders is het nog gevaarlijker

Op 9 november was er alweer een hevige beschieting. De middagschieterij was vooral erg voor de Maasdijk. Er zijn wel 50 voltreffers in die straat terecht gekomen. Verschillende huizen liggen in puin. Twee vaders van grote huisgezinnen moesten het leven laten: W.F. van de Boogaard (57 jaar) en H. de la Cousine (38 jaar). Er werd ook een gewonde vrouw uit Heerewaarden gebracht. De toestand bleek zo erg te zijn, dat ze naar Nijmegen moest worden overgebracht. Stakkerd! De beschikbare auto was zo klein, dat ze er niet eens in kon, toen werd de brancard met de patiënt maar boven op de auto vastgemaakt en zo werd vervoerd.

In oktober 1944 werd Mina ernstig ziek en omdat Dreumel voortdurend onder vuur lag, stelde haar broer Frits voor om naar Puiflijk te komen. Dit voorstel werd door haar afgedaan met: "*Ik blijf thuis, anders zet ik de Maasdijk maar op stelten. Als ik slechter word, bid maar een Weesgegroet. En denk erom niet meer naar de dokter en pastoor lopen*."
Op donderdag 9 november gaf zij zoon Frits eerst advies over de dagelijkse gang van zaken en vroeg hem vervolgens haar kinderen om het bed te verzamelen onder het motto: "*Ik weet niet hoe ziek je moet zijn om dood te gaan, maar dit lijkt er wel op*."
Omdat Martien met zijn medebroeders in Dreumel verbleef, kon ook hij aanwezig zijn. 's Avonds om zeven uur "*sliep ze rustig in*".

Tijdens haar begrafenis gingen de beschietingen op Dreumel onverminderd door. Het regende granaten ook op de kerk en begraafplaats.

Vlnr. Frederica, Frits, Gusta en Wilma in 1951.

Het werd uiteindelijk 1951 voor het familiehuis van Jan Crijnen en Mina herbouwd mocht worden. De drie dochters Marie, Dora en Anna, schoondochter Sjaan (die inmiddels weduwe van Frits was geworden) en kleinkind Frederica gingen in het nieuwe huis op (thans) Oude Maasdijk 34 wonen. Frederica werd de volgende bewoner, brak het huis af en herbouwde het naar eigen wens.

De kinderen van Jan Crijnen

III.1. Jan van Oss

Johannes Martinus roepnaam ‘Jan’, zoon van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans* geboren in Dreumel op 25 april 1902.

Hij is getrouwd met **Henrica Petronella Antonia Jansen**[6], roepnaam ‘Rica’, op 8 februari 1938. Rica werd geboren op 15 januari 1909 in Overlangel, op de verjaardag van haar vader. Zij is de dochter van *Augustinus Jansen,* geboren in Overlangel (Herpen) op 15 januari 1875 en overleden 16 maart 1943 in Tiel en *Johanna Francisca van Poppelen* geboren in Overlangel (Herpen) op 10 oktober 1880 en overleden in Afferden (Gld.) op 12 december 1929.

Jan overleed op 6 oktober 1980 in het Radboudziekenhuis in Nijmegen. Zijn vrouw Rica overleed op 17 december 1996 in het Canisius-Wilhelminaziekenhuis in Nijmegen.

Na de lagere school ging Jan naar instituut Huize ‘De Ruwenberg’ in Sint-Michielsgestel, een kostschool met een handelsschool (Cour Supérieur), destijds de kweekvijver voor de ondernemer van de toekomst. De fraters van Tilburg hielden er stevig de wind onder. Erg gezellig heeft Jan het hier niet gehad. Een rede voor zijn broer Frits om zijn voorbeeld niet te volgen.

Daarna kwam hij in het boerenbedrijf van zijn vader, die door astma vaak niet meer in staat was om te werken.

Het bezoek aan de kermissen in Maas en Waal, kaarten, fietstochten vulden zijn vrije tijd, totdat hij de vrouw voor het leven ontmoette. Zijn verste fietstocht was naar de grotten van Han in België. Daar zag hij voor het eerst een vrouw in een lange broek in plaats van een rok; een ‘mannenbroek’ zoals hij dat bij thuiskomst omschreef. Wie verre reizen maakt, kan veel verhalen. Het duurde nog lang voordat het dragen van een broek door vrouwen werd geaccepteerd. Op de middelbare school mocht ik alleen bij hogere uitzondering in lange broek verschijnen, bijvoorbeeld wanneer er in de winter tijdens de gymnastiekles geschaatst werd.

6 Zie voor de stamboom van Henrica Petronella Antonia Jansen: Bijlage 6.

Hij ontmoette Rica in het café van de vader van haar vriendin Bertha Worsseling - ‘Betje de Worst’ genoemd - in Puiflijk, tijdens de Puiflijkse kermis. In Puiflijk had de familie van Oss (grond)bezit, verkregen uit de nalatenschap van overgrootmoeder Maria van Oss - Kuppen. Om die reden kwam hij daar regelmatig. Ook woonden daar de kleinkinderen (van der Zandt) van zijn oudtante Johanna, waar de familie een vriendschappelijke band mee onderhield.

Het bezoeken van de kermissen in de wijde omtrek was een van de bezigheden van de ‘niet gebonden’ mannen in die tijd. Dit vermaak duurde tot zij de ‘ware’ tegen het lijf liepen en er een serieuze verkering uit voortkwam. Dan begon het leven vol zorgen en plichten en was de pret ten einde, volgens het lied dat werd gezongen op de bruiloft van Jan en Rica.

Vele heren trachtten het enige kind van boer Jansen te verschalken. Magere mannen en mannen met pet (het hoofddeksel van de arbeidersklasse in die tijd) waren bij voorbaat kansloos. Jan lukte het en in 1938 trouwden zij.

Vader Guus verkocht zijn boerderij en ging bij zijn dochter en schoonzoon in Dreumel in de Hogeweg 15a wonen.

Dit schilderij van het huis werd gemaakt door Cees Bazelmans, de man van dochter Marie van sigarenmaker Habraken, die samen met een collega in de oorlog in de Hogeweg verbleven om de paters van Scheut van rokerij te voorzien. Met Cees en Marie is de familie altijd bevriend gebleven.

Evenals zijn vader Jan Crijnen had vader een gemengd bedrijf: veeteelt (koeien, varkens en kippen), akkerbouw (o.a. bieten en graan) en fruitteelt (appels, peren, pruimen en kersen). De melkkoeien en slachtvee werden zelf gefokt. De stierkalveren werden in de eerste paar maanden van hun leven gecastreerd en deze ossen werden vervolgens vetgemest en verkocht. Na een jaar werden de vrouwelijke kalveren (pinken genoemd) kregen naast hooi, meelbrokken die werden gekocht bij vriend Johan van Beers, die meelhandelaar was. Dit jonge vee stond in de winter bij elkaar in hokken (en werden daarom ook wel hokkelingen genoemd). Op het moment dat de pink zwanger is, wordt ze vaars genoemd. Als de vaars had gekalfd, startte de melkproductie. De kalfjes werden apart van

de moeder gezet, maar kregen in het begin nog wat melk. Alle koeien hadden een naam. Vaak werden ze naar de kinderen vernoemd. Ik herinner me dat er zelfs een ‘Wilma 7’ was. En ze kregen een ‘paspoort’. Dat was het vlekkenpatroon, ingetekend op een kaart door een controleur.
In de winter stonden de koeien op stal en werden ze gevoerd met bieten (die wij als kinderen moesten ‘snijden’ met een bietensnijmachine) en hooi. Ik kan mij niet herinneren dat ik mijn vader ooit heb zien melken. Dat was het werk van vrouwen en de knechten. Toen Jan, Theo en Martien (die toen nog boer wilden worden) konden melken, werd dat hun taak.

En dan waren er varkens, die werden gemest en daarna verkocht op de markt in ‘s-Hertogenbosch door neef Albert Drost, die varkenshandelaar was.
De varkens waren gehuisvest in schuur van de boerderij en hadden een eigen buiten verblijf.

Er werd ook aan huis geslacht. Het varken werd gedood door met een schietmasker door een slager, die hiervoor een wapenvergunning had. Met het schietmasker werd een pin in het hoofd van het varken geschoten. Hierdoor werd het dier verdoofd. Het varken viel vervolgens neer en daarna werd de keel (de halsslagader) doorgesneden. Nadat ervoor was gezorgd dat al het bloed eruit was gelopen, werd het varken geschoren en werd het varken met de kop omlaag aan een ladder gehangen.
Alles werd benut. De darmen werden schoongemaakt en gebruikt voor het maken van worst. Het vet werd gesmolten en dit ‘smout’ werd o.a. gebruikt als broodbeleg, en met suiker was dat voor ons een lekkernij. En als na dit alles nog iets over was (bloed, orgaanvlees, spek), werd dit met behulp van boekweitmeel verwerkt tot balkenbrij.
Om alles te kunnen bewaren werd er gepekeld, gerookt of gedroogd.

Daarnaast waren er kippen, gehouden voor de eieren. Deze werden verkocht aan een eierhandelaar. De kippen zaten in een kippenhok die naast de boerderij stond. De kippen waren scharrelkippen, al bestond die naam toen nog niet. In het weekend stond er meestal kip op het menu. Het slachten was het werk van de knechten en later van mijn broers.

Ook wij, de kinderen,werden in onze jeugd, evenals onze ouders en voorouders, ingezet bij de werkzaamheden op het bedrijf. Rond half mei stond het (op de knieën) dunnen (7 op 1 meter en de grootste laten staan), schoffelen, harken van de bieten op het programma. Begin oktober tot half november werden de bieten gerooid en afgevoerd naar de losplaatsen. In dezelfde tijd werd de wintertarwe (rogge, tarwe en gerst) gezaaid. In de jeugd van vader werd alle graan met de sikkel en de zicht gemaaid en op schoven gebonden. Na 1925 kwamen de machines en hoefde alleen de randen van het perceel nog maar met sikkel en zicht te worden gemaaid. Bij het hooien en de graanoogst mocht je als kind op de trekker rijden. Dat betekende alleen (vooral recht door de greppel!) sturen. In ons gezin gingen schoolactiviteiten altijd voor, waarvan ik in ieder geval ‘gepast’ gebruik heb gemaakt.

Naast de kersenboomgaard met Meikersen, was er ook een pruimenboomgaard aan de Heersteeg, nu Van Heemstraweg. Hier stonden rassen als Reine Victoria, Ontario en Mirabel. Verder waren ook appel- en perenboomgaarden in het bezit van de kinderen van Jan Crijnen. ‘De Lage Sleep’, ‘De Jonker Otto’, ‘De Ruivert’ en ‘De Zegenkamp’. Vooral in de boomgaard ‘De Lage Sleep’ stonden veel verschillende, nu niet meer gebruikte rassen. Zoals Zoete appel (gebruikt in de hete bliksem, een stamppot die in de winter op het menu stond), Notaris appel, Zigeunerin en de Sterappel

(die onder de boom op stro gelegd werd om ze te laten rijpen). Verder Maagperen, Claps, Red Anjou en Goliath. Hier stonden hoogstambomen. De andere boomgaarden waren laagstam. Daar stonden naast de Goudreinette vooral soorten als James Grieve, Cocks Orange, Jonathan en Bellefleur.
Er werd geplukt door de vaste knechten samen met tijdelijke krachten. De 'hoenders' werden geleegd in kisten van 25 kilo, later 20 en 15 kilo.

De appels en peren werden gesorteerd op kwaliteit en grootte. Het sorteren ging met de hand. Met een plankje met allemaal gaten erin: 80/75/ ...mm, waarmee werd gemeten. Pas rond 1965 kwam de eerste sorteermachine. Daarna gingen de kisten per vrachtwagen naar de Tielse veiling 'Septer'. De volgende dag kwam de veilingbrief met daarop wat het fruit had opgebracht.
(De BV Vruchtenveiling Tiel en Omstreken was een coöperatie met de fruittelers als aandeelhouders. In 1991 werden de aandelen verkocht aan de Coöperatieve Veilingvereniging Kesteren en Omstreken.)

Het sorteren gebeurde in de schuur bij het voormalig ouderlijk huis aan de Oude Maasdijk. Vader hier met hoed.

Na het oogsten, in de winter, moest er worden gesnoeid, zo dat er vooral 'hangend hout' is, want daar komen de meeste vruchten aan. En veel licht in de kruin, dat is nodig om het fruit te laten rijpen.
De bomen werden gespoten tegen schurft, meeldauw en insecten. Men gebruikte ook DNOC, een gele vloeistof. Zondags in de kerk kon je precies zien wie daar mee gespoten had. Verder o.a. met DDT en Parathion. Eerst werd gespoten met een rugspuit, maar later kwam er de nevelspuit. Er werd wel aangeraden om maskers te dragen bij het spuiten, maar vrijwel niemand hield zich hieraan. Ik herinner mij dat mijn broer Theo het gif in de nevelspuit aan het mengen was met in een hand een stok met in de andere hand een boterham. Toen hij haaruitval kreeg, dacht de huisarts dat dit het gevolg was van het werken met landbouwgif. Bij onderzoek in het ziekenhuis Bethesda (nu Rivierenland) in Tiel werd geen oorzaak gevonden. Ze hadden blijkbaar niet naar zijn (toen al flink kale) vader gekeken. Pas aan het eind van de jaren zestig kwam het besef dat de gebruikte middelen zeer schadelijk waren voor mens, dier en plant, vooral ook op de langere termijn.

De oorlogstijd was een spannende tijd. Vader was lid van de Unie, welke zich bezig hield met het verspreiden van illegale kranten. Hun lidmaatschap maakten zij duidelijk door het dragen van een speldje. Ook zijn vrienden Ben Verbruggen en Johan van Beers waren lid van deze beweging. In Dreumel had de NSB veel aanhang, wat voornamelijk te wijten was aan de armoede en onvrede (o.a. over de rol van de regering na de watersnoodramp) die er toen heerste. De meeste NSB'ers waren dan ook alleen uit op economisch voordeel en door deze groep werden geen dorpsgenoten verraden. Er was echter ook een groep fanatieke NSB'ers. Regelmatig werden de leden van de Unie door hen geïntimideerd. Wanneer dergelijke acties te bedreigend werden, sliep vader 's nachts bij overbuurman Gerrit Sas (bijgenaamd 'Gerrit de Vos').

Een levensbedreigende situatie deed zich voor in de nacht van 13 op 14 juli 1944. Als wraakoefeningen voor het doodschieten in Beneden Leeuwen van Landwachter (NSB-er) Grad van Heck enkele dagen daarvoor werd er een razzia uitgevoerd. Enkele mannen van de Duitse Sicherheitsdienst en een aantal Hollandse SS'ers drongen het huis binnen.

Vader had voor een dergelijke gelegenheid een schuilplaats getimmerd in het washok. Hij rende er heen en had de tegenwoordigheid van geest om ook zijn kleren mee te nemen. Moeke en hulp in de huishouding Marietje van de Boom kregen het pistool op zich gericht en moesten met de handen omhoog, op blote voeten en in nachthemd blijven staan tot het huis was doorzocht. Daarna werden zij afzonderlijk ondervraagd, naar de verblijfplaats van vader. Moeke beweerde dat hij naar Puiflijk was om naar de koeien, die daar waren ingeschaard, te gaan kijken. Het in het voorbijgaan gefluisterde Puiflijk was voor Marietje voldoende een gelijkluidende verklaring af te leggen.

Voor vader liep met een sisser af, echter niet voor Ben Verbruggen. Die werd diezelfde nacht met kogels doorzeefd in het huis van zijn buurman, waar hij naar toe was gevlucht toen hij onraad vermoedde. Hij overleed ter plekke. De in die nacht opgepakte burgemeester Waals en hoofd der school Vermeulen werden dezelfde dag nog vrijgelaten.

Tijdens de razzia plaatste één van de NSB'ers de opmerking: "*Ze lijkt wel een jodin met die grote neus.*" Zowel Marietje als moeke voelde zich aangesproken. Voor wie de opmerking was bedoeld, blijkt wellicht uit deze foto genomen tijdens een bezoek aan 'De Sleep', vlak na de geboorte van Theo.

Joke wordt vastgehouden door Kanido Masjhoer, roepnaam 'Mas'. Deze Indonesische stagiaire van de Tropisch Landbouwschool in Deventer, werd in 1942 krijgsgevangen gemaakt door de Duitsers. Via het Rode Kruis stuurde tante Mia regelmatig voedselpakketten. Hij overleefde de oorlog en ging in 1946 terug naar Indonesië "om zijn mensen te zoeken", zoals hij schrijft in zijn afscheidsbrief. Later werd het contact met de familie hersteld en in 1979 bracht Masjhoer een bezoek aan tante Marie en ook aan vader en moeke die toen op 'De kleine Sleep' woonde.
De boerderij 'De Sleep' waar hij stage had gelopen, was toen al gesloopt.

Vader en moeke vertrokken de volgende ochtend met de kinderen naar Cato, dochter van moekes tante Trien Hendriks - van Poppelen en haar man Piet Jordens in de Reek (zie voor familierelatie: Bijlage 6). Voor de toen drie maanden oude Gusta die het te lage geboortegewicht nog niet had weggewerkt, was dat niet zonder risico.

Een valse pas, in geval er in Brabant moest worden ondergedoken, was al klaar. Bang was Johannes Hendriks wel, zo te zien. De naam Hendriks had hij ‘geleend’ van zijn schoonfamilie (Bijlage 6).

R 4 N 003743
Hendriks--
Johannes Wilhelmus --
16 Augustus 1903--
Gaasel--
landbouwer
V 13 April 1944
RAVENSTEIN
STEIN

Aanvankelijk bleef Marietje ‘op de winkel passen’, maar na intimidatie van de NSB ging ze al snel thuis overnachten. Nadat het sein veilig was gegeven, keerde het hele gezin weer terug naar huis.

Deze twee vazen werden na de oorlog gemaakt van granaathulzen en stonden te pronk in onze woonkamer. De granaten zijn in 1944 op Dreumel afgevuurd.

In zo’n groot gezin viel er altijd wat te beleven. Hieronder als voorbeeld de jeugdherinneringen van de jongste zoon Antoon aan de winters in zijn jeugd.

Koektrappen was in mijn jeugdjaren een zeer populaire wintersport. Het werd al beoefend na een of twee nachtvorstjes en bestond eruit om een wak te trappen in de ijsvloer. Aangezien wij in het veld resideerden was onze omgeving gelardeerd met sloten, weteringen en plassen, een waar eldorado voor de jonge ambitieuze koektrapper. Enige ervaring in deze tak van sport kon mij dus niet ontzegd worden, persoonlijk dacht ik aan een profstatus. (Toch moet ik eerlijkheidshalve vermelden, dat ik gedurende de winter minimaal 4 van de 7 dagen met één natte sok liep vanwege een mislukte actie.)

Maar de kroon spande ik in mijn eerste college jaar aan de lagere school. Het had stevig gevroren die nacht en ik wilde, vooral bij de meisjes, eens flink de show stelen. Er lagen, en liggen, twee prachtige grachten voor het toenmalige klooster aan de Rooijsestraat, waarop ik een mooi ijsvloertje dacht te zien. De normaal vooraf gaande kwaliteitscontroles met stenen, tegels, stukken hout e.d. werden door mij stoer achterwege gelaten. Met een zwierige sprong wilde ik mijn naam en reputatie vestigen...

Ik scoorde, maar niet zoals ik verwacht had. Het ijs kraakte niet. Het was, in vaktermen, papijs! En ik zakte tot mijn middel in de stront. De oorzaak lag in het feit dat de riolering van het hele klooster, de naastliggende meisjesschool incluis, loosde op de betreffende grachten wat een waterkwaliteit gaf die, naar hedendaagse maatstaven, te vergelijken is met alarmfase één. Het toenmalige Scheldewater, dat wereldwijd werd gekwalificeerd als het meest vervuilde ter wereld, was bij deze kwaliteit vergeleken een fris drinkwatertje. En deze kwaliteit staat haaks op de ijsvorming.

Hoewel de zusters ongetwijfeld een uitgelezen keuken hadden, was het eindproduct - dat ik tot in mijn buiknavel mee naar huis nam -, zelfs in onderkoelde vorm, een ware kwelling voor de neus.

Eenmaal thuis werd de door mij gedachte erepodiumplaats omgezet in een zinken teil, tussen de koeien, gevuld met heet water en groene zeep. Ons gezin was gezegend met vier dochters, waar mijn moeder er die dag drie van tot haar beschikking had. Deze kregen toen een praktijk college in "Het schoonmaken, poetsen en op geur brengen van vieze mènnekes". Deze vrouwelijke aandacht was omgekeerd evenredig in wat ik in eerste aanleg in gedachten had. Na anderhalf uur stonk ik naar vim en 4711.

Na meer dan 45 jaar ruik ik nog het riool als ik langs de grachten kom. Gelukkig is de relatie met meisjes en koektrappen goed gebleven.

****

We schrijven 1963. Broer Martien en ik zijn in dit historische jaar als enige Dreumelnaren (denken wij) te voet de Waal overgestoken. Het betrof een zéér goed voorbereide expeditie. Werkelijk aan alles hadden we gedacht.

De voorbereidingen namen wij in het geheim. Het leek ons beter om onze broers, zussen en vooral onze ouders buiten het plan te houden, aangezien zij, in onze ogen absoluut geen verstand van kruiend ijs hadden en inschattingsvermogen van de gevaren al helemaal ontbrak. Al met al hadden ze in onze beleving absoluut nergens verstand van. Per slot waren wij al 10 en 11 jaar , met een jarenlange ervaring op ijsgebied.

Onze uitrusting bestond uit een pakje brood (ieder twee 'rondumme' met..... inderdaad pindakaas). Verder dachten we dat een hamer wel nuttig zou zijn. Dit waarschijnlijk ingegeven door onze achtergrond als boerenzonen. In die kringen was hamer en nijptang basisgereedschap.

Afijn woensdagmiddag was de planning, dan zou het gebeuren. Met de muts diep over de oren togen we naar Den Bol. Boterhammen en hamer in de zak. Zo onopvallend mogelijk slopen wij langs café Kooijmans, aangezien wij die absoluut niet vertrouwden. Hij had namelijk telefoon en waarschuwde onze vader in de zomer als het water te hoog kwam op de uiterwaarden voor het vee, dus namen wij aan dat hij ons in deze er ook wel 'aan zou geven'.

Bij het ijs aangekomen begonnen wij zonder vrees aan onze overtocht. In het midden lagen twee vrachtschepen vast waar wij in een boog omheen strompelden.

Het was strompelen, omdat de schotsen tot wel een meter hoog reikten. Af en toe baanden we ons met de hamer een doorgang; we voelden ons ervaren poolreizigers.

Aan de overkant aangekomen voelde het aan alsof we op Nova Zembla waren aangekomen. We waren immers nog nooit in, het in onze ogen door God verlaten, Varik geweest. Van de zenuwen vergaten we nota bene onze boterhammen. We besloten meteen terug te gaan naar het veilige Dreumel.

Gaandeweg groeide ons ego uit tot buitenproportionele afmetingen. Helaas zouden we thuis het een en ander onder ons moeten houden vanwege het stellige onbegrip van onze familieleden. We stapten zo ongedwongen mogelijk de keuken binnen. Maar daar stond de fanfare al klaar. Ons weeë gevoel dat Kooijmans ons misschien toch gezien had werd bewaarheid. In geuren en kleuren had hij vader over de telefoon op de hoogte gesteld van het onverantwoordelijke gedrag van die "verrèkte twee jong", zijn relaas beëindigend met de vraag of "die helemaal gek waren geworden?"
Deze vraag had vader goed in zich opgenomen: hij herhaalde hem namelijk bij ieder klap op de steeds roder wordende billekes. Zo eindigde onze expeditie tenslotte in een ware deceptie. Het huzarenstukje ging als een lopend vuurtje het dorp rond en al waren wij op het schoolplein hele pieten, buiten het schoolplein viel ons alom afkeuring en smaad deel.
Maar je begrijpt: een zekere verbondenheid met de winnaar van de Elfstedentocht van dat jaar, Reinier Paping, blijf ik toch wel voelen.

Het heeft vader en moeke tijdens hun huwelijk lang niet altijd meegezeten. Nog geen 3 weken na het overlijden van (schoon)vader Guus (16 maart 1943) werd hun vierde kind, de net een half jaar oude Martien, ziek en huisarts Jacobus van der Kleij wist er geen raad mee. Teneinde raad ging vader per taxi (met verduisterde lampen vanwege de oorlog) naar het ziekenhuis in Nijmegen. Daar aangekomen bleek de baby te zijn overleden. Op het bidprentje "*Ter herinnering aan onzen jongsten lieveling*." staat het volgende gedicht:

Kindje, nu tot altaarbloem genomen,	*Liefsten nu niet schreien; God-omdropen*
Gelijk een vogel opgegaan,	*Ontbloei ik hier als edelweiss*
Waarom, nu in de lente bloemen bloeiend staan	*Wij zijn als gouden vogels na een verre reis!*
En alle vogels naar hun vaderland komen	*Want in de lente gaan toch alle bloemen open*
Ben jij verstild en onbewogen	*En moet een Paradijsvogel*
Van ons heengegaan?	*Niet weer naar 't paradijs?*

In de ochtend van 30 augustus 1948 vond vader zijn broer Frits dood onder de gekantelde trekker. Toen moeke in verwachting was van Antoon ging het lopen steeds slechter. Het bleek dat een tumor in de rug op het zenuwstelsel drukte. Ze ging naar het ziekenhuis in Tiel waar, omdat zij inmiddels gedeeltelijk verlamd was, Antoon per keizersnede ter wereld kwam. Een trombose als gevolg van deze operatie werd pas onderkend toen het te laat was en het linker onderbeen niet meer te redden was. In het Academisch ziekenhuis in Utrecht werd eerst de tumor verwijderd en daarna het been geamputeerd. Het duurde meer dan een jaar voor zij zover gerevalideerd was dat zij thuis verder kon oefenen met het lopen. Al die tijd bezocht vader vrijwel elke dag met zijn Harley Davidson het ziekenhuis. De (oudste) kinderen mochten bij uitzondering op bezoek, de patiënten lagen in die tijd op zalen van 40 personen, wat veel bezoek onwenselijk maakte. Ikzelf ben er één keer geweest. Dat was toen ik de Eerste Communie had gedaan. We gingen naar Utrecht met een taxi en ik werd wagenziek. Maar ik zag moeke weer na maanden. Het onderbeen was blauwzwart en dat maakte veel indruk. Tante Mia zorgde voor ons gezin en Antoon werd ondergebracht bij haar zussen en schoonzus Sjaan in de Oude Maasdijk. Na het huwelijk van Sjaan ging Antoon met haar mee naar Beneden Leeuwen totdat moeke hem weer zelf kon verzorgen.

Moeke leerde weer lopen en zelfs fietsen en nam de zorg voor het gezin weer over. Echter, regelmatig waren er problemen met het 'slechte' been, en belandde zij in bed of in het ziekenhuis. In deze gevallen nam tante Mia het bewind weer over.

Op 6 maart 1958 overleed Jan op 19-jarige leeftijd aan een hartstilstand: "*zó in volle kracht van zijn jonge jaren, vol idealen voor de toekomst, zonder hulp of troost van iemand*", volgens de tekst op het bidprentje.

In mei 1957 had Jan zijn diploma aan de Rijksmiddelbare Tuinbouwschool in Nijmegen gehaald. Klaar om samen met vader het bedrijf te gaan beheren.

Antoon werd in 1969 op zijn brommer aangereden door een afslaande vrachtauto. Hij overleefde dit ongeluk ternauwernood, en hield er blijvend, zwaar letsel aan over.
Zijn vermogen binnen de randvoorwaarden het leven vorm te geven en zijn gevoel voor humor, hadden niets geleden.

In 1979 werd het eerste kind van zoon Martien geboren, zowel geestelijk als lichamelijk zwaar gehandicapt. Tamara overleed op 19-jarige leeftijd, op 1 maart 1999.

Vader en moeke hebben samen op 4 verschillende plaatsen in Dreumel gewoond. Na het overlijden van oom Toon in 1951 verhuisden zij van de Hogeweg naar 'De Sleep': Rooijsestraat 32. In 1954 werd deze woonplaats verruild voor een boerderij in de kom van Maas en Waal, gebouwd in het kader van de ruilverkaveling.

Boerderij 'De Elzenpas'. De laatste boerenhofstede van de familie van Oss.
Raam aan de voorkant, links onder, was de logeerkamer. Het grote raam was de voorkamer. Het eerste raam opzij van het huis is ook van die kamer. Daarachter is de slaapkamer van vader en moeke, daar achter de woonkeuken. Boven, aan de voorkant, was de kamer van de jongens en opzij de achterste kamer (twee ramen) sliepen de meisjes. (Daar startte Joke later haar naaischool.) Verder waren er nog twee eenpersoonskamers met een wisselende bezetting. Verder was er boven een kamer, waarin van alles werd opgeborgen, een douche en spekkast. En natuurlijk was er een kelder met heel veel volle weckflessen.
De kleine deur rechts aan de voorkant van de schuur was het paardehok. Daarachter waren (6) varkensstallen. Daar achter de hokken van de hokkelingen. Ook in de schuur was er een bijkeuken die aansloot op de keuken, met daarin wasmachine en wasfornuis. Het kippenhok stond rechts, los van de boerderij.

In 1970 lieten vader en moeke een bungalow bouwen, op de voormalige boomgaard ‘De Lage Sleep’ (Rooijsestraat 47a) tegenover ‘De Sleep’. Zij noemde deze ‘De Nieuwe Sleep’ en gingen daar wonen, samen met de nog thuiswonende kinderen: Joke, Antoon en Martien.

Foto genomen in 1986.

Tijdens zijn leven bekleedde vader vele openbare functies. Hij werd benoemd tot poldermeester per 1 juli 1929 “*met eene jaarwedde van 225,- gulden*.” Ook zijn grootvader had deze functie bekleed. Hij was ook kerkmeester en in deze functie was hij in 1941 gast bij het 40 jarig priesterfeest van pastoor Karsmakers.

1. Johan van de Berg (priesterstudent), ***2. Toon Boumans (kerkmeester)****, 3. Frans Waals (burgemeester), 4. Petrus Karsmakers (pastoor), 5. Harrie Vermeulen (hoofd der school), 6. Antoon Boeijen (kapelaan), 7. Frans van Wijchen (kerkmeester), 8. Wim Bueters (bestuurslid sacramentsprocessie), 9. Gerrit van Kruisbergen (voorzitter RK Arbeidersbond),* ***10 Jan van Oss (kerkmeester)****, 11. Hentje van Welie (kerkmeester), Johan van Rossum (gemeentesecretaris), 13. Johan van Beers, 14. (voorzitter jonge boerenstand), 15. Henk van de Berg (sacramentsprocessie), 16. Ben Verbruggen (boerenbond)#, 17. Wim Heimeriks (onderwijzer), 18. Dit van Beers (kerkmeester, Ben van den Berg (koorfunctie), 20. onbekend, Henk Poulussen (kerkkoor), Frans van Welie (secretaris jonge boerenbond), 23. Al de Kleijn (poldermeester), Klaas de Rijk (voorzitter middenstandsbond), Antoon Nijtmans (onderwijzer), Roelof van Dinter (sacramentsprocessie).*

#Doodgeschoten in de oorlog de nacht van 13 op 14 juli tijdens de razzia waar ook vader werd gezocht.

Direct na de bevrijding werd hij wethouder (1945/1946) en later gewoon lid van de gemeenteraad. Zijn tegenstemmen in de gemeenteraad op een voorstel van huisarts/wethouder Bart van der Kleij tot verbetering van diens huisvesting, leidde er in 1951 toe dat deze de hele familie van Oss niet meer als huisarts wenste te behandelen. Zijn schriftelijk verweer in de gemeenteraad luidde: “*Indien de patiënt het recht van vrije artsenkeuze bezit, wie zal dan aan de arts het recht van vrije patiëntenkeuze kunnen betwisten? … Bij het, aan de Raadsleden geneeskundige hulp verlenen, ben*

ik uit hoofde van meerdere kennis en ontwikkeling de gevende partij. Doch wie is verplicht aan zijn vijanden te geven en wie kan zulks uit recht geaard gemoed?" In deze kwestie was er geen "wordt vervolgd". Vóór de volgende raadsvergadering kwam de huisarts om bij een auto-ongeluk. Hij werd slechts 38 jaar.

Vertegenwoordigers van allerlei Dreumelse besturen, als genodigden bij een toneelvoorstelling in het parochiehuis in 1951. Vlnr. burgemeester Theo Kooymans, huisarts Bart van der Kley, Grad van Beers, Frans van Welie, Johan van Lith, Hendrik Schoonenberg, vader, Al de Kleyn, Gerrit Sas.

Vader stelde zich in 1953 niet meer beschikbaar als lid van de gemeenteraad omdat hij door de ziekte van moeke dit lidmaatschap niet meer kon combineren met de zorg voor het gezin.

Vader was ook kassier van de Boerenleenbank. (Zijn oom Toon Boumans was directeur en achterneef Gerard van Welie jongste medewerker.) Bij een van de inspecties, werd vader er op aangesproken dat de handtekeningen van Gerrit Sas (de buurman van zijn zussen) vals bleken te zijn. Dat klopte ze waren allemaal van diens vrouw Mina. "Dat gaat hier nu eenmaal zo", was het commentaar van mijn vader en hij kwam daar toen mee weg. Niet werd ontdekt dat veel meer handtekeningen niet van de rekeninghouder waren en dat daar veel grotere vraagtekens bij waren te plaatsen. Er werd gewerkt volgens de geest en niet volgens de letter van de regelgeving.

Ook in het kerkelijke leven speelde hij een actieve rol als lid van het kerkbestuur, als kerkmeester, armenmeester en collectant. De laatste jaren van zijn leven zong hij met veel genoegen in het bejaardenkoor. Het parochiale zangkoor, dat is opgericht in 1878, is de oudste vereniging die ook nu nog in Dreumel actief is.

Veel plezier beleefde hij aan de wekelijkse kaartavond met Johan van Beers (meelhandelaar en getrouwd met de dochter van zijn tante Hanne Boumans), Frans Diels (smid), Wim Heimeriks (onderwijzer). Met Johan van Beers, deelde hij zijn liefde voor paarden, die hij vooral doorgaf aan mijn broer Theo. Heimeriks was de onderwijzer van al zijn zonen, maar tijdens de kaartavonden, kwamen die niet ter sprake, terwijl daar wel aanleiding voor was.

Hieronder doet zoon Antoon zijn verhaal.

In de tijd dat vader zijn wekelijkse kaartavond had, zat ik op de lagere school waar Heimeriks onderwijzer was. Daar was meester Heimeriks trouwens beter bekend onder zijn bijnaam: 'De Staak'. Deze bijnaam had hij te danken aan zijn manier van lopen.

Tijdens het speelkwartier moest er gesurveilleerd worden en onderwijzer Heimeriks liep tijdens het hele speelkwartier zijn rondjes, kaarsrecht met de handen op de rug.
Hij liep dan altijd een beetje te 'fiedelen' met zijn vingers wat ons intrigeerde. Zo kon het gebeuren dat wij onderling een weddenschap afsloten wie er in zijn vingers durfde te bijten; inzet een substantieel aantal knikkers die ieder van de deelnemers moest inleveren om zo een aantrekkelijke prijs te creëren. De winnaar kreeg die pot.
Als een zwerm bijen liepen wij achter de surveillanten, De Staak en zijn collega Nijtmans (beter bekend onder zijn alias 'De Kale') aan.
Op een gegeven moment springt Jantje de Keijzer naar voren en geeft De Staak een knauw, zo hard dat zijn vinger bloedde. De pot knikkers was hiermee dik verdiend.
Om ons succes nog te benadrukken, dient vermeld dat er niemand als dader geïdentificeerd kon worden omdat de groep te groot was en wij zwegen zoals een goed collaborateur betaamd. Jan heeft nog jaren zijn status ontleend aan deze heldendaad, "dae begrèpte!"
In leergang vier kwam ik bij Heimeriks in de klas. Hoewel hij een ervaren en door de wol geverfde meester was, had hij toch wat moeite om mij binnen de lijnen van de, overigens door hem alleen en zonder onze inspraak vastgestelde, normen te krijgen en te houden. Vooral het stilzitten viel mij zwaar temeer omdat ik tijdens dat stilzitten ook werd geacht mijn mond te houden en me dus verre moest houden van opmerkingen/bemoeienissen en ongevraagde aanvullingen. Om mij te corrigeren maakte meester Heimeriks dan ook veelvuldig gebruik van, de toen toegestane en zelfs gebruikelijke (ik spreek uit ervaring), lijfstraffen. Het begon 's morgens meestal tegen half tien (het college ving om negen uur aan) met een lichte corrigerende tik tegen mijn oor. Gaande de dag werden de klappen frequenter, forser en de plaatsing ongecontroleerder. Zo kon het gebeuren dat ik vier van de vijf dagen naar huis ging met een afdruk van zijn trouwring in mijn hoofd en over mijn hele lijf pijn.
Toch was hij, op zijn manier, zeer professioneel, want gedurende het hele jaar werd er over mijn gedrag en opstelling in de klas 's avonds tijdens het kaartspel met geen woord gerept. Natuurlijk mede dankzij vader die, hoewel prima op de hoogte van mijn perikelen, absoluut géén lastige of moeilijke vragen stelde.
Dat het niet allemaal kommer en kwel was, blijkt wel uit het volgende.
We moesten tijdens de tekenles een schuur met een varken ervoor natekenen. Mijn interesse lag in die tijd niet zo zeer bij school en zeker niet bij tekenen dus het eindresultaat laat zich raden. Zo was de deur uit één deel getekend, terwijl op het voorbeeld duidelijk een dubbele deur stond. Ik loste dit direct op door er een vierkantje 'aan te plakken' hoewel die ver buiten de muur uit stak. Als bouwtechnische verklaring gaf ik dat het een schuifdeur betrof die toegang gaf aan de andere helft van de schuur die was immers binnen in twéé delen gesplitst.
Na een diepe zucht wees meester Heimeriks naar het varken, die had ik paars gekleurd niet echt een varkenskleur volgens hem. Maar ook daar had ik een plausibele verklaring voor. Dat 'vèrke' heeft het aan z'n hart en dan zijn ze altijd paars. Hij kon er toch om lachen en ik sleepte een 5, lees een vijf, uit het vuur, niet voor de tekening maar het verhaaltje voegde hij er aan toe. In die dagen een ongebruikelijke hoge score voor mij.
Het was voor meester Heimeriks een waar genoegen, denk ik, om mij aan het eind van het jaar de hand te drukken en me succes te wensen in klas vijf. Waar mij de volgende kruiswegstatie wachtte: 'De Kale'.

Vader was een 'paardenman'. Hij fokte en tuigde ze en elk jaar was er minstens een veulentje. De namen van de paarden eindigden allen op vali. Het voorvoegsel was afhankelijk van het jaar van geboorte, want de eerste letter van de naam werd bepaald door het stamboek.
Als ze getuigd waren, werden ze verkocht. Op de merries die voor de fok waren, reden Theo en Martien concoursen. Er waren ook talrijke behendigheidswedstrijden, zoals ringsteken en ploegen, waar Theo met veel enthousiasme aan deelnam.

Martien met een veulentje en (rechts) op een concours.

Links, Theo tijdens een paardenkeuring.

Toen vader 68 jaar oud was, beëindigde hij zijn bedrijf. Dat geen van zijn kinderen het beroep van landbouwer ambieerde heeft vader wel verdriet gedaan.

De paarden verhuisden mee naar de ‘De Nieuwe Sleep’, daar was voldoende ruimte en (schoon)zoons bouwden een paardenstal.

En natuurlijk ging ook de hond mee.

1976. Joke, vader en Theo.

Vader in dresseerkar.

Vader koetsier bij de intocht van Sinterklaas. Zijn kleinkinderen mochten achter in de open landauer mee rijden, dat was feest!

In 1973 werd een platte wagen omgebouwd tot huifkar. Frans en ik trokken hiermee, samen met vader, een week door Brabant. We sliepen bij bevriende paardenmensen en familie van moeke.

In 1979 werd bij vader blaaskanker ontdekt. De blaas werd verwijderd, maar die ingreep mocht niet meer baten.

Moeke werd tijdens haar huwelijk in haar huishoudelijke taken bijgestaan door verschillende dienstmeisjes.

In 1942, toen moeke in verwachting was van Martien (1), kwam de toen 19-jarige Marietje van de Boom in de huishouding helpen. In het begin kwam zij alleen overdag, maar al snel dag en nacht. Alleen op zondagmiddag ging zij op bezoek bij haar ouders. Zij deed dat tot haar trouwen ruim 6 jaar later. Bij haar huwelijk met Hendrik Bos waren Wilma, Joke en Gusta bruidsmeisjes.

Jo de Krijger en haar zus Nolda, uit Puiflijk, loste elkaar op 'De Sleep' af als hulp in de huishouding voor dag en nacht. Bij het huwelijk van Jo met Wim Lowiesen waren Thérèse en Frits bruidsmeisje en bruidsjonker.

Toen Joke van kostschool (Landbouwhuishoudschool in Lierop) kwam, ging zij moeke assisteren.

Vanaf de oprichting (1947) was moeke samen met huishoudelijke hulp Marietje van de Boom lid van de Boerinnenbond. Later werd de naam van de vereniging gewijzigd in Katholieke Vrouwenorganisatie (KVO), omdat er steeds meer niet-boerinnen lid wilden worden.

In de beginjaren van de Boerinnenbond werd veel tijd besteed aan hulp voor de grote gezinnen. Er werden nachtjaponnen, hemdjes en broekjes en schorten gemaakt die tegen kerstmis als een verassing bij de gezinnen bezorgd werden. Ook werd er in die tijd een 'stopclub' opgericht die om de 14 dagen op donderdag bij elkaar kwamen op boerderij van Toon Boumans ('De Sleep') om bergen sokken te stoppen. Sjaan de vrouw van oom Frits en Jo de Krijger, hulp in de huishouding van Toon, waren hier ook lid van. Tante Marie was er de gastvrouw.

Ter gelegenheid van het 40-jarige bestaan (1997) van de KVO werden de 4 leden van het eerste uur geëerd met een gedenktegel.

Vlnr. mrvr. v.d. Berg, Pastoor Alleblas, moeke, mevr. Kusters en Marietje v.d. Bos-v.d. Boom. Marietje is de enige hier op de foto die het 60-jarige jubileum nog kon meebeleven.

De laatste jaren van haar leven kon moeke, ondanks al haar verwoede pogingen, vrijwel niet meer lopen. Haar 85ste verjaardag werd in familiekring gevierd. Op Tamara na, waren alle kleinkinderen aanwezig.

Staand op de achterste rij vlnr. Debbie met haar vriend Mike, Stein, Marijn, Jeroen, achterneef Jos van Os en John. In de rij ervoor staand: Bram, Sanne, Krijn en achternicht Jeanette van Os. Ervoor zitten de jarige met op haar schoot links Martijn en rechts Mark en daarnaast hurkt Floor.
Wie bij wie 'hoort', kun je vinden in de gezinsstaat achter in deze kroniek.

Tamara.

Niet meer functionerende nieren betekende het einde van moekes leven.

Vader en moeke kregen tien kinderen.

De eerstgeborene (en stamhouder) werd conform de traditie vernoemd naar overgrootvader, grootvader en vader. Jan overleed op 19-jarige leeftijd.

Hij werd geboren in de Hogeweg. Op Antoon na werden hier al zijn broers en zussen geboren.

Het tweede kind is dochter Joke met de doopnaam Johanna, vernoemd naar de moeder van moeke.

De tweede zoon Theo werd vernoemd naar, de jong overleden, broer van moeke.

Daarna werd zoon Martien geboren, vernoemd naar opa Boumans van vader en zijn heeroom. Hij overleed voor zijn eerste verjaardag. Van hem is geen foto bewaard gebleven.

De volgende in de rij is Gusta. Zij is vernoemd naar de vader van moeke, die een jaar voor haar geboorte was overleden.

Links van vader staat Marietje van de Boom, die moeke assisteerde bij het huishouden. En de koeien molk, want dat was toen de taak van een vrouw.

En dan komt Wilma, een blije baby, maar na ruim een jaar nog steeds niet op de been. Zij is vernoemd naar de moeder van vader, Wilhelmina, die ruim een jaar voor haar geboorte overleed. Gusta zit vóór Jan op de fiets waar de meeste kinderen zich de fietskunst op eigen maakten.

Jan, Joke, Theo, Wilma, Frits en Gusta allen in zelf gebreide/genaaide kleding. Honderden kledingstukken heeft moeke in haar leven gemaakt en wij, haar kinderen, waren daar heel ‘schôn’ mee. Frits is de derde in een reeks van naamgenoten (van Oss-en). Oudoom en oom Frits overleden in zijn eerste levensjaar.

Toen waren het er 9. Op de platte bak in de moestuin voor ‘De Sleep’ in 1952. Vlnr. Martien, Thérèse, Frits, Wilma, Gusta, Theo, Joke en Jan met Antoon. Vader kijkt toe staand in de voordeur, moeke ligt nog in het ziekenhuis.

Het gezin in het huis in de Nieuwstraat 17. Weer gegroeid, maar nu niet in aantal. De leeftijd bepaalde de volgorde van de rij. Dit is de laatste foto samen met Jan, gemaakt bij de Eerste communie van Theresia (1956).

Een foto genomen in 1965 voor de tante nonnen (tantes van moeke). Achterste rij Frits, Theo, Antoon, Martien en Theresia. Voorste rij: Joke, vader, moeke en Gusta. Slechts zeven kinderen: Jan was overleden en ik was op excursie in Oostenrijk in het kader van mijn biologiestudie en mijn foto werd 'los' nageleverd.

De jeugdfoto die ter gelegenheid van de Eerste Communie van Thérèse (toen nog Theresia, zie vorige bladzijde) was genomen, wordt hier geparodieerd in 2000.

De opvoeding van de kinderen gebeurde in de traditie van kerk en streek.

De traditionele matrozenpakjes, welke over gingen van kind tot kind. Hier Joke en Jan (1944) met de eerstehands exemplaren.

Ook in ons leven was de kermis een van de belangrijkste jaarlijks terugkerende gebeurtenissen.

Hier brengt Jan samen met Antoon een bezoek aan de kermis.

In onze jeugd was er een draaimolen, luchtschommel, cakewalk, schiettent, danstent en de botsautootjes. Daarnaast waren er kramen met snoepgoed (o.a. zuurstokken). Hier werd al het geld opgemaakt dat met het plukken van bessen in de weken ervoor, was verdiend.

Theresia in bruidsjurk ter gelegenheid van de eerste heilige communie (in de eerste klas van de lagere school).

Gusta met missaal. Hèt cadeau van de tantes ter gelegenheid van de plechtige communie (in de zesde klas van de lagere school).

Inzegening van ons huwelijk door pastoor van Gülick.

De kleding werd zelf gemaakt. Mijn eerste in de winkel gekocht kledingstuk (een lila zomerjas), kreeg ik toen ik 14 jaar was.

Joke was inmiddels aan huis een naaischool begonnen en de bruidsjurken van haar zussen (dus ook die van mij) waren allemaal van haar hand.

Vrijwel alle zonen waren in hun jeugd misdienaar. Voor meisjes was deze rol toen nog niet weggelegd. Voor Antoon ook niet maar dat lag niet aan Rome.

In de zesde klas kregen wij twee uur per week godsdienstles van kapelaan Jans. Uit die klas werden de misdienaars gerekruteerd. Die moesten ieder jaar worden aangevuld vanwege de doorstroming naar het vervolgonderwijs. Dat betekende einde carrière als misdienaar, want dit was niet te combineren met de middelbare school buiten Dreumel. Voor sommigen een begeerlijke functie want er was een jaarlijks uitje aan verbonden, bijvoorbeeld met de bus naar de dierentuin in Rhenen (zelf brood en drinken meebrengen).

Toen hij vroeg of er gegadigden waren om misdienaar te worden meldde ik me meteen aan. De missen waarin wij werden ingezet, waren begrafenis- en huwelijksmissen, die altijd door de week en ook nog overdag waren. Een zwaar wegende factor in mijn beslissing. Dit betekende immers dat ik misschien wel elke week een halve dag vrijgesteld werd van school. Alleen die gedachte al deed mij schietgebedjes richting hemel sturen, om te zorgen dat ik geselecteerd werd.

En jawel ik mocht in opleiding, samen met o.a. Jantje Kuipers (van de slager). De lessen waren op de woensdagmiddag en waren praktijkgericht met alleen het oefenen van de handelingen die tijdens de dienst uitgevoerd moesten worden. Wij kregen de gebruikelijke toga aan, een prachtige wit gewaad, tot op de grond en met een zwart boordje rond de hals. Ook pastoor van de Hurk was tijdens de training in vol ornaat. Het begon met het oefenen in 'statig lopen' vanuit de sacristie naar het altaar. Wij voorop en de pastoor achter ons aan. Daarna moest het missaal een keer van de ene naar de andere kant van het altaar gebracht worden. En de hosties, die op een tafeltje naast de sacristie stonden, moesten ter zegening de pastoor worden aangereikt. De pastoor gaf, terloops, een teken waarop wij naar het altaar moesten komen voor ons taakje. Dit herhaalde zich nog twéé keer en voor de rest werden wij geacht op onze knieën met gevouwen handen stil te zitten.

Tijdens de eerste les sneuvelde Jantje. Ter verduidelijking, Jantje heette niet voor niks Jantje hij was namelijk een beetje klein van stuk en de toga's waren er maar in één maat; de goeie. Dit hield in dat die bij Jantje een beetje over de grond sleepte. Dit gaf geen probleem bij het lopen van de sacristie naar het altaar maar traplopen was schier onmogelijk, bleek. Op het teken van de pastoor dat het missaal moest worden aangereikt, wilde Jantje de twee treden naar het altaar nemen maar hij stapte op zijn toga en jawel pats daar lag hij, languit op de vloer. Niet lang daarna lag hij voor de tweede maal op zijn snufferd. Pastoor van den Hurk, een man van daden en snelle beslissingen, stuurde Jantje meteen met emeritaat. Ik mocht door naar les twee!

Vader hoorde mijn verslag zuinig aan, want hij deelde mijn enthousiasme om misdienaar te worden absoluut niet. Logisch natuurlijk want door mijn instelling had ik ieder lesuur hard nodig om tot enig resultaat te komen.

Ik voelde mij na een paar lessen al een hele piet, zelfs een echte Mis was binnen bereik. Maar met mijn vertrouwen, groeide ook mijn baloriheid en het duurde dan ook niet lang dat ik mijn devotie liet varen en gein begon te trappen. De kapelaan, die de lessen van de zijkant volgde, tot wanhoop brengend. Na de zoveelste waarschuwing werd het hem te gortig en stuurde hij me zonder pardon naar huis. Mijn carrière als misdienaar was hiermee ten einde, nog voor die goed en wel begonnen was. Dit was de enige keer (zover ik mij kan herinneren) dat na het vertellen van mijn belevenissen thuis er geen extra straf overheen kwam. Moeke stak me een riem onder het hart en zei "Dae giv niks Tontje, loat um 't zaelf dün!" En vader grijnsde en dacht er zeer waarschijnlijk het zijne van.

Ik mocht als 'troostprijs' voor mijn inzet wel één keer mee met het uitje, maar dat was geen succes want ik hoorde er natuurlijk niet echt bij. Toch een ruim hart, die kapelaan Jans.

Alleen zoon Frits voelde zich geroepen in de voetsporen van heeroom te treden. Van het regiem op het (klein)seminarie was nog veel hetzelfde als in de tijd van heeroom. Alleen in de langere vakanties mocht hij naar huis.

Na een jaar kwam hij tot inkeer. Hierdoor kwam ook aan deze familietraditie in de generatie van vader en moeke een einde.

Beekvliet, Tilburg. Sinterklaas werd op het internaat gevierd. Frits (helemaal links).

Alle kinderen waren lid van één of meer van de verenigingen die Dreumel rijk was. Populair in ons gezin was de verkennerij (opgericht in 1946). Hiervan zijn Jan, Jo, Theo en ook ik zelf lid geweest.

Wekelijks kwamen de welpen bijeen in het jeugdgebouw waar alle ‘nesten’ werden samengeroepen door de Akela met de kreet: "Jalahieieieieiei.....! De welpen antwoordden dan met "Wij dob dob dob dob..... WOEF!
(dob = doen ons best).

Welpen gefotografeerd met Akela Anneke van Beers in de uiterwaarden. Voorste rij vierde van links Jan, daarnaast Theo (nog zonder uniform).

De oudere leden van de verkennerij begeleidden zieken naar Lourdes. Ook moeke is daar heen geweest en werd begeleid door o.a. Jo van Beers (rechts), de zoon van huisvriend Jan van Beers.

Zowel Joke als Theo zijn als brancardier naar Lourdes geweest. Ze brachten dan voor ons medailles mee die op onze hemden werd gespeld. En voor de tantes Lourdeswater (getapt uit een kraan bij de grot), waar een genezende kracht aan toe werd geschreven.

Theo en Martien waren lid van de rijvereniging. Gusta van de Katholieke Plattelands Jongeren. Antoon was als enige een blauwe maandag lid van de voetbalclub Aquila. Hieronder zijn verslag.

Ik maakte één seizoen deel uit van de F-jes waar ik, op het veld de nu vergeten rol van spil, vervulde. Mijn speelruimte was vóór de backs. Niet dat dit voor mij wat uitmaakte want ik was, tot ongenoegen van de medespelers en de trainer, overal te vinden waar de bal was. Daar liep ik vooral 'in de weg' hetgeen meteen mijn voetbalkwaliteiten illustreert. Behalve dat ik er geen hout van snapte, was ik technisch gezien ook meer een handicap dan een aanvulling voor het elftal.

Wij hadden twee 'sterspelers' in onze gelederen. Allereerst Jan de Keijzer die was watervlug en kroop als het moest door de benen van de tegenstander heen om het doel te bereiken. Jan toen nog Jantje vanwege zijn lengte speelde voorin samen met Antoon van Deursen ons tweede wapen in de strijd. Antoon was echt de topper in ons elftal hij had spel- inzicht was technisch 'hoogbegaafd' en maakte de meeste doelpunten. Hoewel ik het verloop van hun carrière niet weet, vind ik het eigenlijk opmerkelijk dat we ze niet tegen zijn gekomen op de nationale velden, in mijn ogen hadden ze er de capaciteiten voor. Vooral Antoon van Deursen die ik buiten het veld tot mijn vriendenkring mocht rekenen maar in het veld absoluut niet. Onze kwaliteiten en motivatie lagen daar mijlen ver uiteen.

Op mijn niveau acteerde Peter van Oorsouw die had voetbaltechnisch gezien de zelfde kwaliteiten als ik en ook zijn motivatie kwam overeen. Een sprekend voorbeeld hiervan was de wedstrijd tegen Leones (Leeuwen -Beneden).

Het was een dramatische vertoning. We stonden binnen de kortste keren met 5 - 0 achter waarna onze motivatie omsloeg in balorigheid. Ik had in mijn hele carrière nog nooit gescoord en greep in deze wedstrijd mijn kans. Toen ik, wellicht bij toeval, aan de bal kwam peerde ik hem linea recta in het doel. Voor de goede orde: het eigen doel. De keeper had deze actie natuurlijk niet verwacht en ontstak in woede, samen met een stuk of vijf/zes andere spelers koelden zij hun woede op mij: ik kreeg een pak slaag waar de honden geen brood van lusten.

Ook een voorvalletje dat in mijn geheugen gegrift staat is het 'muurtje' waarvan ik deel uitmaakte bij een vrije trap van de tegenstander. Ik had vooraf al de niet mis te verstane waarschuwing gehad om vooral te blijven staan en niet weg te duiken voor de, vanwege het slechte weer, zeiknatte, bal. Afijn ik stond stokstijf te wachten op de bal. De tegenstander had allang de zwakke plek gevonden natuurlijk en schoot loeihard recht op mij af. Vanwege het vooruitzicht van een pak slaag had ik mijn ogen stijf dicht zodat ik het gevaar niet aan zag komen. En jawel hoor pats recht op mijn bolleke. Waardering alom maar met een lichte hersenschudding kwam ik in bed terecht.

Hier eindigde mijn voetbalcarrière. Tot opluchting van de voorzitter (bakker Lemmers). Die voelde zich verplicht om regelmatig een kopje koffie te komen drinken om de gang van zaken m.b.t. de wei, die mijn vader de voetbalclub ter beschikking had gesteld ter overbrugging van de aanleg van het nieuw voetbalveld, door te spreken. Tijdens zo'n bezoek informeerde mijn moeder uiteraard naar mijn vorderingen op het veld zo in de trant van "En hoe doet ons Tontje het? Kan ie er wat van?" Lemmers antwoordde dan heel tactisch: "Nou hij kan verekkenis hard lopen." Er niet bij vermeldend dat dat hard lopen alleen het vluchten voor mijn eigen spelers betrof vanwege mijn prestaties binnen de lijnen. Ook liet hij het gedrag buiten de lijnen onvermeld, zoals die keer dat Peter van Oorsouw en ik niet mee wilden naar een wedstrijd en wij in de slootkant lagen te wachten totdat de spelers vertrokken zonder ons. De trainer had ons in onze schuilplaats zien liggen en briefde het door aan de leiding van de jeugdselectie. Toen wij opbiechtten dat wij liever wilden gaan 'streupen' op fort Andries, werd ons geadviseerd om het lidmaatschap op te zeggen.

Elk jaar werden er schoolfoto's gemaakt.

Jan en Theo samen op de jongensschool. Let op het breiwerk!

Jo en Gusta (nog zonder bril) samen op de meisjesschool.

Gusta, Jo, Frits (de kleuterschool zat in het gebouw van de meisjesschool) en Wilma.

Frits en Martien.

En hier Theresia met de traditionele strik in heur haar.

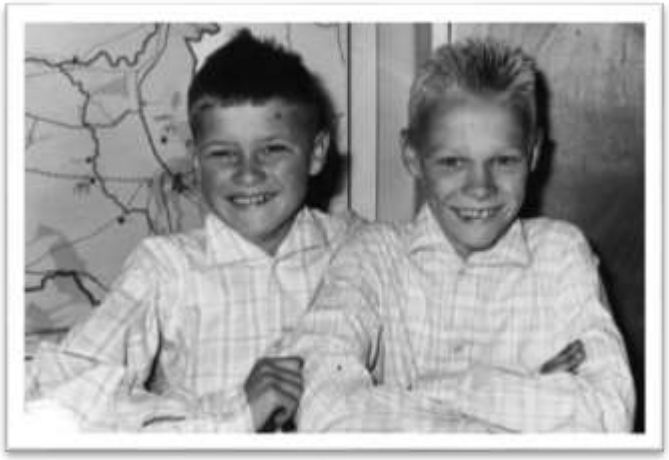

Martien en Antoon aan het begin van hun korte schoolcarrière, ondanks/of dankzij de inspanningen van de onderwijzers. Hieronder een impressie van Antoon.

In de zesde klas van de lagere school was meester Van Teeffelen onze voorganger. Ik zat op rij één recht voor de lessenaar, zo hield hij de 'lijntjes' kort en werd ik bij het minste of geringste afwijkend gedrag met een liniaal tot de orde geroepen. Mocht dat nog niet helpen dan parkeerde hij mij in de hoek, links achter zijn bureau. De enige plek waar ik geen klappen op liep op die een keer na.

Ik stond de middag weer op mijn vaste parkeerplek om door mij ontschoten redenen. De hele klas had dus zicht op mij behalve de meester, die zat immers met zijn gezicht naar de klas toe. Ik vond het

wel een geinig idee om 'lange neuzen' naar hem te trekken, hij kon me toch immers niet zien. Ik had enorm succes, de klas reageerde met grinniken en gniffelen, wat mij steeds overmoediger maakte. Ik stond tot slot helemaal gedraaid achter zijn rug gekke bekken te trekken, lange neuzen te maken en krullen in mijn haren te draaien (Wij noemden hem 'De Krul', eigenlijk een bijnaam van een andere Van Teeffelen. Maar deze naam paste prachtig bij zijn haardos.) Dikke pret!

Van Teeffelen, ook niet van gisteren zette zijn bril schuin zodat hij mij als in een spiegel in beeld kreeg. Na precies dertig seconden ontplofte hij, sprong op, pakte me bij mijn neus en begon er onbeheerst hard aan te trekken en te zwaaien onder luid geschreeuw: "Antoon wil jij een lange neus, wil jij een lange neus? Dan krijg je een lange neus!" Zijn woorden ondertussen kracht bijzettend met klappen op mijn hoofd. Deze onverwachte explosie van geweld deed mij zo schrikken dat ik een ietsje mijn plasje liet schieten. Deze strafmethode is tegenwoordig niet meer in zwang, sterker nog zal leiden tot maatregelen van overheidswege. Maar het resultaat was verbluffend: ik heb nooit meer een lange neus gemaakt naar wie dan ook. Maar school werd niet 'mijn ding'.

Schoolreisjes hoorden ook bij de tradities. En evenals in de vorige generatie was Schiphol populair.

Joke helemaal links voorste rij. Op de achterst rij de leerkrachten: vlnr. Door Diels (3de), Zuster Constantia, Zuster Paula, Zuster Armata en Riek Lubeek (4de van rechts).

Meisjes die gingen 'doorleren', werden in de zesde klas twee keer per week bijgespijkerd in Frans en Nederlands (ontleden). Ze gingen naar de Mulo 'Don Bosco' in Druten. In 1959 kwam er daar ook een HBS 'Pax Christi' en ik was het eerste meisje uit Dreumel dat daar heen ging.

Hier de kinderen van de bijlesgroep van 1958 op schoolreis in de zee bij Scheveningen. Voorste rij helemaal links sta ik en helemaal rechts mijn jeugdvriendin Dien Sas.

III.2 Dora van Oss

Theodora Maria van Oss, roepnaam 'Dora', dochter van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans*, geboren op 15 juni 1903 in Dreumel. Zij is overleden op 10 maart 1904 in Dreumel. Deze Dora leefde nog geen jaar en van haar is geen foto en geen bidprentje bewaard gebleven.

Dora overleed tijdens de roodvonkepidemie die ook in Dreumel veel slachtoffer eiste. De school werd gesloten en de huisgenoten van zieken werd gevraagd geen kerkdiensten bij te wonen. In december van 1904 stierven er in Dreumel zelfs vijf kinderen uit één gezin.

III.3 Martien van Oss

Martinus Theodorus van Oss, roepnaam 'Martien', zoon van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans* werd geboren op 22 december 1904. Na het kleinseminarie in Sint-Michielsgestel trad hij in bij de missiecongregatie van Scheut (CICM). Hij werd hij op 17 augustus 1930 priester gewijd. In september 1931 vertrok hij naar China, maar werd in 1938 'terug geroepen' als leraar in de kerkgeschiedenis aan het Bisschop Hamerhuis in Nijmegen. Tevens werd hij Econoom van het missiehuis. Hij overleed in Nijmegen op 8 november 1960.

Martien begon de priesterstudie in 1918 op het kleinseminarie 'Beekvliet' in Sint-Michielsgestel.
Hij werd beschreven als een student met een zeer loffelijk gedrag en een goede ijver.

Hij blonk uit in talen (voor Frans zelfs een 10). Zijn zangtalent werd als middelmatig gekwalificeerd. Een juiste inschatting, zoals wij konden constateren als hij in Dreumel de H. Mis opdroeg.

Het roken werd in deze tijd nog niet onder de slechte gewoonten gerekend, maar horend bij de geneugten des levens. Op het kleinseminarie werd daar al mee gestart. Wel pijp en sigaren, dat had klasse.

Martien, 3de van links, was altijd blij met pijptabak en sigaren uit Nederland toen hij in China verbleef.

In 1924 trad hij in bij de congregatie van 'Het Onbevlekte Hart van Maria', de missionarissen van Scheut in Brussel. Een toekomst als missionaris zag hij meer zitten dan een carrière als 'wereldheer'.

De congregatie van het Onbevlekt Hart van Maria (Latijn: Congregatio Immaculati Cordis Mariae, afkorting CICM), stond bekend als Missionarissen van Scheut. De missionarissen van Scheut worden zo genoemd omdat hun eerste woning gelegen was in een wijk van Anderlecht, Scheut en Scheutveld genoemd. (In het midden van de twintigste eeuw traden kandidaten van niet-Europese origine in de congregatie in. Dit leidde tot vernieuwde naamkeuze: CICM-missionarissen.)

De volgende kledingstukken diende hij als 'trousseau' bij zijn intrede mee te brengen:

2 togen, overjas (zoo mogelijk een tweede voor in de week), manteltje, 2 cingels, 2 hoeden (een beste en een wekelijksche), 3 roomsche cols, 12 hemden, 12 paar zwarte kousen, 12 à 24 zakdoeken, 12 handdoeken, servietten, 3 paar goede schoenen, 3 broeken, zwarte of blauwe voorschoot, handschoenen, 3 waschgoedzakjes (gelijk welke stof of kleur) om het gebruikte linnen naar de wasch te doen.

Er waren lessen in het opdragen van de H. Mis. Passend gekleed gaan, hoorde daarbij. Dat werd geoefend in een practicumlokaal.

Martien hier 4de van links.

Leuven 1929. Een belangrijke stap naar de priesterwijding, het uitspreken van de eeuwige geloften, is gezet en dus allemaal op de foto. Martien staat 7de van links.

En dan is het eindelijk zover Martien wordt op 17 augustus 1930 priester gewijd en draagt een week later zijn eerste H. Mis op in zijn geboortedorp. De zusters van het St. Barbaraklooster organiseerden een verloting en hebben het daar druk mee, zoals zij schrijven in hun kroniek: "*Natuurlijk komt het grootste deel van het verlotingswerk op ons zusters neer, want het vervaardigen van de meeste prijzen moet door ons gebeuren of tenminste onder onze leiding.*" De verloting vond plaats in het patronaat. "*De opening gebeurde plechtig met spel en gezang. De opvoering geschiedde door de schoolkinderen en de kleintjes van de kleuterschool. Het succes was zeer groot en de opbrengst boven alle verwachting.*" Het feest werd "*met grote luister*" in het klooster gevierd, want: "*Dreumel is trots op zijn eersten Missionaris en heeft weer eens getoond, hoe het zijn priesters weet te eren.*"

Hieronder een gedeelte uit de toespraak van een vertegenwoordiger van de buurtcommissie.

†

Eucharistisch Hart van Jezus, toonbeeld van het Priesterhart, ontferm U onzer.

TER BLIJDE HERINNERING

aan mijne

H. PRIESTERWIJDING

op 17 Augustus

en aan mijne

EERSTE H. MIS

Moederhuis Scheut, 18 augustus 1930 Parochiek.H.Barbara Dreumel, 24 Aug.

MARTIEN VAN OSS

Missionaris van het Onbevlekte Hart van Maria.

Niet gij hebt Mij uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren, opdat gij moogt heengaan en vrucht dragen, en uwe vrucht duurzaam zij, ten einde al wat gij den Vader in Mijnen naam zult vragen, Hij u geve. (Jo. XV, 16.)

Aanvaard, o Heer, dit H. Misoffer dat ik U opdraag tot zielerust van mijn onvergetelijken vader, tot zegen van mijn beminde moeder, broers en zusters, familie en vrienden en voor de bekeering der heidenen.

Maria, mijne goede Moeder, onder uwe bescherming stel ik mijn priesterleven.

Toen gij, Neomist, als kleine jongen naar Beekvliet gingt, om u te gaan toeleggen op de wetenschappen, vereischt voor uwen priesterlijke loopbaan in de verre toekomst, waren wij, uwe buurtgenoten, met uwe dierbare ouders, broers en zusters verheugd, dat een der onze door God tot het H. Priesterschap werd geroepen.

En nu op deze dag, na een reeks van studiejaren, nu gij voor de zooveelste maal in ons midden zijt teruggekeerd, mogen wij u begroeten als 'priester', uit menschen genomen, voor menschen gesteld, om middelaar bij God te wezen.

Toen uwe meer nadere voorbereiding tot het H. Priesterschap beginnen moest, sloeg gij een weg in, geheel verschillend van die uwer kameraden, met wie gij reeds zes jaar lang lief en leed had gedeeld.

Gij had in uw Kleinseminarie Gods stem vernomen: Word missionaris! Uw besluit stond daarop vast: God wil het; ik ga!

En thans hebben we in ons midden: Martien van Oss, missionaris van Scheut. God zij gedankt en geprezen!

Naast vele godvruchtige verzen werd er ook een wereldse tweespraak ten gehore gebracht, door twee neven van zijn moederszijde dat ik in zijn geheel weergeef.

Leve Jezus!
Gossiemoppie wat 'n menschen
Zijn er nou in 't Patronaat
Weet je ook, waar al die drukte
En die herrie over gaat?

Nou, dat is me ook een vraag, zeg!
't Kleinste keind in Dreumel weet,
Dat de Pater uit den Maasdijk
Nou veur goed naar China geet.

Ave Maria!
Zou het waar zijn dat in China
Ook nog menscheneters zijn?
Ik dacht zoo: "als de honger fel is,
Knauwen ze er nog wel eentje fijn."

Maar de Pater is wel veilig!
Daar valt niet te kluiven aan.
Als Meneer Pastoor er heen ging,
Daar was niet voor in te staan.

Nou ik zou hem niet graag nadoen:
China is een landje wel!
Als m'n vader uit de krant leest,
Denk ik vaak: "dat is een hel".

Ja, veel moois moet er niet wezen;
Oorlog, hongersnood en pest.
Zijn er nooit nie van de locht af:
Kortom, 't is een rommelnest.

En dan moet je ze hooren praten!
Ji-jang, sjoe-sjang, oe-sjang-sjuit
'k Lach me 'n aap als vader 't voorleest,
Met z'n scheef getrokken snuit!

Hoe zou 't toch de Pater maken?
Denkt ge dat hij hen verstaat?
Je moet toch wel pienter wezen,
Als je met zoo'n volk omgaat!

Och, zoo'n vaart zal het niet loopen.
Komt hij soms eens in de knel,
Wel! Dan zegt hij op zijn Dreumelsch:
"Ja, Chinees, 'k geleuf 't wel."

Bovendien, de Paters dragen
Niet voor niemendal een baard!
Ook Chinezen zijn niet leppig
Op een wang die is behaard.

'k Had toch liever dat de Pater,
Maar bij ons in Dreumel bleef.
Hier zijn ook nog halve heid'nen
Bracht hij die maar weer op dreef

Wacht daar hen ik een ideetje.
De Pater hoeft niet heen te gaan,
Kan gerust in Holland blijven …
Vraag je: "Hoe kan dat bestaan?"

Ja toe zeg mijn beste vriendje
Hoe dat in zijn werk moet gaan.
'k Geef een rondje als je ons meedeelt
Hoe je zoo iets krijgt gedaan

Wel de zaak is heel eenvoudig.
Gaat het om een anker wijn? (Ja)
weet je dan niet ouwe jongen,
Dat wij, Hollanders de Chinezen van Europa zijn?!?

Laat toekomen Uw Rijk.

TER HERINNERING
aan mijn vertrek
naar de Missie in China
op 2 September 1931.

MARTIEN VAN OSS,

Missionaris van Scheut-Sparrendaal.

Gebed.

God, die wilt, dat alle menschen zalig worden en tot de kennis der waarheid komen: zend, smeeken wij, werklieden in Uwen oogst en geef hun, met alle vertrouwen Uw woord te verkondigen; opdat Uwe leer zich verspreide en verheerlijkt worde en alle volkeren U erkennen den alleen waren God en dien Gij gezonden hebt, Jezus Christus, Uwen Zoon, die met U leeft en heerscht in de eenheid van den Heiligen Geest, God door alle eeuwen der eeuwen. Amen.

De congregatie legde zich toe op "het vormen en uitzenden van priesters die het geloof willen prediken bij de heidenen, voornamelijk in Binnen-Mongolië in het Noorden van China".

Er vonden in Dreumel allerlei activiteiten plaats om geld in te zamelen om hun eerste missionaris te sponsoren. Hier het verslag van een benefietwedstrijd dat op 22 juli 1931 in de Tielse Courant verscheen.

Dreumel. Onder zeer veel belangstelling hadden Zondag alhier op het sportterrein der R. K. V. V. „Aquila" de missiewedstrijden plaats. Na een opwekkend woord van den WelEerw. Adviseur stelden te 4 uur onder de vroolijke tonen der Harmonie „St. Barbara" Aquila I en D. W. S. I uit Tiel zich op. De aftrap geschiedde door den WelEerw. Pater-Missionaris M. van Oss. De flauw gespeelde wedstrijd werd verdiend met 1—0 door D. W. S. gewonnen, die daardoor in het bezit kwam van een prachtigen beker. Bij „Aquila" was dien middag de vorm zoek.

Het hoogtepunt was eene ontmoeting van 2 elftallen van oude spelers, van wie de jongste reeds den leeftijd van 60 jaren was gepasseerd, de match tusschen de „Druipneuzen" en „Strompelpootjes". Kranig defileerden zij achter de harmonie over het terrein en stelden zich daarna in slagorde. Direct na 't aanvangssein van den scheidsrechter stormden alle 22 spelers onder groote hilariteit naar den bal. 's Was vaak een koddig gezicht de pogingen, die werden aangewend om den bal te bemachtigen. De spelregels kwamen wel vaak in het gedrang, maar de scheidsrechter deed dan een oogje dicht. De wedstrijd eindigde met een 3-1 overwinning voor de „Strompelpootjes", niettegenstaande de ruim 80-jarige doelverdediger van de „Druipneuzen" in goeden vorm was. Na afloop dankte Pater Van Oss alle medewerkenden.

Intusschen zijn de financieele resultaten van de missiewedstrijden bevredigend.

Daarna volgde het vertrek vanuit Leuven naar China in september 1931. Vanuit Peking kreeg de familie onderstaand reisverslag.

Peking Oktober 1931. Geloofd zij Jezus Christus!

Beminde Moeder, broers en zusters,

Jan en Frits zullen U wel verteld hebben hoe alles gegaan is tot Donderdag elf uur toen ik ze naar den trein heb gebracht en van hen afscheid heb genomen. Daarna ben ik onmiddellijk naar Scheut teruggekeerd en ik was nog op tijd om met mijn reisgenooten te dineeren. Na den middag hadden we nog heel wat te doen. Het geven der inlichtingen over de verre reis duurde twee uren. Gelukkig was er een van ons als "capita" of hoofd aangesteld die het meest notitie van dat alles moest nemen. We werden nog eens in priester- en burgerkleeren gefotografeerd om een herinnering aan de familieleden te kunnen sturen.

Om vijf uur moesten we naar de Kapel waar de heele communauteit samen kwam, om de zegen over de vertrekkende missionarissen af te smeeken. In vroeger jaren hadden we daar ook vaak zitten bidden en met bewonderend verlangen op gezien naar hen die gingen…… . Nu behoorden wij zelf tot die gelukkigen. Fier stapten we met ons zessen naar het hoofdaltaar, knielden neer en hieven het "Avé Maris Stella" aan het lied tot de Sterre der Zee, onze goede

Hemelsche Moeder die al zooveel harer kinderen in ongelukken gered had en nu ook ons moest beschermen. Na nog andere gebeden voor een goede reis gingen we naar de zijkapel, waar onze stichter H.E.P. Verbist, begraven ligt: eenvoudige maar treffende plechtigheid. Vandaar gingen we op bezoek bij onzen Algemeene Overste. Vaderlijk bezorgd, gaf hij ons vermaningen voor ons nu aanstaande missieleven. Geduld was de hoofddeugd, welke hij ons aanprees. Dien avond hadden we ook de eer met Pater Gener en al zijn Assistenten te souperen en de recreatie door te brengen.

De rest van den avond brachten we door in gezelschap van enkele paters die ons naar het station zouden brengen. Om 0.20 uur kwam onze trein binnen geschoven. We zochten onze plaatsen op. Onze bagage werd naar binnen gedragen. Toen gingen we aan het venster nog wat praten en lachen met onze confraters, die nog niet mee mochten. Twee van mijn jaar hadden het er werkelijk kwaad mee. Na tien minuten stoomden we het station uit. "Mannen, we zijn op weg naar China!", riep een Vlaming. Van harte wenschten we elkaar geluk, dat we het er tot zoover goed hadden afgebracht en baden drie Weesgegroeten ter eere van onze Engelbewaarders, voor een goede reis.

Ofschoon we ons niet erg moe voelden - op zoo'n ogenblikken vergeet je dat - gingen we toch naar onze coupé, waar twee bedden, het een boven het ander, al waren opgemaakt. Maar slapen, dat ging nog niet. Ik was nog niet gewoon aan het stooten en schommelen van de trein. Maar ik was blij, dat ik eindelijk eens een oogenblik rust en stilte had, om na te denken over de dingen, die wel een eenvoudig verloop gehad hadden, maar toch zoo groot en zoo vol beteekenis zijn voor mij. Twee dagen voor mijn vertrek had een vriend het me zoo mooi geschreven met woorden van een dichter: "Niet ver is de dag meer dat 't scheiden van beminde mensen en dingen voltooid wordt: de dag dat U zich los zult wringen en lijden doen. Het meest, zij die U het meest met hun liefde omringen". Ja dat was wel de harde werkelijkheid. Maar de keerzijde van de medalje was ook mooi: ik was nu op weg naar China, het heidensche millioenenland, waar ik het licht van ons H. Geloof zou mogen brengen in dien nacht van het duistere heidendom en daarbij het geluk aan hen die geen geluk kenden in dit leven en geen hoop hebben op een toekomstig geluk. Dat is zeker een moeilijk werk. Maar ik voel mij als het ware voortgedreven door zoovele herinneringen, die nog zo versch in mijn geheugen lagen. Ik dacht aan die laatste dagen welke ik in Dreumel had doorgebracht: dien Zondagmorgen met zijn Algemeene H. Communie, waardoor de menschen van Dreumel getoond hebben, dat zij zoo goed begrijpen waarover het bij het missiewerk vooral gaat. Ik dacht aan die aangename drukte van Zondagmiddag en die geestdriftige hulde en belangstelling van Maandagavond. Ik dacht aan de belangstelling nog, toen ik die bewusten middag door den Maasdijk wegreed en Dreumel verliet. En Moeder, dat gij mij zoo grootmoedig hebt afgestaan voor den dienst van Onzen Lieve Heer: dat sterkte mij vooral. Zooals gij altijd in het lijden getoond hebt, hebt gij ook nu laten zien dat gij een groot geloof hebt en ONZE LIEVE HEER van harte bemint en dat gij ook Uw kind van harte liefhebt, dat meent dat het zijn roeping is het geloof te moeten gaan verkondigen en daarom U moet verlaten.

Dien nacht reden we dwars door België en bereikten om zes uur Keulen. Daar moesten we drie uur wachten en hadden dus tijd en gelegenheid om de H. Mis op te dragen. Na het ontbijt gingen we nog even naar den Dom kijken en naar de groote brug over den Rijn, waar ik juist de Rotterdamse boot zag, en gingen dan weer naar het station: de groote express "Parijs – Negoroloye" stond al klaar.

We reden nu door een eentonige streek, die veel op de laagvlakte van Nederland gelijkt. De reusachtige ijzerfabrieken van Hannover en Essen brachten wat afwisseling.

Deze foto is genomen toen we "Dortmund, de stad van het bier", passeerden. We wilden eerst een flesch "echte" koopen, maar omdat er niemand iets te koop aanbood zijn we met een andere flesch op de foto gaan staan!!

In Berlijn loopt de trein, om zoo te zeggen over de stad en rakelings langs de huizen. Hij stopte op vier plaatsen. Hier moesten we weer onze slaapwagens opzoeken. In den avond kwamen we aan de Poolschen grens. Ik sliep al - dien nacht niet maar de volgende kon ik wel slapen (de vermoeienis wordt ooit te groot!) - toen men onze paspoorten kwam vragen en de douane onze bagage kwam onderzoeken. Met te zeggen dat we in Polen niet afstapten, behoefden we de bagage zelfs niet te openen.

Den volgenden dag waren we al vroeg op. We zouden in den vroegen morgen Warschau, de hoofdstad van Polen, passeren en we wilden tenminste iets van de stad zien. Warschau scheen een groote stad met vele arme huizen en enkel groote openbare gebouwen. We zagen ook veel troepen hitten en koeien, waartusschen ganzen graasden. Maar toch is het beter dan in Rusland. Toen we de grens van dat land overreden merkten we al dat we in geen gewoon land kwamen.'n Dikke haag prikkeldraad versperde den weg langs den spoorlijn, soldaten hielden de wacht. In Negoroloye moesten we de douane passeeren en overstappen. Bij aankomst begon een groep Fransche Communisten, die in onzen trein zaten de Internationale - het lied der Sovjets - te zingen dat flauw begroet werd door de Russen; 'n paar werklieden, die het niet gemerkt hadden trokken schuw hun pet af, toen ze het lied hoorden. Het station was op z'n Russisch versierd; waarschijnlijk was het daags tevoren feest geweest. Guirlanden met roode linten en roode vlaggen hingen door de visitatiezaal; verflenste bloemen omkransten een portret; spotprenten tegen den godsdienst en het kapitalisme waren tegen de wanden geplakt; er hing een reuk, die eigen is aan alle Russische en oosterse wachtzalen. Eerst kwamen beambten ons vragen hoeveel geld we bij ons hadden en vooral onderzoeken of we geen Russisch geld bij ons hadden. Dit is nl. veel duurder in Rusland dan in het buitenland. In Duitschland konden we voor een dollar veertien roebels krijgen, terwijl we er maar 1,92 voor kregen in Rusland. Smokkelaars kunnen daarom goedkoop leven in Rusland, maar onder dat soort menschen worden we liever niet gerekend. Na anderhalf uur waren onze koffers onderzocht, en aan de andere kant van het station konden we in den Trans-siberischen trein stappen, die ons in zeven dagen op Chineesch grondgebied zou brengen. Het zou jammer zijn iets kwaads te zeggen van den Russische trein. Hij was even goed of beter ingericht dan de treinen welke we tot nu toe gehad hadden. Het schijnt, dat het de politiek van Rusland is een goeden indruk te willen maken op buitenlanders en zoo te laten zien dat er alles beter geregeld is dan onder de Tsaren. In hoeverre dit laatste waar is, weet ik niet. Ik kan alleen weergeven wat ik in de hoofdstad Moskou en elders gezien heb. In Moskou kwamen we de volgende dag om tien uur aan en we hadden tot vijf uur om de stad te bezichtigen. We hebben natuurlijk maar een gedeelte van de stad gezien. Het geheel maakte de indruk van een groot distributiekantoor. De deftige huizen en hotels, welke de staat had gestolen, waren alle voor dit doel ingericht. Op de straat ziet men bijna alleen menschen, die eetwaren halen: brood, aardappelen, groente vooral meloenen. Soms ziet me 'n

heele rijen menschen, voor die kantoren staan wachten om na hun "bons" getoond te hebben, ieder hun deel te krijgen. Ik heb geen deftig of liever netjes gekleeden mensch over de straat zien gaan. Dat is ook onmogelijk: 'n nieuw kostuum kost er 400 Roebel. 'n Chinees op de trein had in Berlijn een kostuum gekocht en in Moskou verkocht hij het met 100% winst. Is er armoede? Er waren wel menschen die ons om eten vroegen, door met hun vingers naar de mond te wijzen. Een confrater zag er een, die alles wat eetbaar op straat lag, opraapte en opat. Maar we werden toch niet zoo erg door bedelaars overrompeld als hier in China. Misschien dat die menschen er het beste bij varen als alles tenminste gelijkelijk verdeeld wordt. 't Was zondag, dat we in Moskou waren. We merkten er absoluut niets van, alles ging zijn gewonen gang. Dat er nu veel gewerkt werd kan ik ook niet zeggen. Iedereen scheen maar bezorgd om zijn portie eten binnen te krijgen. Men moet Rusland niet beoordelen naar de mooie kaarten, die ik van daaruit gestuurd heb. Er zijn grote gebouwen vooral op de zoogenaamde "Roode Plaats". Toch zijn er wel flinke straten met breede trottoirs en electrische trams, die vol menschen hangen. In de zeldzame auto's zitten bijna alleen soldaten. Opvallend is het dat soldaten zoo'n groote rol spelen. Zij zijn het die de revolutie van 1917 deden uitbreken en nu de steun zijn van het landsbestuur. Zooals in China volgt hieruit een groote uitbuiting van het weerlooze volk. Ook viel het op, dat zooveel vrouwen het werk verrichtten dat feitelijk mannen toekwam. Soms waren zij het volk niet meester maar er waren toch wel echte dragonders bij!! Er ging juist een optocht door de stad: voorop liep een meisje met de vlag. Luid-schreeuwende kinderen volgden. 't Schijnt dat de Sovjets vooral de jeugd volgens hunne beginselen willen opleiden. Voor de stations en in de wachtkamers lagen hoopen menschen; mannen, vrouwen en kinderen met heel hun hebben en houden bij zich. Volgens zeggen van iemand, die er wat meer van wist, waren het boeren, die van hun erf verdreven waren omdat ze niet voor de staat wilden werken. Nu zou de staat op die boerderijen ambtenaren plaatsen, die meer gewillig waren. Zoo'n tonelen zouden we nog op meerdere stations zien. Na zooveel miserie gezien te hebben, waren we blij dat we weer konden instappen. Nog lang bleven we napraten over hetgeen we gezien hadden. Van natuurschoon hebben we op onze reis weinig gezien. In Rusland zagen we altijd groote laagvlakten afgewisseld met prachtige dennenboschen. Daar ben je na een dag ook aan gewoon. Nu en dan zagen we een Orthodox kerkje dat met zijn koepelvormige toren, gewoonlijk met het kruis versierd, boven de lage huizen uitstak. Soms was het kruis neergehaald! 'n Paar uren buiten Moskou had er juist een begrafenis plaats. Een priester met misdienaars, die kruis en schilderijen droegen, wachtten het lijk op, dat in een open kist werd gedragen. Het deed ons goed te zien dat het geloof nog niet heelemaal was uitgedoofd. In Moskou had ik ook een vrouwtje gezien dat een kruis maakte bij het voorbijgaan van een kerk, welke nu voor bergplaats was ingericht. We kwamen langs enkele bekende steden o.a. Sverdlovsk, waar de Tsaar met zijn familie vermoord werd. Van het Oeralgebergte zagen we weinig. We waren nu in Siberië. Van de buitenkant bekeken is er geen verschil tusschen Siberië en het eigenlijke Rusland te zien. Dezelfde houten huizen die door een zeer primitieve omheining van palen van elkander gescheiden zijn. Nergens muren; heel zelden huizen in baksteen. Kerken zijn er ook niet in ieder dorp, gelijk bij ons. Kortom de streek van het eigenlijke Rusland ziet er niet meer ontwikkeld uit dan Siberië. Toch schijnt er wel vooruitgang te komen in het bewerken van het land. In de stations zagen we op vele goederen wagens groote landbouwmachienen, groote ploegen en maaimachienen.

Hoe bracht ge de dag door zult ge vragen. We stonden gewoonlijk niet te vroeg op. De reden hiervan was niet alleen dat we niet te vroeg naar bed gingen, maar ook dat de klok vier keer twee uren vooruit gezet moest worden, omdat we naar het Oosten reden. Het was dan al gauw negen uur. We moesten dan nog onze geestelijke oefeningen doen, brevier bidden enz. Vanaf half negen konden we ook gaan ontbijten. Na twaalf uur konden we weer naar de restauratie wagen voor de lunch of het tweede ontbijt. Ik moet het tot mijn schande misschien zeggen; maar in den middag hadden we soms alweer slaap. En omdat we er toch niets mee verloren, deden de liefhebbers maar weer een dutje. Om vijf uur begon het diner en om half negen het avond maal. Als ge nu bedenkt dat de bediening niet al te vlug was, dan begrijpt ge dat er gemakkelijk twee à drie uur in de restauratiewagen werden doorgebracht. Ik moet er echter bij zeggen dat we er niet iedere keer

heengingen, niet omdat het niet goed genoeg was. In tegenstelling met vorige keren, toen onze paters vertrokken, hadden wij helemaal niet te klagen noch over de hoeveelheid noch over de kwaliteit van de spijzen: 't was gezonde, wel wat zware kost. Ik vergat u te zeggen dat wij kaarten hadden, waarop we die vier maaltijden konden krijgen. We hadden zelf maar eten meegenomen voor het geval dat het op den trein niet goed zou zijn.
Met de bedienden hadden we nu en dan wel eens plezier; het waren een paar goede kerels maar wat te lomp. Ze zwaaiden maar een paar keer met hun servet en de tafel was schoon. Hier in China zullen we nog wel andere dingen zien en meemaken!! De drank was in het diner niet ingerekend en dien lieten ze ons peperduur betalen. Ze durfden eens vier gulden voor een flesch bier te vragen. De bediende kon het fijn aanpraten: 't was echte Export!! Maar wij konden hem fijntjes bedanken!! De hoofdindruk, dien onze "capta" had (deze zorgde voor de gemeenschappelijke onkosten) over de Russen; 't zijn echte dieven!! Maar nu heb ik nog niet verteld wat we meer deden dan bidden en eten. Voor ons verzet zongen we liedjes van alle soort en we kenden er genoeg; de liederenschat van de Vlamingen is niet gauw uitgeput. We hadden ook speelkaarten meegebracht voor het geval dat we ons zouden vervelen. Feitelijk is dat nooit gebeurd. Maar toch hebben we uit weelde wat willen kaarten en ook dat ging er plezierig aan toe. En, zult ge zeggen, keekt ge dan nooit naar buiten? Was er heelemaal geen natuurschoon te zien? Natuurlijk, maar opvallende dingen hebben we niet gezien. We zijn wel langs het Baikalmeer gekomen, dat in de rotsen ligt opgesloten en waar de trein door vijftig tunnels moet rijden. Maar het was nacht, helaas, toen we daar voorbij kwamen, en wat voor moeite we ook deden we zagen alleen talrijke vuurvonken, welke de locomotief uitwierp. Ook mag ik niet vergeten te zeggen, dat we zoo gauw de trein twintig minuten stil stond - en dat gebeurde ongeveer vijf keeren per dag - wij naar buiten gingen om onze beenen wat te strekken.....

Eindelijk naderden we de grens van China, Mandchouli is het eerste station. Al twee uur voor de aankomst stonden reizigers gereed om uit te stappen. De trein zou een paar uur te laat binnenkomen; nu dat kon men hem op zoo'n afstand niet kwalijk nemen. Om ons niet te vervelen speelden we nog wat kaart. Intusschen werden onze reisbiljetten afgeteekend. De paspoorten kregen 'n nieuwen stempel en de bagage werd nog eens onderzocht. In Mandchouli moesten we nog al lang wachten maar de trein wachtte op ons. We stapten nu in den Japanschen trein die op Chineesch grondgebied loopt. De eerste dag in China viel ons tegen. De oude missionarissen hadden ons altijd gesproken van het heerlijke klimaat van China en ons China voorgespiegeld als een land met eindelooze vergezichten onder strakken blauwen hemel en nu was het een betrokken lucht, zooals we die in Holland gewoon zijn. Zou de eerste illusie vallen? Later hoorden we dat Mandchoerije een ander klimaat heeft dan China en nu na een maand verblijf kunnen we zelf al getuigen van het standvastige weer van China. Tot nu toe heeft het nog niet geregend en, volgens het zeggen van deskundigen, zal het niet regenen voor den volgenden lente. Of dit goed is voor de boeren weet ik niet.

We waren juist buiten het station toen de trein plotseling stilstond. Op dertig meter afstand namen 'n zestal soldaten post. We waren er heel gerust in: zoo'n onverwacht oponthoud was de eerste niet op onze lange reis. Later hoorden we dat er een stuk rail was opgebroken. Deze moest eerst hersteld worden. Gelukkig had de machinist het bijtijds gemerkt. Wie had dat gedaan? Roovers, die den aanval op den trein wilden doen? Chineezen, die, verbitterd op de Japanneezen, hen wat wilden plagen?

Rond vijf uur kwamen we in Changchun aan. Daar is een procure van Fransche missionarissen. We hadden uit het vorige station niet kunnen melden met welken trein we juist zouden aankomen en daarom was er niemand om ons af te halen. Het had heel wat in, eer we de beambten aan het verstand gebracht hadden, dat we onze koffers in het station wilden laten om ze dan den volgenden dag te halen. Een Chineesch die wat Engelsch verstond, hielp hen en ons uit de slag. We waren nog niet op straat of we werden bestormd door een tiental koetsiers, als ik ze zoo mag noemen, die ons weg wilden brengen. Daar we geen auto zagen, vertrouwden we ons maar aan hen toe. Toen we erin zaten, vroegen ze waar we heen moesten. Nu ze hebben ons goed op onze bestemming

gebracht. Zoo'n menschen kennen wel het best den weg. Het voertuig had den vorm van een landouwer in 't klein. Dan hebt ge deftig door die stad gereden, zult ge zeggen? Ik had er veel plezier in maar deftig is toch het woord niet. De wagentjes waren allemaal zoo versleten en de koetsiers reden zoo wild, dat ik nog niet kan begrijpen, dat we er niet uitgetuimeld zijn. Ze bleven maar aan het roepen tegen hun paardjes. Om te waarschuwen hadden ze een groote fietsbel, die ze voortdurend maar lieten rammelen. Ondertusschen zagen wij voor de eersten keer het Chineesche leven, dat, zooals u weet heelemaal op straat wordt afgespeeld: alle ambachten werden er uitgeoefend; winkels van alle soort met bonte reclameplaten. En dan nog de venters die langs de straat schreeuwden. En vuil dat alles was: onzeggelijk!!

Na een half uurtje waren we op het erf van de paters. We waren er echt welkom. Aanstonds werd ons een kamer aangewezen, waar we ons konden verfrisschen. Volgens Chineesch gebruik moesten we ons wasschen met warm water. Daarna moesten we naar de refter, waar de tafel gedekt was: brood, ham, Chineesche koekjes, druiven, appelen en peeren. Dien avond konden we afzien, hoe een missiepost was ingericht: een kerk met huis voor de missionaris, een groote binnenplaats, waar rond andere gebouwen zooals een zusterhuis met weeshuis, boerderij en woningen voor de knechten. Dien nacht sliepen we op een vaststaand bed. Eerlijk gezegd, het ging nog niet goed; we waren gewoon geraakt aan het geschommel van den trein en het wiegelied van het raderwerk!!! Maar geluk hadden we toch den volgenden morgen; we mochten weer eens de H. Mis doen en voor de eerste maal in China ons met Jezus opdragen voor de bekering van de Chineezen.

Na het ontbijt namen we afscheid van deze gastvrije paters en we spoorden een zes uur verder naar Moukden.

Deze foto is genomen juist voor ons vertrek uit Chanchun.

In Moukden bleven we acht uur en namen 's nachts om tien over twaalf den trein naar Tientsin. Het was den laatste nacht dien we op den trein doorbrachten. We zaten nu op een echte Chineeschnen trein. Men had er ons veel kwaad van gezegd, maar alles viel mee. Zeker de planken waren hard, maar ieder van ons heeft toch goed geslapen en wat zindelijkheid betreft - een deugd welke de Chineezen wel een beetje missen - nooit zijn we zoo goed bediend als in de Chineeschen trein..... en nergens was alles zoo goedkoop; een diner van tien gerechten voor een gulden vijftig.

Om half acht kwamen we in Tientsin aan. We werden verwelkomd door zes onzer paters. In Chineesche trekkarretjes 'rikcha's' reden we naar de procure. Het was avond toen we door de stad reden: 't is een wereldstad met anderhalf millioen inwoners. Er wonen veel Europeanen. Nog nooit heb ik zoo'n mooie lichtreclame gezien. Zelfs Philips ontbreekt hier niet. Twee dagen verbleven we in Tientsin. We konden vast wat rusten we waren nu toch onder confraters.

Zaterdagmiddag 19 September legden we ons laatste eindje reis af. We hoefden maar vier uur in den trein te zitten. Om half zeven waren we in Peking. Pater Rector was zelf aan den trein om ons af te halen Het eerste nieuws dat we hoorden, was dat er een oorlog tusschen China en Japan was uitgebroken juist in den streek waar wij waren doorgekomen. We hadden het goed getroffen. Goddank!!!

Het kostte de missionarissen behoorlijk wat tijd om zich aan te passen. De taal moest geleerd worden, men kreeg te maken met extreem koude en lange winters en hete, korte zomers, vreemde gewoontes, ander eten en andere kleding. Vooral voor de ouderen leverden dat vaak onoverkomelijke problemen op. Vanuit Scheut werden daarom elk jaar weer nieuwe paters gestuurd.

Doordat Martien vanaf zijn twaalfde jaar op kostschool verbleef en hij alleen tijdens de schoolvakanties thuis was, had hij geen notie van de dagelijkse praktijk van zijn familie. Wanneer hij in China verblijft, realiseert hij zich dat hij niets weet van o.a. het kweken van groenten en fruit en dat kennis ervan hem daar goed van pas zou zijn gekomen.

In de tijd dat hij in China zat, schreef hij vrijwel maandelijks een brief naar zijn familie. Gelukkig had hij in China een schrijfmachine, aangezien zijn handschrift vrijwel onleesbaar was. Uit deze correspondentie blijkt een enorme betrokkenheid van familie en dorpsgenoten bij de taak die hij in China ging uitvoeren.

Kaartclubs stuurden hun winst naar China ter ondersteuning. Geld om ‘missen te lezen ter attentie van een dierbare’ ging regelmatig richting China. Missienaaikringen maakten altaarkleden, kazuifels, enz. Kortom er werd heel wat geïnvesteerd om die heidenen in China op het juiste pad te brengen en missionaris Martien wierf vrijwel in elke brief fondsen voor ‘deze heilige taak’.

De gelovigen werden door de missie-orden aangespoord hun te helpen. En er werden tips gegeven over het hoe, bijvoorbeeld het sparen van postzegels en zilverpapier, als zelateur/zelatrice mee te werken aan de verspreiding van kalenders en almanakken. Maar je kon ook slaafjes vrijkopen. In 1933 kon dit voor 25 gulden, maar het onderhoud van het kind kostte ook 25 gulden per jaar. Lag dit niet binnen je mogelijkheden, kon je bijdragen door het maken van *”Kleding voor de arme Zwartjes”*.
Daarnaast werd door het thuisfront, om het leven van de missionaris te veraangenamen, tabak, sigaren en snoepgoed gestuurd. Het voedsel van de Nederlandse missionarissen bestond grotendeels uit de voor hen bekende groenten die daar ter hunner gerief werden verbouwd zoals aardappels, wortels, kool, asperges, enz. Via de jacht op konijnen werd de vleesvoorraad aangevuld.

China was in die tijd verwikkeld in een oorlog met Japan. Daarnaast terroriseerden rovers het land. Over deze laatste groep schrijft hij: “*Ze zijn bang, geloof ik, van de Japanners want dezen schieten ze zoo maar dood. Waarin ze groot gelijk hebben. Dat is het enige middel om ze op te ruimen.*” En dat schrijft een heeroom!

Hij maakte vaak gewag van de armoede die hij in China aantrof en zijn bewondering voor de Chinese beschaving. Echter dat het heidenen waren die door christen te worden gelukkiger zouden worden, stond voor hem vast.

Martien bij de bezichtiging van een van de vele '*heidensche*' *tempels.*

Met de intentie daar binnen een paar jaar als pastoor een parochie te gaan leiden, vertrok hij naar China. Hij begon vol enthousiasme in Jehol (*spreek uit: 'dsje g*heuel') zich het Chinees eigen te maken. Dat bleek niet mee te vallen en wanneer hij in september 1932 voor het eerst biecht hoort, schrijft hij: "*Als dat zoo in Europa was dan kwamen er zeker een paar groote kloppers op ons af denkend*: *hij verstaat er toch niets van. Onder ons gezegd dat is ook grootendeels zo*."

Toen hij in juni 1932 kapelaan werd in Halhouchao, in het noorden van China, was hij in zijn nopjes. Zijn familie beschreef hij in februari 1933, hoe de dagelijkse praktijk van het leven van een kapelaan in een Chinese missie er uitzag:

De eerste drie dagen van de week moesten alle christenen de catechismus opzeggen. Daarvoor gingen we de huizen een voor een af. De pastoor nam de plaatsen waar de 'halven' zaten, die waarschijnlijk er niet veel van kenden en al het een en ander op hun kerkstok hadden. Deze kon de pastoor dan ook een replementse geven. Ik kreeg de 'Rooijsestraat' waar de burgerij woont, menschen met wat meer centen en die dus niet zoo erg moeten inzitten met het dagelijksche brood: een reden waarom vele menschen maar een halve christen zijn! Ik bedoel daarmee dat arme menschen te veel moeten sloven voor hun lichaam en daardoor de ziel soms wat vergeten.

Mijn eerste bezoek was aan de grootste familie van het dorp: een veertig man, waarvan een twintig de catechismus moesten opzeggen. Eerst even zeggen hoe die familie in elkaar zit. Een oude moeder van in de tachtig jaar. Deze heeft 4 zonen die allen zijn getrouwd. Die hebben ongeveer 25 kinderen, waarvan er 5 gestorven zijn. Van die kinderen zijn er enkele zuster geworden, enkelen zijn nog kinderen van onder de 15 jaar en zes jongens zijn getrouwd… Welnu wat erover blijft, leeft daar nog allemaal tezaamen met onverdeelde boedel: dus een oude moeder, haar twee zoons, vijf andere getrouwden. De weduwen leven ook nog… Of er weleens gekeven wordt en misschien gevochten, laat ik aan uw gezond verstand te oordelen over! Dat is het model van een Chineesche familie. Een van de kinderen was dicht bij de kerk toen ik op weg er heen was. Hij ging natuurlijk mee. Toen we aan de poort kwamen riep hij met volle stem: "De priester is gekomen!" Vier groote honden begonnen te blaffen maar werden gauw gekalmeerd door een van de jongens. Ge begrijpt dus wel dat ik het bijna op mijn zenuwen kreeg toen ik daar binnen kwam. Natuurlijk in de Oosterkamer; dat is voor deftige lui! De baas des huize was een stoel, die wat scheef op zijn pooten stond, aan het repareren. U moet weten dat Chineezen geen stoelen hebben. Enkel de rijken hebben er één of hoogstens twee zoals hier. Een mat werd erop gelegd en ik kon zitten. De anderen bleven volgens Chineesche beleefdheid allen rechtop staan. Onmiddellijk werd de thee gebracht. Een andere stak een sigaret in een sigarettenpijpje en bood

me dat beleefd aan, met beide handen. Eerst wenschten me de vrouwen nog Zalig Nieuwjaar. U weet dat we het Chineesch nieuwjaar veertien dagen geleden gevierd hebben.
Het opzeggen kon beginnen! De oudere moeder die in de andere kamer ziek lag, heb ik ontslagen. Eerst liet ik de mannen een deel van de catechismus opzeggen en dan de vrouwen. Ze kenden het allen goed. Ondertusschen werd natuurlijk voortdurend thee ingeschonken en werden nieuwe sigaretten in het pijpje gestoken en aangeboden.

Na anderhalf uur was ik er mee klaar… Gauw naar de buurlui, een klein huishouden: grootmoeder, schoondochter en enkele kinderen. De man is opperknecht in de kerk. een zoon is verleden zomer priester gewijd. De thee stond natuurlijk al klaar. Eerst werd gevraagd of de priester niet rookte. Dat begrijpt ge wel! De grootmoeder, die ziek was en op den bedoven lag toen ik binnen kwam, eischte voor zichzelf de eer op om mijn pijp te stoppen! Dat moet men zoo maar laten begaan.

Dat pijpen aanbieden is een groote eer en een teken van onderdanigheid. Zoo bijvoorbeeld, als een jongen met een meisje verloofd is dan gaat de schoonmoeder van het meisje naar haar toe en dan moet de schoondochter ten teeken van trouwen dienst de pijp stoppen en schoonmoeder aanbieden. Om dit te kunnen begrijpen moet ge feitelijk hier zijn. Ge moet weten dat de meisjes hier altijd introuwen en de reden van het trouwen is dikwijls dat de moeder van den jongen hulp nodig heeft of verlangt. De schoondochter is zo een soort meid. Het is onder de Chineezen de gewoonte met de zestien jaar of daaronder te trouwen. Hier bestaat nog de slechte gewoonte dat ouders de kinderen uithuwen. Vooral meisjes hebben er niets in te zeggen. De ouders verkoopen eenvoudig het meisje. Een van onze knechten heeft er een gekocht voor bijna 200 gulden. Op andere plaatsen kost het meer.

Ik heb U toch vroeger al geschreven dat de vrouwen hier ook rooken; anders zoudt ge hierover ook al verwonderd kunnen zijn! Als men u een gestopte pijp aanbied, is het nog een grootere eer als persoon ze eerst voor u aansteekt. Ik ben het met mijn catechismus overhooren maar eens tegen gekomen. De christenen weten ook wel zoo'n beetje dat de priester het liever zelf doet. Maar dat was onder mijn schapen zo'n halve die waarschijnlijk bang was dat ik hem streng zou behandelen en geen briefje zou geven, zodat hij niet biechten en te communie zou mogen gaan, wat als de grootste schande aangezien wordt…

Over het algemeen kunnen de mensen goed hun catechismus opzeggen. Ze herhalen hem iedere zondag: dat wil zeggen dat ze iedere zondag voor de Tweede Mis één van de drie delen van de catechismus gemeenschappelijk opzeggen. In het geheel heeft de pastoor maar een man geweigerd om te overhooren. Dat was een roover (en ook christen!). Hij is zelfs het hoofd van een paar honderd man. Het vorig jaar had de kapelaan hem een bewijs gegeven maar met Paaschen was de kerel weer de voeten uit: op rooftocht waarschijnlijk! Deze keer is hij uitgesteld, ofschoon hij kort voor de missie een catechismus had laten koopen en de gebeden geleerd. Hij moet nu gezegd hebben dat de pastoor geen goede priester is!

Na drie dagen waren we klaar. De laatste drie dagen hebben we dan verder biecht gehoord met af en toe een preek er tusschendoor. Ik heb drie keeren gepreekt en de pastoor een keer of acht.

Ik zit nu weer op mijn kamer om Chineesch te studeren met als afwisseling een wandeling buitenom om met de menschen wat te praten. Ik heb nu ook een Chineeschen meester: een oud seminarist die ik half uit medelijden als meester heb gevraagd om zijn vader de schuld, die hij aan de pastoor heeft, te laten aflossen.

De geschiedenis van die schuld is als volgt: op verschillende plaatsen in Oost Mongolië was de grond door geweldige overstroomingen weggespoeld. Het gevolg was dat er vele armen menschen waren die weg wilden trekken. De paters lieten ze niet graag gaan naar verre heidensche streken, bang dat de christenen daar hun geloof zouden verliezen. De christenen gingen zelf vaak ook niet graag weg als de priester niet meeging. Daarom kochten de paters hier groote stukken land en verhuurden de grond aan christenen. Voor een vijf jaar terug verkocht den pastoor de grond aan de vroegere pachters, niet echter aan de rijken. Dat deed hij om de menschen bij elkaar te houden. Zij zouden hun geld per jaar kunnen afbetalen en maar weinig

rente hoeven te betalen, zoo ongeveer 5%. De gewone rente is - verschrik niet 30% - en in slechte tijden nog meer. Ongelukkig volgde op het jaar van den verkoop van het land een ongeluksjaar. Heel den oogst mislukte. Bovendien daalde de volgende jaren de prijzen van den grond geweldig. En nu zitten de menschen met dien duren grond, waarvan ze nauwelijks de rente kunnen betalen. Verschillenden hebben hem al teruggegeven. U begrijpt dat allemaal nogal wat zorgen oplevert voor mijn pastoor.

De Chineesche meester die ik heb is niet duur. Het zal niet boven de gulden in de maand zijn en hij moet iedere dag minstens een uur op mijn kamer zijn!

Mijn gewoon werk is nog biecht hooren en preek voorbereiden. En dan vooral mijn priesterwerk: Mis doen, brevier bidden en de andere geestelijke oefeningen doen. Ook al kan men niet veel anders, dat is ook zielen redden .....

Eens per jaar kwamen alle missionarissen van de orden die in China verbleven bijeen voor een retraite. Tijdens deze bijeenkomsten werd ook tijd ingeruimd voor excursies.

Hier in de buurt van Cuvette in 1932.

In oktober 1933 werd Martien overgeplaatst naar Chepalit'ai een dag reizen per paard van zijn eerste standplaats. Van een dorp met al een christelijke traditie waarbij de inwoners allen vlak rond de kerk woonden, ging hij naar een gemeenschap met uitsluitend nieuwe christenen die 20 tot 50 km van de kerk vandaan woonden. Een jaar later volgde Tientzeu, nog armer en met een nog geringere christentraditie. Hij schreef hierover: "*Het verteer is niet groot: hier wat helpen omdat hij te arm is, daar een student helpen met studeren en wat geld geven voor een weeskind…"*

In het landelijke gebied was men voor het vervoer aangewezen op paard en ezel. In Tientzeu kocht Martien zijn eerste eigen muilezel voor f 90,-. Hij moest hem nog laten tuigen. "Hij heeft nog geen goede telgang en nu maar hopen dat hij niet bang is van een fiets of auto, want die komen er steeds meer", schreef hij zijn familie.

Martien in een rickshaw, het belangrijkste vervoermiddel in die tijd in China. De elektrische tram werd de grote concurrent omdat deze veel goedkoper was. Uit woede gooiden de 'rickshaw-mannen' de ruiten van een tram in. De doodstraf van enkele raddraaiers voorkwam herhaling.

Martien bleek zich gemakkelijk te schikken in alle situaties. Hij stelde geen hoge eisen aan de faciliteiten. Hij was zeer geïnteresseerd in de geschiedenis van China en spande zich in om zich het Chinees en later ook het Japans eigen te maken.

Hij was een meelevende collega. De ciborie die zijn oom Toon hem had geschonken bij zijn vertrek was als snel verhuisd naar een missionaris "*die hem meer nodig had*", bekende hij drie jaar na dato. Aan concurrentievervalsing door het lezen van intentiemissen onder door het bisdom 's-Hertogenbosch vastgestelde stipendium deed hij niet. Wanneer bekenden hem een te laag stipendium stuurde, vulde hij dit aan met zijn vrij te besteden diensten.

Als missionaris had hij de taak zoveel mogelijk bekeringen op zijn conto te zetten. Het verlagen van de normen waaraan bekeerlingen moesten voldoen om gedoopt te mogen worden, deed hij bij uitzondering: slechts wanneer de betrokkene blijk had gegeven "*ondanks grooten inzet"* niet aan de daarvoor gestelde kwalificaties te kunnen voldoen.
Daarnaast boden scholen en kerken gebouwd met gelden afkomstig van de achterban perspectieven. Een school bood de mogelijkheid van uitruil van onderwijs voor bekering. Een kerk bood bescherming tegen rovers. Daarnaast was de aankoop van grond en dat verpachten aan bekeerlingen zeer effectief gebleken. Van al deze mogelijkheden maakte Martien geen gebruik.

Zijn droom om pastoor te worden eindigde na 4 jaar als kapelaan op 3 standplaatsen werkzaam te zijn geweest. Hij werd benoemd als professor aan kleinseminarie in Chihfeng. Hij was diep teleurgesteld en schreef zijn familie: "*Het is natuurlijk een mooi werk priesters te helpen opleiden voor een inlandsche prefectuur maar ik zie in mij noch de noodige heiligheid noch de bekwaamheid er toe… Ik vraag u dezen keer vooral veel voor me te bidden en voor mij en voor mijn werk… En denk a.u.b. niet dat ze met mij geen weg kunnen, omdat ik zoo dikwijls verplaatst word. Ondanks mijn vele gebreken durf ik die getuigenis van mezelf toch af te leggen…*"

Hij schikte zich in de order van de bisschop en kweet zich gewetensvol van zijn nieuwe taak. Hij genoot van het bestuderen van de Chinese kerkgeschiedenis en de Chinese en Japanse taal. Met de Belgische pater Grossé die samen met hem het seminarie leidde, kon hij goed overweg.

Hoogtepunten uit deze periode waren de bezoeken aan collega-missionarissen.

De studenten van het seminarie gefotografeerd bij het bezoek van de inlandse prefect.

Martien zit rechts van hem en links zit zijn directeur de Belgische pater Grossé. Deze is dan al 30 jaar in China, zonder ooit te zijn teruggekeerd naar zijn vaderland.

In 1937 kreeg hij totaal onvoorbereid een telegram: "*Van Oss benoemd op Sparrendaal zoo vlug mogelijk afreizen, brief volgt*." Hiermee was zijn bestaan als missionaris definitief ten einde. Hij was verbijsterd, maar troostte zich met de gedachte zijn familie weer te ontmoeten. Hij vertrok op 6 augustus per boot uit China. Het advies vanuit thuisbasis Scheut voor deze bootreis is: "… *Drinkgeld, 3 yen per kop, te geven aan de cabinboy, tableboy en die U dienen (bathboy). Nooit zonder helm in de zon loopen en nooit zonder uw buik te bedekken op het dek slapen*."

Hij werd benoemd tot leraar kerkgeschiedenis in het Bisschop Hamerhuis te Nijmegen en later ook in Leuven. Hij werd gewaardeerd om zijn "*kritische en scherpe geest, wars van alle romantiek*." En werd hierdoor een veel gevraagde medewerker aan verschillende missiologische tijdschriften en uitgaven. Zijn bekendste boek is '*Godsdiensten in China* ' (1957).

Hij werd de zuinige econoom van het missiehuis. In het Bisschop Hamerhuis woonde Martien.

Bisschop Hamerhuis in 1923 gebouwd als studiehuis voor Scheutisten. Het draagt de naam van de in 1900 in China vermoorde Bisschop Hamer. Architect is Charles Estourgie (foto uit 2005).

De Scheutisten hebben plaats gemaakt voor studenten van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Hij voelde zich zeer verbonden met zijn familie, hetgeen bleek uit het grote aantal brieven aan zijn familie en de inhoud daarvan. toen hij in China was. Terug in Nederland nam hij actief deel aan het familiegebeuren Wanneer Anna of Frits een relatie hadden, deed hij een antecedentenonderzoek en zijn advies was meestal doorslaggevend. Toen mijn vader van plan was om met moeke te trouwen,

ging hij samen met hem naar de pastoor in Afferden om deze dit voornemen kenbaar te maken: in die tijd, en ook in mijn tijd nog, de eerste stap op weg naar het kerkelijke huwelijk. Regelmatig kwamen bij zijn familie ordegenoten op bezoek en zijn familie zette zich in voor hun missie.
Ook legde hij de basis voor deze kroniek. Ik heb dankbaar gebruik gemaakt van zijn genealogisch speurwerk, dat met aanvullingen van zijn zus Marie, via haar nalatenschap in mijn bezit is gekomen.

In familiekring werd het bronzen priesterfeest gevierd. De jubilaris hier op 'De Sleep'.

Zittend vlnr. oom Toon, moeder Mina, Martien, oom Frits. Staand vlnr. Marie, Dora, schoonzus Rica, Jan, Anna en Frits.

Tijdens de oorlog werd de Scheutisten, nadat de Duitsers beslag gelegd hadden op het klooster 'Bisschop Hamerhuis', door bemiddeling van Martien, ondergebracht in Dreumel. De paters en de fraters verbleven "*tot volle tevredenheid*" van 26 mei 1942 tot 27 november 1944 in Dreumel. Dat "*tot volle tevredenheid*" werd in de annalen als volgt omschreven: "*Men hoort wel eens zeggen, en dikwijls niet zonder reden, wie paters de parochie binnenhaalt, haalt het paard van Troye binnen, doch wij kunnen getuigen dat zulks niet gezegd kan worden van onze paters. Integendeel nooit heeft de goede verstandhouding gefaald, elke dag werden de banden versterkt die ons en onze parochie met de paters verbonden hielden. Lang Leve de Paters en Fraters van het Bisschop Hamerhuis. Moge God hunnen arbeid overvloedig zegenen.*"

Een foto van de groep die tijdens de oorlog in Dreumel werd ondergebracht. Zittend vlnr. 2de André van den Eerenbeemt (bevriend met de familie van Oss), 4de pastoor Karsmakers en daarnaast Martien.

Tijden de laatste weken van november 1944 is de situatie in Dreumel zo gevaarlijk dat wordt besloten tot evacuatie naar het moederhuis in Vught.

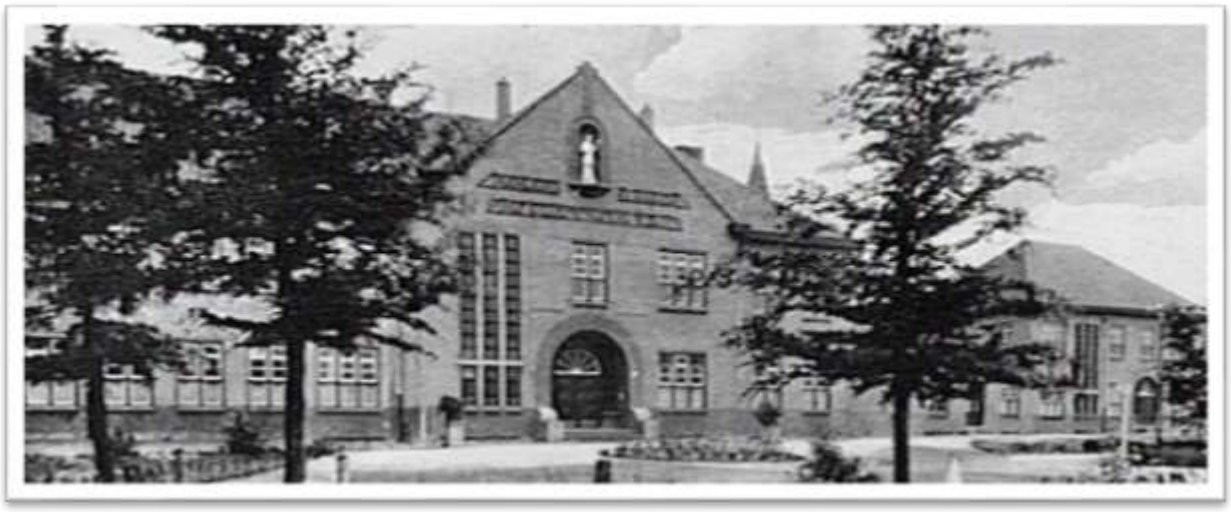

Het gebouw op het landgoed Sparrendaal, het moederhuis van de Scheutisten in Nederland.
Het gebouw werd in 2009 gesloopt.

Hieronder een beschrijving van de situatie in die periode van de oorlog door de zusters van St. Barbara.

Op zaterdag 11 november werden we reeds om drie uur het bed uitgejaagd. Eerst de mensen de kelder ingebracht en dan wij er ook in. Toen we tegen kwart voor acht naar boven mochten, zagen we dat er uit het gasthuis een hele hoek was weggeslagen. Toen we gingen kijken was 't gewoon treurig. Er was letterlijk geen enkel stuk in de kamer die was getroffen niet beschadigd. Twee grote steenbrokken zijn dwars over de tuin door de ruiten in de gemeenschappelijke zitkamer van het mannenhuis gevlogen. Goed maar, dat we het gisteren helemaal hebben ontruimd. Van de 17 vertrekken in het gasthuis zijn er nog drie bewoonbaar. Er is in de Rooijsestraat praktisch geen huis dat geen schade heeft opgelopen en met onze kerk is het gewoon treurig gesteld.

Tegen half negen brachten ze een Dreumels slachtoffer binnen. Een jonge man (29-jarige F. Burgers), vader van twee kinderen, dermate uit elkaar gescheurd, dat aan het lijk geen laatste liefdesdienst kon worden verricht. Tegen twaalf uur brachten ze ons nog drie stakkertjes, kinderen van 2, 6 en 8 jaar, waarvan de moeder is weggebracht door de Engelsen. Ze heeft vannacht de ondergrondsen in haar huis gelokt en toen aan de Duitsers verraden. Helaas zijn er twee ondergrondsen meegenomen. Arme kindertjes! Hoe kan een moeder van zulke peuters toch zoiets doen! Onder het eten weer kanonschoten en moeder gevolgd door haar trouwe zusterschaar vloog met bord en vork gewapend de gang in. Grote hilariteit bij alle ellende. Maar gelukkig hield het weer gauw op. Toch bleken die schoten weer kwaad te hebben gedaan. Reeds 'n kwartier later kwam de dokter, met 'n zwaar gewonde jonge vrouw aan, moeder van vier kinderen. Ook zij moet sterven. Ze werd naar Nijmegen gebracht.

Op 14 november: nieuwe schrik!! We moeten evacueren! Plaats van bestemming onbekend. God helpe ons! 's Middags hoorden we weer schieten. De Maasdijk werd gewoon bezaaid met granaatscherven. 't Kwam zo onverwacht, dat de kinderen nog niet eens tijd hadden om naar binnen te lopen, en een klein manneke, Matthijs Salet, kreeg een scherf dwars door zijn hoofdje heen en stierf een half uur later.

In huis heerst een vreselijk bedrukte stemming. Ga maar eens in de winter met zo'n stelletje oude stakkers en hulpbehoevende evacueren! Moeder heeft nog gauw een varken geslacht. Dan kunnen de evacués alle oude voorraden mee nemen en de achterblijvers hebben volop en we vinden ook nog iets als we terugkomen.

Op 18 november begonnen de Duitsers onder de mis van 7 uur weer met zwaar geschut. Echt menens werd het echter pas onder het koffiedrinken. Eerst een ontploffing, daarna een tweede en we dachten, dat het hele huis op ons viel, want we hoorden goed dat het monster boven ons hoofd ontplofte. We renden de kelder in. De granaten bleven maar ontploffen, dan weer vlakbij, dan weer verder weg. Toen het na een uurtje kalmeerde, konden we de ramp gaan bezichtigen. Een mortier was door het platte dak gevlogen en had twee grote gaten in het platte dak geslagen, de deur uit de hengsels gerukt en een grote kleerkast, die daar op de gang stond omver geworpen. Een tiental granaatscherven was door het plafond heen gedrongen en beneden in de brede gang voor de keukendeur terecht gekomen. Het was een grote ravage. Het water liep in stralen van het dak naar binnen. Het leek wel of het buiten goot. Achteraf bleek pas, dat het helemaal niet regende, maar dat het regenwater van de afgelopen en weken, dat nog op het platte dak stond, naar binnen kwam. Maar gelukkig zijn er ook deze keer geen mensen getroffen. Onze Lieve Heer is ons wel genadig geweest, want was het mortier maar 1 dm. meer naar rechts binnen gekomen, dan was ze door het plafond heen gekomen en beneden in de keuken ontploft. Dan hadden we zeker doden en gewonden gehad, want op het ogenblik van de ontploffing trokken onze oudjes juist de kelder in.

Op donderdag 23 november heeft Onze Lieve Heer ons een nieuw kruis gezonden. Gistermiddag ging zuster Fidelis naar bed omdat ze zich niet lekker voelde. In de loop van de avond ontwikkelde zich dit tot een vreselijk darmziekte. En er volgden steeds meer slachtoffers van deze verschrikkelijke ziekte.

's Namiddags werd er weer een oorlogslachtoffer binnen gebracht. Een jongeman die in de oorlog heel wat gedaan heeft om ons aan de nodige levensmiddelen te helpen. Een granaatscherf doodde hem bijna onmiddellijk.

Op vrijdag 25 november is er tegen de middag weer een schietpartij. Alles vliegt de kelder in. De zieken zijn hiervoor te ziek. Onze Lieve Heer moet ze maar beschermen. Na afloop wordt er weer een slachtoffer binnen gebracht, moeder van drie kinderen: *Gertruda Salet- Kooijmans (29 jaar). Ze werd door een granaatscherf getroffen, terwijl ze van de bakker kwam. Het tragische is dat deze vrouw 14 dagen geleden haar zoontje Matthijs verloor door een granaatscherf en 4 weken geleden de Duitsers haar huis hebben afgebrand waarbij ze alles verloor.*

De definitieve evacuatie vastgesteld op maandagmorgen 28 november om 11 uur. Grote revolutie onder de zusters! Waarom nog evacueren? De zieken kunnen niet mee; er schieten hooguit nog een tiental gezonden over. Pater van den Eerenbeemt wil ons dwingen. De zusters zijn rebels van woede en beroepen zich op mijnheer pastoor, die er maar op blijft hameren: "Niet weggaan!" Moeder is radeloos. Als de opwinding haar hoogtepunt heeft bereikt, komt er onverwacht uitkomst. Huisarts Bart van der Kleij schrijft de Engelse commandant en de burgemeester een brief, dat St. Barbara wegens "Besmettingsgevaar" niet ontruimd mag worden!! We zijn gelukkig de dans ontsprongen, we mogen bij elkaar blijven! Te Deum Laudamus!!

Op maandag 27 november, rollen tegen 11 uur grote Amerikaanse vrachtwagens het dorp binnen en beginnen de gedwongen evacuatie van de NSB'ers, hoofdzakelijk vrouwen en meisjes, want de mannen zijn allemaal al weg. Verder vertrekken nog een een stuk of wat familieleden vrijwillig en 'onze paters; vertrekken voorgoed. Ze gaan naar het Missiehuis 'Sparrendaal' in Vught. Nu is het helaas gedaan met alle H. Missen in onze kapel.

Nog jaren lang hielden Dreumelse families contact met de paters en fraters die zij tijdens de oorlog onderdak hadden verleend.

Bij het zilveren priester-feest, waren alleen de oudste neefjes en het oudste nichtje voor het officiële feest in het Bisschop Hamerhuis uitgenodigd.

Staand vlnr. neef Jan, zus Dora, schoonzus Sjaan en haar (tweede) man Herman, neef Theo en nicht Joke.
Zittend vlnr. zus Anna, broer Jan, de zilveren jubilaris, zus Marie en schoonzus Rica.

Martien kwam vanaf maart 1945 regelmatig naar Dreumel om in de parochie bij te springen, omdat de toenmalige pastoor Karsmakers erg ziek was. Hij logeerden dan bij zijn zussen in de Ouden Maasdijk. Hij was was bij alle hoogte- en dieptepunten in ons gezin aanwezig.

Zijn verblijf in China heeft wel indruk op mij gemaakt. Het leek mij geweldig om zuster in de missie te worden. "*Eerst de studie afmaken*", zei vader en daar leerde ik dat je ook naar China kunt gaan zonder zuster te worden, dus dat heb ik gedaan.

De laatste keer dat ik hem zag, was in 1960. Hij was ongeneeslijk ziek en samen met vader bezocht ik hem in het Bisschop Hamerhuis. "*Alles is in Gods hand*", was zijn antwoord op de vraag hoe het met hem ging en vroeg aansluitend over het welbevinden van zijn familie. Dat maakte indruk.

Hij overleed op 55-jarige leeftijd aan longkanker: "*Een slepende en pijnlijke ziekte, waarin hij zijn stalen wil en de godsvrucht van zijn stam toonde door zonder klagen Gods beslissing te aanvaarden*", volgens een convocatie bij zijn overlijden.

Begin 2000 werd besloten het klooster ‘Sparrendaal’ te sluiten.

De orde bood familieleden van de paters en fraters de gelegenheid om nog een keer op het landgoed ‘Sparrendaal’ te worden rondgeleid. De kinderen van zijn broers Jan en Frits maakten hier dankbaar gebruik van.

Een bezoek aan het kerkhof waar hun heeroom is begraven, was onderdeel van de rondleiding.

Hij liet o.a. de volgende publicaties na:

1. *Het Chinees als kerktaal. Een poging om de vorming van inlandse priesters te vergemakkelijken, in: HM 25 (1946) 166-178.*
2. *Wereldpolitiek en katholieke Missie, vooral in China, in: Kath. Cultureel Tijdschrift 1 (1945/46) II, 63-65.*
3. *China en het Vaticaan, in: Kath. Cultureel Tijdschrift 2 (1946/47) I, 207-211.*
4. *De reis van Gabet en Huc naar Lhassa en de bekering der Mongolen, in: Het Missiewerk 26 (1947) 61-78.*
5. *Historisch overzicht van de katholieke missie in Mongolië vóór 1865, in: Het Missiewerk 27 (1948) 129- 146; 29 (1950) 2- 28.*
6. *Het eeuwfeest der H.Kindsheid, in: Het Missiewerk 27 (1948) 220-225.*
7. *Naar de definitieve levensbeschrijving van de H.Franciscus Xaverius, in: Het Missiewerk 28 (1949) 50-56.*
8. *Missieproblemen in modern Japan, in: Het Missiewerk 28 (1949) 170-181.*
9. *De oprichting van het Genootschap der H.Kindsheid in Nederland. in: Het Missiewerk 30 (1951) 171-182.*
10. *Honderd jaar 'Annalen der H.Kindsheid', in: Het Missiewerk 30 (1951) 231-234.*
11. *Annalen der H.Kindsheid 1851-1951, in: De Kleine Apostel 97 (1951) 104-106.*
12. *Bij het vierde eeuwfeest van de H.Francisscus Xaverius, Annalen van Sparrendaal 48 (1952) 163-164.*
13. *De Katholiek Kerk in China, in: Katholiek Archief 7 (1952) 1-12.*
14. *Boven Oost en West, in: Opvoeding, Onderwijs en Gezondheidszorg 1952/53, 191vv*
15. *Boven Oost en West, in: Opvoeding, Onderwijs en Gezondheidszorg 1952/53, 191vv*
16. *Iets over de geschiedschrijving van de z.g. christelijke eeuw in Japan in: Het Missiewerk 31 (1952) 193-199.*
17. *De weg naar de wereldmissie, in: Het Missiewerk 32 (1953) 14-27.*
18. *De kaders van de Kerk in Japan, in: Het Missiewerk 32 (1953) 164-172.*
19. *Ferd.H.Hamer, missionaris in Oost-Mongolië, in: Het Missiewerk 33 (1954) 193-205.*
20. *Twee ontmoetingen tussen Oost en West, in: Het Missiewerk 35 (1956) 16-29, 95-104.-2 -*
21. *Een nieuw boek over Vincent Lebbe, in: Het Missiewerk 35 (1956) 49-53.*
22. *Bewerking van: L.Vannicelli ofm, De godsdiensten van China [Roermond 1957]. Cf Het Missiewerk 36 (1957) 261-262.*
23. *De Katholieke Kerk in communistisch China, in: Katholiek Archief 13 (1958) 629-646.*
24. *De Eucharistie in de missionering, in: Het Missiewerk 37 (1958) 24-37.*
25. *De missie in de westerse maatschappelijke verhoudingen, in: Het Missiewerk 38 (1959) 167-178.*
26. *En verder: 13 boekbesprekingen in: Het Missiewerk (1951-1959).*

III.4 Frits van Oss

Fredericus Antonius van Oss, roepnaam ‘Frits’, zoon van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans,* geboren op 10 juni 1906 in Dreumel. Hij is getrouwd op 4 mei 1948 met **Adriana Johanna Mooyman**, roepnaam ‘Sjaan’, geboren op 27 juli 1921 in Zoeterwoude en overleden in Dreumel op 12 augustus 1984. Zij is de dochter van *Jan Mooyman* geboren op 16 maart 1889 en overleden op 12 maart 1946 en *Cornelia de Jong*, geboren op 15 augustus 1889 en overleden op 30 juli 1975. Uit dit huwelijk werd geboren Frederica Antonia (II.4.1.). Hij overleed op 30 augustus 1948.

Toen na de lagere school de tijd was aangebroken om naar kostschool te gaan voor vervolg onderwijs wist hij zijn ouders te overtuigen om hem dat ‘leed’ te besparen. Hij voelde zich gelukkig in Dreumel en had daar zijn vrienden en hobby’s.

Hij was in zijn jeugd een enthousiast voetballer bij de Dreumelse club ‘Aquila’.
Frits liep echter een knieblessure op waardoor hij niet meer kon voetballen. Hij werd lid van het bestuur van de club in de functie van secretaris en penningmeester.

Frits knielend 2de van links met wit shirt.

Aquila werd in 1924 opgericht en de naam werd ontleend aan de adelaar in het gemeentewapen van Dreumel. De wedstrijden moesten op zondag om half drie afgelopen zijn om de spelers en supporters de gelegenheid te geven op tijd aanwezig te zijn in het Lof, dat om 3 uur begon. Hoewel de wedstrijden keurig om drie uur eindigden, nam het bezoek aan het lof van 3 uur, de Mariacongregatie om 4 uur en de H. Familie om 5 uur af en men gaf de voetbalclub de schuld. De pacht van het terrein werd opgezegd.
Na eerst alleen uitwedstrijden te hebben gespeeld, vond met tijdelijk een nieuw terrein.

Daarna werd gespeeld in een weiland van mijn vader achter de boerderij in de Nieuwstraat. Voordat men de wedstrijd kon beginnen, moesten de schapen (die het gras kort hielden) van het veld worden gehaald en de schapenkeutels worden geruimd. Wanneer de netten waren opgehangen en de hoekvlaggen geplaatst, kon met de wedstrijd worden begonnen. In 1965 werd het huidige speelterrein in gebruik genomen.

In 1935 werd Frits lid van de Jonge Wacht, een vereniging die werd opgericht ter lering en het vermaak van de Dreumelse jongeren.

Frits staat op de foto helemaal achteraan in het 'nette' pak.

Frits was ook lid van de Jonge Boerenstand. Hieronder is hij (tweede van rechts) aanwezig bij een uitstapje naar Schiphol (1938).

Frits (4de van rechts) op een foto genomen (eind juni 1942) in de kersenboomgaard van zijn vader gelegen tussen Heersteeg (nu van Heemstraweg) en Oude Maasdijk.

Tijdens de oorlog maakte hij gebruik van de vele contacten die hij had om informatie te krijgen over tijd en plaats van controleacties tijdens de oorlog. Zo kon hij zorgen dat dorpsgenoten aan razzia's konden ontkomen en lukte het hem voedsel en bonnen achterover te drukken voor vele dorpsgenoten en de missionarissen van Scheut, die in Dreumel verbleven.

In de laatste maanden van de oorlog, toen Dreumel zwaar onder vuur lag, werd er beroep gedaan op de Ondergrondse en vrijwilligers uit de bevolking om 's avonds wachtposten op de dijken te betrekken. Frits was daar een van.
Op 20 oktober 1944 had hij dienst maar kon niet en zijn plaats werd ingenomen door Niek Smulders (foto), die dit voor de eerst keer deed. Die avond werd deze op de Maasdijk ter hoogte van de Veerstraat gedood. Een Engelse granaat, afgeschoten vanaf de Veerstraat ontplofte te vroeg. Ook een collega werd hierbij zwaar gewond.

Niek Smulders liet een vrouw en drie kinderen na, waarvan de jongste 3 maanden na zijn overlijden werd geboren.

Door het gebrek aan voedsel in de grote steden, tijdens de laatste jaren van de oorlog,
werden door de kerk kinderen uit Oostenrijk, Duitsland en België naar het platteland gehaald om aan te sterken. Zo ook naar Dreumel.

Helemaal rechts zit een van de 'hongerkinderen', die in Dreumel werden ondergebracht.
Rechts naast de kar staat Frits.

Na het overlijden van moeder Mina blijven Anna, Marie, Dora en Frits samen wonen in de tijdelijke woning. Dit in afwachting van de toestemming voor herbouw van het ouderlijk huis. Dat heeft Frits niet meer beleefd.

1945. De familie in de rouw voor hun moeder.

Hij ontmoette zijn vrouw Sjaan via Mien Belt-Drost, zijn nicht, de dochter van zijn tante Geertje Boumans en oom Cees Drost. Zij prees Sjaan aan bij haar tante Mina van Oss en deze laatste besloot om via het afleveren van een mand kersen aan nicht Mien in Den Haag haar zoon Frits met Sjaan in contact te brengen. Haar opzet slaagde.

Het ging echter haast nog mis toen, Sjaan en Frits afspraken elkaar op een perron te ontmoeten tussen Tiel en Den Haag. Frits wachtte geduldig in Arnhem en Sjaan stond zich te verbijten in Utrecht. Door Frits werd de volgende dag in Den Haag dit misverstand uit de weg geruimd.

Frits 3 weken voor zijn huwelijk op de Harley Davidson op bezoek in Zoeterwoude.

De familie van Oss leverde, bij monde van zus Marie, een bijdrage aan de feestelijkheden in de vorm van een litanie, met als de steeds terugkerende reactie van de bruiloftsgasten: "*Wij helpen het U hopen!*" Het geeft een beeld van hoe men toen dacht over huwelijkse plichten.

Bruidegom dat gij de baas blijft over Uw eigen sigarenkist
Bruidegom dat gij Uw bruidje <u>nooit</u> meer tevergeefs met de trein laat komen
Bruidegom dat de slapeloze nachten nu tot het verleden behoren
Bruidegom dat ge de thee niet te straf zet, die gij de vrouw brengt op het bed.
Bruidegom dat gij U strikt houdt aan de regels van het huis.
Bruidegom dat in de kersentijd vrouwlief wel zal gaan melken.
En gij bruidje dat gij voor Uw bruidegom goed zal zijn
Dat gij zijn hoed en schoenen geregeld zult oppoetsen

Dat gij Uw snoepbonnen voor 100% voor hem zal besteden.
Dat gij niet jaloersch wordt wanneer op de duo eens een andere Dame zit
Dat je met je man niet mag overslaan 'De Sleep' te bezoeken.
Dat je meer als een dagje vrij krijgt het ouderlijk huis te bezoeken
Dat gij U van roes, nagellak en lippenstift zal onthouden
Dat gij zondags niet met teenloze schoenen naar de kerk gaat
Dat gij Uw kousen tot boven de knieën zult dragen
Dat gij U netjes tegenover U naaste buren zult gedragen
En tenslotte dat gij U in dit heilige dorp goed zal kunnen aanpassen

Na zijn huwelijk bleef Frits, nu samen met zijn bruid, wonen bij zijn drie zussen. Het huwelijk duurde nog geen 4 maanden. Mijn vader vond hem op 30 augustus 1948 's morgens onder de gekantelde tractor. Het ongeluk gebeurde tijdens het ploegen van 'De Ruivert'.

Citaat uit de 'Kroniek rond de kerk':
"*Een grote verslagenheid kwam over het dorp, toen men hoorde van deze blijde man, met zijn jong geluk. Ieder kende hem met zijn blijde ogen onder de breed gerande hoed en zeer velen hadden iets aan hem te danken. Als men hem tegen kwam herinnerden zich velen iets van de oorlog en gebrek aan eten.*
's Avonds in de kerk baden velen tot God, die de meester is over elke handeling van de mens, over het akkerland en over de machines, maar ook over de stemming ener ziel."

Ruim 7 maanden later werd zijn dochter Frederica Antonia geboren.

Zijn vrouw Sjaan hertrouwde in 1953 met Hermanus Antonius Banken, roepnaam ‘Herman’, uit Beneden Leeuwen. Hij was weduwnaar, van Hendrika Wilhelmina Hol, en had een zoontje.

De beide kinderen Frederica en Tonnie uit het eerste huwelijk van Sjaan en Herman, waren bruidsmeisje en bruidsjonker.

Bij hoogtijdagen, zoals hier de Eerste Communie van Frederica, hoorden ook de ooms en tantes van vaderszijde tot de vaste gasten. Hier op de ‘De Mosterdwal’, waar na de ruilverkaveling tante Sjaan en oom Herman gingen wonen.

De Eerste Heilige communie. Vlnr. heeroom Martien, tante Anna, oom Jan, tante Mia en tante Dora.

Herman en Sjaan kregen samen nog vier kinderen: Frits, Jan, Hennie en Harrie.

Sjaan kwam 36 jaar later om bij een verkeersongeval, vlak bij de plek waar haar eerste man Frits verongelukte, toen zij haar dochter Frederica bezocht die met haar gezin op de plek van het ouderlijke huis van haar vader woont.

Herman Banken overleed op 23 juli 1998 in Nijmegen, ruim 81 jaar oud.

III.5 Marie van Oss

Maria Theodora van Oss, roepnaam 'Marie': uitgesproken als 'Mrie', dochter van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans*, geboren op 3 december 1907. Zij overleed in 's-Hertogenbosch op 8 maart 1988.

Marie heeft haar hele leven in dienst van de medemens gesteld. Voor haar 'beminde Heerbroer' Martien was zij - toen hij in China verbleef - in Dreumel een waar ambassadeur en één van zijn trouwste correspondenten. Twee van haar ooms - Toon en Frits - verzorgde zij tot hun dood. In ons gezin sprong zij, indien nodig, bij en dat was door de handicap van moeke vaak voor een langere periode.

Marie maakte op 19-jarige leeftijd de enige watersnoodramp van de 20ste eeuw in Dreumel mee.
Hier staat zij bij de koeien op de vlucht-heuvel, aangelegd in de tweede helft van de 19de eeuw.

De pas van de toen 23-jarige Marie. De pas stelde haar in staat naar België te reizen naar haar broer Martien en op bedevaart te gaan naar Banneux.

Een foto gemaakt bij de start van een actie waarbij door de dames geld werd opgehaald voor de missie. Marie staat helemaal rechts, links zit pastoor Karsmakers.

Toen haar oom Toon zijn vrouw verloor in 1931, was zij pastoorsmeid bij pastoor Fridolinus Huissen. Ze zegde deze betrekking op en ging de scepter zwaaien over de huishouding op zijn boerderij ‘De Sleep’ en deed dat tot zijn dood.

Oom Toon met zijn huishoudelijke staf: Marie en hulp in de huishouding Jo de Krijger. Marie en Jo bleven hun hele leven bevriend.

Paters, missionarissen van Scheut, waren regelmatig te gast op ‘De Sleep’, zowel tijdens de oorlog als daarna.

Vlnr. oom Toon, pater Stoute, pater de Jonge, pater Nauwelaerts, pater van de Brink, Frits, Jo de Krijger, Anna, Martien en Marie.

Met de missionarissen bleef zij altijd contact houden, ook na het overlijden van broer Martien. Toen zij jaren later moest herstellen van een operatie, werd zij in het klooster ‘Sparrendaal’ door de zusters van diezelfde orde verzorgd, totdat ze weer op de been was.

De oudste broer van haar vader, Frits, was na het overlijden van zijn zus Mieke bij zijn zwager Toon ingetrokken. Hij overleed in 1948. Toon overleed drie jaar later, op 93-jarige leeftijd, en overleefde zijn vrouw Aal met 20 jaar. Marie was toen 44.

Elke zondag mocht één van de kinderen met broer Jan op de fiets mee naar ‘De Sleep’. Hier is Joke de gelukkige.

Al snel na het overlijden van oom Toon werd opnieuw een beroep op haar gedaan toen nog geen jaar later haar schoonzus, onze moeke, in het ziekenhuis belandde en daar voor meer dan een jaar bleef. Baby Antoon, die in het ziekenhuis werd geboren, ging naar de Oude Maasdijk waar Dora, Anna met hun schoonzus Sjaan en haar dochtertje Frederica woonde. Tante Mia, zoals wij haar noemden, nam het bewind in ons gezin over. Zij deed dit in een haar vertrouwde omgeving, want wij waren inmiddels naar 'De Sleep' verhuisd. Telkens wanneer moeke weer uit roulatie was, kwam tante Mia en nam de teugels weer over met vaste hand.

Tante Anna, staand helemaal links, komt samen met nicht Frederica, helemaal rechts staand achter Gusta, baby Antoon showen aan zijn broers en zussen op 'De Sleep'.

Tante Mia, rechts boven naast vader heeft samen met Jo de Krijger, zittend met Martien op de 'slip', ineens de zorg over acht kinderen. "Niet getrouwd en toch jeugd", placht zij te zeggen.

In het sociale leven van Dreumel was zij een markante persoonlijkheid en zeer actief. Vanaf de oprichting van het Wit-Gele Kruis was zij bestuurslid. Bij haar afscheid op 17 mei 1974 kreeg zij de pauselijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontefice (voor Kerk en Paus). Dit is een onderscheiding voor bewezen diensten aan de RK Kerk of het RK geloof.

Pastoor van Gulick speldt Marie de pauselijke onderscheiding Pro ecclesia et Pontefice op.

Zij kreeg de onderscheiding voor haar werk voor het Wit-Gele Kruis. Daarnaast was het een eerbetoon aan haar en haar familie: "voor de vele verdiensten die zij voor de Dreumelse gemeenschap hadden gehad".

Speciaal werd genoemd het organiseren van onderdak aan de paters van Scheut tijdens de oorlog. Daarnaast werd gerefereerd aan haar functie als presidente van het missiecomité, tijdens en na de oorlogsjaren. Verder werd genoemd haar nauwe betrokkenheid bij de organisatie van acties voor Memisa, Miva, Reumafonds en Emmabloem en haar functie als voorzitster van het Welfarewerk.

Toch was haar overtuiging dat een ongetrouwde vrouw in het sociale leven in haar tijd niet voldoende meetelde: *"De stem van een ongetrouwde vrouw heeft geen tel."*

Als lid van het feestcomité (1982), de groep geschiedenis Parochie Barbara: die 100-jaar parochie-gebeuren vastlegden in: *Dreumel … kroniek van de parochie*, was ze in haar element.
Ze kreeg voor haar inzet in dit comité een oorkonde van de in 1966 opgerichte carnavalsvereniging 'Het Schutlaken'. Niet een vereniging die bij haar paste, maar het hoorde bij sociale leven van Dreumel, dus nam ze de oorkonde in stijl in ontvangst.

Hier kijk ik samen met tante Mia naar de carnavalsoptocht.

Ze was graag iets in de ziekenzorg gaan doen, maar dat was er niet van gekomen. Wanneer wij met kwaaltjes bij haar kwamen, greep ze haar kans. Schrale plekken werden ingesmeerd met glycerine, pijnlijke plekken in oren en neus werden te lijf gegaan met watten gedrenkt in olijfolie en ontstekingen bestreden met heet sodawater. En deze middeltjes werden ook door mij in mijn gezin gebruikt.

Door de vele malen dat tante Mia bij ons gezin bijsprong, ging ze samen met haar zussen deel uitmaken van ons gezinsleven. Bij vrijwel alle festiviteiten was zij met haar zussen aanwezig.

Toen we klein waren 'reed' Sinterklaas voor ons ook bij de tantes en later deden zij mee met onze 'pakjesavonden'.

Ik herinner mij een pakjesavond waarbij ik haar een sigarenvorm cadeau gaf, denkend haar daar met haar hang naar traditie en 'bewaren' een plezier mee te doen. Ik eindigde het begeleidende gedicht met de woorden: "*En als je het niet mooi vindt, geef het dan maar terug aan de Sint*." Ik heb de sigarenvorm nog steeds.

Hier past zij een sinterklaasgeschenk, dat wel in goede aarde valt.

Hier is zij (links op de foto) samen met zus Dora aanwezig tijdens het diner ter gelegenheid van de 40-jarige bruiloft van mijn ouders in 1978.

Ook met de achterneefjes en achternichtjes hield ze contact. Geen verjaardag werd vergeten en bij de hoogtepunten uit hun leven was ze aanwezig of liet iets van zich horen. Ook zij kwamen regelmatig bij haar op bezoek.

De drie zussen werden in Dreumel ‘De dames van Oss’ genoemd en dames waren het, vooral Marie. Ze kleedde zich uitstekend in een geheel eigen stijl en haar tulband met een opvallende dasspeld tijdens werktijd was zeer kenmerkend.

Bij een van mijn bezoeken waren werklui voor haar huis bezig met wegwerkzaamheden. Ze knoopte haar ‘tulband’ om en ging naar ze toe met de vraag: “*Hebben jullie interesse in een tas thee?*” Na het bevestigende antwoord ging ze er heen met haar Chinees porselein en een koekschaal. De heren waren duidelijk opgelucht dat ze de ‘kumkes’ weer onbeschadigd aan de eigenaresse konden overhandigen. In een tweede ‘tas’ hadden ze geen interesse.

Eind 1966 beëindigden Marie en haar zus Dora hun bedrijf in het kader van de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw. Het fonds verplichtte zich beiden maandelijks 181 gulden tot en met de maand dat zij de 65-jarige leeftijd bereikten te betalen en na pensionering 57 gulden. De twee vrouwen werden in het contract consequent met ‘hij’ aangeduid. “*Een ongetrouwde vrouw...*”
Een deel van het ruim 12 hectare grote bezit, bestaande uit weilanden bouwland en boomgaard, werd in eerste instantie verpacht. Uiteindelijk werd alles verkocht aan broer Jan, nicht Frederica en neef Martien. Zij verhuisden naar de Torenstraat 2, waar zij beiden tot hun dood bleven wonen.

Toen tante Marie de zorg voor het bedrijf kwijt was, kwam er naast alle vrijwilligerswerk ook tijd voor reizen. Ze ging naar Lourdes (1981), nam deel aan de jaarlijkse uitstapjes van de Historische Vereniging Tweestromenland en de jaarlijkse reizen van de Ouderenbond.

Hier (derde van rechts) op haar laatste reis met de bejaardenbond in 1987.

Daarnaast legde ze een archief aan over wetenswaardigheden van familie, Dreumel en de Rooms-katholieke kerk. De foto’s, notariële aktes, bidprentjes, teksten: kortom alles wat ze in de loop van haar leven had verzameld, heeft bijgedragen aan deze kroniek.

Ze bleef heel haar leven belangstellen in ons wel en wee. Voor mijn broer Frits hield ze een album bij met de voornaamste familiegebeurtenissen in de jaren dat hij in het buitenland verbleef en hield hem trouw op de hoogte van het wel en wee van familie en vaderland. Aan het eind van haar leven toen haar hart steeds slechter ging functioneren, stelde ze haar wensen met betrekking tot haar begrafenis op schrift. Ze liet de antieke horloges en sieraden repareren en voorzag alle waardevolle zaken van een sticker met de naam van de door haar aangewezen erfgenaam. Voor de oudste kinderen van de kinderen van haar broers had zij een postzegelverzameling aangelegd en voor de jongeren een muntenverzameling.

Ze ‘sliep rustig in’, in het ziekenhuis in ‘s-Hertogenbosch waar ze vanwege hartklachten was opgenomen. “*Ik denk dat de grote reis gaat beginnen*.”, had ze kort daarvoor nog tegen een verpleegster gezegd en ze kreeg gelijk.

III.6 Dora van Oss

Theodora Maria van Oss, roepnaam ‘Dora’, dochter van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans* geboren in Dreumel op 8 mei 1909. Zij overleed in Nijmegen op 11 mei 1979.

Dora (hier rond de 21 jaar oud) bleef tijdens haar leven, naar buiten toe, altijd op de achtergrond. Ze sukkelde vaak met haar gezondheid, op jonge leeftijd werd een gedeelte van een long verwijderd. Dora had een speciale band met haar vader. Beide hadden longproblemen. Tante Ida (zus van haar moeder) ter gelegenheid van hun zilveren bruiloftsfeest:

Nu ons Doortje, Vaders lieveling.	*Na de school moest ze eerst naar huis gaan,*
Hij kan heusch niet zonder haar;	*Om te zien hoe ’t Vader maakt:*
En Doortje ook niet zonder Vader,	*Want voordat ze hem gezien heeft,*
Want vond hem soms zo naar.	*Heeft geen boterham haar gesmaakt.*

1916. Hier de klas van juffrouw van Oorsouw en meester Vermeulen. Marie en Dora staan op de achterste rij als 4de en 5de van links. Op de voorste rij zit, 4de van links, Anna.

In het bedrijf was zij het die, met behulp van de knechts, de verzorging van de kippen, varkens en koeien op zich nam. Daarnaast was zij actief in de boomgaarden tijdens ‘het plukken’.

Ook Dora was regelmatig op de ‘De Sleep’ te vinden.

Vlnr. Dora, haar oom Frits die inmiddels bij zijn zwager Toon was komen wonen, Jo de Krijger, zus Marie en haar oom Toon.

Dora was een gelovige vrouw ‘met een grote devotie tot Onze Lieve Vrouw van Banneux’. Hier is zij samen met haar moeder op weg naar de kerk.

Tante Dora was mijn peettante. Vandaar mijn middelste doopnaam Theodora.

Na de bedrijfsbeëindiging ging zij met haar zus Marie in de Torenstraat 2 wonen. Kaarten, handwerken en bidden was haar voornaamste tijdbesteding in deze fase van haar leven.

Zo maakte zij bijvoorbeeld voor de neefjes en nichtjes pannenonderzetters van houten kralen. Wel fleurig maar niet zo praktisch, bleek.

Evenals haar zussen deelde zij in het wel en wee van haar familie.

Zilveren priesterfeest van Martien (1955). Vlnr. Martien, in het midden Marie en helemaal rechts Dora.

Mijn bruiloft (1970) met naast zich Dinie, vrouw van mijn broer Theo.

Op 70-jarige leeftijd kwam ze in het ziekenhuis terecht vanwege een kwaadaardige tumor in haar long en kreeg daar een hartinfarct. Zij werd daarop kunstmatig beademd, hetgeen haar belemmerde om te praten. Zij schreef haar zus Marie: “*Hoe lang nog?”* en na het antwoord schreef ze verder: “*Allen de groeten en bedankt*.” Kort daarop raakte zij in een coma.

Samen met tante Mia hebben wij, haar nichtjes, heel wat nachten naast haar bed op de intensive care doorgebracht. De zuurstofvoorziening en haar hartslag werden door machines in standgehouden. In overleg met de behandelende artsen heeft tante Mia, samen met mij en mijn zussen Thérèse en Gusta die op dat moment ook aanwezig waren, besloten het medisch handelen te staken. Tante Mia heeft van deze beslissing altijd spijt gehad.

III.7 Anna van Oss

Anna Luciana van Oss, roepnaam ‘Anna’, dochter van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans*, geboren op 23 november 1910 in Dreumel. Zij is overleden op 20 juli 1963 in Dreumel.

Anna was het jongste kind van Jan Crijnen en in mijn ogen de meest vrolijke van zijn dochters. Een tante die ons graag verwende. Wanneer wij daar in de winter logeerden, werden pyjama en laken op de kachel voorverwarmd en was er altijd iets speciaals bij het ‘warme’ eten. In die tijd werd er tussen de middag warm gegeten. De kinderen van Jan Crijnen hebben deze traditie hun hele leven vol gehouden.

In 1920 werd voor de meisjes van Dreumel een aparte school gebouwd. Anna ging er als enige van de kinderen van Jan Crijnen heen. Deze RK meisjesschool werd ook door mijn zussen en mij bezocht. De school is inmiddels afgebroken.

Melken met de hondenkar, helpen bij de oogst waren bezigheden waarbij ook zij al van jongs af aan werd betrokken. Ze kon ook goed overweg met de tilbury.

Anna is de dochter die haar moeder assisteerde in het huishouden. Na de dood van haar moeder nam zij de huishoudelijk taken voor haar rekening.

Anna in de ‘zondagse japon’.

Ook in die tijd werden er schoolreisjes georganiseerd en Anna ging naar Valkenburg. Hier stond het moederhuis van de zusters Franciscanessen die zich in 1921 in Dreumel vestigden en ook aan de lagere school waren verbonden.

Anna staat op de achterste rij, de 4de van rechts. De leiding is in handen van de juffrouwen - als je mevrouw werd, volgde in die tijd ontslag - Lagarde, Bunen en Wientjes: 1ste , 2de en 3de van links en geheel rechts, zuster Charitas.

Toneel stond ook jaarlijks op het programma van de school.

Anna hier met poffermuts, maar niet de paasbeste die valt te bewonderen op het hoofd van haar moeder, elders in deze kroniek.

Anna nam actief deel aan het sociale leven in Dreumel.

In 1923 zit ze op een van de praalwagens ter gelegenheid van 25-jarige ambtsjubileum van koningin Wilhelmina. Neef Roelof van Dinter en Kees van Hoften zitten op de bok. Anna zit samen met Anneke Salet op de wagen.

Ter gelegenheid van het inhalen van burgemeester Mr. F.J. Waals op 1 februari 1939.

Anna (op de achterste rij links) met zus Marie (uiterst links) met voor haar Jo de Krijger uitgedost met poffermutsen. Op de bok zit neef Albert Drost.

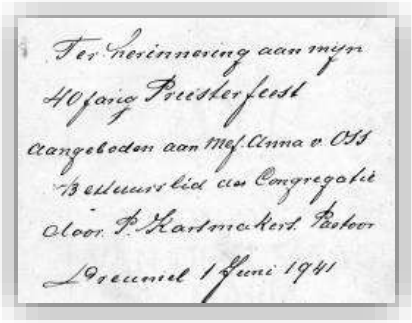

Anna was ook actief in de kerk. De pastoor schonk bij zijn 40 jarig priesterfeest (1941) haar het gebedenboek *Klein Officie van de H.Maagd Maria voor leken.*

Uit het voorwoord: *"In de Middeleeuwen werd het door tallooze leken gebeden. Het was als het ware het leeken-brevier. En ook nu nog werd het door vele devote zielen dagelijks gebeden."*

Ik denk niet dat ze er veel in heeft gelezen.

Kerkbezoek was een tijdrovende bezigheid. Elke zondag de H. Mis en het Lof. Verder waren er de talrijke hoogfeestdagen, zoals Kerstmis, Driekoningen, Maria-Lichtmis, Pasen, Witte donderdag, Goede vrijdag, Hemelvaartsdag, Pinksteren, Maria ten hemelopneming, Allerheiligen, Allerzielen, enz.

Foto links. Dora, Anna en Marie.
Foto rechts: Jo de Krijger en Anna.

Begin juli 1962 bleek ze ongeneeslijk ziek. Velen komen en gaan met de opmerking: moed houden of beterschap, tegen beter weten in. Hent Smulders die jarenlang knecht was bij de familie, zei bij zijn bezoek: "*Anna ge striemelt zoo maar aan, het is niet anders*". Dat was in die tijd zeker niet gebruikelijk. Kanker werd aangeduid als het echt ter sprake moest komen, als de ziekte met de grote K. Zij was hem daar dankbaar voor. Zij overleed thuis "*na maanden van erg veel pijn, wetend dat er voor haar geen genezing mogelijk was*", zoals vermeld op haar bidprentje, op 52-jarige leeftijd.

Zij had het vermogen om pijn te stillen bij brandwonden. Waar zij meerdere keren gebruik van heeft gemaakt. Zij kon deze gave op haar sterfbed doorgeven, volgens de kenners, maar dat heeft ze niet gedaan.

Gezinsstaat van Jan Crijnen van Oss (1867 - 1930) in bidprentjes

1930. Vlnr. Staand: Jan, Martien, Marie en Frits. Zittend. Anna, Jan Crijnen, Mina, Dora.

Bid voor de Ziel van Zaliger

JAN CRYNE VAN OSS

Lid van St. Barbara

geboren te Dreumel 11 April 1867 en aldaar overleden 10 Juli 1930, tijdig voorzien van de laatste H.H. Sacramenten,

echtgenoot van

WILHELMINA BOUMANS.

Zonder moedeloosheid heeft hij zijne krachten zien bezwijken en zijn heil gezocht in Hem, die ons zandeel is in eeuwigheid. Ps. LXXII.

Kalm en gelaten ging hij den dood te gemoet, zoodat zijn afsterven een stichtend voorbeeld was voor allen. II Mach.

Als goed echtgenoot en vader gedroeg hij zich in alles met groot beleid, eerde God, leerde de zijnen God vreezen, de zonde vluchten, de wet Gods beminnen en er naar leven. H. Petr. Can.

Dierbare echtgenoote en kinderen.

Troost u, want ik verlaat een leven vol ellenden om in te gaan in het Rijk der eeuwige vreugde. Houdt uwe moeder in eere; die zijne moeder eert, doet gelijk iemand, die schatten vergadert, en bidt voor mij. H. Cath. Eccl.

En Gij, mijn Zoon, die spoedig zult staan aan het altaar des Heeren, wees uwen vader gedachtig in uw Heilig offer.

Hij ruste in vrede. Amen.

Mijn Jezus barmhartigheid (300 d. afl.)

H. van Rooij, Koster, Dreumel.

Bid voor de Ziel van Zaliger

WILHELMINA BOUMANS,

Eerelid der Congregatie van O. L. Vrouw en lid van St. Barbara,

Weduwe van

J. C. VAN OSS,

geboren te Dreumel 22 Nov. 1866, aldaar overleden 9 Nov. 1944, tijdig voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Zij was eene zorgvuldige vrouw, eene bij uitnemendheid goede moeder, de gedachtenis der braven waardig.

Zij beminde de ijdelheid der wereld niet, maar zij beijverde zich den weg der deugd te volgen en hare kinderen goed op te voeden.

Om hare goedheid en milddadigheid was zij door iedereen geacht.

Dierbare kinderen, doet volgens hetgeen gij van mij geleerd, gehoord en gezien hebt; bemint elkander, gelijk ik u bemind heb; weest eensgezind, leeft in vrede en de God des vredes zal met u zijn.

Ik dank u voor uwe liefde en uwe goede zorgen aan mij besteed. Blijft uwen vader en uwe moeder gedenken in uwe gebeden, en gij, mijn zoon, wees mij aan het altaar des Heeren indachtig.

Zoet Hart van Jezus, wees m' ne liefde.
(300 dagen aflaat.)

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.
(300 dagen aflaat.)

Ter herinnering aan

JOHANNES MARTINUS VAN OSS

echtgenoot van
Henrica A. P. Jansen

Geboren te Dreumel 25 april 1902.

Overleden te Nijmegen op 6 oktober 1980.

†

Verdrietig, maar dankbaar
nemen wij afscheid van vader.

Zijn leven was niet altijd gemakkelijk,
maar samen met Moeke
vond hij steeds weer de moed
om verder te gaan.

Het was een voorrecht
om zo'n vader te hebben.

Als een goed en wijs man,
zal hij in onze herinnering blijven voortleven.

„De Heer begenadigt". (St. Paulus)
Vroom aandenken aan de weleerw. Pater

MARTIEN VAN OSS

Missionaris van Scheut

Hij werd geboren te Dreumel (Gld.) 22 december 1904; sprak zijn H.H. Geloften uit te Scheut op 8 sept. 1925; ontving de H. Priesterwijding op 17 augustus 1930; vertrok naar de Missie van Jehol (China) op 4 sept. 1933 en overleed te Nijmegen op 8 november 1960, gesterkt door de H.H. Sacramenten der zieken.

Bewust van de beperktheid van het leven, was hij overtuigd van de grootheid van het werk waaraan hij als priester-missionaris zijn hele leven heeft mogen geven: de opleiding van de toekomstige priesters in de Missie en in Europa. Beperkt maar niet bekrompen, wist hij zijn brede belangstelling voor de Missieproblemen aan zijn jonge confraters mee te delen. Allen die bij hem om raad en opbeuring kwamen en zijn grote gave van het kunnen luisteren ondervonden, zijn familie, met wie hij zo hartelijk meeleefde, zullen met dankbaarheid aan hem blijven denken.
Daarom bidden wij, zijn confraters, zijn familie en allen die zijn eenvoudige sympathie mochten ondervinden: God, die Uw dienaar Martien als navolger van het priesterambt der apostelen door de priesterlijke waardigheid groot hebt gemaakt; geef, vragen wij, dat hij ook voor eeuwig in hun gemeenschap worde opgenomen. Door Christus onze Heer. Amen.

Gedenk in Uwe gebeden en gelieve [illegible] de Ziel van Zaliger

† **FREDERICUS ANTONIUS VAN OSS,**

echtgenoot van

ADRIANA JOHANNA MOOIJMAN,

lid van de St. Vincentius-ver.,
de H. Familie en van St. Barbara
geb. te Dreumel 12 Juni 1906 en aldaar door een droevig ongeluk overleden 27 Augustus 1940, voorzien van het H. Oliesel.

Eenvoudig, altijd blijgezind,
Door [illegible] lief en zacht.
Zo [illegible] allen hem bemind
In huis en op het werk.

[illegible]

Gedenk in Uw gebeden

Marie van Oss

Geboren te Dreumel 3 december 1907.
Overleden te 's-Hertogenbosch 8 maart 1988
Plechtige uitvaartdienst in de parochiekerk
en d.a.v. de begrafenis op het R.K. Kerkhof
op 12 maart 1988.

Er is een einde gekomen aan het zeer waardevolle en bewogen leven van Tante Mia. Haar ouders, broers en zussen, namen een zeer belangrijke plaats in in haar leven. Een goede familieband is de motor voor het leven.

Heel haar lange leven was zij verbonden met Gods Kerk op aarde en in het bijzonder met haar parochie van de H. Barbara. Voor haar inzet en haar geloof ontving zij van de paus de kerkelijke versierselen van Pro Ecclesia et Pontifice.

In haar geloof is zij beproefd, ze bleef trouw aan de kern, waar „het" om gaat, het hart van het evangelie: Goed en barmhartig te zijn, trouw en rechtvaardig.

Door haar scherpe verstand had zij een wijs inzicht in de ontwikkeling in maatschappij en kerk. Vastberaden en nuchter bleef zij zichzelf en werd beslist niet vlug uit haar evenwicht gebracht.

Ze had een groot gevoel voor historie. Geschiedenis van haar dierbare dorp Dreumel en van de Parochie. Alles wat hierop betrekking had verzamelde zij. Het goede en waardevolle van mensen bewaren en vastleggen, tenwille van de nieuwe generatie.

Marie van Oss, was in haar diepste innerlijk een gevoelige vrouw. Ze had behoefte aan echte vriendschap en betekenisvolle ontmoetingen met andere mensen.

De tegenslagen in haar leven en het verdriet rijpten haar en sierden haar mild.

Een markante persoonlijkheid die een lege plaats achterlaat bij haar familie, in de Kerk en in ons dorp Dreumel.

Moge zij rusten in de Vrede van Christus.

H. Barbara, Patrones van onze parochie, feestdag 4 december, bid voor ons.

Voor Uw blijken van belangstelling
na het overlijden, bij de uitvaart en begrafenis
van onze tante Mia
zeggen wij U hartelijk dank.

FAMILIE VAN OSS

Ter dankbare herinnering aan

THEODORA MARIA VAN OSS

geboren te Dreumel 8 mei 1909, gesterkt met het Sacrament der Zieken op 11 mei 1979 overleden in het St. Radboud-ziekenhuis te Nijmegen.

†

Zij probeerde te leven, zoals zij van haar ouders heeft geleerd: met een groot vertrouwen op God en met devotie tot Onze Lieve Vrouw van Banneux.

Op de dag vóór haar overlijden - toen zij niet meer kon spreken - schreef zij: „Hoelang nog ?" en „Allen de groeten en bedankt."

Op deze wijze bedankte zij ieder, van wie zij vriendschap en genegenheid heeft gekregen.

Ter dankbare herinnering aan

† **Anna Luciana van Oss**

lid van St. Barbara,
secretaresse van de Boerinnenbond,

geboren te Dreumel 23 november 1918, gesterkt met het Sacrament der Zieken en de H. Teerspijs, overleden 20 juli 1963.

Mongetreden, uitgeleden is zij van ons heengegaan. Haar ongeneeslijke ziekte en haar zware pijnen hebben haar geheel ondermijnd, zodat zij tenslotte bezwijken moest.

Maandenlang reeds wist zij, dat er voor haar geen genezing mogelijk was; maar zij heeft het aangehoord. Edelmoedig heeft zij de dood aanvaard, haar lijden in gemeenschap gebracht met Christus lijden en God gevraagd, het te willen aanvaarden voor de redding der wereld, de vrede onder de mensen en tot Gods eerbetoon.

God heeft van haar het uiterste gevraagd; zij heeft het volledig gegeven. God vraagt ook veel van de familie. Haar voorbeeld en Gods genade zullen ook hun de kracht schenken, te aanvaarden, wat Hij oplegt en te geven, wat Hij vraagt.

Moge zij eeuwig leven in Christus!

Gezinsstaat van Johannes Martinus van Oss (1902 - 1980)

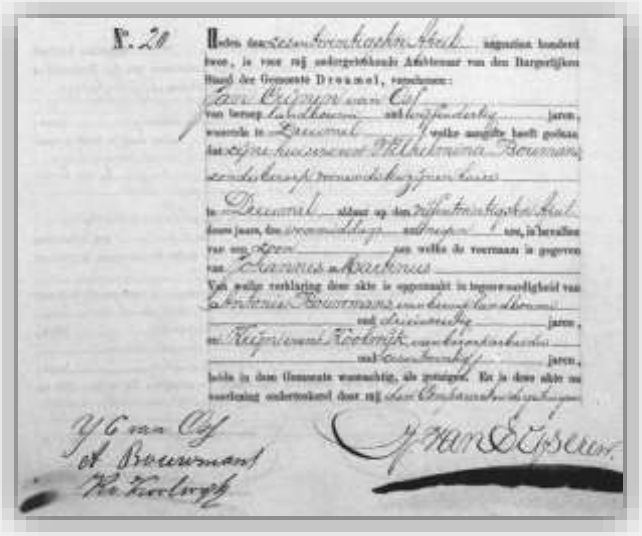

III.1
Johannes Martinus van Oss, roepnaam 'Jan', zoon van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans* geboren in Dreumel op 25 april 1902 en overleden in Nijmegen op 6 oktober 1980.

Hij is getrouwd met **Henrica Petronella Antonia Jansen**, roepnaam 'Rica' op 8 februari 1938. Rica werd geboren op 15 januari 1909 in Overlangel en is overleden op 17 december 1996 in Nijmegen.

Zij is de dochter van *Augustinus Jansen*, geboren in Overlangel (Herpen) op 15 januari 1875 en overleden op 16 maart 1943 in Tiel en *Johanna Francisca van Poppelen* geboren in Overlangel (Herpen), 10 oktober 1880 en overleden in Afferden (Gld.) op 12 december 1929. Uit dit huwelijk: II.1 t/m II.10

II.1.1
Johannes Augustinus Wilhelmus van Oss
roepnaam 'Jan', zoon van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen*, geboren op sinterklaasavond, 5 december 1938 in Dreumel en overleden aldaar op 6 maart 1958.

II.1.2
Johanna Wilhelmina Maria van Oss
roepnaam 'Joke', dochter van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen*, geboren op 25 februari 1940 in Dreumel.

II.1.3
Theodorus Christianus Martinus van Oss
roepnaam 'Theo', zoon van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen*, geboren op 6 augustus 1941 in Dreumel en is overleden op 23 februari 2009 in Haarsteeg. Hij is getrouwd op 5 november 1970 in Haarsteeg met **Gerdina Anna Maria van Beurden**, roepnaam 'Dinie', dochter van *Jacobus Martinus van Beurden* en *Mechelina Maria van Beurden*, geboren op 24 januari 1946.
Uit dit huwelijk: I.1.3.1 en I.1.3.2

II.1.4
Martinus Fredericus Theodorus van Oss
roepnaam ‘Martien’, zoon van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen,* geboren op 1 oktober 1942 in Dreumel en is overleden in Nijmegen op 6 april 1943.

II.1.5
Augustina Anna Theodata van Oss
roepnaam ‘Gusta’, dochter van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen,* geboren op 6 april 1944 in Dreumel. Zij is getrouwd op 18 december 1970 in Dreumel met **Theodorus van Oosteren,** roepnaam Theo, zoon van *Hendrikus van Oosteren* en *Petronella Johanna Bernts,* geboren op 21 juni 1946 in Horssen. Uit dit huwelijk: I.1.5.1 en I.1.5.2

II.1.6
Wilhelmina Theodora Luciana van Oss
roepnaam ‘Wilma’, dochter van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen,* geboren op Drie Koningen, 6 januari 1946 in Dreumel. Zij is getrouwd op 18 december 1969 in Dreumel met **Franciscus Maria Driessen**, roepnaam ‘Frans’, zoon van *Wilhelmus Stephanus Josephus Driessen* en *Alida Maria Johanna Ruhe,* geboren op 21 december 1942 in Nijmegen. Uit dit huwelijk: I.1.6.1 en I.1.6.2

II.1.7
Fredericus Antonius Cornelis van Oss
roepnaam ‘Frits’, zoon van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen,* geboren op 9 oktober 1947 in Dreumel.

II.1.8
Theresia Theodora Frederika van Oss
roepnaam ‘Thérèse’, dochter van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen,* geboren op 3 oktober 1948 in Dreumel en overleden op 23 februari 2006 in Dreumel. Zij is getrouwd op 30 november 1971 in Dreumel met **Andreas Gerardus Maria Westhuis**, roepnaam ‘André’, geboren op 12 juli 1941 in Schiedam, zoon van *Gerardus Henricus Andreas Westhuis* en *Petronella Maria Gerardina Luduina de Wolf*. André is overleden op 30 mei 2005. Uit dit huwelijk: I.1.8.1

II.1.9
Martinus Fredericus Theodorus van Oss
roepnaam ‘Martin’, zoon van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen,* geboren op 5 juni 1950 in Dreumel. Hij is getrouwd op 2 februari 1974 in Geffen met **Maria Antonetta Wilhelmina van den Hanenberg** roepnaam ‘Marijcke’, geboren 15 augustus 1953, dochter van *Franciscus van den Hanenberg* en *Marie Heymans*. Uit dit huwelijk: I.1.9.1 t/m I.1.9.3

II.1.10
Antonius Johannes Henricus van Oss
roepnaam ‘Antoon’, zoon van *Johannes Martinus van Oss* (III.1) en *Henrica Petronella Antonia Jansen*, geboren op 7 februari 1952 in Tiel. Hij is getrouwd op 21 februari 1975 in Lith met **Johanna Maria van Oosteren**, roepnaam ‘Annie’, geboren op 1 maart 1955 in Lith, dochter van *Marinus Petrus van Oosteren* en *Antonia van der Horst*. Uit dit huwelijk: I.1.10.1 en I.1.10.2

~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

I.1.3.1
Johannes Jacobus Theodorus Maria van Oss
roepnaam ‘John’, zoon van *Theodorus Christianus Martinus van Oss* (II.1.3) en G*erdina Anna Maria van Beurden*, geboren op 28 oktober 1973 in ’s-Hertogenbosch.

I.1.3.2
Jacobus Theodorus Johannes Maria van Oss
roepnaam ‘Jeroen’, zoon van *Theodorus Christianus Martinus van Oss* (II.1.3) en G*erdina Anna Maria van Beurden*, geboren op 12 november 1974 in ‘s-Hertogenbosch.

I.1.5.1
Stein van Oosteren
roepnaam ‘Stein’, zoon van *Augustina Anna Theodata van Oss* (II.1.5) en *Theodorus van Oosteren*, geboren op 9 januari 1973 in Horssen.

I.1.5.2
Debbie van Oosteren
roepnaam ‘Debbie’, dochter van *Augustina Anna Theodata van Oss* (II.1.5) en *Theodorus van Oosteren*, geboren op 7 juni 1974 in Horssen.

I.1.6.1
Floor Femke Driessen
roepnaam ‘Floor’, dochter van *Wilhelmina Theodora Luciana van Oss* (II.1.6) en *Franciscus Maria Driessen*, geboren op 1 februari 1972 in Bennekom.

I.1.6.2
Krijn Jan Driessen
roepnaam ‘Krijn’, zoon van *Wilhelmina Theodora Luciana van Oss* (II.1.6) en *Franciscus Maria Driessen*, geboren op 10 juli 1974 in Bennekom.

I.1.8.1
Marijntje Liedewijde Westhuis
roepnaam ‘Marijn’, dochter van *Theresia Theodora Frederika van Oss* (II.1.8) en *Andreas Gerardus Maria Westhuis*, geboren op 1 april 1977 in Utrecht.
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

I.1.9.1
Tamara Maria Henrica van Oss
roepnaam ‘Tamara’, dochter van *Martinus Fredericus Theodorus van Oss* (II.1.9) en *Maria Antonetta Wilhelmina van den Hanenberg*, geboren op 8 december 1979 in ’s-Hertogenbosch en overleden op 1 maart 1999 in Rosmalen.

I.1.9.2
Martinus Johannes Franciscus van Oss
roepnaam ‘Martijn’, zoon van *Martinus Fredericus Theodorus van Oss* (II.1.9) en *Maria Antonetta Wilhelmina van den Hanenberg*, geboren op 7 mei 1983 in ’s-Hertogenbosch en overleden op 28 december 2008 in Oss.

I.1.9.3
Markus Martinus Frederikus van Oss
roepnaam ‘Mark’, zoon van *Martinus Fredericus Theodorus van Oss* (II.1.9) en *Maria Antonetta Wilhelmina van den Hanenberg*, geboren op 20 maart 1985 in ’s-Hertogenbosch.

I.1.10.1
Bram van Oss
roepnaam ‘Bram’, zoon van *Antonius Johannes Hendrikus van Oss* (II.1.10) en *Johanna Maria van Oosteren* geboren op 1 maart 1979 in ’s-Hertogenbosch.

I.1.10.2
Sanne van Oss
roepnaam ‘Sanne’, dochter van *Antonius Johannes Hendrikus van Oss* (II.1.10) en *Johanna Maria van Oosteren,* geboren op 31 oktober 1980 in ’s-Hertogenbosch.

Gezinsstaat van Fredericus Antonius van Oss (1906 - 1948)

III.3
Fredericus Antonius van Oss (landbouwer), roepnaam 'Frits', zoon van *Jan Crijnen van Oss* en *Wilhelmina Boumans*, geboren op 10 juni 1906 in Dreumel. Hij is getrouwd op 4 mei 1948 met **Adriana Johanna Mooyman**, roepnaam 'Sjaan', geboren op 27 juli 1921 in Zoeterwoude en overleden in Dreumel op 12 augustus 1984. Zij is de dochter van *Jan Mooyman* (landbouwer) geboren op 16 maart 1889 en overleden op 12 maart 1946 en *Cornelia de Jong*, geboren op 15 augustus 1889 en overleden op 30 juli 1975. Hij is overleden op 30 augustus 1948. Uit dit huwelijk: II.4.1

II.4.1
Frederica Antonia van Oss
roepnaam 'Freddy', dochter van *Fredericus Antonius van Oss* (III.1) en *Adriana Johanna Mooyman*, geboren op 23 maart 1949 in Dreumel. Zij is getrouwd op 5 mei 1971 in Beneden Leeuwen met **Jozef Antonius van Os** roepnaam 'Antoon', zoon van *Jozef Antonius van Os* en *Maria Reuling*, geboren op 20 juli 1946 in Tiel. Uit dit huwelijk: I.4.1.1 en I.4.1.2

~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

I.4.1.1
Jozef Antonius van Os
roepnaam 'Jos', zoon van *Frederica Antonia van Oss* (II.4.1) en *Jozef Antonius van Os*, geboren op 10 maart 1972 in Nijmegen.

II.4.1.2
Adriana Frederica Maria van Os
Roepnaam 'Jeannette', dochter van *Frederica Antonia van Oss* (II.4.1) en *Jozef Antonius van Os*, geboren op 8 juli 1975 in Nijmegen.
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

Bijlage 1. Aleijdis Maria van Hellemondt

Aleijdis Maria van Hellemondt, roepnaam ‘Allemie’, werd op 25 maart 1735 in Dreumel geboren als dochter van *Judocus van Hellemondt* en *Johanna Alerts Coijmans*.
Judocus, roepnaam ‘Joost’, werd geboren rond 1700. Op 11 februari 1725 trouwde hij met de moeder van Aleijdis, geboren rond 1705 en overleden op 3 maart 1772. Het was zijn tweede huwelijk. Uit zijn eerste huwelijk had hij geen kinderen.

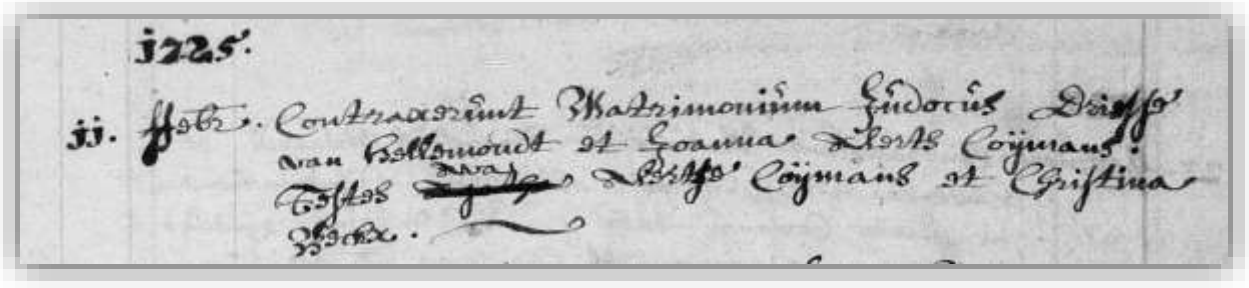
1725.
11. Febr. Contraxerunt Matrimonium Judocus Driesse van Hellemondt et Joanna Alerts Coijmans. Testes Alerts Coijmans et Christina Beckx.

Judocus van Hellemondt en Johanna Coijmans kregen tien kinderen. Aleijdis was hun zevende kind in de rij van tien.

* Andreas, geboren op 15 december 1725.
* Joannes, geboren op 21 mei 1727.
* Lambertus/ Lamert, geboren op 11 januari 1729 en begraven op 4 juni 1781. Hij overleed tijdens de dysenterie epidemie.
* Alegonda, geboren op 17 september 1730 en overleden in 1789.
* Theodorus Joannes, geboren op 24 juni 1732.
* Gaugericus (1), geboren in 1734 en vóór 1738 overleden.
* **Aleijdis Maria/Allemie, geboren op 25 maart 1735.**

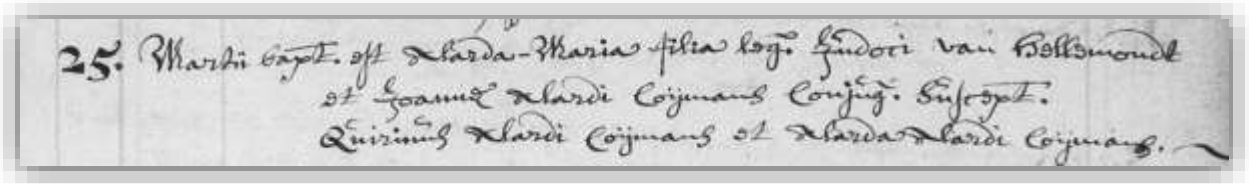
25. Martii bapt. est Alarda-Maria filia leg. Judoci van Hellemondt et Joannae Alardi Coijmans Conjug. Suscept. Quirinus Alardi Coijmans et Alarda Alardi Coijmans.

* Barbara, geboren op 6 april 1737.
* Gaugericus (2), roepnaam ‘Govert, geboren op 31 december 1738 en overleden in 1783.
* Alardus Quirinus, geboren op 8 november 1740.

Allemie trouwde voor de kerk op 10 mei 1767, op 32 jarige leeftijd, met plaatsgenoot Willem van Oss.

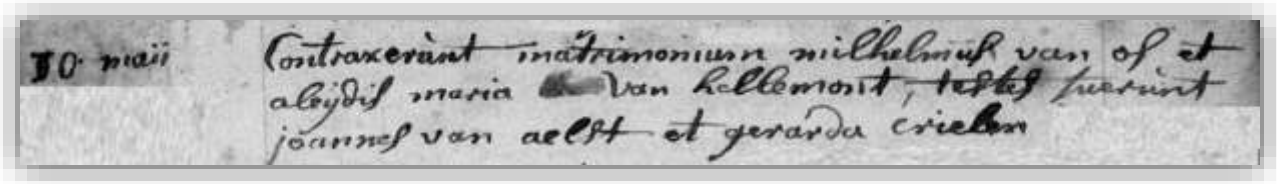
10 maii Contraxerunt matrimonium milhelmus van os et aleijdis maria van hellemont, testes fuerunt joannes van aelst et gerarda crielen

Dat gebeurde niet in deze kerk. Die was de katholieken tijdens de reformatie ontnomen.

De RK kerkdiensten werden in de tijd dat Allemie en Willem trouwden gehouden in een schuur-/schuilkerk die stond achter de boterfabriek in de Zuivelweg, gesloopt in 2009.

Pentekening van A. de Haan jr. (1707 - 1748).

Aan het eind van de 18de eeuw werd deze kerk door de katholieken opengebroken en de klok er uitgehaald. Deze werd boven de schuurkerk gehangen. Aanleiding was dat in 1795 kerk en staat werden gescheiden en de kerk aan de protestanten verviel. Dreumel telde in die tijd 950 katholieken en ongeveer 50 protestanten.

Allemie en Willem kregen zes kinderen. De oudste dochter Maria trouwde en ging bij haar man in Drumpt (thans gemeente Tiel) wonen en kreeg 3 kinderen. Dochter Joanna trouwde en kreeg zeven kinderen. Na de geboorte van haar derde kind kwam Joanna met haar man weer in Dreumel wonen. Tweede zoon, stamhouder Aaldert, werd al op 24 jarige leeftijd weduwnaar. Zijn enige zoon uit dit huwelijk is maar 3 maanden oud geworden. Hij hertrouwde en uit deze relatie kreeg hij vijf kinderen. Van de andere kinderen (oudste zoon Josephus en jongste dochters Arnolda en Anna) is mij niet bekend hoe hun leven verder is verlopen.

Allemie overleed ruim een week na haar oudste zoon, op 73-jarige leeftijd. Zij had toen 14 kleinkinderen. Haar man Willem volgde haar 6 weken later.

De Van Hellemondts

X Andreas van Hellemondt (rond 1660)

Andreas werd geboren rond 1660.

Uit een relatie met een mij onbekende vrouw:

* Isabella Andreas, roepnaam ‘Sybille’, geboren rond 1690 en overleden op 17 mei 1773. Zij trouwde op 10 mei in 1711 met *Cornelis Alardi Coijmans* een halfbroer van Aleijdis van Hellemondt, de vrouw van oudovergrootvader Wilhelmus van Oss.
  Isabelle is de betoudovergrootmoeder van Maria Vermeulen, de vrouw van Alardus van Oss. Dit kwam doordat hun dochter Allegondis trouwde met Aaldert de broer van Johanna Hol de moeder van betovergrootmoeder van Jan Crijnen, Maria Vermeulen. Vandaar dat er dispensatie nodig was om een huwelijk te kunnen aangaan met Alardus van Oss.
* Arnoldus, geboren rond 1695 en trouwde *Petronella Hack* (rond 1700). Zij kregen drie kinderen: Maria Anne (1724), Andreas (1) (1724), Andreas (2) (1728).
* **Judocus Driesse, geboren rond 1700 is de vader van Aleijdis.**
* Petronella, geboren rond 1700.

De Coijmans

De oudste mij bekende voorvader **Gerrit** werd in Wamel geboren. Zijn zoon Theodorus, vestigde zich in Dreumel **Kooijmans** is thans de schrijfwijze van de nakomelingen van Gerrit.

XII Ger(r)it Dircksen Coijmans

Ger(r)it werd vóór 1620 geboren in Wamel. Al in 1649 wordt hij vermeld als pachter van een 'hofsteedeken' in de kloosterboomgaard.

'Klooster te Wamel': tekening van Hendrik Splitman (1756).

Ger(r)it was niet alleen stamvader van Aleijdis van Hellemondt maar ook van Maria Vermeulen en haar man Alardus van Oss. (Zie Bijlage 2.)

Staten van het Kwartier van Nijmegen invnr. 502, Dreumel juni 1649:
Folio 20vo Dirck Gerrits huijs ende hoff groot 4 hont iong boomgaert belast met 3 roeden dijck geestimeert op 18 gld.
Folio 65vo de erffgenamen van de Ambtman Wijhe 9 hont verpaght aen Dirck Gerritse voor 5 gld.
Folio 95 den Ambtman van Beest verpacht 7 mergen aen Dirck Gerritse voor 19 gld.

In 1658 wordt de verpachting gecontinueerd.

Verpachting van kloostergoederen onder Wamel (Voorm. Dorpspolders 3828): hofsteedekens int Bagijnenklooster "Den hofsteedeken daer Gerit Dircksen Coijman woont, gecontinueert aen den selven voor een en een halven paght gulden."

Met wie hij is getrouwd, is mij niet bekend. De vier kinderen die van Ger(r)it bekend zijn, zijn allen in Wamel geboren:

* **Theodorus Gerardi**.
* Anthonius Gerardi.
* Anna Gerardis.
* Thomas.
  In de nacht van 1 op 2 april in 1662 plunderden inwoners van Wamel en Dreumel het dorp Leeuwen. Thomas nam aan deze plundering deel.

Uit de Oud Rechterlijke Archieven in Arnhem: 1662 Thomas Gerritszoon Coijman, gehuwd met de weduwe van Cornelis Willemse van Bronchorst wordt beschuldigd van deelname aan de plundering van 't dorp Leeuwen in de nacht van 1 op 2 april 1662 door de inwoners van Wamel en Dreumel.

XI.1 Theodorus Gerardi Coijmans (vóór 1640)

Theodorus trouwde vóór 1658 met **Elisabeth Peters** geboren vóór 1638 in Dreumel.

In Dreumel werden (vanaf 1646) in het geheim kerkdiensten gehouden. Pater Bonaventura van den Sande uit het het Franciscanenklooster in Megen draagt bijna wekelijks een H. Mis op in het huis van Adriana Vijgh. Ook werden er kerkdiensten gehouden in het aan de familie Van Scherpenzeel behorende huis Pollenstein/Huis te Dreumel/Huis Balver (rond 1400 - 1900).
Het versterkte huis Pollenstein is geheel verdwenen. Mogelijk is een bouwhuis op de voorburcht in de 19de eeuw verbouwd tot boerderij met de naam Pollensteijn (thans St. Barbaraklooster).

Theodorus en Elisabeth kregen zeven kinderen:
* Joannes, geboren rond 1658.
* Cornelis Theodori/Derkse, geboren rond 1660. Hij trouwde twee keer. **De eerste keer rond 1675 met *Ida Jans Hol*, roepnaam 'Yken', geboren vóór 1665. (Zie voor haar stamboom: Bijlage 2.) Zij overleed vóór 1687.** Uit dit huwelijk: Adrianus Cornelisse (rond 1680 - vóór 1743), Theodorus Cornelisse (rond 1681), Mechtildis Cornelisse (rond 1682), Thomas Cornelisse (rond 1683), Hendrica Cornelisse (rond 1684), Gerardus Cornelisse (rond 1685), Allegondis Cornelisse (rond 1687).
* Joanna Theodori, geboren rond 1662.
* Gosuinus Theodori, geboren rond 1664.
* Elisabeth Theodori, geboren rond 1665.
* Gerardus Theodori, geboren rond rond 1667.
* **Alardus Cornelisse, geboren rond 1668.**

X.1 Alardus Cornelisse Coijmans (rond 1668)

Alardus, roepnaam 'Alerd', trouwde twee keer. De eerste keer in Dreumel op 14 februari 1686 met **Heijlken Seelen**, roepnaam 'Aaltje', geboren rond 1670 en overleden vóór 1695.

Met haar kreeg hij een zoon:
* Cornelius Alardi, geboren rond 1690.

Op 26 mei 1695 trouwde Alardus in Dreumel voor de tweede keer met *Geertje Krijnen*.
Hij werd overgrootvader van Aaldert van Oss en betovergrootvader van diens vrouw Maria Vermeulen. Door deze bloedverwantschap was voor het huwelijk van Aaldert en Maria dispensatie nodig.

Met haar kreeg hij zes kinderen.

* Quirinus Alertse, geboren rond 1700.
* **Johanna Alerts, geboren rond 1705**, trouwde op 8 februari 1725 met Judocus Driesse van Hellemondt, roepnaam 'Joost' en overleed in 1772. ***Zij is de moeder van Aleijdis van Hellemondt.***
* Mechtildis, geboren rond 1708, trouwde rond 1733 met *Joannes van der Cop* (1708). Uit dit huwelijk Alardus (1734), Henricus (1735), Helena (1737), Joanna (1739 - 1796), Quirinus (1741 - 1773), Maria (1742), Theodorus Judocus (1745).
* Alarda, geboren rond 1711.
* Helena Aelders, geboren rond 1713, roepnaam 'Heilken' trouwde in Dreumel, met *Gerardus Claessen Banden Gerrit van der Eijk* (vóór 1703). Uit dit huwelijk: Bertha (1719), Nicolaus (1) (1721 - 1721), Nicolaus (2) (1722 - 1723), Nicolaus (3) (1724), Elisabeth (1725), Nicolaas (1730), Cornelius (1733), Alarda (1736 - 1812).
* Alardi Cornelisse, geboren rond 1714. Zij trouwde op 9 september 1731 in Dreumel, met *Jan Goossens Hol* (1709).

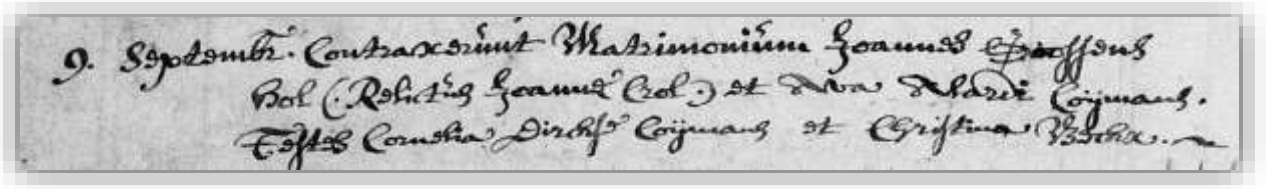

Dit echtpaar kreeg vier kinderen. (Zie voor de stamboom van Jan: Bijlage 2). ***Zij werd de overgrootmoeder van Maria Vermeulen, de vrouw van Aaldert van Oss, overgrootvader van Jan Crijnen.***

In 1706 maakten Geertje en Alardus de brand mee waarbij het centrum van Dreumel vrijwel volledig in de as werd gelegd. Tot dit jaar werd de parochie van Dreumel, Wamel en het grootste deel van Leeuwen bediend door een missionaris van de orde der Predikheren. Terwijl de Dreumelse mensen in Wamel in de kerk zaten, brandde het grootste deel van de huizen in het centrum van Dreumel tot aan de grond toe af. Naar aanleiding hiervan werd er aan de bisschop van Roermond gevraagd de parochie weer opnieuw op te richten. Aan dit verzoek wordt gehoor gegeven en predikheer Petrus van den Kerckhoff wordt de eerste priester na de Reformatie die (tot 1722) werkzaam was als pastoor in Dreumel.

Bijlage 2. Maria Anna Vermeulen

Maria Anna Vermeulen werd op 16 april 1776 geboren geboren als dochter van *Cornelius Vermeulen* en *Joanna Hol*.
Cornelius, werd geboren op 23 november 1744 in Dreumel en is daar overleden op 20 april 1829 op 84-jarige leeftijd. Hij trouwde op 2 juni 1774 met **Joanna Hol**, gedoopt in Dreumel op 6 maart 1752 en overleden op 14 november in 1780 in Dreumel.

Cornelius Vermeulem en Joanna Hol kregen vier kinderen. Maria was hun oudste dochter.
Uit dit huwelijk:

* Fredericus (1), geboren op 5 april 1775 en overleden vóór 1780.
* **Maria Anna, gedoopt op 16 april 1776.** ***Zij is de overgrootmoeder van Jan Crijnen.***

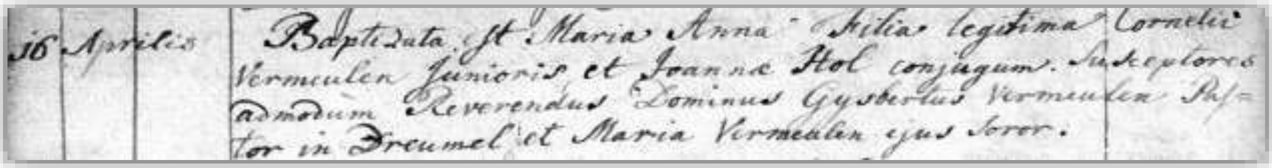
16 Aprilis Baptizata est Maria Anna Filia legitima Cornelii Vermeulen Junioris et Joannae Hol conjugum. Susceptores admodum Reverendus Dominus Gysbertus Vermeulen Pastor in Dreumel et Maria Vermeulen ejus soror.

* Margaretha Appolonia, geboren op 12 februari 1778 en overleden op 5 mei 1809.
  Zij is getrouwd op 20 mei 1803 met Joannes Aloysius Augustinus Smulders (1778 - 1854), de vader van Maria Smulders (zie: Bijlage 4) die trouwde met betovergrootvader Joannes van Oss. Margaretha was zijn eerste vrouw. Met haar kreeg hij vier kinderen: Joannes (1804), Quirinus Dominicus (1805), Joanna (1806) en Joannes Franciscus (1807). Maria Smulders (1826) is hun veel jongere half zusje, die de moeder van Jan Crijnen werd.
* Fredericus (2), geboren op 12 februari 1780.

Toen Maria vier jaar was, overleed haar moeder. Haar oudste broer Fredericus was toen ook al overleden en haar vader Cornelius bleef achter met drie jonge kinderen: Maria, Margaretha en Fredericus, vernoemd naar zijn overleden broer en grootvader Hol. Haar vader hertrouwde niet, overleed een week voor zijn 86ste verjaardag en overleefde al zijn kinderen.

Toen Maria op 21-jarige leeftijd met de 25-jarige Aaldert van Oss trouwde, was ze in verwachting van haar dochter Jantje. Aaldert was weduwnaar en zijn enige kind uit zijn eerdere huwelijk was al overleden toen zijn moeder stierf.
Maria kreeg met Aaldert vijf kinderen; drie dochters (Jantje, Johanna, Aleijdis) en twee zonen (Aaldert en Frits). Ruim een jaar na de geboorte van haar jongste, die ze de doopnaam Fredericus gaven naar zijn grootvader Fredericus Hol, overleed Aaldert. Maria was toen 33 jaar en bleef achter met vijf jonge kinderen.

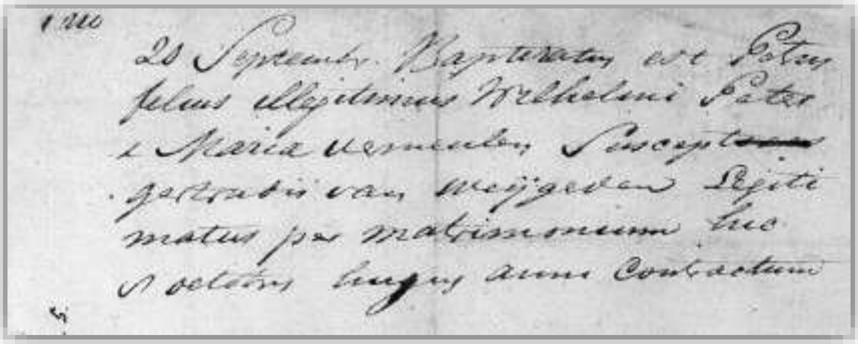
1810
20 Septemb. Baptizatus est Peter filius illegitimus Wilhelmi Peter & Maria Vermeulen, Susceptrix Gertrudis van Weijgeden Legitimatus per matrimonium ... octobr. ... Contractum

Ruim anderhalf jaar na de dood van haar man kreeg ze (op 20 september 1810) een zoon Peter uit een buitenechtelijk relatie (illigitimus).

Drie weken na de geboorte trouwde Maria met Willem Peters uit Deest, die bij de doop van Peter verklaard had de vader van het kind te zijn.

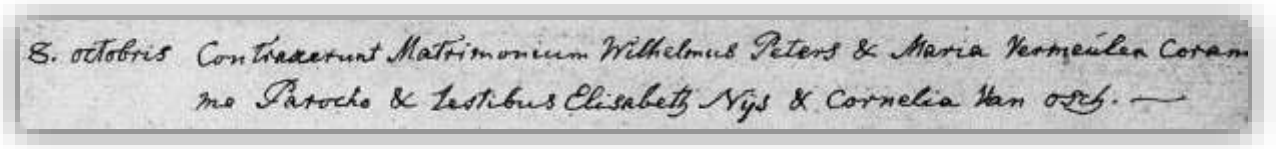

8. octobris Contraxerunt Matrimonium Wilhelmus Peters & Maria Vermeulen Coram me Parocho & testibus Elisabeth Nijs & Cornelia Van Osch. —

Maria overleed op 46-jarige leeftijd.

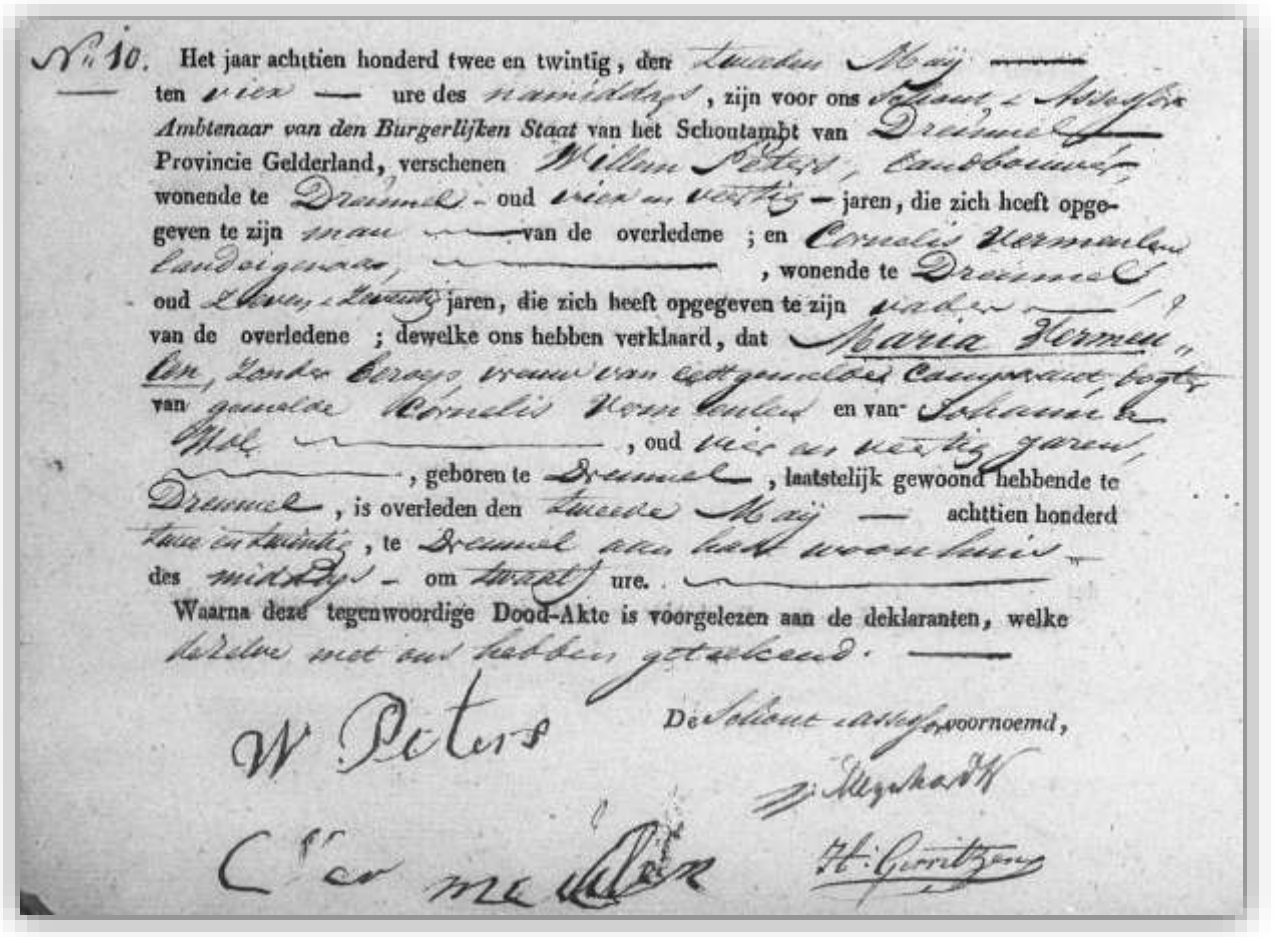

N° 10. Het jaar achttien honderd twee en twintig, den tweeden Maij — ten vier — ure des namiddags, zijn voor ons Schout, & Assessor Ambtenaar van den Burgerlijken Staat van het Schoutambt van Dreumel Provincie Gelderland, verschenen Willem Peters, landbouwer, wonende te Dreumel - oud vier en veertig — jaren, die zich heeft opgegeven te zijn man — van de overledene ; en Cornelis Vermeulen landeigenaar, — , wonende te Dreumel oud zeven, & zeventig jaren, die zich heeft opgegeven te zijn vader — van de overledene ; dewelke ons hebben verklaard, dat Maria Vermeulen, zonder beroep, vrouw van eerstgemelde Comparant, dochter van gemelde Cornelis Vermeulen en van Johanna Wol — , oud vier en veertig jaren, — , geboren te Dreumel, laatstelijk gewoond hebbende te Dreumel, is overleden den tweede Maij — achttien honderd twee en twintig, te Dreumel aan haar woonhuis des middags - om twaalf ure. —

Waarna deze tegenwoordige Dood-Akte is voorgelezen aan de deklaranten, welke dezelve met ons hebben geteekend. —

W Peters

De Schout & assessor voornoemd,

[illegible]

C. Vermeulen

H. Gerritzen

Van haar kinderen was toen alleen de oudste dochter Johanna getrouwd en had een kind, Albertus, het enige kleinkind dat Maria gekend heeft. Haar tweede echtgenoot Willem overleed twee jaar na haar. Zoon Peter was toen 13 jaar en ging na het overlijden van zijn vader in (Maas)driel bij zijn halfzus Jantje wonen. Hij werd smid, trouwde twee maal en overleed in 1890 in (Maas)driel. Alleen met zijn eerste vrouw had hij kinderen. Zijn tweede vrouw overleefde hem.

Maria's zoon Frits nam de boerderij over. Door hem werd zij de overgrootmoeder van Jan Crijnen.

De Vermeulens

De grootvader van Maria kwam uit Wamel.

IX Cornelius Gijsbertus Vermeulen (- 1793)

Cornelius, trouwde op 24 februari 1743 in Wamel met **Allegondis (Aleijdis) Coijmans**, roepnaam 'Aleijda', geboren op 25 november 1715. (Zie voor de stamboom van Aleijda: Bijlage 1.) Cornelius is overleden op 7 augustus 1793.

Uit dit huwelijk, met dispensatie in de vierde graad gelijke bloedverwantschap in de zijlijn, werden in Dreumel 11 kinderen geboren:

* Gijsbertus, geboren op 30 november 1743 en overleden op 28 juni 1812. ***Hij was samen met zijn zus Maria getuige bij de aangifte van de geboorte van Maria Anna, de overgrootmoeder van Jan Crijnen en de oudste dochter van zijn broer Cornelius.***

Gijsbertus was eerst pastoor in Alphen (1768 tot 1770). Daarna werd hij benoemd als pastoor van Dreumel en bleef dat tot aan zijn dood. In 1751 werd in Dreumel de paardenstal van Huize Loevensteyn in gebruik genomen als schuurkerk. Gijsbertus maakte in 1777 dit bedehuis langer en richtte, met offers van de parochianen, dit huis in tot kerk.

* **Cornelius Jr., geboren op 23 november 1744 is de vader van Maria.**

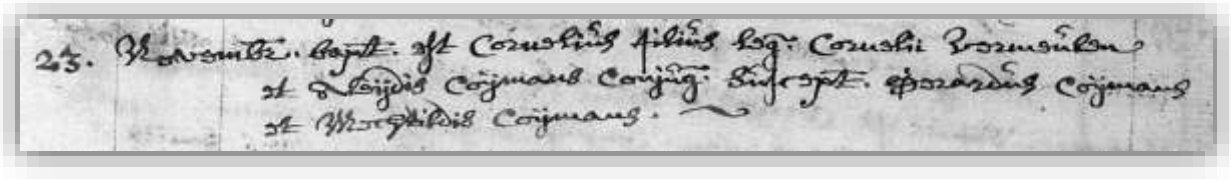

* Catharina, geboren 28 maart 1746, trouwde in 1786 met Jan Egbert de Jong rond 1745.
* Gerardus, geboren 31 december 1747.
* Joanna, geboren op 19 januari 1750.
* Arnoldus, geboren op 26 april 1752 en overleden op 12 december 1795.
* Joanna, geboren op 3 november 1754.
* Maria Anna, gedoopt op 2 mei 1757.
* Gerardus, geboren op 8 september 1759.
* Alardus, geboren op 12 januari 1762 en overleden op 3 december 1802.
* Elisabeth, geboren op 19 augustus 1764.

De Hollen

XIII ? Jan Hol (rond 1530)

Een van zijn zonen werd de voorvader van de Hollen die zich later in Dreumel vestigden.
Deze zoon waarvan de naam mij niet bekend is, werd geboren rond 1555. Hij had in ieder geval twee broers.

* Anthoniusz Jans, geboren rond 1560, die van 1621 t/m 1631 heemraad in Tiel was.
* Peter Janse, geboren rond 1590

XII Zoon N.N. van Jan Hol (rond 1555)

Deze zoon N.N. van Jan Hol, had in ieder geval twee zonen. Wie zijn moeder was, is mij niet bekend.

* **Jan, geboren rond 1580. Jan werd de stamvader van de Dreumelse tak van *De Hollen*.**
* Arnoldus, geboren rond 1580. Hij had in iedere geval een zoon Coenraad (rond 1610), roepnaam 'Koen'. Hij wordt gezien als de stamvader van de Alphse tak van De Hollen en had in ieder geval vier kinderen.

XI Jan Hol (rond 1580)

Jan werd geboren rond 1580.

Hij had in ieder geval een zoon.

* **Hendri (c)k Janse of Ariense, geboren 1615.**

X.2 Hendri(c)k Janse of Ariense Hol (1615 - 1699)

Hendri (c)k werd geboren in 1615 en hij is overleden op 27 maart 1699 in Dreumel.

En akte van 28-04-1687 waarin Hendri(c)k wordt genoemd
Compareerde voor schepenen in Erp, quartier en van Peelland, Meijerije van 's Hertogenbosch, de Hr Nicolaes Leijten, advocaat, en de Juffrouw Gertruyt Leijten met den Momboir bij haerder tot verkoop en aan haer bij den Rigter gegeven ende hebben geconstitueert en magtig gemaeckt ende in haerer stede gestelt zulop doende mits dezij de Hr Johan Leijtens, advocaat ende president deser plaets Moms Willem Eyckens, als man ende mombois van Juffr Elisabet Leytens Hunnen broeder, ende zwager respective ommen instemmen namen te compareert voor den Ed. ende eertbare geregten int. ampt. tusschen Maes en Wael, ende gedaen op te dragen en over te geven aan Hendrick Holl, woonende tot Wamel, soodanige, huysingen en erven gedaen gestaen en gelegen, gemijndelijck genoemt de Kroon, toebehoort hebben Hendrick Jan Lamberts als de voornoemde comparanten en neffens de Hr. geconstitueerders verklaer aende selven Hendrick Holl verkogt te hebben. Ende dat met geloften ende verteyd enoiften naer stiel door Ed. Eerw. gerigten voorn: gerequireert de kooppenningen ende nied allen anderen penningen uijthoofde dien mogt kooms voor hun te ontfangen ende daer van quitantie behoorlijke berforme te geven en te verlijden ende voorts geeneralijck ende specialijck alles daer innen te doen, Hej de comparant selfs present en voor oogen sijnde souden komen ofte vermogen te doen alshaert, oock soo de voorn. saeken naederen ofte specialder last ende procuratie verijsten van voorn. staet, geloovende dien voorn. Gertruit met den momboir als voor, op verbont, van hennen persoons en alle hunner

goederen present en toecomen alles met bij de geconstitineerden int geven voirstal ... gedaen, altijt voorgoet, vast, stedig en van haert te sullen houden. en de selve ter... van diens tegens eens eigelijcke kosteloos ende schadeloos te sullen ontheffenende houden, bezonderlijck dat de voornoemde constitieerders de versogt sijnde van hunner ontfang schuldig ende ge.... sullensijn te doen. ... beleijt ende ...,... Erp. agt en twintig dagen der maents april des jaer sestien hondert seven en tagtentig present.

Hij was getrouwd met **Elisabeth Peters**, geboren na 1620. Uit dit huwelijk zijn twee kinderen bekend.

* **Jan Hendriks, geboren na 1640.**
* Nicolaus, werd geboren rond 1660 en is getrouwd in 1685 met *Gerarda N.N.* (1660). Uit dit huwelijk: Maria Claesse (1690).

IX.1 Jan Hendriks Hol (na 1640 - 1679)

Jan, werd geboren na 1640 en is overleden op 22 oktober 1679. Hij trouwde **Gertrudis Adriaanse**, geboren rond 1640.

Jan en Gertrudis hadden negen kinderen, waar de namen mij bekend.zijn.

* Goossens Janse, roepnaam 'Gosuines', geboren rond 1662. Hij is twee maal getrouwd. De eerste keer in 1680 met *Elisabeth Theodori Coijmans* (vóór 1665). Uit dit huwelijk: Joanes Goossens (1690). ***Joanes trouwde met Johanna Henrici Crol (1695) en hun dochter Wilhelmina (na 1721) werd de schoonmoeder van Alardus van Os bij zijn eerste huwelijk met Johanna van Hees.***
  De tweede keer op 16 januari in 1707 met *Antonia Arnoldi van Kessel* (geboren na 1665). Uit dit huwelijk: Henrikus Joannes (1707), Jan Goossens (1709), Elisabeth Goossens (1711), Arnoldus (1713) en Claas (1715). ***Hun kleindochter Elisabeth Hol (dochter van zoon Jan) werd de grootmoeder van Maria Smulders die trouwde met Joannes van Oss, de vader van Jan Crijnen.***
* Ida Jans, roepnaam 'Yken', geboren vóór 1665 en overleden vóór 1687.
  Ida trouwde in Dreumel in 1680 met *Cornelis Dirkse Coijmans*. ***Via haar oudste zoon Alardus werd zij de betovergrootmoeder van de vrouw (Allemie van Hellemondt) van Wilhelmus van Oss, de betovergrootvader van Jan Crijnen (zie: Bijlage 1).***
* **Steven Janssen, geboren rond 1668.**
* Helena Janse, geboren rond 1670 en getrouwd in 1688 met *Johannes Joannis Coijmans* (1665).
* Barbara Joannes, geboren rond 1670 en getrouwd in 1695 met *Petrus Smulders* (1670).
* Joanna Joannes, geboren rond 1670 en getrouwd in 1695 met *Henrici Kregel*.
* Elisabeth Joannes, geboren rond 1670.
* Cornelis Janse, geboren na 1670 en getrouwd op 4 juni 1688 *Jantje Jansen* (na 1665 - vóór 1696). Na haar dood is hij op 2 februari 1696 getrouwd met *Yken Goossens* (geboren na 1670).
* Petrus Janse, geboren rond 1680 en getrouwd met *Maria Dircks*.

VIII.3 Steven Janssen Hol (rond 1668 - ?)

Steven werd geboren rond 1668. Hij is op 3 oktober 1693 in Dreumel getrouwd met **Jantje Tijssen**, geboren na 1670 in Leeuwen.

Uit dit huwelijk drie kinderen:
* **Frederick Stevens, geboren rond 1710.**
* Maria Stevens, getrouwd op 9 februari 1737 in Alphen.
* Alardus, getrouwd op 30 november 1735 in Leeuwen met *Margaretha Aartse Kleijn.*

VII.1. Federicus Stevens Hol (rond 1710 - ?)

Fredericus, roepnaam 'Frederik', geboren rond 1710 in Leeuwen is getrouwd met **Margaretha Alerts/Alardi Cleijn**, roepnaam 'Grietje', geboren rond 1705 in Dreumel en overleden aldaar op 5 juni 1776. Frederik en Grietje zijn in Dreumel getrouwd op 30 november 1735.

Uit dit huwelijk, de allen in Dreumel geboren, kinderen:
* Alardus, roepnaam 'Aaldert', geboren op 5 september 1736 en overleden op 16 juni 1814.
* Joanna (1), geboren in 1737.
* Arnolda, geboren op 10 oktober 1739.
* Willemina, geboren in 1742.
* Aaldert, geboren in 1745 en overleden in 1817. Hij is getrouwd op 13 juni 1774 met *Maria Catharina Vermeulen* (1746 - 1821).
  Maria Catharina is de dochter van Joannes Vermeulen (rond 1720 - vóór 1795) en Allegondis Cornelissen Coijmans (1720 - 1795).
* Wilhelmus, geboren in 1746 en getrouwd met *Geertruida van Schaik.*
* Stephanus, geboren op 6 april 1748.
* Alegondus, geboren op 1750.

NEDERDUITSCH-HERVORMDE GEMEENTE
DREUMEL
TROUWAKTE dd. 7-29 Mei 1774
Cornelis Vermeulen,
J.M. tot Dreumel"
Jannetje Hol.

* **Joanna (2) geboren op 6 maart 1752**, trouwde op 2 juni 1774 met Cornelius Vermeulen en overleed op 14 november 1780**.** ***Zij is de moeder van Maria Vermeulen.***

  Zowel de Vermeulens als de Hollen waren katholiek. Maar een huwelijk dat in die tijd werd gesloten in de katholieke kerk was niet rechtsgeldig.

Bijlage 3. Maria Kuppen

Maria Kuppen werd in Leeuwen geboren als oudste van acht kinderen van *Wilhelmus Kuppen* en *Wilhelmina Wijnakkers.*

In uwe godsvruchtige gebeden wordt aanbevolen

DE ZIEL VAN DEN WELED. HEER

Wilhelmus Dominicus Kuppen,

OUD NOTARIS TE LEEUWEN,

aldaar overleden den 9 Augustus 1848 in den ouderdom van bijna 77 jaren.

Ziet daar! een waar Israëliet in wien geen bedrog is. Joïs I: 47.

Den hongerigen voedde hij en den naakten gaf hij kleederen. Tob. I: 20.

Welaan dan mijne kinderen! luistert naar uwen vader, dient den Heer met oprechtheid, en zoekt te doen hetgeen Hem behagelijk is. Tob. XIV: 10.

Wanneer God mijne ziel zal ontvangen hebben, begraaft dan mijn lighaam, en eert uwe moeder alle de dagen haars levens. Tob. C. CIV: 3.

Laat er niets anders gedaan worden, dan dat men den Heer onzen God voor mij bidde. Judith C. VIII: 33.

GEBED.

Heer! wij bevelen U de ziel van uwen dienaar WILHELMUS DOMINICUS *opdat hij, aan de wereld gestorven zijnde, bij U mag leven en wil de zonden, die hij uit zwakheid des menschelijken handels begaan heeft, door uwe barmhartige genade afwasschen door Christus onzen Heer. Amen.*

ONZEN VADER, WEES GEGROET.

Gedrukt by Langendam en Comp. te Nijmegen.

Wilhelmus werd gedoopt op 29 augustus 1771 in Ewijk. Hij trouwde op 33-jarige leeftijd op 5 februari 1805 in Leeuwen met **Maria van Oijen,** geboren rond 1761 en overleden op 26 december 1808. Dit huwelijk bleef kinderloos. Hij hertrouwde op 11 mei 1811 te Puiflijk met **Wilhelmina Wijnakkers** (1783 - 1864), geboren in Puiflijk en overleden in Leeuwen. Hij overleed op 9 augustus 1848 in Leeuwen op 76-jarige leeftijd.

Wilhelmus vestigde zich in Leeuwen als notaris in de Zandstraat. Hier werden al zijn kinderen geboren. waaronder Maria. Zijn zoon Johannes volgde hem op en bleef in zijn ouderlijk huis wonen, samen met zijn ongetrouwde zussen. Diens dochter Mina heeft hier tot haar dood gewoond.

Met Wilhelmina kreeg hij acht kinderen, allen in Leeuwen geboren.

* **<u>Maria</u>, roepnaam 'Marie', geboren op 29 februari 1812.** ***Zij is de grootmoeder van Jan Crijnen.***

* <u>Alerdina</u>, geboren op 7 februari 1814, overleden op 4 juli 1874 in Leeuwen op 60-jarige leeftijd (ongehuwd).

* <u>Johannes Jacobus</u>, geboren op 14 november 1814 en overleden op 29 februari 1892 in Leeuwen op 76-jarige leeftijd. Hij trouwde op 61-jarige leeftijd met de 18-jarige Elisabeth Barbara Smits (foto/1849 - 1917). Hij was notaris en heemraad en Ridder in de orde van de Eikenkroon.

Dit echtpaar kreeg drie kinderen. De oudste dochter Wilhelmina (1) overleed 5 maanden oud. De tweede dochter die dezelfde naam kreeg: Wilhelmina (2) Alardina Antonia (1880 - 1953), roepnaam 'Mina', werd een van de meest gefortuneerde vrouwen van Maas en Waal.

Rond 1930 stelde Mina (foto) een bedrag van f 25.000,-- beschikbaar voor de bouw van een klooster aan de huidige Pastoor Zijlmansstraat. Aan het klooster werd het St. Elisabeth gesticht verbonden, een verpleeghuis, met name voor chronisch zieken. Omdat Mina Kuppen de belangrijkste financier van het geheel was, werd op haar verzoek de naam van haar moeder, Elisabeth, aan deze instelling verbonden. Ook leverde zij een belangrijke financiële bijdrage aan de bouw van de St. Alphonsuskerk.

De jongste dochter Hermina Dominica (1881 - 1944), roepnaam ‘Doca’ trouwde met Johan Dericks, kandidaat notaris in Druten en notaris in Eindhoven.

* Antonia Wilhelmina, geboren op 22 januari 1818 en overleden op 29 oktober 1873 in Leeuwen op 55-jarige leeftijd (ongehuwd).
* Alardus Wilhelmus Dominicus (1), geboren op 17 oktober 1820 en overleden op 2 november 1823 in Leeuwen op 3-jarige leeftijd.

* Gerarda (foto), geboren op 16 mei 1823, getrouwd op 36-jarige leeftijd op 13 september 1859 in Leeuwen met *Hendrikus Josephus Reinerus van Mook.* Zij overleed op 11 januari 1894.

Bid voor de Ziel van Zaliger
MEJUFFROUW
Gerarda Kuppen,
Weduwe van den Heer
Henricus van Mook,
Weldoenster der H. Familie,
geboren te LEEUWEN den 16 Mei 1823, en overleden aldaar den 11 Januari 1894.

* Maria Anna, geboren op 16 mei 1823 en overleden op 14 juli 1883 in Leeuwen (ongehuwd). ***Zij liet de familie een weiland ‘Het achterste broek’ (sectie A, nr. 463) na, groot 3,0770 ha met een waarde van f3.200,=. Dit kwam na de boedelscheiding in het bezit van haar neef en mijn betovergrootvader Joannes van Oss (zoon van haar oudste zus Maria).***

Bid voor de Ziel van Zaliger:
MARIA ANNA KUPPEN,
geboren te LEEUWEN den 16 Mei 1823, overleden aldaar, tijdig van de H. H. Sacramenten voorzien, den 13 Julij 1883.

* Alardus Wilhelmus Dominicus (2), geboren op 31 juli 1826, en overleden op 19 juli 1892 in ’s-Hertogenbosch.

Ik zal mij opwekken een trouwen Priester, die volgens de verlangens van mijn hart zal te werk gaan.
1 Rez. II, 35.

Bid voor de Ziel van Zaliger
den HoogEerw. Heer
Alardus, Wilhelmus, Dominicus KUPPEN,

Geboren te Leeuwen	31 Juli 1826.
Priester gewijd	14 Juni 1851.
Kapelaan te Wijchen	26 Juni 1851.
Kapelaan te ’s-Bosch (Parochie van de H. Katharina)	1 Juli 1852.
Pastoor dierzelfde Parochie	30 Juni 1863.
Provisor van het Seminarie	2 Oct. 1878.
Kanunnik van het Kathedraal Kapittel van het Bisdom	12 Sept. 1879.
Overleden te ’s-BOSCH	19 Juli 1892.

DOOR UWE SMADELIJKE KROONING.
O JESUS,
ONTFERM U DER ARME ZIELEN.

Voorkant bidprentje

Boven: geboortehuis van Marie in de Zandstraat in Beneden Leeuwen. Dit huis is inmiddels afgebroken.

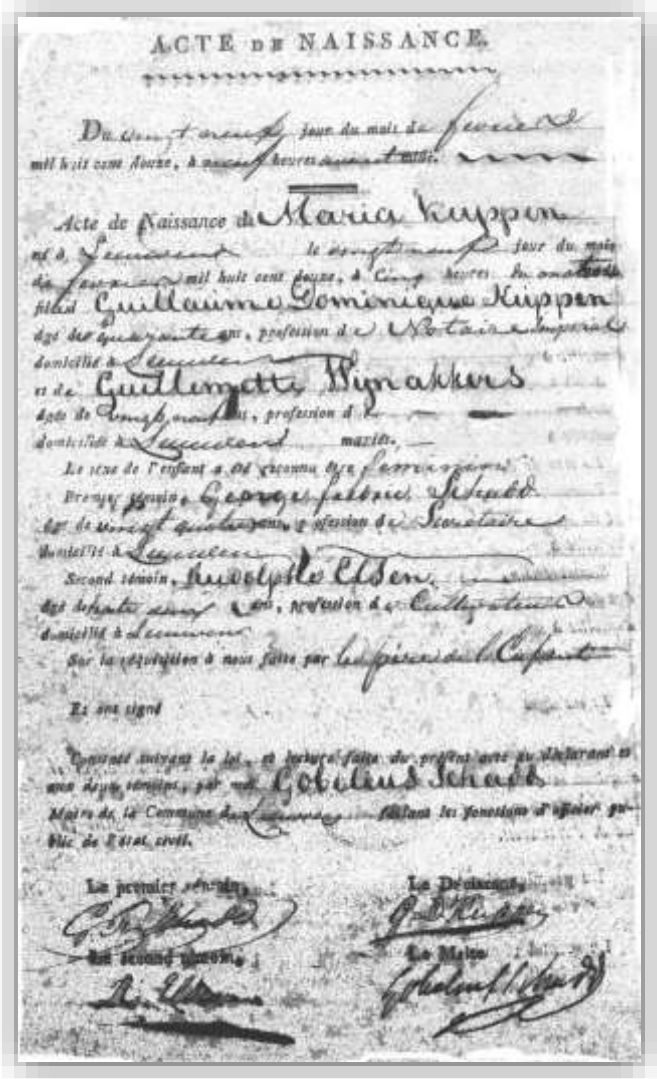

ACTE DE NAISSANCE

Acte de naissance de Maria Kuppen

Op 23 februari 1831 trouwde de 18 jaar oude Marie met de 23-jarige Frits van Oss uit Dreumel. Frits was een telg uit een boerengeslacht dat al generaties lang in Dreumel woonden en werkten.

Marie en Frits kregen zestien kinderen, die allemaal in Dreumel in het (familie)huis van Frits, in de Oude Maasdijk, werden geboren.

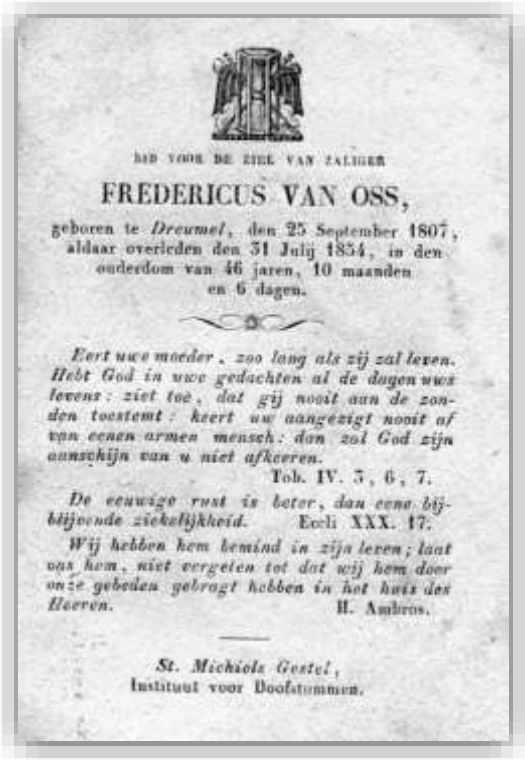

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

FREDERICUS VAN OSS,

geboren te *Dreumel*, den 25 September 1807, aldaar overleden den 31 Julij 1854, in den ouderdom van 46 jaren, 10 maanden en 6 dagen.

Eert uwe moeder, zoo lang als zij zal leven. Hebt God in uwe gedachten al de dagen uwe levens: ziet toe, dat gij nooit aan de zonden toestemt: keert uw aangezigt nooit af van eenen armen mensch: dan zal God zijn aanschijn van u niet afkeeren.
Tob. IV. 3, 6, 7.

De eeuwige rust is beter, dan eene bijblijvende ziekelijkheid. Eccli XXX. 17.

Wij hebben hem bemind in zijn leven; laat ons hem, niet vergeten tot dat wij hem door onze gebeden gebragt hebben in het huis des Heeren. H. Ambros.

St. Michiels Gestel,
Instituut voor Doofstommen.

In 1854 overleed Frits. Zes van hun kinderen waren hem voor gegaan. Hun 17-jarige dochter Maria volgde haar vader een maand later.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

MARIA VAN OSS,

geboren te *Dreumel*,
den 7 Februarij 1837, aldaar overleden den 10 Junij 1854.

De ellende in dit jaar was nog niet teneinde. Nog geen half jaar na de dood van Frits brak de dijk door en kwam Dreumel helemaal onder water te staan.

Op 42-jarige leeftijd stond Marie er met negen kinderen tussen de 4 en 22 jaar alleen voor.

Op 17 mei 1866 verhuisde ze met de nog thuiswonende kinderen naar Puiflijk. Haar jongste zoon Antoon, kwam pas in september 1867 naar Puiflijk. Na 8 maanden ging hij weer terug naar Dreumel, maar in 1870 kwam hij weer naar Puiflijk.

Bid voor de Ziel van Zaliger

ALLARDUS VAN OSS,

geboren te Dreumel, *den* 31 *Maart* 1832, *en aldaar, voorzien van de H. Sacramenten der Stervenden, overleden den* 18 *December* 1865.

Haar oudste zoon Alardus en diens twee jongste kinderen Fredericus en Frederica waren inmiddels overleden en zijn weduwe bleef met hun enige kind, dochter Sibilla, op de boerderij ‘de Sleep’ wonen.

Haar tweede zoon Joannes ging met zijn gezin in het familiehuis wonen. Hij had op dat moment vier kinderen.

Marie koos voor Puiflijk omdat zij daar bezit had uit de nalatenschap van haar ouders. De ouders van haar moeder, Joannes Wijnakkers en zijn vrouw Margarita van der Zandt, hadden daar een boerderij**.** De oudste broer van haar moeder Gerardus en jongste zus Theodora waren ongehuwd en hadden de boerderij na het overlijden van hun ouders overgenomen. Toen Gerardus als laatste overleed (in 1863) kwam een deel van het Puiflijkse bezit in handen van de moeder van Marie. Toen deze in 1864 overleed, als weduwe, kwam het in bezit van Marie en kon zij met haar kinderen daar een nieuw leven opbouwen.

JESUS, MARIA, JOSEPH!

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

WILHELMINA VAN OSS,

geboren te Dreumel den 31 December 1843, en, voorzien van de laatste H. H. Sacramenten, te Puiflijk overleden den 8 Februarij 1868.

Puiflijk bracht haar geen geluk. Binnen 5 jaar overleden vier van haar kinderen in de leeftijd van 21 tot 28. Wilhelmina was de eerste in de rij.

Jezus, Maria, Jozef!

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER,

ALLEGONDA VAN OSS,

geboren te Dreumel den 6. Maart 1841, en vroegtijdig voorzien van de laatste HH. Sacramenten, te Puiflijk overleden den 15. Maart 1869.

In de gebeden der geloovigen

WORDT AANBEVOLEN

de ziel van zaliger

JOANNES VAN OSS,

Geboren te Dreumel, 23 April 1830 en overleden te Puiflijk, den 18 October 1871.

Jesus, Maria, Josef!

GEDENK IN UWE GEBEDEN DE

ZIEL VAN ZALIGER

Dorothea Wilhelmina van Oss,

Geboren te Dreumel den 26. Mei 1847 en overleden te Puiflijk den 13. Junij 1872, na dikwijls gedurende hare ziekte gesterkt te zijn geweest met de H. H. Sacramenten.

JEZUS – MARIA – JOZEF.

In uwe godvruchtige gebeden wordt aanbevolen de Ziel van Zaliger

Antonius Martinus van Oss,

geboren te Dreumel den 24 Juli 1852 en overleden te Rosmalen den 25 Februari 1916.

Haar jongste zoon Antonius bleek chronisch depressief en werd op 7 oktober 1884 opgenomen opgenomen in de zwakzinnige inrichting Coudewater in de gemeente Rosmalen, waar hij ruim 30 jaar later overleed.

Zoon Willem nam in 1877 ontslag als kapelaan in Rijckevoort om gezondheidsredenen. Hij ging bij zijn moeder in Puiflijk wonen en overleed daar 10 jaar later, 47 jaar oud.

J. M. J.

In uwe godvruchtige gebeden wordt aanbevolen

DE ZIEL VAN ZALIGER,

den WelEerwaarden Heer

WILLEM DOMINICUS VAN OSS.

Geboren te Dreumel den 12 Augustus	1839.
Priester gewijd	1864.
Assistent te Wanroij	1864.
Kapelaan „ „	1865.
Assistent te Rijckevoort	1876.
Neemt zijn ontslag	1877.
Sterft te Puiflijk den 3 Juni	1887,

na 't ontvangen der laatste H. H. Sacramenten.

Jesus, Maria, Jozef.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER,

MARIA KUPPEN,

Echtgenoote van wijlen

FREDERICUS VAN OSS,

geboren te Leeuwen, 29 Februarij 1812 en overleden te Puiflijk, 16 Maart 1890, na gesterkt te zijn met de laatste HH. Sacramenten.

Geen dood mag voor kwaad gehouden worden aan welken een goed leven voornfgaat.
H. Aug.

Zij heeft de wet des Allerhoogsten onderhouden en een verbond met Hem gemaakt ... en in de beproeving is zij getrouw bevonden.
Eccli. 44, 20, 21.

Het was eene allerteederste moeder en de liefde, die zij hare kinderen toedroeg, sloot de liefde jegens God niet uit. H. Greg. Nazianz.

Zij opende hare hand voor den behoeftige en strekte hare handen uit tot den arme.
Prov. 31. 20.

Kinderen! die mij nog overleeft, denkt aan hetgeen ik geleden en de zorgen die ik voor U gehad heb. Legt U den pligt op voor de rust mijner ziel te bidden. H. Joïs. Chrijs.

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

(300 dagen aflaat.)

J. Sanders, Puiflijk.

Snelpersdruk van J. F. van Heereveld & Co., te Druten.

Toen Marie op 16 maart 1890 overleed was zoon Joannes en de twee jongste kinderen, Antoon en Johanna, nog in leven.

Johanna bleef alleen achter op de boerderij in Puiflijk en trouwde ruim een half jaar na de dood van haar moeder met haar buurjongen Grad van der Zandt, een weduwnaar met twee kinderen. Haar huwelijk bleef kinderloos.
Johanna voedde de kinderen van Grad op en zijn kleinkinderen beschouwden haar als hun oma en hielden contact met de Dreumelse nazaten van Marie.

Bid voor de Ziel van Zaliger

JOHANNA VAN OSS,

echtgenoote van

GERARDUS v. D. ZANDT,

geboren te Dreumel, den 17 September 1853 en overleden te Puiflijk, den 9 April 1936, voorzien van de H.H. Sacramenten.

Missaal en rozenkrans van Marie

Kinderen! Die mij nog overleeft, denkt aan hetgeen ik geleden en de zorgen die ik voor U gehad heb. Legt U den pligt op voor de rust mijner ziel te bidden. Dit was een tekst op het bidprentje van Marie.

Van haar zestien kinderen overleefden haar alleen de jongste twee kinderen: zoon Antoon en dochter Johanna.

Marie verloor tijdens haar leven drie kleinkinderen. Bij haar overlijden had ze zes kleinkinderen. Hiervan bleven er vier kinderloos. Kleindochter Joanna trouwde en kreeg twee kinderen, die werden slechts 16 en 21 jaar oud. Alleen haar jongste kleinkind Jan Crijnen gaf haar genen door en daarmee de kans op gebed voor haar zielenrust.

Inmiddels is het geloof in deze riten bij de meeste nazaten verdwenen. Maar we kunnen gevoeglijk aannemen, dat Marie op aarde al voldoende geleden en gebeden heeft om de hemel, waar zij in geloofde, te hebben verdiend.

De Kuppens

Marie's oudgrootvader van vaders kant, Karsten woonde in Venray, toen in 1632 hun zoon Godefridus werd geboren. Via Vierlingsbeek, Wijchen, Ewijk, kwam een van de Kuppens in Leeuwen terecht en daar werd Marie geboren.

XI Karsten Coppen

Van **Karsten** is mij alleen bekend dat hij gehuwd is met ene **Jenneke** en dat zij samen een zoon hadden.

* **<u>Godefridus</u>, gedoopt op 16 juni 1632.**

X.5 Godefridus Coppen (1632 - ?)

Godefridus werd gedoopt op 29 juni 1632, in Venray. Hij is getrouwd op 6 mei 1657 in Vierlingsbeek met **Joanna Deijnen/Deenen**.

In Vierlingsbeek werden al hun acht kinderen gedoopt.

* <u>Christina</u>, roepnaam 'Stineke', gedoopt op 2 februari 1659. Zij is op 26-jarige leeftijd op 10 mei 1685 getrouwd in Wijchen met *Arnoldus van de Water.*
* <u>Margaretha</u>, roepnaam 'Grietje', gedoopt op 15 augustus 1660.
* <u>Mechtilda</u>, gedoopt op 31 maart 1662.
* <u>Aldegonda</u>, roepnaam 'Odilia' gedoopt op 24 augustus 1664. Zij trouwde op 25-jarige leeftijd op 16 juni 1690 in Wijchen met *Gerardus Dirckx de Ruijter.*
* **<u>Alardus</u>, gedoopt op 21 juni 1667.**

* Petrus, gedoopt op 17 december 1669, overleden op 5 februari 1738 in Vierlingsbeek op 68-jarige leeftijd. Hij is driemaal getrouwd. Op 25-jarige leeftijd op 6 februari 1695 in Wijchen met *Hendrina Hendrix van de Water*, overleden op 22 juni 1709 in Vierlingsbeek. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren. Op 39-jarige leeftijd op 20 november1709 in Vierlingsbeek met *Wilhelma Dercks Gudden*, overleden op 31 januari 1720 in Vierlingsbeek. Uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren. Op 55-jarige leeftijd op 28 januari 1725 in Vierlingsbeek met *Enneken Nelissen*, overleden op 7 oktober 1752 in Holthees. Uit dit huwelijk zijn mij geen kinderen bekend.
* Agnetis, roepnaam 'Agnes', gedoopt op 20 augustus1672. Zij trouwde op 27-jarige leeftijd op 20 april 1700 in Wijchen met *Joannes Claessen.*
* Joanna, gedoopt op 7 januari 1675. Zij is op 27-jarige leeftijd op 22 maart 1702 getrouwd in Wijchen met *Petrus van de Water.*

IX. 5 Alardus Coppen (1667 - 1721)

Alardus, roepnaam 'Alard', werd gedoopt op 21 juni 1667 in Vierlingsbeek. Hij woonde vanaf 1696 in Wijchen en is op 23 oktober 1721 in Wijchen overleden. Hij trouwde op 28-jarige leeftijd op 10 mei 1696 in Hernen met **Theodora Wolters (Wouters)**, gedoopt rond 1670, vermoedelijk, in Hernen.

Uit dit huwelijk:
* Wolterus, gedoopt op 7 februari 1697.
* Godefridus, roepnaam 'Geurt' werd gedoopt op 2 september1698 en is overleden op 16 juni 1783 in Wijchen op 84-jarige leeftijd. Hij is twee keer getrouwd. Op 41-jarige leeftijd, op 29 april 1740, met *Maria Roelofs* (1715 - vóór 1753). Zij kregen vijf kinderen. Op 55-jarige leeftijd, op 10 februari1754, is hij hertrouwd in Wijchen met *Wilhelmina Derks*. Met haar had hij zeven kinderen. Hij kreeg zijn jongste kind op 72-jarige leeftijd.
* Joanna, gedoopt op 12 juni 1700.
* Joannes, roepnaam 'Jan', werd gedoopt op 7 oktober 1702 en is overleden op 13 maart 1792. Hij is op 17 april 1735 getrouwd met *Joanna Maria Loeffen* (1711 - 1801), roepnaam 'Jenne Marie'. Dit echtpaar had negen kinderen.
* Anna Maria, gedoopt op 19 april 1704.
* **Jacobus, gedoopt op 9 januari 1706.**
* Michael, gedoopt op 18 november 1707.
* Mechtilda, gedoopt op 5 maart 1713.

VIII. 6 Jacobus Aelders Kuppen (1706 - ?)

Jacobus werd gedoopt op 9 januari 1706 in Wijchen. Hij trouwde op 33-jarige leeftijd op 12 april 1739 in Wijchen met **Gerarda Hermens**, roepnaam 'Gerritje', geboren rond 1708 in Wijchen. Na haar dood hertrouwde hij op 44-jarige leeftijd op 2 november 1750 in Wijchen met **Mechtildes Cornelissen van Wesel**, geboren rond 1715, vermoedelijk in Neerbosch.

Uit het eerste huwelijk, werden in Neerbosch geboren:
* Hendrina, roepnaam 'Hendrijn', geboren in 1742, trouwde op 5 mei 1774 in Wijchen met *Hendriks van Wesel*.
* **Adelberti (Alardus), gedoopt op 29 januari 1744.**
* Hermannus, gedoopt op 9 juli 1745. Hij trouwde op 21-jarige leeftijd op 5 mei 1767 in Wijchen met *Willemina de Kleijn*, 22 jaar. Hij overleed op 17 november 1785 in Wijchen.

* Waltherus, roepnaam ‘Wouter’, werd gedoopt op 29 december 1746. Hij trouwde op 30 mei 1775 in Neerbosch met *Petronella Broekman* (1751 - 1797) uit Neerbosch. Na haar dood trouwde hij op 51-jarige leeftijd op 14 mei 1798 in Neerbosch met *Elisabeth Hendricks*. Hij overleed op 18 november 1818 in Neerbosch.

Uit het tweede huwelijk: Gerardus, (1751 - 1752, Cornelius (1753), Mechtildes (1754 - 1830) Zij trouwde op 20 mei 1781 in Neerbosch met *Michaël Willems van Eck* (1756 - 1830).

VIII. 1 Adelberti Kuppen (1744 - 1803)

Aldelberti, roepnaam ‘Alardus’ werd geboren in Biesterhuijsen en gedoopt op 29 januari 1744 in Neerbosch. Hij trouwde op 24-jarige leeftijd op 5 mei 1768 in Beuningen met **Maria Willems**. Maria werd gedoopt op 5 januari 1753 in Ewijk, als dochter van *Wilhelmus Jansen,* roepnaam ‘Willem’ en *Johanna Hendriks.* Maria is overleden op 21 november 1818 in Ewijk. Alardus overleed 15 jaar eerder op 25 maart 1803 ook in Ewijk.

Het echtpaar kreeg vijf kinderen die allemaal in Ewijk werden geboren.
* Gertrudis, gedoopt op 14 juni 1769.
* **Wilhelmus Dominicus, gedoopt op 29 augustus 1771, de vader van Maria.**

Wilhelmus werd gedoopt in de kelder van Slot Doddendaal. De eigenaars van dit slot: familie Van Stepraedt gebruikte het gerestaureerde slot vanaf het midden van de 17de eeuw niet meer als hoofdverblijf. Toen de katholieke eredienst verboden werd, stelden zij de slotkelder ter beschikking als schuilkerk.

Tijdens mijn studietijd was ik lid van de sociëteit Inter Amnes Tutam, een vereniging van studenten uit Maas en Waal. Zij kwamen eens per maand bij elkaar in deze kelder. Het kasteel werd toen beheerd door de kunstenaar Huub Kortekaas.

* Maria, gedoopt op 24 maart 1774 en overleden op 16 april 1824 in Ewijk. Zij is twee maal getrouwd. Op 22-jarige leeftijd op 26 april 1796 in Ewijk met *Joannes Verheyen.* En op 41-jarige leeftijd op 20 september 1815 in Ewijk met *Jacobus Derks Rossen,* op 1 januari 1762 in Wijchen en overleden op 17 december 1831 in Ewijk.
* Joanna (1), gedoopt op 31 mei 1776.
* Joanna (2), gedoopt op 29 oktober 1777 en overleden op 28 oktober 1860 in Wijchen. Zij was getrouwd met *Johannes Gijsbertus van Lith*.

De Wijnakkers

Van de voorouders van de moeder van Maria Kuppen is mij weinig bekend. De schrijfwijze is in de loop van de jaren veranderd van Wijnackers in Wijnakkers.

Het dorp Puiflijk is een van de oudste nederzettingen in het Land van Maas en Waal waar de zuidgrens van het Romeinse rijk, de Limes, dwars doorheen liep. Het dorp was met 600 morgen grond een van de grotere dorpen in Maas en Waal.

De Wijnakkers waren zoals de meeste Maas en Walers katholiek. De oudste schriftelijke vermelding van het katholiek kerkgebouw (zie ets) is van 1176, maar de oudste funderingen stammen uit de 11de eeuw. In 1609 werd de kerk door de protestanten overgenomen en kwam er een predikant. Het duurde het tot 1663 eer zich weer een priester te Puiflijk vestigde.

‘t Dorp PUFFELIK bij Druten 1732. Toren gezien vanuit het zuidwesten.
(Ets/kopergravure van: Hendrik Spilman en Cornelis Pronk.)

VII Joannes Wijnakkers (Wijnackers)

Joannes, roepnaam ‘Jan’, is getrouwd op 4 maart 1776 in Puiflijk met **Margarita van der Zandt (Sandt)**. Margarita is de dochter van *Antonius van der Zandt (Sandt)* en *Wilhelmina Smits*.

Van dit echtpaar zijn mij zes kinderen bekend.

* Gerardus, geboren op 30 januari in 1779 en overleed op 15 oktober 1863 in Puiflijk (ongehuwd).
Na het overlijden van zus Gerarda, kwam zijn nicht Antonia Kuppen (dochter van zus Wilhelmina) bij hem wonen en nam de huishouding voor haar rekening.
Hieronder een brief met een verslag over de watersnoodramp van 1861 in Puiflijk van de pastoor van Puiflijk aan Alardus Kuppen, de jongste broer van Gerarda Kuppen, pastoor in ’s Hertogenbosch.

Puiflijk, den 8 deze 1861.

Zeer Geachte Broeder!

*Ik heb de Uwen brief van den 7 February, in den besten welstand ontvangen, waarin ik heb vernomen, dag gij zeer nieuwschierig waart om bepaald te weten hoedanig hier met de watersnoodramp gesteld is. In Puiflijk hebben meer dan twee honderd personen hunne huizen moeten verlaten, waarvan er veertig de school hebben ingenomen, de overigen bij menschen, vrienden geplaatst. De huizen hebben hier veel geleden en diep onder water gestaan, want het water heeft over het dak van sommige huizen gelopen. De kerk is aan verzakking en scheuren onderhevig, zoodat men vreest, dat zij geheel bouwvallig zal worden. (*Dat gebeurde ook. Deze waterstaatskerk uit 1816, werd in 1868 is vervangen door de huidige Sint-Johannes de Doperkerk.*)*
*Onder Leeuwen (*waar de moeder van Alardus en van zijn zussen, zijn zwager en zijn broer woonden) *zijn negentien huizen door de golven weggespoeld, waaronder een aantal aanzienlijke huizen geteld worden, doch de meesten buitendijks hebben geleden. Er zijn vele beesten verdronken, Acht en dertig meschenlevens heeft men te betreuren, tenminste nog op dezen ogenblik vermist.*
Op den 7 dezer des namiddags omtrent 3½ uur hebben vijf inwoners van Puiflijk het genoegen gehad van nog een meisje oud acht jaren te redden, genaamd Johanna van Beek, die zeven volle dagen op een stukje dak van het huis haar leven behouden heeft.
De vader Henricus van Beek en de moeder Catharina van Ooyen met drie zonen en eene dochter zijn verdronken.

HIER WERDEN DEN 1 FEBRUARI 1861 HENDRIK VAN BEEK MET VROUW EN VIER KINDEREN DOOR DEN VLOED VERZWOLGEN

HUN EENIG OVERGEBLEVEN KIND JOHANNA DANKBAAR VOOR HARE WONDERDADIGE REDDING HEEFT DIT HUIS HERBOUWD IN 1863

Tekst op een gedenksteen die herinnert aan deze ramp.

Het meisje had geen voedsel gehad, alleen ijs, zij was van alles beroofd, uitgenomen zij was goed gekleed.
Ik kon het niet gelooven, toen ik hiervan verwittigd werd, want ik dacht, het is een vreselijk leugen. Ik ging mij daarvan zelfs overtuigen. Ik bevond dat het eene wezenlijke waarheid was.

Wanneer gij thans wenscht en verlangt deze ramp en verwoesting te Leeuwen zelf te zien dam moet gij over Nijmegen naar Puiflijk komen. Als wanneer gij bij mij zijt dan zal Ued naar Leeuwen geleiden. Op den 9 dezes heb ik weder den dienst begonnen.
Inmiddels geniet ik de eer met de diepste eerbied en de meeste hoogachting.
Ued's, Dienaar en Broeder,
J. Franssen
Pastoor

* Anna Maria, geboren op 13 november 1780 in Puiflijk. Op 4 mei 1811 trouwde zij in Puiflijk met *Gerardus Willems van Welie* uit Deest (gemeente Druten), roepnaam 'Geurt', (1776 - 1859). Zij overleed op 6 februari 1851 in Deest. Dit echtpaar kreeg 5 kinderen: Wilhelmus (1812 - 1848), Anthonius (1813 - 1891), pastoor in Vierlingsbeek, Joanna (1815 - 1844), Grada Wilhelmina (1817 - 1896), Joannes (1819 - 1894).
Zijn gezin heeft f 25353, 78 bijgedragen voor de huidige kerk (het tekort na de inzameling). Hun tweede zoon Antonius (1813) is bij gelegenheid van de inzegening van de St. Barbarakerk te Dreumel op 8 juni 1838 priester gewijd.

* Wilhelmina, geboren op 18 augustus 1783, trouwde op 11 mei 1811 weduwnaar *Wilhelmus Dominicus Kuppen*. Haar zus Anna Maria trouwde een week eerder. En bij deze twee bruiloften bleef het in het gezin Wijnakkers.
Zij is de moeder van Maria Kuppen.

In de Oefening aan den H. Kruisweg en verdere Gebeden wordt aanbevolen
DE ZIEL VAN ZALIGER
WILHELMINA WIJNAKKERS,
WEDUWE VAN DEN HEER
W. D. KUPPEN,
geboren te Puijflijk en overleden te Leeuwen, den 25 September 1864, in den ouderdom van 81 jaren en ruim 1 maand.

* Theodora, geboren in 1786 en overleed op 2 juli 1844 in Puiflijk (ongehuwd).

* Jacobus (foto), geboren op 2 juli 1791 in Puiflijk en overleden in Beugen op 12 augustus 1872. Hij was achtereenvolgens kapelaan in Vierlingsbeek en Cuijck en Pastoor in Beugen.
* Wilhelmus, geboren op 2 juli 1791 in Puiflijk en overleden op 27 april 1865 in Wanroy. Hij was pastoor in St. Hubert en in Wanroy.

"*De tweelingbroers leken, vooral in hun jeugd en ook nog in de mannelijke leeftijd, zodanig op elkaar dat het onmogelijk was de eenen van de anderen te onderscheiden*."

Het gezin maakte op zondag 19 oktober 1794 de inval van de Franse troepen mee. Als het nog donker is, valt het leger van de republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in Puiflijk aan. Ze slaan een noodbrug over de Maas en verrassen de vijand. Meer dan negenhonderd soldaten sneuvelen die dag. Vooral aan 'onze' kant. Frankrijk had al een goed getraind beroepsleger, aan Nederlandse zijde vochten onervaren mannen gesteund door ongedisciplineerde huurlingen uit Engeland en de steden Hannover en Hessen.
In Puiflijk woonden toen zo'n driehonderd Fransen die jaren eerder naar de Nederlanden gevlucht waren. De Franse bevelhebber generaal Pichegru zag ze als landverraders en liet ze de volgende dag doodschieten. Ze moeten ergens nabij Puiflijk zijn begraven. Maar niemand weet precies waar dat moet zijn gebeurd.

Begin 1800 was er een dun bewoonde dorpskern met bewoning die zich voornamelijk concentreerde in het gebied ten noordwesten van de kerk, langs de Kerkstraat en de Houtsestraat. De losse grond hier leende zich bij uitstek voor de tabaksteelt, naast de agrarische activiteiten en op een gegeven moment werkte zelfs de helft in de tabak. Het dorp omvatte in 1840, 72 huizen met 468 inwoners.

Bijlage 4. Maria Smulders

Maria Smulders werd 24 augustus 1784 in Leeuwen geboren als jongste kind van *Joannes Aloysius Augustinus Smulders* en *Arnolda ten Biesen.*
Joannes, roepnaam 'Jan', werd gedoopt op 4 mei 1778. Hij trouwde op 19 april 1825, op 47-jarige leeftijd, met de 40-jarige **Arnolda ten Biesen**, geboren op 24 augustus 1784 in Leeuwen. Hij overleed op 4 juni 1854. Arnolda overleed op 3 maart 1859.

Arnolda en Johannes kregen twee kinderen.

Bid voor de Ziel van Zaliger
Gerardus Smulders,
echtgenoot van wijlen
Wilhelmina Schonenberg,
Oud Gemeente-Ontvanger, lid der Broederschap van de H. Barbara, sedert 1864 lid van het R. K. Parochiaal Kerkbestuur, geb. te Dreumel, den 5 Juni 1825 en aldaar, tijdig voorzien van de laatste H.H. Sacramenten, overleden den 14 Juni 1908.

* Gerardus geboren in Dreumel, drie weken na het huwelijk van zijn ouders, op 4 juni 1825, en overleden aldaar op 14 juni 1908. Hij trouwde op 22 januari 1856 met *Wilhelmina Schonenberg* geboren op 29 mei 1829. Dit echtpaar kreeg acht kinderen: Jan Crijne (1856 - 1916), Jacobus Alardus (1859 - 1841), Arnoldus Johannes (1860 - 1926), Petronelle Maria (1861), Theodora Antonia (1865), Elisabeth Catherina (1867 - 1931), Johanna Francisca (1870 - 1944) en Petronella Maria (1872 - 1938).

* **Maria, geboren op 10 augustus 1826. *Zij is de moeder van Jan Crijnen*.**

Dit huwelijk was het tweede van vader Johannes. Op 25-jarige leeftijd was hij in Dreumel getrouwd met *Margaretha Apollonia Vermeulen* (1778 -1809).
Margaretha, overleed in 1809 en hij bleef achter met vier jonge kinderen.
* Joannes, geboren op 3 maart 1804.
* Quirinus Dominicus, geboren op 23 mei 1805. Hij is op 20 juni 1826 getrouwd met *Johanna Varthuijsen* (1805 - 1831) uit Dreumel. Op 20 februari 1841 ging hij een tweede huwelijk aan met *Petronella van Someren* uit Wamel.
* Joanna, geboren op 17 juli 1806.
* Joannes Franciscus, geboren op 3 oktober 1807 en overleden op 8 juli 1870. Hij bleef ongehuwd.

Johannes kreeg een relatie mijn zijn huishoudster Arnolda en toen deze van hem in verwachting was, trouwde hij met haar. Hij was toen 47 en Arnolda 40 jaar.

Toen Maria werd geboren, was haar jongste halfbroer 19 en haar halfbroer Quirinus Dominicus ruim een maand daarvoor getrouwd.

Johannis en Arnolda voedden hun kinderen op in de katholieke traditie.

Maria was 32 toen zij trouwde met Joannes van Oss, negen dagen na het overlijden van haar moeder.

Haar vader was vijf jaar daarvoor overleden en namens de familie tekende de huwelijksakte: haar jongste halfbroer Jan (in de akte ten onrechte aangeduid als neef), haar schoonmoeder (Maria Kuppen) en de oudste broer van Joannes, Aaldert, de huwelijksakte.

Bid voor de ziel van zaliger
Arnolda ten Biesen,
WEDUWE VAN
Joannes Aloysius Augustinus Smulders,
geboren te Leeuwen, den 24 Augustus 1784, en voorzien van de HH. Sacramenten, overleden te Dreumel, den 3 Maart 1859.

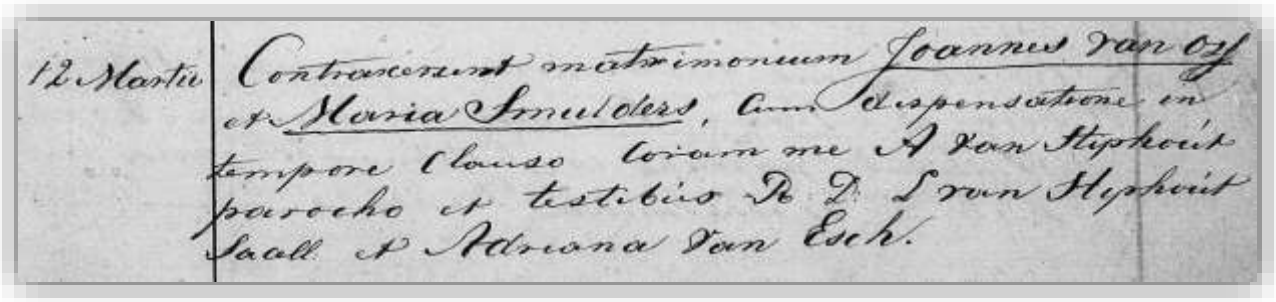
12 Martii Contraxerunt matrimonium Joannes van Oss et Maria Smulders, cum dispensatione in tempore clauso coram me A van Stiphout parocho et testibus Do D. L van Stiphout Saall et Adriana van Esch.

Bid voor de Ziel van Zaliger
MARIA SMULDERS,
ECHTGENOOTE VAN
JOHANNES VAN OSS,
geboren te Dreumel 10 Augustus 1826 en aldaar voorzien van de laatste Sacramenten overleden den 25 Februari 1879.

Maria en Joannes kregen zes kinderen: Mieke, Nolda, Frits, Jan Crijne, Jan Crijnen en Aal. Jan Crijne stierf als peuter tijdens de cholera-epidimie in 1866.

Toen Maria op 52-jarige leeftijd overleed, nam haar oudste dochter Mieke, die toen net 19 jaar was geworden, het huishouden voor haar rekening.

Bid voor de Ziel van Zaliger
JOANNES VAN OSS,
geboren te *Dreumel*, 27 Augustus 1833, en aldaar overleden 28 Februari 1900;
en voor deszelfs huisvrouw
MARIA SMULDERS,
geboren te *Dreumel*, 10 Augustus 1826, en aldaar overleden 25 Februari 1879.

Toen Joannes overleed, nam de jongste zoon Jan Crijnen het bedrijf over. Oudste zoon Frits woonde in Puiflijk. Na de dood van grootmoeder Maria van Oss - Kuppen had hij het beheer van haar boerderij overgenomen. Zus Mieke ging na de dood van haar vader bij Frits wonen. De dochters Nolda en Aal waren beiden getrouwd.

In 1918 verhuisde ook neef Jan Mollenberg naar Puiflijk. Hij was de zoon van Nolda. Nolda overleed toen Jan acht jaar was en zijn vijf jaar oudere zus overleed drie jaar later. Zijn vader hertrouwde nog twee keer, maar Jan bleef enig kind. In 1918 werd zijn vader vermoord en hierdoor werd Jan wees.

IN UWE GODVRUCHTIGE GEBEDEN WORDT AANBEVOLEN
DE ZIEL VAN ZALIGER
ARNOLDA VAN OS,
CHRISTIANUS MOLLENBERG,

Gedenkt in Uwe gebeden de Ziel van Zaliger,
MARIA PETRONELLA MOLLENBERG-VAN OS,
Lid der H. Familie J. M. J.
Geboren te Alphen a. d. M. 10 Juni 1894 en aldaar overleden 24 September 1910.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
CHRISTIANUS MOLLENBERG,
ARNOLDA VAN OS,
WILHELMINA VAN HET HOUDT,

Het lag in de bedoeling dat Jan de boerderij in Puiflijk zou overnemen, maar hij overleed in 1912 in Puiflijk op 22-jarige leeftijd (geboortejaar is 1898 volgens doopakte).

J. M. J.

In uwe gebeden wordt aanbevolen
de Ziel van Zaliger
JAN COENRAAD MOLLENBERG,
Lid van het R. K. Zangkoor,
geboren te Alphen (Geld.) 19 Dec. 1899,
overleden te Puiflijk den 12 Juni 1921.

J. M. J.

In uwe Godvruchtige gebeden wordt aanbevolen
de Ziel van Zaliger
MARIA FREDERICA VAN OSS,
geboren te Dreumel den 21 Februari en overleden
te Puiflijk, voorzien van de H.H. Sacramenten,
den 6 April 1926.

Mieke overleed in Puiflijk, na een lang ziekbed.

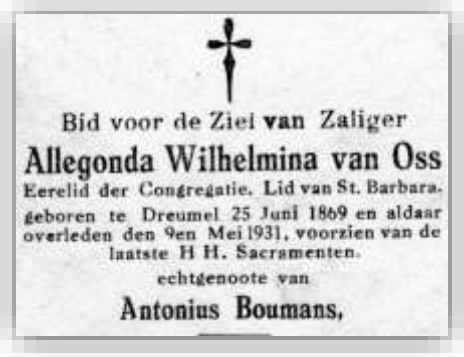
Bid voor de Ziel van Zaliger
Allegonda Wilhelmina van Oss
Eerelid der Congregatie. Lid van St. Barbara.
geboren te Dreumel 25 Juni 1869 en aldaar
overleden den 9en Mei 1931, voorzien van de
laatste H H. Sacramenten.
echtgenoote van
Antonius Boumans.

Na het overlijden Mieke ging Frits terug naar zijn familie in Dreumel en ging wonen bij zwager Toon Boumans, de weduwnaar van zijn zus Aal. Dit huwelijk was kinderloos gebleven. De oudste dochter van zijn jongste broer Jan Crijnen, Marie, zwaaide de scepter over de huishouding.

Bid voor de Ziel van Zaliger
JAN CRYNE VAN OSS
Lid van St. Barbara
geboren te Dreumel 11 April 1867 en aldaar
overleden 10 Juli 1930, tijdig voorzien van
de laatste H.H. Sacramenten,
echtgenoot van
WILHELMINA BOUMANS.

De jongste zoon van Maria, Jan Crijnen, trouwde vlak na het overlijden van zijn vader Joannes. Hij bleef wonen in zijn geboortehuis en kreeg daar drie zonen en vier dochters.

Bid voor de Ziel van Zaliger
† **FREDERICUS JOHANNES VAN OSS,**
lid van de H. Familie van St. Barbara,
geboren te Dreumel 22 Nov. 1863 en aldaar
overleden 2 April 1948, tijdig voorzien van
de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Frits heeft zijn broers en zussen overleefd. Hij werd op het RK kerkhof in Dreumel begraven. Neef Frits, die net als hij naar zijn vader was vernoemd, verongelukte vijf maanden na zijn dood en werd naast hem begraven. Op deze plek werd in 2006 ook zijn achternichtje Thérèse begraven.

Ten Biesens

Van de moeder van Maria weet ik alleen dat zij de dochter is van Antonie ten Biesen en Maria Merkhof uit Leeuwen.

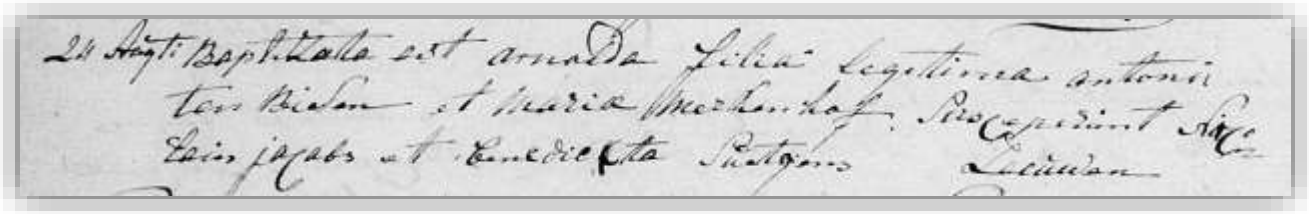

De Smulders

De in dit overzicht opgenomen Smulders zijn allen geboren in Dreumel en daar ook overleden.

VIII Quirinus Willemse Smulders (rond 1710 - ?)

Quirinus Willemse, werd geboren rond 1710 en was getrouwd met **Oda Peterse Smulders**.

Uit dit huwelijk werd in ieder geval een zoon geboren:
* **Quirinus Quirinusse, geboren op 28 augustus 1740.**

VII.1 Quirinus Smulders (1740 - 1802)

Quirinus Quirinusse, roepnaam 'Krijn' werd geboren in Dreumel op 28 augustus 1740. Hij trouwde (met dispensatie in de vierde graad bloedverwantschap) op 5 juni 1777 met **Elisabeth Hol**, gedoopt op 13 december 1737. Elisabeth is de dochter van *Jan Goossens Hol* (1709) en *Alardi Cornelisse Coijmans* (rond 1714). Krijn werd begraven op 18 maart 1802. Maria overleed ruim een jaar later op 5 september 1803.

Het echtpaar kreeg twee zonen die allebei in Dreumel zijn geboren.
* **Joannes Aloysius Augustinus, gedoopt op 4 mei 1778.**

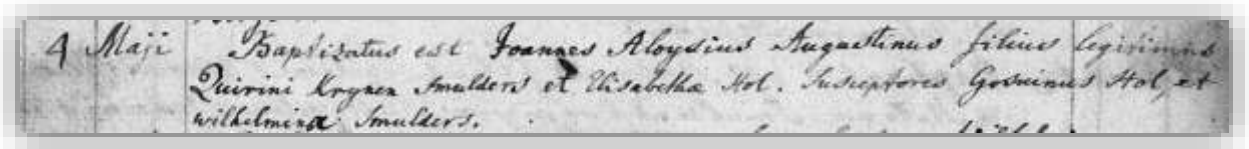

* Alardus Laurentius, gedoopt op 11 augustus 1779.

Bijlage 5. Wilhelmina Boumans

Wilhelmina Boumans, roepnaam ‘Mina’, werd geboren als dochter van *Martinus Boumans* en *Dirkje de Bie*. **Martinus** werd geboren op 19 januari 1828. Hij overleed op 56-jarige leeftijd op 13 oktober 1884. Hij trouwde op 11 mei 1854 in Ophemert met **Theodora de Bie**, roepnaam ‘Dirkje’, geboren op 13 november 1834 in Zennewijnen (Ophemert) en overleden, op 47-jarige leeftijd, op 30 maart 1882 in Dreumel. Zij was een dochter van *Wouter Evertz. de Bie* (1784 - 1866) en *Georgia van de Geijn,* roepnaam ‘Geertje’ (1795 - 1844).

Wilhelmina gefotografeerd in 1928 ter gelegenheid van haar zestigste verjaardag.

Haar moeder kwam uit Zennewijnen. Dirkje had haar vader Martinus leren kennen via diens broer Kees. Die was getrouwd met haar oudere zus Mientje. Kees was veerman van de verbinding Dreumel-Zennewijnen. Hemelsbreed woonden ze nog geen 2 kilometer van elkaar. Via het veer was (bij goede weersomstandigheden) dit in nauwelijks een uur overbrugd. Via land was het toentertijd een reis van minimaal een dag. Via slechte wegen ging die reis dan via ’s Hertogenbosch of Nijmegen.

In onderstaand huis (nu Vluchtheuvelstraat 11, in 1860 Dijk 79/ later 74) woonden Martinus en Dirkje. En hier werden Mina en haar broers en zussen geboren.

Vanaf 1901 woonde er zoon Wouter met zijn vrouw Antonia. Dochter Cato bleef hier ook na haar huwelijk bij haar vader wonen.

Hier werden in de bedstee (rechts van de voordeur) hun oudste kinderen geboren Gerard (1925) en Wouter (1927).
In 1928 ging kleinkind Cato in het ouderlijk huis van haar man Thé wonen (Rooijsestraat 67) en werd het huis verkocht.

Martinus en Dirkje kregen acht kinderen, Wilhelmina was nummer zeven:

* Wouter (1855 - 1935), trouwde in 1901 met *Antonia Gijsbers* (1866 - 1904). Zij kregen twee kinderen. Antonia overleed kort na de geboorte van het tweede kind, Catharina Petronella, roepnaam ‘Cato’. Het oudste kind Theodora overleed kort naar haar moeder (1905).
De zus van Wouter, Jenneke nam na de dood van zijn vrouw de zorg voor zijn huishouden over.

Wouter op 75-jarige leeftijd.

Cato (1904 - 1989) werd ondergebracht in Afferden, bij Nol de broer van haar moeder. Dit omdat Jenneke doofstom was en haar vader bang was dat zij niet zou leren praten. Jenneke bracht haar nichtje Doortje, de jongste dochter van haar inmiddels overleden zus Joanna, mee.
Cato trouwde op 13 januari 1925 met Theodoor Franciscus Antonius van Welie, roepnaam ‘Thé’. Bij de oudste broer van Thé, Franciscus Antonius Maria van Welie (1886 - 1968), roepnaam ‘Frans’ werd ik, toen ik in 1964 mijn studie biologie in Nijmegen begon, de eerste maanden ‘veilig’ ondergebracht. Priester Frans van Welie was vanaf de oprichting van de Katholieke Universiteit in Nijmegen op 1 september 1926 tot 1957 hoogleraar en na zijn emiraat hield hij zich o.a. bezig met zaligverklaringsprocessen. In zijn huis in de Vredenstraat 6 had hij de serre ingericht als huiskapel waarin hij iedere morgen een H. Mis opdroeg, geassisteerd door zijn twee ongetrouwde zussen Henrica (roepnaam 'Riek') en Sophia (roepnaam 'Sofie') die zijn huishouden bestierden.

†

Bid voor de ziel van zaliger

Anna Catharina Bouwmans,

echtgenoote van

GERARDUS HOL,

Bestuurslid der Congregatie van O. L. Vrouw en Lid van de Broederschap der H. Harten,

geboren te Dreumel, den 13 Januari 1857 en aldaar overleden den 17 December 1912, tijdig voorzien van de H.H. Sacramenten.

Gelijk de grondslagen op een vaste steenrots eeuwig duren, zoo zijn Gods bevelen in het hart eener brave vrouw. Eccl. 26. . Hare gedachtenis is onvergankelijk, omdat zij bij God en de menschen bekend is. Sap. IV. 1.

Dierbare echtgenoot, nu zijt gij wel bedroefd, maar eenmaal zal ik u wederzien; dan zal uw hart blijde zijn en niemand zal u van uwe vreugde berooven. Jo. 21.

De hemel is mij geopend; ik bid voor U lieden die over mijn verlies treurt; al ben ik van U gescheiden, ik heb U niet verlaten. H. Ambr.

Mijn Jesus, barmhartigheid.

(100 dagen aflaat).

H. van Rooij, Koster, Dreumel.

* Anna Catharina (1857 - 1912), roepnaam ‘Catharina/Kaat’ trouwde met *Gerardus Hol* (1856 - 1943). Het echtpaar had geen eigen kinderen en ‘ontfermde’ zich over Anna van Dinter, de dochter van de jong overleden (schoon)zus Joanna.

* Antonius/ Antoni (1858 - 1951), roepnaam ‘Toon’, trouwde in 1897 met *Alegonda Wilhelmina van Oss*, roepnaam ‘Aal’.

Toon kocht ‘De Sleep’ en ging daar na zijn huwelijk wonen.

Toon Boumans vlak na zijn huwelijk.

Onder vlnr. schuur, woonhuis en bakhuis.Daarvoor: vlnr. nichtje Marie van Oss en hulp Jo de Krijger.

Toon was paardenhandelaar. Wanneer hij op handelsreis ging, werd hij door zijn familie per tilbury naar de stoomtrein in Tiel gebracht. Van hier ging hij dan naar het toenmalige Rusland. Daar aangekomen reisde hij met paard en wagen - en in de winter per slee - de markten af. Hij kocht zowel getuigde als ongetuigde (half wilde als wilde) paarden. Na een dag of acht kwam hij dan weer in Tiel aan en werden de paarden met hulp van knechten naar ‘De Sleep’ gebracht. Hier werden de paarden verkocht, de ‘wilde’ paarden nadat deze getuigd waren.

Toon was in Dreumel een invloedrijk figuur, als lid van de kerkenraad, heemraad en gemeenteraad, maar vooral ook door zijn bijdrage aan allerlei maatschappelijke ontwikkelingen.

Le Ministre des Affaires Etrangères

de Sa Majesté

La Reine des Pays-Bas, Princesse d'Orange-Nassau,

Signalement

Prie et Requiert

au nom de SA MAJESTÉ,

Princes et Etats, Amis et Alliés de SA MAJESTÉ

Visum (1898) voor Polen en Litauen (toen nog bij Rusland).

Toon zit hier bij de installatie van burgemeester Hamers (1921) rechts naast de burgemeester. Links naast de moeder van de burgemeester zit collega wethouder Aldert van de Bos.

1939. Installatie burgemeester Waals.

*Vlnr. staand: Jan van Hoften, G. Elzen, Johan van Rossum, mevr. van Rossum, A. van Deursen, mevr. Kooijmans. Th. Kooijmans, Ch. Mollenberg, H. Cruijsen, W. Kooijmans, C. Cruijsen, fam. van burgemeester Waals, **Toon Boumans**, mevr. Vermeulen, mevr. Cruijsen, mevr. Mollenberg, L. Kuster, mijnh. Wammes. Zittend:de familieleden van burgemeester Waals. Hij zit zelf in het midden met rechts zijn a.s. vrouw.*

Hij speelde een belangrijke rol bij het initiatief in 1902 waarbij een groot aantal boeren zich via een handtekening verplichtte tot naleving van gedragsregels bij verpachtingen die moesten leiden tot bescherming van de kleine pachter. Een ander initiatief waar hij nauw bij betrokken was, was de oprichting van een Coöperatieve Vereeniging van grondexploitanten en daarvan verkregen voortbrengselen ‘De Meerkooi’ in 1908.

Het zilveren huwelijksfeest werd in 1926 gevierd. Aal was dan juist weer op de been na een reumatische aanval. Zus Ida mocht van de orde niet aanwezig zijn en stuurde aan de ‘Dierbare Zilverlingen’ een lied van 48 coupletten, met ook haar goede wensen.
Op de volgende pagina een korte impressie van het lied.

Had ik maar vleugelen of Jan Olies vliegmachien!
Gloof mij blijden jubelpaar, De Sleep die zou mij zien.

Die langs uwe rustige barke,
Zacht zingende gaat en keert,
Tot zij als weleer Noésarke.
Aan 't Godes gebergten sneert.

Geen knobbeljicht breekt daar nog uit,
Of ook geen rheumatiek,
Men speelt daar steeds op harp en fluit,
Op hemelsch schoon muziek.

Na het overlijden van Aal woonde Toon (helemaal links op de foto) nooit alleen en had een druk sociaal leven.

Vlnr. de inwonenden zwager Frits van Oss, hulp in de huishouding Jo de Krijger en nicht Marie van Oss.
Bezoek vlnr. neef Jan van Oss, nicht Anna van Oss, Lien van Sommeren (vriendin van Marie), de Indonesiër Masjour (stagiair van de Deventer Landbouwschool) en achternichtje Anneke van Beers.

* Geertruida (1860 - 1931), roepnaam 'Geertje', trouwde met *Cornelis Drost* (1856 - 1919). Dit echtpaar kreeg negen kinderen: Theodora Johanna (1885 - 1969), Cornelis (1886 - 1953), Johanna Maria, (1888 - 1976), roepnaam 'Anna', Wilhelmina (1891 - 1975), roepnaam 'Mien', Martinus Antonius (1892 - 1942), Catharina (1896 - 1963), roepnaam 'Cato', Ida Johanna (1889 - 1974), Gerardus (1899 - 1959), roepnaam 'Gerard', Albertus Johannes (1903 - 1962), roepnaam 'Albert'.

Marie met haar nichtjes Mien en Cato in Den Haag.

* (1862 - 1923) roepnaam ‘Jenneke’, was doofstom.

  Ze nam het huishouden van haar zwager Gradje van Dinter op zich toen diens vrouw overleed. Maar toen 8 jaar later de vrouw van haar oudste broer Wouter overleed, besloot Jenneke het huishouden van haar broer te gaan leiden: het hemd bleek nader dan de rok (volgens mijn tante Mia). Ze nam de jongste dochter van Gradje, Doortje, mee, diens dochter Anna werd ondergebracht bij haar zus Catherina en zoon Roelf bleef bij zijn vader.

* Jo(h)anna (1864 - 1896), roepnaam ‘Hanne’ trouwde met *Gerardus van Dinter*, roepnaam ‘Gradje’ (1859 - 1940). Hanne overleed op 32-jarige leeftijd bij de geboorte van haar jongste dochter Anna Wilhelmina (1896 - 1971), roepnaam ‘Anna’. Zij had naast Anna nog twee kinderen: een dochter Theodora Wilhelmina (1895 - 1974), roepnaam ‘Doortje’ en een zoon Rudolf Martinus (1893 - 1975), roepnaam ‘Roelf’. Van haar zijn geen foto’s bewaard gebleven.
  Doortje trouwde met Johan van Beers een vriend van mijn vader die vele zaterdagavonden bij ons op bezoek kwam en samen met vader rikte tijdens de wekelijkse kaartavonden.

Foto genomen bij het huwelijk van *Doortje van Dinter* (10) met Johan van Beers (9) in 1921. Van de *De Boumans* zijn aanwezig: de dochter van Wout, *Cato* (21), Toon (15) met zijn vrouw Aal (6), de dochter van Geertje, *Ida Drost* (19) en de man van haar dochter *Anna*, Al van Lent (34), Jenneke (8), Doortje’s vader Grad van Dinter (7) en haar zus *Anna van Dinter* (17) met haar man Bertus van Heck (18) en haar broer *Roelf van Dinter* (36), Mina (28).

* **Wilhelmina, geboren op 22 november 1866. *Zij werd de vrouw van Jan Crijnen*.**

* Ida Petronella (1869 - 1944), roepnaam ‘Ida’ trad in op 12 oktober 1986, in de congregatie van de Zusters van Barmhartigheid van Ronse. Drie jaar later, op 21 november 1989, legde zij de eeuwige gelofte af. Haar religieuze naam was Maria Luciana.

  De Zusters van Barmhartigheid hielden zich in Nederland vooral bezig met de verpleging van psychiatrische patiënten.

In huize ‘Voorburg’ in Vught waar Ida woonde, werkte en overleed.
Maar ook in ‘Coudewater’ in Rosmalen. **Daar werd de oom (Antonius) van haar zwager Jan Crijnen jarenlang verpleegd (1884 - 1916).**

Huize ‘Voorburg’ thans een Rijksmonument (foto 2006). De zusters zijn vertrokken.

Hieronder staat een foto die gemaakt is op 12 oktober 1936 gemaakt ter gelegenheid van het 50-jarig kloosterfeest van zuster Maria Luciana.

* Ida, de diamanten bruid (13).
* *Cato* (46), de dochter van haar op dit moment al overleden oudste broer Wouter met haar man Theodoor van Welie (27) met hun kinderen Wouter (1), Frans (6), Gerard (7). **Gerard** *,een*

belangrijke informatiebron van de gegevens van De Boumans, die in deze kroniek zijn opgenomen.

- Gerrit Hol (16), de man van haar overleden zus Catharina.
- Toon (11), haar jongste broer.
- Cornelis Drost (10), de man van haar ook al overleden zus Geertje met hun kinderen en kleinkinderen: *Albert* (19) en zijn vrouw Maria Veld (34), *Anna* (22) en haar man Al van Lent (30) met hun pleegzoon Al Lagarde (8), *Cato* (24) en haar man Cor van de Rest, *Cornelis* en zijn vrouw Mien van de Pol (20) met hun kinderen Piet (33), Wim (35), Cor (39), Cato (45) en Truus (47), *Gerard* (21) en zijn vrouw Marie Steenkamer (40) met hun kinderen (2, 3, 4 en 9), *Ida* (28) en haar man Henk Ram (29) met hun dochter Truus (5), *Theodora* (44) en haar man Johan de Lange (18), *Wilhelmina* (41) en haar man Piet Belt (26).
- Gradje van Dinter (15), de man van haar overleden zus Hanne met zoon *Roelf* (31) en dochter *Doortje* (38) Die was daar samen met haar man Johan van Beers (32) en hun kinderen An (14), Jan (37), Doortje (12) en Grad (17). *Jan werd in 1948 tot priester gewijd. Bij de intocht in Dreumel hield zijn achterneef Martien (mijn heeroom) de feestpredicatie.*
- *Anna* (36), *Dora* (42), *Jan* (23), *Frits* (25), *Marie* (43), de kinderen van de op deze foto ontbrekende zus Mina die niet aanwezig was wegens ziekte.

Ik was het eerste kleinkind van haar zus Wilhelmina die na haar dood werd geboren. Mijn ouders herdachten haar door haar tweede religieuze naam 'Luciana' mij als derde doopnaam te geven.

Mina trouwde Jan Crijnen van Oss op 34-jarige leeftijd. Haar broer Toon was was vier jaar daarvoor met zijn zus Aal getrouwd.

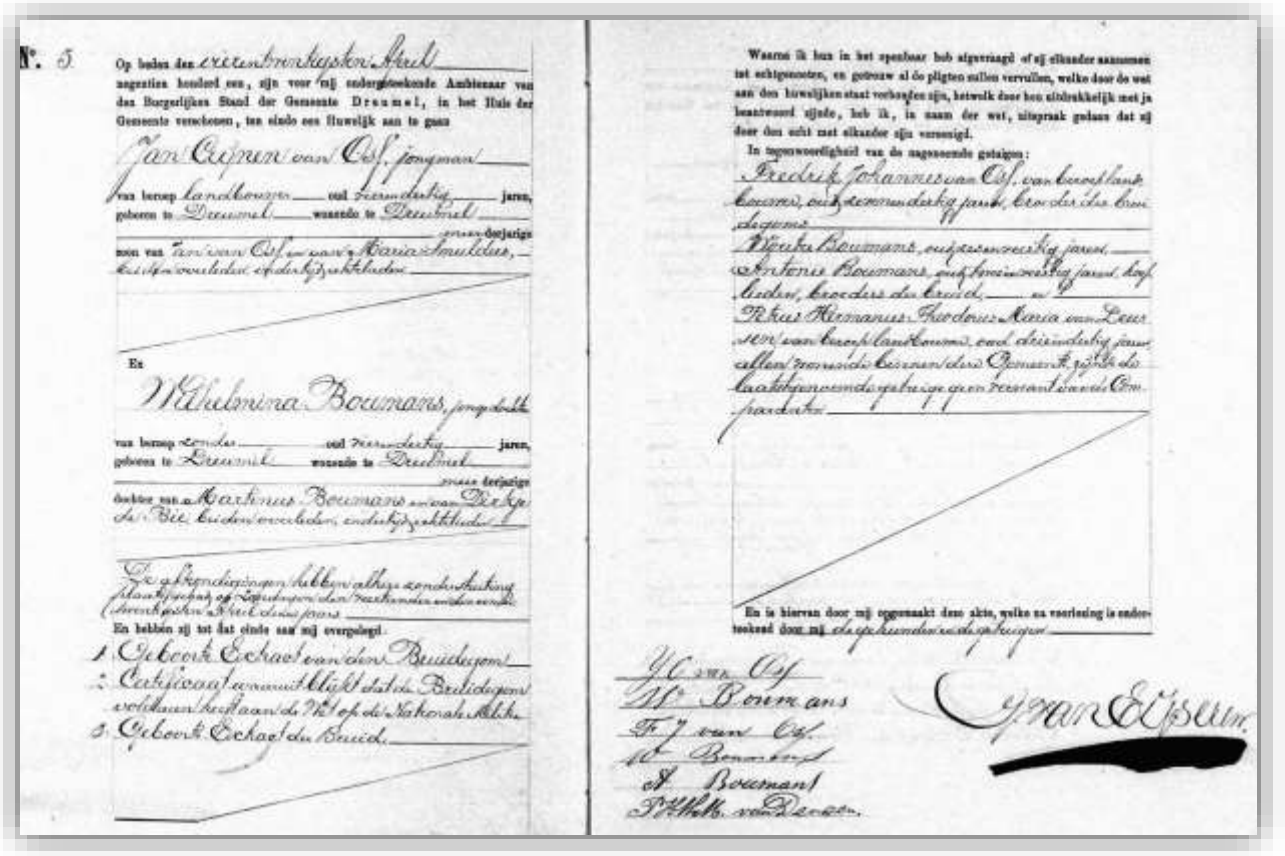

Mina ging na haar huwelijk in het familiehuis van Jan Crijnen wonen (thans Oude Maasdijk 34). Daar werden hun 7 kinderen geboren. Haar oudste dochtertje Dora overleed in haar eerste levensjaar.

Het gezin van Mina had een hechte band met de Boumans. Dit kwam deels door de dubbele familieband, maar ook omdat de kinderen van Jan Crijnen, in hun eigen generatie, alleen neven en nichten van moederszijde hadden en die woonden allemaal ook nog in Dreumel.

Bid voor de Ziel van Zaliger

WILHELMINA BOUMANS,

Eerelid der Congregatie van O. L. Vrouw en lid van St. Barbara.

Weduwe van

J. C. VAN OSS,

geboren te Dreumel 22 Nov. 1866, aldaar overleden 9 Nov. 1944, tijdig voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Zij was eene zorgvuldige vrouw, eene bij uitnemendheid goede moeder, de gedachtenis der braven waardig.
Zij beminde de ijdelheid der wereld niet, maar zij beijverde zich den weg der deugd te volgen en hare kinderen goed op te voeden.
Om hare goedheid en milddadigheid was zij door iedereen geacht.
Dierbare kinderen, doet volgens hetgeen gij van mij geleerd, gehoord en gezien hebt; bemint elkander, gelijk ik u bemind heb; weest eensgezind, leeft in vrede en de God des vredes zal met u zijn.
Ik dank u voor uwe liefde en uwe goede zorgen aan mij besteed. Blijft uwen vader en uwe moeder gedenken in uwe gebeden, en gij, mijn zoon, wees mij aan het altaar des Heeren indachtig.

Zoet Hart van Jezus, wees m' ne liefde.
(300 dagen aflaat.)

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.
(3 dagen aflaat.)

was de hoeksteen van het gezin, praktisch en zonder pretenties. "*Zij noemt een kat een kat.*", zei de bevriende pater Nauwelaerts. Doordat haar man Jan Crijnen zwaar astmatisch was, was haar inbreng in het beheer van de boerderij noodzakelijk en kwam die instelling goed van pas.

Ze was heel gelovig. Haar dochter Marie verwoordde dat met: "*Moeder leerde ons bidden."* Ook uit de brieven van haar zoon Martien blijkt dat de riten behorende bij het katholieke geloof, zoals bidden en kerkbezoek binnen het gezin als belangrijke maatstaf werd gezien voor het 'echt' christen zijn. Dat Martien priester was geworden, heeft haar dan ook veel deugd gedaan. Toen ze overleed had ze vier kleinkinderen van haar oudste zoon. Haar jongste zoon had nog geen relatie en haar dochters bleven de Dames van Oss, zoals zij in Dreumel genoemd werden.

De Boumans

De oudste leden van deze familie hebben als achternaam Bouwmans/Boumans. Echter in deze kroniek wordt de huidige spelling van de lijn die leidt naar Wilhelmina Boumans gehanteerd.

VIII Joannes Boumans

Joannes, roepnaam,'Jan', is de oudst mij bekende voorvader van vaderszijde van mijn oma Wilhelmina Boumans. Hij was getrouwd met **Bernardina de Kwak**. Het echtpaar woonde in Wamel.

Uit dit huwelijk:

* **Theodorus, geboren in 1754.**
* Petronella, geboren rond 1760 en overleden op 22 november 1841 in Dreumel. Zij trouwde *Nicolaas Smulders*.

VII.1 Theodorus Boumans (1754 - 1826)

Theodorus, roepnaam 'Derk', werd geboren in Wamel in 1754. Hij trouwde op ongeveer 22-jarige

leeftijd, op 19 augustus 1776 met **Maria Megens**. Zij was een dochter van *Antonius Megens* en *Ida van Deursen*. Zij vestigden zich in Dreumel. Daar overleed Maria op 10 december 1815. Theodorus overleed op 12 januari 1826.

Uit dit huwelijk:

* **Joannes Antonius, geboren op 5 maart in 1778.**

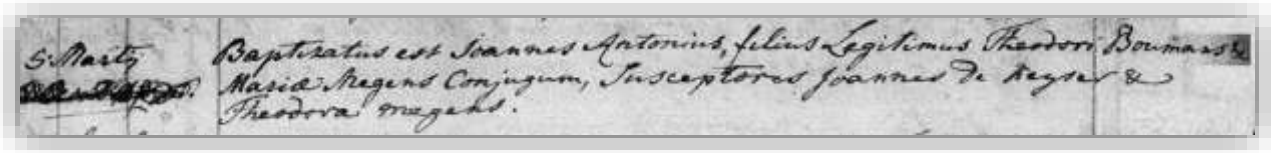

* Bernardus (1782).
* Udo (1785).
* Balthasar (1787).
* Johanna (1788).
* Bernardina (1792) , roepnaam 'Wim', trouwde met *Wilhelmus de Jong*. **Wim is een broer van Johanna die met stamvader Antoon trouwde.**
* Johannes (1794), roepnaam 'Jan', trouwde met achtereenvolgens *Maria Peters* en *Jenneke Smits*.
* Petronella trouwde met *Jansen van Gemert*.

VI.1 Joannes Antonius Boumans (1778 - 1855)

Joannes Antonius, roepnaam 'Antoon', werd geboren op 5 maart in 1778 en trouwde op 26-jarige leeftijd, op 19 februari 1805 in Dreumel, met de toen 23-jarige *Joanna de Jong*. Zij was een zus van zijn zwager Wilhelmus, man van zus Bernardina. Op 16 juli 1816 overleed Joanna, op 33-jarige leeftijd.

Uit dit huwelijk:

* Petrus, roepnaam 'Peter' (1806 - 1866), die trouwde in 1835 in Dreumel met *Arnolda Luypen*. Het echtpaar kreeg in ieder geval acht kinderen: Mathijs (1836 - 1913), Johanna (1837 - 1918), Theodora (1) (1838 - 1840), Antonia (1) (1840 - 1846), Theodora (2) (1842), Gradus (1844), Antonia (2) (1847 - 1922), Johannes (1850). Hij woonde op Dijk 73.
* Ida (1808 -1868), trouwde in 1834 in Dreumel met *Johannes Soetekouw*.
* Maria (1810 - 1833) trouwde met *Joan de Jong*.
* Joannes (1812 - 1816).
* Gerardus (1815) trouwde in 1847 in Utrecht met *Catharine Berendse* (1821). Het echtpaar had een café onder de dom van Utrecht. Zij kregen in ieder geval twee kinderen.

Op 19 augustus 1817 ging Antonius een tweede huwelijk aan met de 31-jarige **Anna Catharina Chatillon**, geboren op 11 juni 1786 in Cuijk en overleden in Dreumel op 1 februari 1861. Anna is de dochter van *Casper Chatillon* en *Jacomine Gerritse*. Zij was de eerste pastoorsmeid van pastoor Jacobus van der Heijden uit Nijmegen, die op 2 juli 1812 tot pastoor in Dreumel benoemd werd. Deze pastoor heeft geschiedenis geschreven door in 1819 een kerk te laten bouwen, gewijd aan de St. Barbara.
Anna kreeg naamsbekendheid omdat zij bij het eerste huwelijk dat de pastoor inzegende (14 oktober 1812) optrad als getuige en tot haar huwelijk met Johannes Antonius nog vele malen daarna. In die tijd hield pastoorsmeid meer in dan alleen het bestieren van het huishouden van de pastoor. Bij haar huwelijk werd Johannes Antonius 'Adrianus' genoemd en Anna tekende de huwelijksakte met *'ancatrinna schattelion'*.

Uit dit huwelijk:

Bid voor de ziel van zaliger
JOANNES BOUMANS,
Kerkmeester en lid der H. Familie,
gesterkt door de H. Sacramenten der stervenden, stierf hij geheel overgegeven aan Gods H. Wil
te Dreumel den 27 April 1881, in den ouderdom
van 62 jaren en 10 maanden.
—o—o—

* Joannes, roepnaam 'Jan' (1818 - 1881). Hij is tweemaal getrouwd: eerst met *Joanna Sas* en daarna met *Adriana van den Berg*, roepnaam 'Jaantje'. Als Jan sterft, tekent de pastoor aan: "*Gedurende vele jaren heeft hij ijverig het ambt van kerkmeester waargenomen en is godsvruchtig in den Heer ontslapen. Hem is opgevolgd zijn broer Cornelius.*" In 1860 (bron: Bevolkingsregister) woonde hij Dijk 34 met zijn vrouw Jaantje en zoon Antonie.

* Wilhelmina (1) werd geboren in 1819 en overleed nog geen jaar oud in 1820.
* Wilhelmina (2) werd geboren in 1821. Zij trouwde op 5 april 1845 met *Bernardus Berkvens*.
* Theodorus, roepnaam 'Derk' (1823 - 1900), trouwde op 17 juni 1852 in Druten met *Gerarda Janssen*, roepnaam 'Grada' (1830 - 1916) uit Afferden. Het echtpaar ging in Puiflijk wonen en verdienden daar de kost met landbouw waaronder het telen van tabak.
* Cornelis Casparus, roepnaam 'Kees' (1825 - 1914) en trouwde *Wilhelmina de Bie*, roepnaam 'Mientje' geboren in 1824. Kees had een herberg, annex boerderij en hij was veerman van het voetveer tussen Dreumel en Zennewijnen. Hij verkocht in Dreumel een perceel A71 (huis en buitendijks land: Dik 36) op 28 april 1873 aan Goossen van Leur. Hij had dit gekocht op 11 april 1871.

Dit echtpaar kreeg twaalf kinderen. De twee dochters traden in het klooster in.

Geertruida (1851 - 1918) ingetreden bij de Ursulinen in Sittard in 1874. Zij kreeg daar de naam Soeur Cathérine. Zij overleed als missiezuster in Malang (Oost-Java), na daar ruim 17 jaar gewerkt te hebben "als hulpzuster in dienst van het opvoedingswerk der kinderen".

† J. M. J. A. U. †
BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
Soeur Cathérine
in de wereld
Geertruida Boumans
Geboren te Dreumel 16 Maart 1851
Gekleed te Sittard 4 Februari 1874
Geprofest te Sittard 15 Mei 1877
In Indië aangekomen 22 Mei 1901
Overleden te Malang, tijdig voorzien van de H. Sacramenten 28 Oct. 1918

Willemijntje werd geboren in 1863. Ook zij trad in bij de Ursulinen (Maastricht).

Het klooster (foto boven) is nu een appartementencomplex.

Bid voor de Ziel van Zaliger
MARTINUS BOUMANS,
geboren te Dreumel, 19 Januari 1828, aldaar overleden 13 October 1884.
En voor deszelfs huisvrouw
Theodora de Bie,
geboren te Ophemert 18 November 1834, overleden te Dreumel 30 Maart 1882.
—(o)—

* **<u>Martinus</u> werd geboren in op 19 januari 1828.** ***Hij is de vader van Wilhelmina.***

Antoon maakte de watersnood van 4 op 5 maart 1855 mee. De Nieuwe Wiel achter de Oude Maasdijk, waarin een grote boerderij is verdwenen, is een blijvende herinnering aan deze watersnoodramp.

Hij overleed op 4 juni 1855.

Op 4 juni werd de inboedel van zijn huis en de veestapel bestaande uit 3 paarden, 5 koeien, 5 kalveren en 1 varken, op 17 oktober 1855, geveild. De totale opbrengst bedroeg 1463,65 gulden. Enkele van de kavels met de kopers en het bedrag dat zij ervoor betaalden, zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Spinnewiel	*Vrouw van Lent*	*0,50*
Dorsvlegel	*Hend Sas*	*0,25*
Bed	*Cees Boumans*	*19,25*
2 kruiwagens	*Giel v. d. Werd*	*1,00*
Aftands bruin merriepaard	*Ant. van Wijk*	*133,00*
1½ jaar bruin ruinpaard	*Evert de Bie*	*150,00*
Zwartbond melkkoe	*Ingezet en behouden Corn. Boumans*	*134,00*

De De Bie's

Bron van de stamboom van de Bie: Marco Schelling **(marco@oud-ophemert.nl)**, specialist van de familie De Bie: de nakomelingen van stamgrootvader Dirck Gijsbertz.

De schrijfwijze verandert in de loop van de eeuwen van de Bye (Dirck Gijsbertz) in de Bie (Wouter Aertsen). In dit document wordt (voornamelijk) de huidige schrijfwijze gebruikt.

De wortels van deze familie liggen in Rossum. In 1553 en 1580 wordt Jan Egensz de Bije vermeld als eigenaar van goederen in Ophemert. De grootvader van Dirkje, Evert, vertrok rond 1782/1783 vanuit Ophemert, naar Zennewijnen. Hier werd Dirkje geboren.
Oorspronkelijk viel Zennewijnen geheel onder de gemeente Ophemert. En vóór het instituut gemeente door Napoleon in 1795 werd ingesteld, was er sprake van de 'ambachtsheerlijkheid' Ophemert en Zennewijnen.
Omdat alle aangiften van doopinschrijvingen en begravingen in Ophemert plaatsvonden wordt in de documenten deze plaats als plaats van geboorte en sterven van de Zennewijners genoemd.
.

X Dirck Gijsbertz de Bie (rond 1450 - ?)

Dirck werd geboren rond 1450 . Hij is vóór 1475 getrouwd met (waarschijnlijk) **Jenneke Peters**.

Van dit echtpaar zijn vier kinderen bekend.

* **Egen Dircks Gijsbertz, geboren rond 1475.**
* Alithh Dircks Gijsbetsz, geboren rond 1477 en overleden na 1558. Zij was getrouwd met *Claes*. Claes was koster in Heerewaarden. Dit echtpaar had geen kinderen.
* Gijsberts Dircksz, geboren rond 1478. Hij was priester.
* Frederick Dirckz.
* Henrick Dirks, geboren rond 1480 en overleden na 1558. Hij heeft met *N.N.* vier zonen.

IX.2 Egen Dircks Gijsbertz de Bie (rond 1475 - tussen 1539 en 1546)

Egen Dircks Gijsbertz, ook genaamd die Hues en Egon Theodorici de Rossem werd geboren rond 1475 en is overleden tussen 1539 en 1546 in Rossum.
Hij is getrouwd met **Katharina Arts de Man** (rond 1480 - 1558), roepnaam 'Lyn' dochter van *Arnoldus die Man* (rond 1460 - 1541) en de schepensdochter *Christina Schoock (Stijn Scoeck/Schoiken Stijn Jans Scoicken)*. Zij is overleden in Zaltbommel op 11 april 1538 en begraven bij de St. Maartenskerk.

Geboortehuis Katharina, Kerkplein 17 Zaltbommel.

Van dit echtpaar zijn acht kinderen bekend.

* Meriken, overleden na januari 1589.
* Egen Egensz, geboren rond 1521 en overleden in 1618. Hij was getrouwd met *Alyt Hendricks de Groot* (- 1615). Hij was schepen van Driel, secretaris van Zuilichem(1566) en van Zaltbommel (1580 -1591). Beiden zijn begraven bij de Sint Maartenskerk in Zaltbommel.
* **Jan Egensz, geboren in 1522**.
* Dirck Egensz, geboren in 1524 en overleden na 1555.
* Heeske.
* Claes Egens, overleden rond 1528. Hij had in ieder geval een dochter bij een mij niet bekende vrouw: Gericken Claes Egens.
* Anneke Egens, geboren rond 1530 en overleden in 1613. Zij was getrouwd met *Wouter Ariens*.
* Aert Egens, roepnaam 'Arnt/Aernt' , overleden vóór 1616). Hij trouwde (1) met *Thonisken Thijs Lenaerts*. Daarna (2) met *Lyske Jans de Vries* (- na 1618).

...alias die Hues, wonende te Rossum, Wylhem Visser belooft Egen Dirck Gijsberts op 18 februari 1539 een jaarlijke tijns uit een uiterwaard die zij op Heesselt bezitten. Evenzo belooft Wylhem Visser aan Egen Dirck Gijsberts op 20 juni 1539 een jaarlijke tijns uit een waard die zijn huisvrouw geerfd heeft. Op 31 maar 1546 belooft Peter Hendricks van Bommel aan Rutger van Dieden een jaarlijke tijns uit 2 morgen in Hiern (Waardenburg), waarboven Lyn, weduwe van Egen Dirxsen geland is.

Hij was schepen in de Bank van Driel. Egen voert als wapen een beurtelings gekanteelde dwarsbalk over een omgewende leeuw heengaande.

XIII.3 Jan Egensz de Bie (1522 - tussen 1580 en 1594)

Jan Egensz werd geboren in 1522 en is tussen 1580 en 1594 overleden. Hij is getrouwd **N.N. Aelberts** vóór 1565. Zij is de dochter van *Aelbert Jans* en een *onbekende vrouw*.
Jan had goederen in Ophemert (vermeld van 1553 tot 1580). Op 15 mei 1594 wordt er beslag gelegd op de goederen van Ot die Bye, Alart en Egen die Bye, als erfgenamen van hun vader Jan Egensen die Bye, wegens 2 jaar achterstallige betaling.

Uit zijn relatie met mevrouw Aelberts zijn drie kinderen bekend, allen geboren in Ophemert.
* Ot Jans, geboren rond 1565 en overleden tussen 1625 en 1630). Hij was getrouwd met *Hendrixken* (- na 1603).
* Egen Jans, geboren rond 1566 en overleden na 1620.
* **Aelbert Jans, geboren rond 1568.**

XII.3 Aelbert Jans de Bie (rond 1568 - tussen 1624 en 1627)

Aelbert Jans, roepnaam 'Alart', werd geboren rond 1568. Hij is overleden tussen 1624 en 1627.
Hij was getrouwd met **Lysken Aerts** (rond 1572).

Uit deze relatie zijn vijf kinderen bekend.
* Jan Aelberts (rond 1592 - 1655) was getrouwd met *Heijlke Janse* (- na 1672).
  In oktober 1645 koopt Jan Aelbertsen de Bije een huijs en hoff op de Beuningen tot Ophemert, naast een stuk land dat hij al op de Beuningen in bezit had.
  In 1672 leent Heijlke aan de Provincie, omdat het gehele land door de oorlog met Frankrijk financieel volledig aan de grond zit. Zij is dan als weduwe van Jan een van de tien meest kapitaalkrachtigste personen in Ophemert.

* Oijcken Aelberts (rond 1594 - na 1641). Oijcken was getrouwd met *Jan Quirijnen van Beest* (- tussen 1635 en 1640).
* **Aert Aelbertsen, geboren rond 1595.**
* Hendrik Aelberts, geboren rond 1597 en overleden tussen 1657 en 1664. Zijn broer Aert werd na Hendriks zijn overlijden samen met een zwager toeziend voogd van de toen nog drie minderjarige kinderen. Hij was getrouwd met *Dircxken Dircks* (- na 1678). Deze kon in 1668 de rente (25 gulden per jaar) van de lening die haar man in 1657 was aangegaan niet meer betalen, daarom werd haar land (deels) geveild. Hendrik was rond 1597 armenmeester in Ophemert.
* Aaltghen Aelbertsdr, geboren rond 1598 en overleden rond 1631. Hij was getrouwd met *Gerit Goesens Brant de Jonge* (- vóór 1631)

...wonende te Ophemert, Aelbert de Bie pachtte in 1598 van de Duitse Orde van Balije twee stukken land op de Parrick, gelegen op de Ouweling.
Aelbert Jans Aelberts heeft in 1614 een mergen op ten acker van de kerk in Ophemert gepacht voor zestien gulden jaerlicx. Item door den selven gehuert vier hont opten Hogen Wordel voor de jaers zeven gulden thien stuivers. Aelbert Janssen de Bij zet op de kerkrekening van 5 december 1616 zijn hantmerck over de periode Niclay 1614 tot Niclay 1616.
Aelbert Jans d'Bie is van Niclaes 1618 tot Niclaes 1621 kerckmester in Ophemert. Hij zet dan ook zijn hantmerck onder de rekening.
De erfgenamen van Aelbert Jans hebben in 1644 een land in het Langerse Block genaamd den Neersten Camp in eigendom...

XI.3 Aert Aelbersen de Bie (rond 1595 - na 1673)

Aert Aelbersen, werd geboren rond 1595 en is overleden na oktober 1674. Hij was getrouwd met **Hendersken Willems** (- na november 1670).

Uit dit huwelijk:
* N.N. Aertse, overleden vóór 1674. Zij was gehuwd met *Jacob Evertsen*, diaken in Ophemert, wonende in de Achterstraat, Ophemert, overleden tussen 1692 en 1708. In 1672 wordt Jacob Evertsen genoemd als een van de rijkste 10 personen in Ophemert. Hij woonde waarschijnlijk op het later kadastraal bekende G367 aan de Achterstraat in Ophemert.
* **Wouter Aertse, geboren rond 1632.**
* Aelbertghe Aerts, geboren rond 1635). Aelbertghe is getrouwd in Ophemert op 28 februari 1669 met *Marthen Wesselse*, geboren in Kerk-Avezaath.

In 1627 dragen Jan Quirijnsz, Jan Aelbertsz en Henrick Aelbertsz de Bie hun recht in een boomgaard te Ophemert over aan Aert Aelbertsz. In 1627 draagt Jan van Beest een boomgaard te Ophemert over aan Aert Aelbertsz, gelegen beneden de St. Lambertuskerk en zuidelijk van Aelbert Jansz. Aert Aelbertsen koopt in oktober 1639 4 hont boomgaard van en thijnsplichtig aan schepen Gerard Jan Claesz. In april 1640 kopen Aert Aelberts en Adriaen Cornelisz 5 hont boulant op de Aelsacker gelegen tegen de Varickse wetering. Zij kopen dit perceel van Hermen Stevens Verbeeck waarna zij 700 carolus gulden aan hem schuldig zijn. Aert Aelberts is in 1642 dijkplichtig aan de Schoordijck tot Ophemert onder de Meulenwerff. In december 1643 koopt Aert Aelberts de Bie van Jacob Gerrits Cock beneden de Vicarije in den Gulhof de thijns van een stuk grond genaamd Mellershoff. In mei 1644 blijkt hij er ten westen van te wonen. In januari 1648 koopt Aert Aelbertsen de Bije 11 hont lant op de Uijlicke van Willem Reijniers, Jan Reijniers en Metghen Reijniers. Aert had hier al land naast liggen. Hij leent dan 930 carolus gulden van Aert Peterse Schipper en Jan de Haes, beide wonende op Fort Nassau (Heerewaarden).

X.2 Wouter Aartse de Bie (rond 1632 - na 1693)

Wouter Aertse werd geboren in Ophemert rond 1632 en is aldaar overleden na oktober 1694. Hij ging twee keer een huwelijk aan. Hij trouwde (1) in 1657 met **Leuniken Jans/Lijntje Jans.** Leuniken was de weduwe van Willem Geerits (- vóór 1657), afkomstig uit Driel. Zij werd geboren geboren rond 1635 en is overleden vóór 1666**.** Na haar overlijden hertrouwde Wouter in 1666 met **Metghe Bakis**. Wouter overleed na oktober 1694 in Zennewijnen en werd daar ook begraven.

Wouter staat in 1672 op de lijst met weerbare mannen in Ophemert en hij mocht een roer (op foto hiernaast) als wapen gebruiken.

Met Leuniken kreeg hij drie zonen:

* **Arien Wouterse**, **geboren rond 1661.**
* Aert, geboren rond 1663 en overleden na november 1699.
* Jan, geboren rond 1664 en overleden op 25 december 1730 in Dubbeldam. Jan was ijkmeester en woonde in Oude Breestraet, Dordrecht en is begraven bij de Augustijnenkerk in Dordrecht (graf 94). Hij is getrouwd op 23 november 1699 in Dordrecht met de Dordtse *Margrieta van de Werve* (-1747).
  Jan overleed als gevolg van een klap van de molen.

Jan komt op 25 december 1730 tegen 11 uur of half twaalf aan bij de watermolen van molenaar Arij Valk in de Wieldrechtse Polder. Achter de molen praat hij wat met de molenaar en met Willem Dijkwel. Wanneer Jan vertrekt naar Dordrecht (via de Spuiweg), loopt hij tussen de roeden van de molen door en treft een roede hem tegen het bovenlijf en hoofd. De klap van de molenwiek is zo hard dat hij sprakeloos neervalt. Jan wordt naar het bijgelegen molenhuis gedragen, waar hij na ongeveer anderhalf uur overlijdt.
(graf 94). Hij moet dan zeker ouder dan vijftig jaar geweest zijn. Zijn vrouw wordt in hetzelfde graf begraven op 22-7-1747.

Wouter is voor de tweede keer getrouwd in Ophemert op 13 mei 1666 met **Metghe Bakis**, geboren in Fort Nassau, dochter van *Nicolaus Backerus* (predikant in Hedel).
Uit dit huwelijk:

* Metje Woutersen, geboren in Ophemert na 1666, wonende in Wadenoijen. Metje is ondertrouwd in Drumpt op 7 mei 1693 voor de kerk met Sander Cornelissen (- 1735) Valkis, diaken in Wadenoijen en ouderling in Wadenoijen.
* Albert Wouters, gedoopt op 12 februari 1682, in Varik.

XI.1 Arien Wouterse de Bie (rond 1661 - na april 1726 en vóór oktober 1732)

Arien Wouterse, is geboren rond 1661 en overleden tussen april 1726 en oktober 1732.
Het heeft er alle schijn van dat Arien zijn laatste jaren in Zoelmond heeft doorgebracht. Daar werd op 21 februari 1730 op het kerkhof Arien de Bie begraven.

Arien was gehuwd met **Jenneken Deijs**, overleden tussen april 1726 en oktober 1732, dochter van *Jelis Tonissen Deijs* en *Lammertje Tonis van Velpen*.
Van dit echtpaar zijn twee kinderen bekend.

* Frederik, gedoopt in Est op 24 december 1682 en overleden na 1738. Hij was getrouwd met *Elsje Rutgers* (- 1733). Frederik woonde in juli 1725 aan de zuidkant van de Lange St. Jansstraat in Utrecht. Dit echtpaar was kinderloos.
* **Wouter Ariese, geboren in 1690**.

Compareerde Arien Wouterse de Bie en Jenneke Deijs egteluijden ende hebbende verzogt en getransporteert voor een somma van 190 gulde waar van sijL. bekenden voldaan te sijn een huijs met ongeveer een hoffs daar annex tot Ophemert staande en gelegen alwaar Oost naast gelegen is Mercius Tijssen, West Carel van Tongeren. Zuijden de gemijne straat en Noorden de Wed. Gerrit Berentse van Aalst, ofte wie alomme enz. & Wouter de Bie met den last van vijf voet vijf duim Schoordijck tot Ophemert, boven en beneden Gedijckslaagt den Heere van Ophemert vorder Dijck, tijns en erfpagtvrij, eigendommelijk te hebben ende te besitten, en comparanten verteegenvan 't voorgemelte huijs en Hof behoeve van den koper voors en gelooffdete doen verzijen enz. als mede alles voorcommen, ende van de ongelden tevrijen tot den jare 1725 incluijs vorders te waren ten Landregte.
Actum den 18 april 1726 was get. Joh. Spillenaar en A.Blomherz.
Bank van Tuil: 1261, 87v.

Arien kluste voor de Sint Maartenskerk. Hij snoeide daar in maart 1709 het kerkhof. Hij deed er 4 dagen over en hij kreeg daarvoor 1 gulden en 14 stuivers betaald. In juli 1711 kreeg hij 1 gulden 6 stuivers omdat hij 2 dagen 'messie gelaeijen' had. Voor het graven van een sloot aan ‘de kerkenhof’ kreeg hij 1 gulden en 1 stuiver.

VIII Wouter Ariese de Bie (1690 - 1782)

Wouter werd geboren in 1690 in Ophemert en overleed op 17 februari 1782 en werd begraven in Zennewijnen.
Hij ging twee keer een huwelijk aan. De eerste keer op 16 april 1719 met **Fijtje Gijsberts** (rond 1695 - rond 1731).
Uit dit huwelijk vier kinderen: Gijsbert (rond 1723 - 1777), Ariaantje (rond 1725 - 1779), Jilles (1727 - 1755), Johannes (1730). Tijdens dit huwelijk maakte Wouter de watersnoodramp van 1726 mee die ook Zennewijnen onder water zette en veel schade aanrichtte.
Zijn tweede huwelijk was met **Maayke Everse van der Wal** (1712 - 1775) op 19 november 1732. Maaijke van der Wal kwam uit Geldermalsen. Haar familie is tot begin 1600 terug te voeren naar Brakel, maar ze hadden ook aan de andere kant van de Waal bezittingen.

Uit dit huwelijk zijn negen kinderen bekend, allen geboren in Zennewijnen.

* Dirk (1), “*quam met de 5 maanden en eenige daagen, waarvan de vader schuld heeft moeten bekennen.*” en werd gedoopt op 13 mei 1733 en overleed rond 1735.
* **Evert, gedoopt op 30 mei 1734.**

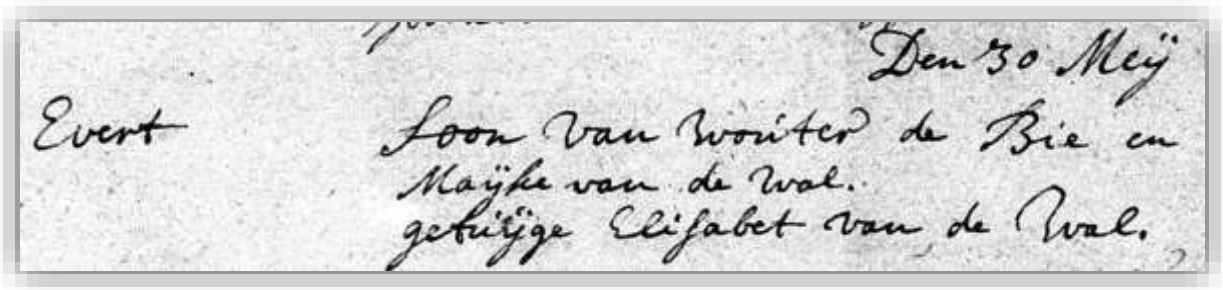
Den 30 Mey
Evert Soon Van Wouter de Bie en
Maijke van de Wal.
gebuijge Elijabet van de Wal.

* Dirk (2), gedoopt op 29 januari 1736 en overleden op 16 juni 1795. Hij is getrouwd op 26 augustus 1759 met *Willemijntje van Aalst*, roepnaam 'Willemke'. Dit echtpaar had negen kinderen, waarvan er zeven de volwassen leeftijd bereikten.
* Feijke, gedoopt op 17 februari 1737 en overleden op 11 mei 1817. Zij was getrouwd (1) met *Gevert Fransse van Varik*, roepnaam 'Govert' (1743 - vóór 1777): uit dit huwelijk vijf kinderen. Na zijn overlijden is zij getrouwd (2) met de weduwnaar *Martinus van de Burg*. Martinus had drie dochters.
* Frederik, gedoopt op 8 februari 1739 en overleden op 4 april 1834. Hij is op 2 maart 1766 in Ophemert getrouwd met de 11 jaar oudere *Botje Sas* (1728 - 1810).
* Anneke (1), gedoopt op 31 juli 1740 en overleden in haar eerste levensjaar.
* Anneke (2), gedoopt op 24 december 1741 en overleden op 24 mei 1807 in Tiel. Zij is getrouwd op 12 september 1784 in Drumpt met de weduwnaar *Peter Jan Bassier*. Peter had in ieder geval een zoon uit zijn eerste huwelijk.
* Jenneke, gedoopt op 22 september 1743 en overleden op 6 december 1815. Zij is getrouwd op 22 september in Ophemert met de weduwnaar *Johannes van Riemsdijk* (1738 - 1813). Johannes had twee kinderen.
* Johannes, gedoopt op 10 oktober 1745 en overleden op op 3 januari 1793. Hij is getrouwd op 26 december 1783 met *Johanna Merkenhoff* uit Leeuwen (rond 1758 - 1842).

VII.2 Evert de Bie (1734 - 1805)

Evert werd gedoopt op 30 mei 1734 in Ophemert. Hij is overleden op 25 november 1805 in Zennewijnen. Hij trouwde in Varik op 28 mei 1777 op 42-jarige leeftijd met de 14 jaar jongere **Henderica Paal**, roepnaam 'Hendrika'. Hendrika werd geboren in Lith (1748), woonde in Ophemert en is overleden in Zennewijnen (1806). Zij was een dochter uit het tweede huwelijk (1742) van *Johannes Paal*, president schepenen in Lith (- 1719) met *Maria van Oss (Osch)*, roepnaam 'Marijke' geboren in Varik, maar wonend in Lith. Evert en Hendrika waren beiden van de "Herformden godsdienst".
De familie Paal bekleedde belangrijke functies in Lith. De streek in en rond Lith was overwegend katholiek, maar in die tijd kon je alleen maar een publieke functie vervullen als je van gereformeerde huize was. Katholieken werden buiten gesloten. De paar gereformeerde gezinnen in Lith waren dus om die reden de bestuurders.
Toen Evert met Hendrika trouwde, was hij eigenaar van in ieder geval de volgende percelen:

Bouwland ongeveer 7 hont op de 'Hogekamp' te Zennewijnen. Dit perceel verkoopt hij in 1788 voor 420 gld. Bouwland in de Maat achter de Heuf, groot 5 hont. Dit perceel verkoopt hij in 1788 voor 330 gld. Bouwland, groot 2,5 hont in de Maat. Dit verkoopt hij in 1790 voor 200 gld. Boomgaard en weiland, groot 2,5 morgen zowel binnen- als buitendijks gelegen te Zennewijnen. Het 'Kempke' te Zennewijnen, een morgen groot bouwland, dat Evert in 1765 voor 300 gld in bezit kreeg. Een stuk bouwland Agter de Heuff gelegen, gekocht 1772 voor 250 gld. In 1788 verkoopt hij dit voor 330 gld. Een boomgaard van 2,5 morgen gelegen te Zennewijnen zowel binnen- als buitendijks, in 1744 gekocht voor 420 gld. In 1796 verkoopt hij hiervan een

boomgaard groot 1 hont voor 199 gld.Bouwland groot 2,5 hont Achter de Heuff en 2 hont boomgaard langs de Hermoessestraat genaamd het Lank Heufke. Deze twee percelen kocht hij in 1776 voor 464 gld.

Na vijf jaar huwelijk gaan Evert en Hendrica op 27 april 1782 een lening aan van fl.1500,- tegen 4% rente bij de Tielse chirurgijn Carel van Beem. Onderpand was een deel van hun landerijen, dit omdat hij een huis wil bouwen in Zennewijnen. Dit was een huis in de Hermoesestraat 8, huis, tuin en erf hadden een oppervlakte van 1080 m^2. Vanaf 1788 verkopen zij een deel van de landerijen.

Op 2 augustus 1805 maakten Evert en Hendrica hun testament op. Daarin werd beschreven dat zoon Wouter het huis en het 'Kempke' kreeg. De rest van de erfenis werd gelijkelijk onder de de toen nog levende vier kinderen verdeeld. Nog geen 4 maanden later overlijdt Evert. Hendrika overlijdt in ieder geval vóór april 1806.

Evert en Hendrika kregen vijf kinderen allen geboren in Zennewijnen.
- Marinus, geboren op 9 maart 1778 en overleden na april 1806. Hij heeft gewoond in Veere.
- Johannes, geboren op 15 oktober 1779.
- Gijsbert, geboren op 11 november 1781 en overleden na april 1806.
- **Wouter, geboren op 28 maart 1784**.
- Maria, geboren op 9 januari 1792 en overleden op 2 maart 1792.

VI.4 Wouter de Bie (1784 - 1866)

Wouter werd geboren op 28 maart 1784 in Zennewijnen, trouwde op 29-jarige leeftijd in Varik op 30 oktober 1813 met de 18-jarige **Georgia van de Geijn/Gijn,** roepnaam **'** Geertje**'**, (RK) gedoopt op 28 februari 1795 en overleden te Zennewijnen op 24 januari 1844. Geertje is de dochter van *Stephanus van de Geijn* (1770 - 1811), roepnaam 'Steeven' en *Johanna van Dalen* (1775 - 1838), roepnaam 'Jantje'. De familie van de Geijn kwamen van oorsprong uit Bergharen (vóór 1690). Steeven werd geboren in Varik en ging na zijn huwelijk met Jantje wonen in Zennewijnen. Wouter is op 6 februari 1866, op 81-jarige leeftijd in Zennewijnen overleden.
In april 1815 was Wouter lid van de Landstorm (een leger van bewapende burgers dat opgericht werd ter ondersteuning van het reguliere leger) van Ophemert.

In de tijd dat Wouter en Geertje in Zennewijnen woonden, had Zennewijnen 32 huizen met 171 inwoners. Vrijwel alle inwoners werkten in de landbouw en de kinderen gingen, als dit financieel haalbaar was, in de winter in Ophemert naar school.

Wouter was protestant (Nederlands-gereformeerd) en Geertje rooms-katholiek. De kinderen werden min of meer om-en-om rooms-katholiek en gereformeerd gedoopt. In 1837 overlijden binnen 3 maanden drie van hun kinderen door cholera. Zij worden herdacht in de 3 namen die hun ouders gaven aan hun jongste zoon. Toen Geertje overleed bleef Wouter met 10 nog thuiswonende kinderen achter.

Ze kregen twaalf kinderen.
- Evert, geboren op 17 april 1814 en overleden in 1896. Evert is getrouwd in Arnhem op 15 februari 1860 met *Maria Catharina Graven*, geboren in Pfalzdorf (Duitsland) op 8 januari 1826, overleden in Zennewijnen op 19 januari 1913, begraven in Ophemert op 22 januari 1913. (De begrafeniskosten van fl. 8,20 werden betaald door haar zoon Wouter de Bie), Catharina is de dochter van Ludwig Graven en Maria Catharina Geermann.
  Evert erft het ouderlijk huis en 'Het Kemke', een bouwland van 1 morgen groot.

- Steventje , geboren 16 januari 1816 en overleden op 19 december 1837, ongehuwd.
- Hendrika, 19 april 1817 en overleden op 3 september 1837, ongehuwd.
- Jantje, geboren op 13 november 1819 en overleden op 4 december 1837, ongehuwd.
- Gijsbert, geboren op 21 januari 1822 en verdronk op 1 december 1844 ’s avonds omstreeks zeven uur in de Waal ,in Dussen.
- **Willemijntje, geboren op 2 maart 1824 en overleden in 1893, roepnaam ‘Mientje’, zij trouwde in 1850 met een broer van Martinus Boumans, Cornelis Casparus, roepnaam ‘Kees’. Zij werd rooms-katholiek gedoopt.**
- Maria, geboren op 24 januari 1827 en overleden op 25 januari 1900 in Tiel op 25 januari 1900. Maria is getrouwd in Ophemert op 14 april 1853, met *Jacobus van Eck*, (1822 - 1894), zoon van Hendrik van Eck en IJda Smits.
- Adriana, geboren op 6 februari 1829 en overleden op 4 juli 1877. Zij is getrouwd in Ophemert op 30 mei 1866 met *Antonie van der Zand* (1838 - 1885), zoon van Henricus van der Zand en Maria van Wel.
- Marinus, geboren op 17 augustus 1831 en overleden 17 oktober 1871. Marinus is getrouwd in Ophemert op 25 april 1856 met *Johanna Hendrika van Mil* (1832 - 1905). Hendrika is de dochter van Gerrit van Mil en Cornelia Elisabeth van Aalst. Zij had van een onbekende man één zoon. (Haar begraafgelden van f 10,50 werden betaald door Gijsbert de Bie.)
- **Dirkje, geboren op 13 november 1833**, trouwde op 11 mei 1854 met Martinus Boumans en overleed op 30 maart 1882. ***Zij is de moeder van Wilhelmina Boumans, de vrouw van Jan Crijnen.***

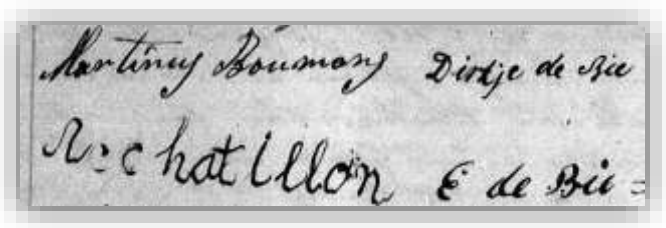

Bij haar huwelijk gaf haar vader aan de huwelijksakte niet te kunnen tekenen omdat hij nooit had leren schrijven. Haar schoonvader tekende ook niet “uit hoofde blindheid”.

Haar oudste broer Evert en haar schoonmoeder Anna waren de familieleden die de trouwakte ondertekende. Haar moeder was al overleden toen Dirkje 11 jaar was.

- Johanna, geboren op 14 mei 1836 en overleden op 3 juli 1913. Johanna is getrouwd in Ophemert op 27 september 1860 met *Gijsbert Jager* (1831 - 1915), zoon van Dirk Jager en Jacoba Geurdina van Doorn.
- Steven Hendikus Jan, geboren op 1 mei 1839 en overleden op 10 mei 1894, wonende in Zennewijnen ‘De Vlugtheuvel’. Steven is getrouwd in Ophemert op 5 mei 1867 met *Janna Verweij*, geboren in Varik (1845 - 1920), dochter van Martinus Verweij en Neeltje Jansen. (Luidloon van 1,50 gulden werd betaald door haar zoon W. de Bie.)

Dirkje woonde in de Hermoesestraat op nummer 8. In het huis dat haar grootvader Evert bouwde.

In 1926 brandde het huis af.

Het gezin van Wouter de zoon van haar broer Evert, die was getrouwd met zijn nicht en buurmeisje Gerritje, dochter van haar broer Marinus, woonde er toen.

1912. Op deze foto genomen voor het huis staan Wouter (1861) en Gerritje (1860) met hun vijf dochters: Johanna (1888), Maria (1888), Anna (1893), Gerritje (1894) en Lousia (1900) en zoon Evert (1891).

Dit is een archief- foto van het veerhuis ‘De Roode Molen’ in Zennewijnen (vlak bij haar woonhuis). Van hieruit kon de familie van Dirkje, de Waal oversteken naar Dreumel, om hun zussen/dochters/tantes te bezoeken.

Links de toeter (ruim 50 cm) die werd gebruikt (o.a. bij mist) door mensen die naar de overkant wilde. Nu in het bezit van Eef de Bie, een kleinkind van Dirkjes broer Evert, die nu woont in het huis dat na de brand werd herbouwd.

Bijlage 6. Henrica Petronella Antonia Jansen

Henrica Petronella Antonia Jansen is de dochter van *Augustinus Jansen* en *Johanna Francisca van Poppelen.*
Augustinus roepnaam 'Guus' werd geboren in Overlangel (Herpen) op 15 januari 1875 en overleed in Dreumel op 16 maart 1943.

Augustinus trouwde op 6 februari 1904 in Reek met **Johanna Francisca van Poppelen** roepnaam 'Hanneke', geboren op 10 oktober 1879 eveneens in Overlangel (Herpen) en overleden op 12 december 1929 in Afferden.

1953. Pasfoto op pas voor reis naar Lourdes.

Hanneke en Guus gingen na hun huwelijk in het ouderlijk huis van Guus in Overlangel (Herpen) wonen. Daar woonde Guus alleen, zijn enige zus Gusta was ruim drie jaar daarvoor getrouwd en woonde met haar man in Herpen. Zijn ouders en vier broers en de inwonende oom Joannes waren allen overleden. Hier werden hun vijf kinderen geboren, waarvan er drie kort na hun geboorte overleden. Alleen Thédoor en Rica werden volwassen.

* Cornelus Augustinus Marcus, werd geboren op 25 april 1906 en overleed nog geen 3 maanden later, op 24 juli.

* Theodorus Cornelus, roepnaam 'Thédoor', werd geboren op 13 mei 1907 en overleed op 4 september 1929.
* **Hendrica Petronella Antonia**, werd geboren op 15 januari 1909. De spelling van de roepnaam zowel als de eerste doopnaam verschilt per document. Hendrica analoog naar de spelling van de naam van de oma waar naar zij werd vernoemd, is de juiste. Echter de draagster hanteerde consequent de spelling zonder 'd'. 'Rika' is de spelling van haar roepnaam op een kaart die zij naar haar tante zusters stuurde op haar twaalfde en ook in het lied dat ter gelegenheid van haar huwelijk werd geschreven, is deze schrijfwijze terug te vinden. Later stond zij op de schrijfwijze 'Rica' en in deze kroniek is aan deze wens voldaan.
* Cornelus Augustinus Benedictus, werd geboren op 3 april 1911. Ook deze Cornelis was slechts een kort leven beschoren. Hij overleed op 23 september.
* Petronella Cornelia, werd geboren op 22 maart 1914 en overleed op 9 juni in dat zelfde jaar.

Rica en Thédoor gingen samen naar de lagere school in Overlangel.

Thédoor staat op de bovenste rij 4de van links en Rica op de één na bovenste rij 5de van rechts met strik.

In mei 1918 vestigde zich het gezin in de gemeente Velp (N.Br.)

Rica ging na haar verhuizing naar Velp (Noord-Brabant) naar de lagere school in Grave. Daar werd in 1921 op feestelijke wijze Palmpasen gevierd. Hier staat zij (met bril) op de achterste rij, 2de van rechts.

In 1922 verhuisde het gezin naar de boerderij 'De Pas', in De Pas 6, in Afferden (Gld.). Hier woonde Rica vanaf haar dertiende jaar tot aan haar huwelijk. Rica's vader kocht het huis voor 6000 gulden, waarvan hij 1200 'zwart' betaalde. De volgende bewoner Van Roosmalen verkocht de boerderij in 2010 voor bijna 900.000 Euro. De gemeente verkocht in 2013 de inmiddels vervallen boerderij samen met 3 hectare grond aan Elly en Mike Raafs, die bereid waren de

boerderij te restaureren. De familie Van der Weerden, welvarende grootgrondbezitters die meer monumentale boerderijen in Afferden in bezit had, is de eerste eigenaar.

De Pas is een hallenhuis-boerderij uit de eerste helft van de 19de eeuw. In het voorhuis is een kelder die waarschijnlijk stamt uit de 17de eeuw. In de keuken zitten tegels uit dezelfde periode. De woonkamer heeft plafondschilderingen die na 1870 zijn aangebracht. Er ligt een vloedschuur bij, waarvan er nog maar 3 in Nederland zijn.

Het huis is in 2013 gerestaureerd.

Rica ging naar kostschool bij de nonnen van Jezus, Maria en Jozef (JMJ) in Batenburg. Het was in die tijd gebruikelijk dat kinderen van de 'gegoede stand' een paar jaar naar kostschool gingen ter afronding van hun opvoeding. Er werd Frans gesproken en tot haar dood was zij in staat het Onze Vader in het Frans te bidden. Zij had graag onderwijzeres willen worden, haar vader steunde haar hierin maar haar moeder had haar liever bij zich. En moeders wil bleek wet.

Er was regelmatig contact met de familie. Hier een foto van een bezoek aan haar tante Gusta.

Vlnr. Bertha en Mien Jans en Rica.

Thédoor voetbalde in eerste elftal van Victoria '25 in Afferden.
De thuiswedstrijden werden gespeeld op het terrein van de weduwe van Elk in De Pas.
In het bierhuis van Mook kleedden de spelers zich om. Thuiswedstrijden konden rekenen op ongeveer 1000 personen per wedstrijd.

Thédoor staat op de achterste rij, 5de van links.

Thédoor overleed aan kanker toen hij 22 jaar oud was. Omdat pijnbestrijding in die tijd niet mogelijk was, heeft hij vreselijk moeten lijden. "*Elke dag een beetje dood gaan*", zei de huisarts bij zijn bezoeken en dat was zijn enige bijdrage. Zijn moeder overleed ruim 3 maanden later aan een hersentumor.

Moeder Hanneke in vol ornaat.

De laatste foto van broer Thédoor, gemaakt in het jaar voor zijn overlijden.

Een foto van vader Guus uit begin 1940.

Beiden werden begraven op de RK begraafplaats 't Hoog in Afferden vlak bij de Oude Toren. Deze toren is een overblijfsel van de middeleeuwse dorpskerk. De kerk is gesloopt in 1838.

Zowel op de grafstenen als het bidprentjes werd de achternaam Jansen met dubbel-s gespeld. Symbolisch voor de ontreddering waarin het gezin Jansen zich bevond.

Mien, de jongste dochter van Gusta de zus van vader Guus, sprong het gezin bij in deze moeilijke periode.

Rica trouwde met Jan van Oss, de oudste zoon van Jan Crijnen op 8 februari 1938, in Afferden, in de parochiekerk St. Victor en Gezellen uit 1890/1891. Zij gingen in Dreumel wonen en vader Guus ging mee.

Guus overleed op 16 maart 1943 in het Bethesdaziekenhuis in Tiel en werd in Dreumel naast de St. Barbarakerk begraven.

Jan overleed in 1980 en Rica 16 jaar later.

Ter herinnering aan

Henrica Petronella Antonia Jansen

Geboren 15 januari 1909
en overleden 17 december 1996.
Weduwe van Johannes Martinus van Oss
sinds 1980.
Gesterkt door het Sacrament van de Zieken.

Moeke werd geboren in Overlangel als jongste van een gezin van twee kinderen. Al snel verhuisde het gezin naar Afferden (Gld). Op haar twintigste waren zowel haar broer als haar moeder overleden.
In 1938 trouwde ze met vader. Uit hun huwelijk werden 10 kinderen geboren. Twee overleden op jonge leeftijd. Jan, haar eerste kind, op 19-jarige leeftijd en Martien haar vierde kind in zijn eerste levensjaar.
Het was een druk gezin. Marietje van den Boom was in de fase dat de kinderen nog jong waren haar tot steun. Tot aan het eind van haar leven hield ze intensief contact met haar. Toen ze van de jongste zoon Antoon in verwachting was, veroorzaakte een tumor verlammingsverschijnselen. De gevolgen waren een jarenlang verblijf in ziekenhuizen en problemen met het lopen. De zussen van vader, en speciaal tante Mia, vervingen haar indien de situatie dat vereiste.
Toen vader in 1980 overleed zei ze: "Het is maar beter dat ik alleen achterblijf en niet omgekeerd. Een man kan het alleen niet redden." Deze uitspraak is typerend voor haar. Altijd zocht zij naar de positieve kant indien ellende op haar weg kwam.
Toen haar handen steeds stijver werden, vond ze met behulp van haar oudste dochter Jo steeds weer bezigheden die wel haalbaar waren. Alle kinderen hebben door haar gebreide truien, sokken en dassen gedragen.
Allen hebben een door haar gemaakt kussen en geborduurd tafellaken.
Langzaam maar zeker zag ze alle lichaamsfuncties minder worden en werd ze steeds meer afhankelijk van hulp. Daar had ze het heel moeilijk mee. "Mijn lichaam laat het afweten maar mijn geest is nog helder." plachtte zij te zeggen. Steeds werd deze opmerking gevolgd door de vraag: "moet ik daar blij mee zijn?"
Op het laatst was ze voor de zorg helemaal afhankelijk van anderen. Die zorg kwam, na het overlijden van vader, voornamelijk neer op Jo. Moeke vertrouwde er op dat Jo haar het verblijf in een verpleeghuis zou besparen. Dat dat is gelukt, is te danken aan de enorme inspanning van Jo.
De laatste jaren kwamen alle kinderen elke week bij haar op bezoek. Zo was iedereen van elkaars doen en laten op de hoogte en vormde zij het punt waar de familiebanden samen kwamen.
De kleinkinderen waren altijd welkom en kregen alle aandacht. Zij was altijd vol belangstelling voor hun reilen en zeilen.
Ze was bang voor de dood, vooral voor het lijden dat daar aan vooraf zou kunnen gaan. Maandag 17 december overleed zij in alle rust en het vaste vertrouwen dat het zo goed was.

Moeke, oma bedankt voor alles.

Voor uw blijken van medeleven op welke wijze dan ook tijdens het leven en na het overlijden van onze moeder en oma, zeggen wij u hartelijk dank.

Familie van Oss

Dreumel, 21 december 1996
Rooijsestraat 47a

Beiden zijn begraven op het RK kerk naast de Sint Barbarakerk, bij hun oudste zoon Jan.

De Jansens

De schrijfwijze van de familienaam is Jans, Jansen, Janssen. Hier is de schrijfwijze van Rica's vader Augustinus aangehouden.

IX Henricus Augustinusse (vóór 1700 - ?)

Henricus Augustinusse werd geboren vóór 1700 in Overlangel. Hij was getrouwd met *Maria Reijs*. Zij kregen in ieder geval twee zoons.

* Wilhelmus Augustinusse, gedoopt op 13 juni 1718.
* **Jan Hendriks Augustinusse, gedoopt in 1724.**

VIII. 2. Jan Hendriks Augustinusse (1724 - ?)

Jan Hendriks Augustinusse werd gedoopt op 24 juni 1724 in Overlangel. Hij is op 5 februari 1744 in Herpen getrouwd met **Joanna van Dueren**, gedoopt op 20 mei 1717 in Neerloon. Zij is de dochter van *Andries Wolters van Dueren*, roepnaam 'Dries', gedoopt op 19 september 1671 in Herpen en *Alegonda Heberts Visser*.
Alegonda is de dochter van Herbert Thomas Vissers en een mij niet bekende dame.
Andries is de zoon van Wolter Driesse van Dueren (overl. vóór 1685) en Henrica Emeis Vos. Wolter en Henrica trouwde in 1668. Henrica is in 1694 in Herpen begraven.
Wolter is de zoon van Andries Hendricksz van Dueren (1619 - na 1669), roepnaam 'Dries' en Petronella Jan Wolters, roepnaam 'Peternel'.

Notariële akte van Wolter Driesse van Dueren: Rijksarchief 's Hertogenbosch.

Onderwerp: Eigendomsoverdracht Op 22 juni 1695 verkopen publiek voor 350 gld. Jacob Heymerix en Jan Gossens van Leucken als mombers van de twee onmondige kynder Wolter Driessen van Duren sal., met namen Petronella Wolters en Maria Wolters, aan Dries Wolters: de helft van een huys, backhuys en hoff met grasvelt tot Overangel gelegen aen den Maesdijck, met eene syde neffens Augustijn Hendicx, het eene eyndt schietende op erf Jan van de Pepellen en meer erven en de andere syde neffens den Maesdijck en het ander eyndt schietende op de gemeyne straat, ongescheyden en ongedeylt met Dries Wolters. mombers van de twee onmondige kynder Wolter Driessen van Duren sal., met namen Petronella Wolters en Maria Wolters, aan Dries Wolters: de helft van een huys, backhuys en hoff met grasvelt tot Overangel gelegen aen den Maesdijck, met eene syde neffens Augustijn Hendicx, het eene eyndt schietende op erf Jan van de Pepellen en meer erven en de andere syde neffens den Maesdijck en het ander eyndt schietende op de gemeyne straat, ongescheyden en ongedeylt met Dries Wolters.

Peternel is in 1698 begraven, in Herpen. Peternel is de dochter van Jan Wolters uit een mij niet bekende relatie. Notariële akte: Rijksarchief 's-Hertogenbosch.

Dochter van wijlen Jan Wolters, beleend met de Cuylacker, zijnde 3 mergen en 5 hondt land op den Uytterdijck tot Neerloon.

Jan en Joanna hadden twee kinderen, waarvan de naam mij bekend is.

* Lucia Dorothea Augustinusse, gedoopt op 13 december 1748 in Overlangel.

∗ **<u>Augustinus Andreas Jansen</u>, gedoopt op 2 februari 1752 in Overlangel.**

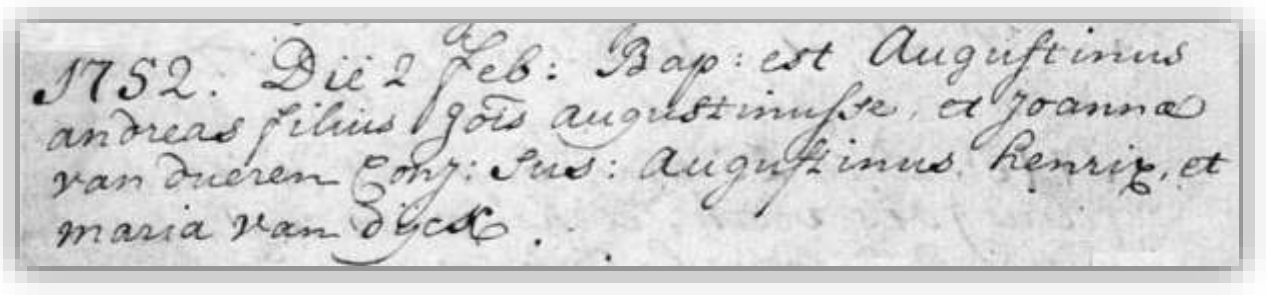
1752. Die 2 Feb: Bap: est Augustinus
andreas filius Gōis augustinusse, et Joanna
van dueren Conj: Sus: Augustinus henrix, et
maria van dyck.

VII.2 Augustinus Andreas Jansen (1752 - 1834)

Augustinus Andreas, werd gedoopt op op 2 februari 1752 in Overlangel. Hij is getrouwd vóór 1777 met **Elisabeth Vos**. Elizabeth werd geboren rond 1752 en is overleden op 21 september 1809 in Herpen. Augustinus is overleden op 30 januari 1834 in Overlangel (dat in 1811 bij gemeente Herpen is gevoegd).

Van dit echtpaar zijn vier kinderen bekend allen geboren in Overlangel.

∗ <u>Sebastiaan</u>, geboren rond 1777 in Herpen en getrouwd in 1811 in Huisseling en Neerloon met *Wilhelmina van Mil*.
∗ **<u>Johannes Augustinus Jansen</u>, gedoopt 1 januari 1781.**
∗ <u>Anna Maria Gertruda</u>, gedoopt op 13 oktober 1788 in Herpen. Zij is getrouwd in 1816 met *Anthonius Gelden*.
∗ <u>Augustina</u>, gedoopt op 8 oktober 1791 in Herpen. Zij is getrouwd in 1814 met *Gerardus van Asten*.

VI. 2 Johannes Augustinus Jansen (1784 - 1860)

Johannes Augustinus, roepnaam 'Jan'. Hij werd gedoopt op 1 januari 1784 in Herpen en is overleden op 24 december 1860 in Velp (N.Br.). Hij is getrouwd op 16 april 1820 met de 10 jaar jongere **Maria Elisabeth de Bruin**, geboren op in november 1793 in Velp (N.Br.) De geboorteakte van Maria is kwijtgeraakt bij beschietingen van Velp (N.Br) in 1794.

Tussen 1792 en 1798 was er een militair conflict tussen Frankrijk en een bondgenootschap van Europese mogendheden (Eerste Coalitie). De Nederlanden (onderdeel van de coalitie) waren een belangrijk strijdtoneel van de oorlog. Frankrijk bezette de Nederlanden en in 1795 werd de Bataafse republiek, een Franse vazalstaat, uitgeroepen. Velp werd ingedeeld bij het Departement van de Dommel.

Maria is op 41-jarige leeftijd, op 9 december 1834, in Velp (N.Br) overleden. Zij is de dochter van *Jan de Bruin* (rond 1739 - 1811) en *Catharina Caspers van den Heuvel* (1748 - 1819), beiden wonend in Velp (N.Br) wijk A26. Jan is de zoon van Hendrikus de Bruin en Megchellina Gerts. Catharina is de dochter van Caspari Geraerds en Maria Elisabeth Abels.

Jan en Maria kregen in ieder geval vier kinderen allen geboren in Velp (N.Br):

∗ <u>Joannes</u> geboren in 1823 en overleden in 1898.
∗ **<u>Cornelus Augustinus</u>, gedoopt op 8 november 1825.**

* Geertruda, werd geboren op 2 juli 1828 en trouwde op 4 mei 1852 met de 22 jaar oudere *Carolus Schipperheijn*, geboren in Nijmegen (1805). Voor Carolus was dit zijn derde huwelijk.
* Maria Anna, werd geboren op 28 december 1830 en trouwde op 2 mei 1862 met *Cornelis van Berkel* ,ook geboren in Velp (N.Br) (1830).

V.2 Cornelus Augustinus Jansen (1825 - 1898)

Cornelus Augustinus, werd gedoopt op 9 november 1825 in Velp (N. Br.) en overleed op 28 juni 1898 in Overlangel (Herpen).

Hij is op 36-jarige leeftijd getrouwd met **Hendrica van Erp**. Zij werd geboren op 18 februari 1834 in Huisseling en Neerloon. Zij overleed op 26 augustus 1897 in Overlangel (Herpen). Haar vader was *Antonius van Erp* (1777 - 1861), roepnaam 'Antoon', en haar moeder *Johanna Maria Elisabeth Spaenjers* (1794 - 1857), roepnaam 'Maria'.
Antoon werd geboren in Marcharen als zoon van Gerardus van Erp (1738 - 1786) en Adriana Arts (1744 - 1824).

Maria werd geboren in Schaijk als dochter van Henricus Heijmerici Jacobus Spaenjers (1757 - 1832) en Maria Anna Nooijen (1764 - 1815).
Maria Anna werd geboren als dochter van Johannes Jan Nooijen en Maria Franssen Smit, die trouwden op 6 februari 1709. Henricus werd geboren als zoon van Heijmerick Spaenjers (1699 - 1784) geboren en overleden in Schaik en Johanna Maria van den Bergh (1718 - 1799). Heijmerick werd geboren als zoon van Wilhelmus Jacobus Spaenjers (rond 1655 - 1733) en Maria Catharina Willem Claasen (rond 1667 - 1736). Beiden zijn geboren en overleden in Schaik.
Wilhelmus is de zoon van Jacobus Joannis Hendrici Spaenjers (Spagniers), gedoopt in 1617 in Haren en Henrisken Peters (?) (1619 - 1672). Jacobus is de zoon van Hendrik Joannes Spaenjers (Spagniers) en Maria Arnoldus.

Het echtpaar vestigde zich eerst in het ouderlijk huis van Cornelus (Koningstraat 129) in Velp (N. Br.). De oudste broer Joannes woonde bij hun in.

Hier werden de oudste twee kinderen geboren.
* Maria Elisabeth geboren op 16 augustus 1863. Zij overleed op jonge leeftijd.
* Maria Anna Elisabeth werd geboren op 19 september 1864. Zij overleed op 27-jarige leeftijd op 21 mei 1892, ongehuwd.

Ze verhuisden naar Overlangel (Herpen) wijk B nr. 125 en hier werden nog zes kinderen geboren.

* Augustina, roepnaam ‘Gusta’ werd op 14 maart 1866 geboren. Gusta trouwde op 21 september 1900 met *Johannes Jans* (1859 - 1937), roepnaam ‘Hannes’. Zij woonden in de Maasdijk 64 in Neerlangel (Herpen). Gusta en Johannes kregen vier kinderen: Elisabeth Henrica (1903-1930), roepnaam ‘Bertha’, Henrica Elisabeth Anna Ignatia (1905-1963), roepnaam ‘Drika’, Wilhelmus (1907 -1907) en Wilhelmina Christina (1908 -1991), roepnaam ‘Mien’.

Gusta had een zwakke gezondheid en overleed op 58-jarige leeftijd op 23 april 1924.
Haar dochter Bertha kreeg tuberculose. Er werd in de tuin een ‘kamer’ voor haar getimmerd, want frisse lucht zou bijdragen aan de genezing. Desondanks overleed Bertha nog geen 27 jaar oud.

Vlnr. Drika, moeke, Mien en vader Hannes.

Mien erfde met Drika het ouderlijk huis in de Maasdijk 64 en zij beheerden de boerderij, tot het huwelijk van Mien met Arnoldus Josephus Antonius van Wijchen (1909-1972), roepnaam ‘Nol’. Mien en Nol kregen zeven kinderen. Drika overleed op 57-jarige leeftijd, ongehuwd.

Huwelijk van Mien en Nol (1938).

Zittend in het midden bruidspaar. Links van bruidegom Nol, mijn grootvader Guus. Achter staand: 2de van links, Drika Jans (zus van de bruidegom Mien) en 5de van links Rica (moeke).

* Joannes Antonius geboren op 11 april 1867, overleed op 23-jarige leeftijd op 1 augustus 1891, ongehuwd.
* Antonius Joannes geboren op 6 augustus 1868, overleed op 27-jarige leeftijd 8 juni 1896, ongehuwd.
* Cornelis werd geboren op 18 augustus 1873, overleed op 19-jarige leeftijd op 12 mei 1893, ongehuwd.

* **<u>Augustinus</u>, werd geboren op 15 januari 1875, is de vader van Henrica.**
* <u>Henricus Antonius</u> werd geboren op 17 januari 1878, als jongste van het gezin. Hij overleed evenals vijf van zijn broers en zussen op jeugdige leeftijd.

De Van Poppelens

De wortels van de *Van Poppelens* liggen in Noord-Brabant. De oudste, mij bekende voorvaders werden geboren in Berghem.
Zeker al vanaf omstreeks 1100 had Berghem (Berchem) een eigen schepenenbank en kon daardoor als een zelfstandig dorp functioneren. Tot 1994 bleef het een zelfstandige gemeente, sindsdien behoort het tot de gemeente Oss.
De - in deze kroniek opgenomen - in Berghem geboren en getogen voorvaders van Hanneke van Poppelen - hebben de toren van de RK Kerk van St. Willibrordus (op zijn minst) gezien.

Dit is een foto genomen van de kerk na de brand in december 1895. Van de toren werden de vier onderste geledingen, die stammen uit 1500, gespaard.

De familienaam wordt in de loop de eeuwen diverse malen anders gespeld: van de Popel, van de Poppel en van Popelen. In deze kroniek wordt de schrijfwijze van de naam van mijn oma ‘v*an Poppelen’,* gebruikt.

XI Hendrik Willems

Hendrik Willems, geboren in Berghem rond 1640, overleden aldaar rond 1695. Hij was getrouwd met **Agnes (Neesken) Jan Sebers**, geboren rond 1640 en overleden rond 1712 in Berghem. Zij is de dochter van *Jan Sebers* en ene *Handarina*.

Uit dit huwelijk zijn in ieder geval vier kinderen geboren:
* <u>Anneke</u>, geboren in 1674 en overleden na 1712. Zij is getrouwd met *Derck Remmen*.
* **<u>Jan Willems Geerits</u>**, **geboren in 1675**. Je ziet in tweede helft respectievelijk laatste kwart van de 17de eeuw in Holland dat van patroniem aanduiding voor personen: bijv. Willems (= zoon van Willem/Willemszoon) wordt overgegaan naar familienaam aanduiding (Geerits). Hij trouwde met Maria van Poppelen en zijn kinderen kregen haar achternaam. Ook niet ongebruikelijk in die tijd.

* Elisabeth Hendrik Wilms, geboren in 1681 en getrouwd met *Jois Henderick(s)*. Zij hadden zeven kinderen: Helena (1701), Maria (1) (1703), Arnoldus (1704), Maria (2) (1707), Agnes (1709), Joannes (1712), Joanna (1715).
* N.N.

X.2 Jan Willems Geerits (1675 - ?)

Jan Willem Geerits, geboren in 1675 trouwde met **Maria Jansen Hendriks Willems,** gedoopt op 15 oktober 1680 in Berghem**.** Zij is de dochter van *Jan Hendrik Willem van de Poppel /Jan Hendrik van de Popel / Jois Henrici*. Jan Hendrik van Poppelen werd geboren in Berghem in 1658 en was getrouwd met *Aeltien Peters*, roepnaam 'Aleidis'.

Jan Willem Geeritz en Maria van Poppelen kregen zeven kinderen die allen in Berghem werden geboren en de naam van de Poppel/(later) van Poppelen kregen. Waarschijnlijk is dit echtpaar op de boerderij (van de familie) van Maria gaan wonen en hebben de kinderen de naam van de vrouw (boerderij?) gekregen.

* Anna, gedoopt 18 augustus 1698.
* Henricus, gedoopt op 23 november 1699.
* **Willem, gedoopt op 18 februari 1701.**
* Maria, gedoopt op 29 september 1704.
* Anna, gedoopt op 14 januari 1707.
* Giel, gedoopt op 7 november 1709.
* Gerardus, gedoopt op 7 juli 1713.

IX.3 Willem Jansen van Poppelen (1701 - 1767)

Willem Jansen van Poppelen, ook genoemd **Willem Jansen van de Poppel, Willem van Poppelen,** werd geboren 18 februari 1701 in Berghem. Hij is in 1767 in Berghem overleden.
Zijn vader was *Jan Willem Geerits* en toch noemde hij zich van de Poppel/ van Poppelen. Hij was lid van de schepenen van Berghem en is minstens 1 jaar president schepen geweest; een positie met enig aanzien in het dorp/bestuur. Hij ondertekende alle schepenbankaktes van dat jaar en veranderde in de loop van dat jaar langzaam zijn naam/handtekening. Het werd van Willem Jansen, Willem Jansen van de Poppel en aan het eind Willem van Poppelen. Er waren in die tijd minstens drie Willem Jansen's in het dorp; dit kan voor hem een reden zijn geweest zijn naam te verpersoonlijken. Het is waarschijnlijk dat zijn familie die naamverandering heeft overgenomen en zich 'van Poppelen' is gaan noemen. Waarom hij gekozen heeft voor de naam van zijn moeder is mij niet bekend. In de 17de en 18de eeuw was het niet ongewoon dat mensen die op een bepaalde boerderij gingen wonen de naam van die boerderij of eerdere bewoners overnamen. Het zou ook kunnen zijn dat hij in het familiehuis van de familie van zijn moeder woonde en daarom koos voor deze naam.

Hij is twee keer getrouwd. De eerste keer rond 1725 met **Anna Maria Ceele van Boxtel/ Anna Maria Seelen,** geboren 10 december 1707 in Berghem, dochter van *Marcelis van Boxel* en *Jenneke Megens***.** Anna overleed op 13 maart 1727 in Berghem, slechts 19 jaar oud.

Uit deze relatie:
* **Johannes Franciscus, geboren op 29 juni 1726.**

Na het overlijden van Anna is hij getrouwd in Berghem op 22 februari 1728 met **Jenneke Jan Ge(e)rit Wouters (Bisschops)**, geboren op 2 februari 1701 en overleden in Berghem op 21 maart 1767. De namen waarmee moeder Jenneke bij de geboorte van een kind werd geregistreerd, verschilde per kind. De spelling van de namen van vader Willem zijn vrijwel hetzelfde. Het laat zien hoe onbelangrijk de rol van de vrouwen in die tijd was.
Dit blijkt ook uit de vele keren dat in deze kroniek staat vermeld: naam moeder onbekend, dus niet geregistreerd.

Met Jenneke kreeg hij acht kinderen, die allemaal in Berghem zijn geboren.

- Anna Maria Willems, roepnaam 'Annemie', gedoopt op 13 juli 1728. Zij was getrouwd met *Theodorus van Summeren*.
- Henricus, roepnaam 'Hendrik', gedoopt op 28 september 1730 en overleden vóór 1807. Hij is op 27 april 1782 getrouwd met *Agnes Otte van Boxtel* (rond 1732), dochter van Otto van Boxtel en Johanna Goliarts.
- Aleydis, gedoopt op 25 januari 1732.
- Petrus, roepnaam 'Peter', gedoopt op 29 maart 1735 en overleden op 17 maart 1793. Hij trouwde met *Anna Petrus van Dieten* (1732 - 1816).
- Aleijdis, gedoopt op 14 maart 1735 en overleden op 30 maart 1764.
- Gerardus, gedoopt op 12 februari 1738.
- Maria Willems, gedoopt 25 juli 1740 en overleden in 1776. Ze was getrouwd met *Gijsbertus van Thiel*.
- Joannes, gedoopt op 20 juli 1734 en overleden op 20 augustus 1769. Hij trouwde op 23 april 1769 in Berghem met *Joanna Leonard Megens* (1733), roepnaam 'Jenneke'.

Willem Jansen van Poppelen was lid van de schepenen van Berghem van 1735 t/m 1743.

De schepenen van Berghem hielden zich bezig met de zogenaamde middelbare en lagere justitie, dat wil zeggen met civiele en vrijwillige rechtspraak. De Berghemse schepenen oordeelden over burenruzies en andere onenigheden, ook wanneer daarbij de messen getrokken werden, maar niet over moord en doodslag. Verder speelden zij de rol van de huidige notaris, bijvoorbeeld wanneer onroerende goederen verkocht werden, erfenissen verdeeld, testamenten of akten van ondertrouw opgesteld moesten worden, waarbij aangemerkt dient te worden, dat niet de schepenen zelf, maar een secretaris er voor zorgde dat alles conform de wet gebeurde en netjes opgeschreven werd.
De schepenen waren ook verantwoordelijk voor de armenzorg. Zij verkozen twee armmeesters die de zogenaamde armenkas beheerden waaruit de armen van Berghem werden ondersteund. Twee kerkmeesters zorgden voor de financiën van de kerk, beheerden de inkomsten uit verpachte landerijen van de kerk en zorgden voor het onderhoud aan de kerkgebouw. Daartoe werd een koster aangesteld. Ook voor een schoolmeester werd gezorgd.

In 1700 was 30% van de 1.055 inwoners van Berghem zeer arm.
In het begin van de 19de eeuw was er weliswaar sprake van goede wei- en hooilanden, maar er was te weinig grond voor de groeiende bevolking, temeer daar de Beerse Maas regelmatig voor overstroming van het polderland zorgde. Veel Berghemenaren gingen daarom als seizoenarbeider werken in Holland en later ook in het Ruhrgebied.

VIII.1 Johannes Franciscus van Poppelen (1726 - 1812)

Johannes Franciscus, roepnaam 'Jan', werd geboren op 29 juni 1726 in Berghem. Hij is getrouwd op 8 september 1750 met **Helena Willems (Guilielmi) Coolen** geboren op 21 november 1728 in

Berghem en aldaar overleden op 27 april 1812. Hij is overleden op 12 november 1812 Berghem, 86 jaar oud.

Jan en Helena kregen zeven kinderen, die allen werden geboren in Berghem.

- **Willem, roepnaam 'Wilbert', gedoopt op 4 februari 1751.**
- Marcelis, gedoopt op 17 februari 1753 en overleden op 9 mei 1809 in Oss. Hij trouwde op 25 november 1781 in Oss met *Anna Lambertus van Erp* (rond 1754). Zij kregen 7 kinderen allen geboren in Oss: Wilhelmus (1783), Joanna (1784), Joannes (1786), Elisabeth (1787 - 1797), Margarita (1791 - na 1840), Wilhelmus 1795 - na 1840).
- Anna Maria, gedoopt op 27 juni 1755 en overleden op 11 juni 1833 in Berghem. Zij trouwde op 16 juni 1776 in Berghem met *Antonius Bueters* uit Berghem.
- Wilhelmus, roepnaam 'Willem', gedoopt op 29 oktober 1757 en overleden op 30 mei 1830 in Berghem.
- Arnoldus, roepnaam 'Aart', gedoopt op 20 april 1760 en overleden 12 april 1840.
- Elisabeth, gedoopt rond 20 november 1763 en overleden rond 1847. Zij trouwde met *Hendrikus van de Koevering*.
- Joannes, gedoopt op 1 maart 1766 en overleden op 27 september 1830. Hij trouwde met *Johanna Maria Strik.*
- Theodorus, roepnaam 'Dirk', gedoopt op 30 maart 1770 en overleden op 9 juni 1833 in Berghem.

Johannes was vele jaren schepen van Berghem (1756 - 1762 en 1768 - 1794).

VII.5 Wilhelmus van Poppelen (1760 - 1841)

Wilhelmus, roepnaam 'Wilbert' werd geboren in 1760 in Berghem. Hij is overleden op 5 maart 1841 in Herpen. Hij trouwde met **Wilhelmina van den Hoogen** (1764 - 1840), roepnaam 'Hermina' op 15 februari 1789 in Berghem. Zij is de dochter van *Willebrordus van den Hoogen* (1722) en *Anna Maria Verbossen* (rond 1736).

Wilhelmus en Hermina kregen zeven kinderen, waar de namen van bewaard zijn gebleven. Al hun kinderen en kleinkinderen zijn geboren in Herpen en zijn gedoopt in de St. Sebastiaanskerk.

Tot 1941 vormden de dorpen Herpen en Overlangel en het gehucht Koolwijk de gemeente Herpen.

Foto uit 1892 van de St. Sebastiaanskerk genomen vanuit het zuidwesten.

* **Willebrordus/Wilhelmus, werd gedoopt op 5 juli 1790.**
* Maria Anna, gedoopt op 4 oktober 1791 en overleden in 1872 in Herpen. Zij trouwde op. Herpen 29 mei 1824 in Herpen met *Arnoldus Jacobs* uit Escharen (1784).
* Wilhelmus, roepnaam 'Willem', geboren op 5 juli 1792 en overleden op 14 september 1867 in Herpen, Hij trouwde op 26 april 1828 in Schaijk met *Jacoba van 't Zand/van der Sandt* (1796 - 1860) uit Schaijk.
* Regina, gedoopt op 14 december 1794 en overleden op 18 december 1872 in Herpen, trouwde op 27 april 1823 in Herpen met *Hubertus van Dijk* (1794 - 1852) uit Herpen.
* Catharina (1796 1854), trouwde op 14 mei 1825 in Berghem met *Arnoldus Verstegen* uit Berghem.
* Anna Maria, gedoopt op 21 juli 1796 en overleden 26 april 1827. Zij trouwde op 14 mei 1825 in Berghem met *Arnoldus Verstegen*.
* Joannes Franciscus (1799 - 1860), roepnaam 'Jan', trouwde op 9 mei 1832 in Herpen met *Joanna Maria Oliemeulen* (1808 - 1870) uit Herpen. Dit echtpaar kreeg 6 kinderen Joanna Maria (1833), Josina (1835), Wilhelmina (1836), Gijsbertus (1839), Hermina (1842), Wilberdina (1843).

VI.2 Willebrordus/Wilhelmus van Poppelen (1790 - 1852)

Willebrordus/Wilhelmus, roepnaam 'Wilbert', werd gedoopt op 5 juli 1790 in Herpen. Hij overleed op 12 februari 1852. Hij is getrouwd op 26 april 1828 in Herpen met **Johanna Maria Hoefnagel**, gedoopt in Herpen op 2 mei 1796 en overleden op 17 april 1870. Zij is de dochter van *Joannes Hoefnagel*, roepnaam 'Jan' en *Maria Catharina van Duren*.

Willebrordus en Johanna kregen vijf kinderen allen geboren in Herpen.
* Johannes Wilhelmus, geboren op 1 mei 1830 en overleden op 9 april 1895 in Herpen. Hij trouwde twee keer. De tweede keer met *Dientje van Berlo* (1851 - rond 1926). Met haar kreeg hij 3 kinderen: Maria (1888) getrouwd met Cornelis van Dijk, Johanna, roepnaam 'Hanneke' (1890), Wilhelmus Johannes, roepnaam 'Wim' (1892 - 1961). Dit echtpaar heeft drie kinderen: Maria (1888), Johanna (1890), roepnaam 'Hanneke', getrouwd met Theodorus Johannes van Rossum, en Wilhelmus Johannes (1892), roepnaam 'Wim', getrouwd met Gerarda Maria van Merle (- 1976), roepnaam 'Miet'.
* Joannes Leonardus, roepnaam 'Jan', geboren op 9 juli 1832 en overleden op 16 februari 1917 in Herpen. Hij is blind geworden en heeft (later) ingewoond bij zijn broer Theodorus.
* Adrianus, geboren op 17 augustus in 1834 en overleden op 28 augustus 1897 in Herpen.
* **Theodorus, geboren op 17 maart 1837.**
* Helena, geboren rond 1840 en overleden op 13 juni 1848 in Herpen.

V.4 Theodorus van Poppelen (1837 - 1904)

Theodorus, werd geboren op 17 maart 1837 in Herpen (gehucht Koolwijk 113).
Hij is getrouwd op 1 april 1869 in Reek met **Petronella Jordens**, geboren in Reek op 2 september 1845. Petronella is de dochter van *Johannes Franciscus Jordens* (1797 - 1889), roepnaam 'Francis' en *Maria Catharina Cuipers* (1812 - 1852).

Zij zijn in 1886 verhuisd naar Reek en hier is Theodorus op 24 november 1904 overleden. Petronella is overleden op 27 oktober 1916. De drie jongste kinderen woonden toen nog thuis.

Het raadhuis in Reek dat in 1884 is gebouwd voor nog geen 3000 gulden. Het heeft dienst gedaan tot 1942. Op het balkon staat het gemeente wapen met de letters R.R.R.: Reek, Relegioni, Regi. In de volksmond vertaald als: Reek, Roem, Rijk.

Beiden zijn begraven op het RK kerkhof in Reek.

Hier bevond zich tot 1925 ook de St. Antonius Abt kerk (rechtsboven) daterend uit 18de en 19de eeuw, afgebroken in 1925. Hier werden hun twee jongste kinderen gedoopt, ging het gezin naar de kerk en werden de huwelijken ingezegend van Theodorus, Petronella en hun kinderen.

Theodorus en Petronella kregen tien kinderen, allen geboren in Herpen. Het gezin woonde in de Reek op de hoek van Mgr. Suijsstraat en Kerkstraat (thans Mgr. Borretstraat).

Gezin rond 1900. Zittend vlnr. Mieke, vader Theodorus, moeder Petronella, broer Jan (die blind was) en Hanneke. Staand. Lena, Marie, Willem, Jana en Doortje . Op de foto ontbreekt Trieneke.

Hier een foto van de kinderen met aanhang, genomen rond 1922.
Zittend vlnr. Mieke, Lena en tante Door Jordens (ongehuwde zus van moeder Pertronella). De kleine jongen tussen hen in is Theo van Rossum, de zoon van Lena die later pastoor werd in Beek en Donk. Hij gaf een blad uit in eigen beheer vol christelijke teksten van eigen hand, waar moeke tot haar dood op geabonneerd was, maar nooit las. Daarachter staand: Trieneke, Maria, Jana, Doortje, Theodora de Kleyn en Hanneke. Op de laatste rij: Dorus van de Schans, Janus van Rossum, Guus Jansen (vader van moeke) en Willem van Poppelen.

* Anna Maria, roepnaam ‘Mieke’, werd geboren op 27 maart 1871 in Herpen. Zij is op getrouwd op 18 november 1895 met *Theodorus van der Schans*, roepnaam ‘Dorus’ in Reek. Zij is overleden op 29 juli 1931. Met hem kreeg zij 3 kinderen: Gerardus (1896 - 1964), Theodorus Petrus (1898 - 1981), Lambertha Hendrica (1901 - 1932).

* Cornelius, geboren op 11 januari 1873 en aldaar overleden nog geen 1 jaar oud op 11 november 1873.

* Catharina (foto links), roepnaam ‘Trien’, geboren op 13 april 1874 in Herpen. Zij is getrouwd op 4 februari 1899 met *Martinus Hendriks* (1870 - 1921) in Reek. Zij is in Gassel overleden op 30 maart 1949. Het echtpaar kreeg twaalf kinderen.

  Hun dochter Catharina Martina (1910 - 1987), roepnaam ‘Cato’ en haar man Peter Josephus Jordens (1903 - 1981), roepnaam ‘Piet’, verleenden mijn ouders en hun gezin tijdens de oorlog onderdak als er voor mijn vader in Dreumel gevaarlijke situaties waren.

* Wilhelmus, roepnaam ‘Willem’, geboren in Herpen op 6 juli 1877 en overleden in Boekel op 10 februari 1949. Hij is twee keer getrouwd: eerst met *Catharina Maria Gijsbers* (1884 - 1916) op 16 februari 1914 in Reek en na de scheiding (rond 1885) met *Theodora de Kleyn* (1887 - 1943) op 24 mei 1917 in Wijchen. Met Catharina had hij twee zoons en drie dochters. Theodora was eerder getrouwd met Hermanus Henricus Schamp en had een zoon uit dit huwelijk.

1903. Naast de Parochiële zangvereniging en de handboogschutterij, wordt er in Herpen een fietsclub opgericht. De leden (waaronder Willem, staand in de voorste rij, derde van rechts) wedijveren onderling in het hindernisrijden en in het aanbrengen van komische versieringen. De club had maar een kortstondig leven.

* **Johanna Francisca, roepnaam ‘Hanneke’, is de moeder van Henrica**.

* Adriana Maria roepnaam ‘Jana’, geboren in Herpen op 2 februari 1882. Zij is op 23 oktober 1911 getrouwd met *Cornelis Josephus Gijsbers* in Reek. Zij is overleden in Klarenbeek op 28 april 1968.
  Hun zoon Jos was in de oorlog, als een van de missionarissen van Scheut, in Dreumel ondergebracht.

Cornelis, Jana met daarachter drie van hun twaalf kinderen, vlnr. Antoon, Jos en Theo.

* Anna Maria roepnaam ‘Marie’/’Mie’, religieuze met kloosternaam Beatrix, geboren in Herpen op 26 januari 1886, overleden in Zijtaart op 30 mei 1974. Zij legde de eeuwige gelofte af op 37-jarige leeftijd (20 februari 1923). In deze tijd een keuze van veel katholieke vrouwen die geen uitzicht hadden op een huwelijk. Ze werd lid van de Congregatie der Zusters Franciscanessen van de Onbevlekte Ontvangenis der H. Moeder Gods in Veghel. Dat zij nu in de hemel is, werd in ieder geval niet door haar medezusters aan getwijfeld, gezien de tekst die zij haar op het bidprentje in de mond legden: “*Tot weerziens in de hemel.*”
  Haar jongste zus Doortje koos 3 jaar eerder voor dezelfde congregatie.

Marie was, voor zij intrad, huishoudster bij de familie Schiks (Schaiksestraat 16). Dit was in die tijd een van de rijke boeren in de Reek (met 20 ha land).

Vlnr. Martien, Frans, Harrie, vader Frans, moeder Maria, Anna en Mina Schiks. Helemaal rechts Marie. (Foto van vóór 1908.)

* Helena, roepnaam ‘Lena’/’Leen’, geboren op 10 februari 1888 in de Reek. Zij is op 27 augustus 1918 getrouwd in Reek met *Christianus Martinus Lourens van Rossum*, roepnaam ‘Janus’.

Lena en Janus woonden in het postkantoor in Herpen.

Lena en Janus met hun kinderen vlnr. Ria, Nelly, Theo en Pierre.

* Theodora Petronella, roepnaam 'Door', religieuze met klooster-naam Deodata, geboren in Reek op 16 februari 1891 en overleden in Zijtaart op 16 januari 1985.

Doortje in 1903 op de Openbare Lagere School (achterste rij vierde van links) bij Meester Peereboom, bijgenaamd 'De Dikke', links op de foto.

Doortje koos samen met haar zuster Maria voor dezelfde orde. Zij legde de eeuwige gelofte af op 29-jarige leeftijd (op 4 mei 1920).

Vlnr. de drie zusjes Marie (zuster Beatrix), Jana, Doortje (zuster Deodata).

Het klooster is in 2006 verkocht aan de gemeente.

Wij gingen in onze jeugd jaarlijks bij haar en haar zus Marie op bezoek toen zij beiden in ‘Huize St. Cecilia’ in Zijtaart hun oude dag doorbrachten. Wij gingen dan met twee taxi’s van Van Teeffelen uit Dreumel. Zelf hadden we toen nog geen auto.

Er was daar voor iedereen een zelfgemaakt presentje zoals een toverkijker (favoriet!), een zakdoekje en een lederen mapje.

Er is nog een gedicht bewaard gebleven dat verhaalt over een kwajongensstreek van enkele Reekse jongeren op Vastenavond, gebaseerd op een waar gebeurd verhaal. Het moet rond 1912 geschreven zijn en ‘de lieve popjes’ Mie, Door en Leen die in het gedicht worden genoemd, zijn de drie jongste zusjes van Poppelen. Deze ‘worstgeschiedenis’ had nog een staartje, want de gemoederen in huize van Poppelen liepen dermate hoog op dat het tot een rechtszaak kwam. Gelukkig zag de rechter de grap van het geheel in en volgde er vrijspraak.

Worstgeschiedenis

Het was eens Vastenavond
In het schoone dorp van Reek
Toen eenige flinke jongens
Uithaalden eenen streek
Daar woonden bij haar moeder
Drie lieve popjes bijeen
Hun namen kent eenieder
Het zijn Mie, Door en Leen

Verzwelgen nu een worst
En gaan dan biertjes vragen
Tot leschen van de dorst
De moeder komt het ter oore
En zint op helsche wraak
Zij zal de jongens vinden
Voor zulk een snood vermaak

Dat zijn zoo’n lieve popjes
In het schoone dorp van Reek
Die laten zich niet foppen
En brengen de jongens van streek
Zij hebben aan den zolder
Veel worstjes heerlijk vet,
Daar hadden nu de jongens
Hun zinnen op gezet

O jé, dat kan niet lukken
Wie heeft dat nu gedaan?
De worst is lang in stukken
En het bier al naar de maan
Och, moeder, laat maar varen
Daarmee lacht toch elkeen,
Zij blijven graag wel komen
Bij Door, Marie en Leen

Een paar ging lustig vrijen
En hield het stel aan praat
Zoodat èn moeder èn dochters
Niet dachten aan wat kwaad
Jawel een slimme Reeker
Pakt gauw, met vaste hand
Een paar el worst heel listig
Al heel spoedig van de wand
En al de grage magen

Dat zijn de lieve popjes
Voor ons slag volk van doen
Voor vastenavond en kermis
In eer en in fatsoen
En breng dan een der onzen
Een hunner aan eigen haard,
Dan pikken we de worsten
Weer weg naar Reeksen aard

1925. Kerkstraat. Op de achtergrond de toren van de St. Antonius Abt kerk, rechts de stoomzuivelfabriek St. Donatus (1903 - 1943).

Hier hebben de zusjes, waarover bovenstaand gedicht gaat, vaak gelopen.

©Wilma van Oss